

Republika e Kosovës
Republika Kosovo - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Nacionalni program za evropske integracije 2024.-2028.

Oktobar 2024.
Priština

Prazna stranica

Sadržaj

<i>Odluka Skupštine Republike Kosovo o usvajanju NPEI 2024.-2028.</i>	5
<i>Odluka Vlade Republike Kosovo o odobrenju NPEI 2024.-2028.</i>	6
Spisak skraćenica i akronima	9
UVOD	11
Odnosi između Republike Kosovo i Evropske unije	13
1. BLOK 1: POLITIČKI KRITERIJUMI	15
1.1. Demokratija i vladavina zakona	15
1.1.1. Ustav, parlament i izborni sistem	15
1.1.2. Javna uprava	17
1.1.3. Ombudsman	20
1.1.4. Civilni nadzor bezbednosnih snaga	21
1.2. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze	21
2. BLOK 2: EKONOMSKI KRITERIJUMI	23
2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije	23
2.2. Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišne snage unutar Unije	37
3. BLOK 3.: EVROPSKI STANDARDI – USKLAĐIVANJE KOSOVSKOG ZAKONODAVSTVA SA ACQUIS EU	46
3.0. Pravni okvir za usklađivanje kosovskog zakonodavstva sa <i>acquis</i> EU	46
3.1. Poglavlje 1: Slobodno kretanje roba	47
3.2. Poglavlje 2: Slobodno kretanje radnika	50
3.3. Poglavlje 3: Pravo osnivanja kompanija i sloboda pružanje usluga	51
3.4. Poglavlje 4: Slobodno kretanje kapitala	53
3.5. Poglavlje 5: Javne nabavke	54
3.6. Poglavlje 6: Pravo kompanija	56
3.7. Poglavlje 7: Pravo intelektualne svojine	58
3.8. Poglavlje 8: Politika konkurencije	60
3.9. Poglavlje 9: Finansijske usluge	62
3.10. Poglavlje 10: Informaciono društvo i medije	64
3.11. Poglavlje 11: Poljoprivreda i ruralni razvoj	66
3.12. Poglavlje 12: Politike bezbednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike	68
3.13. Poglavlje 13: Ribarstvo	69
3.14. Poglavlje 14: Politika transporta	70
3.15. Poglavlje 15: Energetika	72
3.16. Poglavlje 16: Porezi	74
3.17. Poglavlje 17: Ekonomske i monetarna politika	75
3.18. Poglavlje 18: Statistika	77
3.19. Poglavlje 19: Socijalne politike i zapošljavanje	79
3.20. Poglavlje 20: Politika za preduzeća i industriju	80
3.21. Poglavlje 21: Trans-evropske mreže	81
3.22. Poglavlje 22: Regionalne politike i koordinacija strukturnih instrumenata	82
3.23. Poglavlje 23: Pravosuđe i osnovna prava	83
3.24. Poglavlje 24: Pravda, sloboda i bezbednost	89
3.25. Poglavlje 25: Nauka i naučna istraživanja	96
3.26. Poglavlje 26: Obrazovanje i kultura	97
3.27. Poglavlje 27: Ambijent	99
3.28. Poglavlje 28: Zaštita potrošača i zdravlja	101
3.29. Poglavlje 29: Carinska unija	103

3.30. Poglavlje 30: Spoljni poslovi	104
3.31. Poglavlje 31: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika	104
3.32. Poglavlje 32: Finansijska kontrola	105
3.33. Poglavlje 33: Finansijske i budžetske odredbe	107
3.34. Poglavlje 34: Institucije	107
3.35. Poglavlje 35: Ostala pitanja	107
<i>Prilog: Aktuelni projekti podrške relevantni za sprovođenje NPEI 2024.-2028.....</i>	<i>108</i>
MATRICA KRATKOROČNIH MERA	111

Republika e Kosovës
Republika Kosovo - Republic of Kosovo
Kuvendi - Skupština – Assembly

VIII saziv
Jesenje zasedanje

Skupština Republike Kosovo, u skladu sa članom 65. (1) Ustava Republike Kosovo i članom 3. stav 1.4 i člana 103 Poslovnika Skupštine, na plenarnoj sednici održanoj 30. oktobra 2024. godine, nakon razmatranja Nacionalnog programa za evropske integracije 2024-2028, donela je ovu:

ODLUKU

Usvaja se Nacionalni program za evropske integracije 2024-2028.godine.

Br. 08-V- 786

Priština, 30.10.2024.godine

Glauk Konjufca

Predsednik Skupštine

Primerak Odluke dostavlja se:

- Vladi Republike Kosovo,
- Direkciji za podršku Parlamentarnim komisijama i
- Arhivi Skupštine.

Republika e Kosovës
Republika Kosovo – Republic of Kosovo
Qeveria – Vlada- Government

Br. 08/198

Datum: 02.04.2024. god.

Na osnovu člana 92., stav 4, i člana 93, stav (4), Ustava Republike Kosova, člana 8 Zakona br. 08/L-117 o Vladi Republike Kosovo, u skladu sa članom 19 Poslovnika Vlade Republike Kosovo br. 09/2011, Vlada Republike Kosovo, na sednici održanoj 2. aprila 2024. godine, odobrio je sledeću:

ODLUKU

1. Odobri se Nacionalni program za evropske integracije (NPEI) 2024. – 2028.
2. Budžet za sprovođenje ovog programa je u okviru budžetskih izdvajanja budžetskih organizacija za 2024. godinu i u skladu sa Okvirom srednjoročnih rashoda 2024. – 2026.
3. Obavezuje se Kancelarija Premijera i ostale odgovorne institucije, kao što je predviđeno u Programu, da sprovede ovu odluku.
4. Obavezuje se Generalni sekretar Kancelarije Premijera da prenese ovaj program Skupštini Republike Kosovo za usvajanje.
5. Odluka stupa na snagu danom objavljivanja u Službenom listu.

Albin KURTI

(potpis)
Premijer Republike Kosovo

Poslano:

- Potpredsednicima Vlade
- Sva ministarstva (ministrima)
- Generalnog sekretara KP-a
- Arhivu Vlade

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Nr. 08/198
Datë: 02.04.2024

Në mbështetje të nenit 92 paragrafi 4. dhe të nenit 93 paragrafi 4 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, të nenit 8 të Ligjit Nr. 08/L-117 për Qeverinë e Republikës së Kosovës, në pajtim me nenin 19 të Rregullores së Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës Nr. 09/2011, Qeveria e Republikës së Kosovës, në mbledhjen e mbajtur më 2 prill 2024, merr këtë:

V E N D I M

1. Miratohet Programi Kombëtar për Integrim Evropian (PKIE) 2024 – 2028.
2. Buxheti për zbatimin e këtij Programi është brenda ndarjeve buxhetore të organizatave buxhetore për vitin 2024 dhe në pajtim me Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve 2024-2026.
3. Obligohet Zyra e Kryeministrit dhe institucionet e tjera përgjegjëse, sipas Programit, që të zbatojnë këtë Vendim.
4. Obligohet Sekretari i Përgjithshëm të Zyrës së Kryeministrit që Programin nga pika 1. e këtij Vendimi t'ia procedoj Kuvendit të Republikës së Kosovës për miratim përfundimtar.
5. Vendimi hyn në fuqi ditën e publikimit në Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës.

Albin KURTI

Kryeministër i Republikës së Kosovës

Iu dërgohet:

- Zëvendëskryeministrave
- Të gjitha ministrive (ministrave)
- Sekretarit të Përgjithshëm të ZKM-së
- Arkivit të Qeverisë

Spisak skraćenica i akronima

ABPP	Agencija za besplatnu pravnu pomoć	KBS	Kosovske bezbednosne snage
AHV	Agencija za hranu i veterinu	KEU	Kancelarija Evropske unije na Kosovu
AP	Akademija pravde	KFPŠ	Kosovski fond za penzionu štednju
AP	Akcionni plan	KfW	Nemačka banka za razvoj
AIP	Agencija za informacije i privatnost	KIESA	Kosovska agencija za investicije i podršku preduzećima
ASK	Agencija za sprečavanje korupcije	KIJU	Kosovski institut za javnu upravu
AU	Administrativno uputstvo	KIVUI	Komisija za istragu vazduhoplovnih udesa i incidenata
AUVN	Agencija za usluge vazdušne navigacije	KOSTT	Operator sistema, prenosa i tržišta Kosova
AZRK	Agencija za zapošljavanje Republike Kosovo	KP	Kosovska policija
BDP	Bruto domaći proizvod	KPV	Kancelarija Predsednika Vlade
CAN	Centralna agencija za nabavke	KUZK	Kosovska uprava za zaštitu konkurencije
CBK	Centralna banka Republike Kosovo	KZO	Kosovski zavod za osiguranje
CEFTA	Sporazum o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi	MAP	Međunarodni aerodrom u Prištini "Adem Jashari"
CIK	Centralna izborna komisija	MALS	Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave
CK	Carina Kosova	MAPPI	Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture
COREPER	Odbor stalnih predstavnika pri EU	MCC/KMI	Millennium Challenge Corporation / Korporacija milenijumskih izazova
DSI	Direktne strane investicije	ME	Ministarstvo ekonomije
EBOR	Evropska banka za obnovu i razvoj	MFI	Međunarodna finansijska institucija
ECB	Evropska centralna banka	MFRT	Ministarstvo finansija, rada i transfera
EIB	Evropska investiciona banka	MIPD	Ministarstvo inostranih poslova i dijaspore
EIP	Ekonomski i investicioni plan za Zapadni Balkan	MIPT	Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine
EK	Evropska komisija	MKOS	Ministarstvo kulture, omladine i sporta
ENQA	Evropska asocijacija za obezbeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju	MMF	Međunarodni monetarni fond
EP	Evropski parlament	MO	Ministarstvo odbrane
ERA	Program za evropske reforme	MONTI	Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije
EU	Evropska unija	MP	Ministarstvo pravde
EUROPOL	Agencija Evropske unije za saradnju u sprovođenju zakona	MPŠSR	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja
Eurostat	Agencija za statistiku Evropske unije	IRER/RGF	Instrument za reforme i ekonomski rast za Zapadni Balkan
FOJ	Finansijsko obaveštajna jedinica	MRR	Ministarstvo regionalnog razvoja
Frontex	Agencija EU za granična i obalsku stražu	MSEI	Ministarski savet za evropske integracije
GP	Granični prelaz	MSP	Mala i srednja preduzeća
IO	Institucija Ombudsmana	MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
Interpol	Međunarodna policijska organizacija za borbu protiv kriminala	MZ	Ministarstvo zdravlja
IUG	Integrisano upravljanje granicama	MZP	Ministarstvo za zajednice i povratak
IPA	Instrument pretprijetne pomoći	NCUG	Nacionalni centar za upravljanje granicom
IPŽP	Izborni panel za žalbe i podneske	NIJZ	Nacionalni institut za javno zdravlje
IR	Inspektorijat rada	RKE	Regulatorna kancelarija za energiju
IT	Informaciona tehnologija	RKJN	
JIE	Jugoistočna Evropa		
JP	Javno preduzeće		
KA	Kosovska agencija za akreditaciju		
KAP	Kosovska agencija za privatizaciju		
KAS	Kosovska agencija za statistiku		
KAUVI	Kosovska agencija za upoređivanje i verifikaciju imovine		
NKM	Nezavisna komisija za medije		
NKR	Nacionalna kancelarija za reviziju		

NPEI	Nacionalni program za evropske integracije		Regulatorna komisija za javne nabavke
NPER/NGP	Novi plan za ekonomski rast za Zapadni Balkan	ROEI RUEPK	Radni odbor za evropske integracije Regulatorna uprava elektronske i poštanske komunikacije
NPR	Nacionalni plan razvoja	RUŽ	Regulatorna uprava za železnicu
NPSSSP	Nacionalni plan za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju	RUUV SAD SB SE	Regulatorna uprava za usluge vode Sjedinjene Američke Države Svetska banka Savet Evrope
NSR	Nacionalna strategija razvoja	SDGs/COR	Ciljevi održivog razvoja
OAK	Obaveštajna agencija Kosova	SIGMA/OECD	<i>Podrška za poboljšanje upravljanja i menažiranja</i> (OECD)
OCD	Organizacija civilnog društva		
ODP	Odeljenje za državnu pomoć		
OECD	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj	SL SOR	Službeni list Srednjoročni okvir rashoda
OEI	Odeljenja za evropske integracije, Kancelarija Predsednika Vlade	SRGEI	Sektorska radna grupa za evropske integracije
OEIKP	Odeljenje za evropske integracije i koordinaciju politika	SRR / RCC SSK	Savet za regionalnu saradnju Sudski savet Kosova
OPP	Odeljenje za pravna pitanja	SSP	Savet za stabilizaciju i pridruživanje
TRN	Telo za razmatranje nabavki	SSP	Sporazum za stabilizaciju i pridruživanje
PER	Program ekonomskih reformi		
PG	Posebna grupa za stabilizaciju i pridruživanja	STO STRK	Svetska trgovinska organizacija Specijalno tužilaštvo Republike Kosovo
PG RJU	Posebna grupa stabilizacije i pridruživanja za reformu javne uprave	TE TSK	Termoelektrana Tužilački savet Kosova
PO	Pododbor za stabilizaciju i pridruživanje	UCV UEZ	Uprava za civilno vazduhoplovstvo Ugovor o energetske zajednici
POEI	Parlamentarni odbor za evropske integracije	UFEU	Ugovor o funkcionisanju Evropske unije
POSP	Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje	UVO	Ustanova za visokoškolsko obrazovanje
PUK	Poreska uprava Kosova	ZB	Zapadni Balkan
PSP	Proces stabilizacije i pridruživanja	ZPV	Zakonodavni program Vlade
PV	Program Vlade	ZRT/CRM	Zajedničko regionalno tržište
RJU	Reforma javne uprave	WBIF	Okvir investicija za Zapadni Balkan

UVOD

Nacionalni Program za evropske integracije je glavni strateški dokument Republike Kosovo za sprovođenje reforme za integraciju u Evropsku (BE) uniju, orijentisan ka usvajanju *acquis*-a EU u nacionalnom zakonodavstvu i primenu usklađenog zakonodavstva. NPEI 2024.-2028. je drugi po redu program sa ovim nazivom, a deveti po redu od stupanja na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između EU i Republike Kosovo.¹ Program je odobrio Vlade Republike Kosovo 2. aprila 2024. godine i usvojio Skupština Republike Kosovo 30. oktobra 2024. godine.

Ovaj program je u skladu sa Programom Vlade 2021.-2025. i Nacionalnim planom razvoja (NPR) 2024.-2026. kojim se sprovodi Nacionalna strategija razvoja (NSR) 2030., uključujući čen u Zakonodavni program Vlade (ZPV) za 2024. godinu. Program takođe odražava sadržaj glavnih sektorskih dokumenata. Prilikom njegove izrade prioritet je dat i razmatranju zaključaka dogovorenih sa EU u okviru zajedničkih struktura za stabilizaciju i pridruživanje, kao i nalaza i preporuka *Izveštaja EK o Kosovu – 2023*.

NPEI 2024.-2028. je izrađen u periodu od oktobra do decembra 2023. godine, i javne konsultacije održane u januaru 2024. godine. Na osnovu Odluke Vlade br. 06/22, 3. aprila 2015.² godine, ovaj proces su vodila Odeljenja za evropske integracije u Kancelariji Predsednika Vlade (KPV/OEI), kao glavna koordinaciona institucija, u saradnji sa resornim institucijama (RI) nadležnim za svako poglavlje, odnosno sa ministarstvima i ostalim institucijama. Rad unutar pojedinih RI su koordinirali Odeljenja za evropske integracije i koordinaciju politika (OEIKP)/ ekvivalentne strukture RI. U tom procesu učestvovala su i Odeljenja za pravna pitanja (OP) i ostale strukture RI zadužene za razvoj i sprovođenje politika u odnosnim oblastima. KP/OEI bile su aktivni deo u radu tokom celokupnog procesa.

Što se tiče podele odgovornosti, prvobitno su RI predložili kratkoročne mere, na osnovu reformi dogovorenih na sastancima janzadnje runde zajedničkih institucionalnih struktura za stabilizaciju i pridruživanja između EU i Kosova, odnosno pododboru i posebnih grupa i nalazi *Izveštaja EK o Kosovu – 2023*. Zatim je KPV/OEI analizirao predložene mere u smislu njihovog kvaliteta, odnosa sa prioriternim reformama i mogućnošću realizacije (uz osvrt na kapacitete, potrebno vreme, itd.).

Ovaj probgam je sveobuhvatan u smislu delokruga. On predviđa kratkoročne reforme za 2024. godinu i prioritetnei srednjoročne ciljeve za ispunjenje obaveza iz SSP-a i drugih mehanizama za integraciju u EU, putem usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa *acquis* EU i sprovođenja usklađenog njegov zakonodavstva. Prema strukturi Kopenhaških kriterijuma, podeljen je na tri bloka: *Politički kriterijumi*, *Ekonomski kriterijumi*, i *Evropski standardi – usklađivanje kosovskog zakonodavstva sa *acquis* EU*.

Blok 1.: *Politički kriterijumi* pokriva sledeće oblasti: zakonodavstvo, ustav, izborni sistem, javna uprava i regionalna saradnja. Odnosi se na poglavlja 23 i 24 *acquis*-a (trećeg bloka) i sadrži sledećih pet poglavlja: *Ustav*, *Parlament i izborni sistem*, *Javna uprava*; *Ombudsman*; *Civilni nadzor nad snagama bezbednosti*; i *Regionalna saradnja i međunarodne obaveze*.

Blok 2.: *Ekonomski kriterijumi* usklađeni su sa Programom ekonomskih reformi (PER). Ovaj blok odražava prioritete i aktivnosti koji proističu iz drugih mehanizama dijaloga sa EU, kao što su godišnji prioriteti, zaključci struktura SSP-a ili multilateralni mehanizmi, kao što su sporazumi sa MMF, i dr. Ovaj blok sadrži dva poglavlja: *Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije* i *Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije*.

Blok 3.: *Evropski standardi – usklađivanje kosovskog zakonodavstva sa *acquis*-om EU* obuhvata sve oblasti *acquis*-a EU, sa kojima domaće zakonodavstvo treba da se uskladi i sprovede, za šta su takođe neophodni administrativni kapaciteti. Ovaj blok sadrži 33 poglavlja *acquis*-a i jedno poglavlje o pravnom okviru za usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa *acquis*.

¹ Zakon br. 05/L-069 o ratifikaciji SSP, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=11239>.

² Odluka Vlade br. 06/22, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=62226>, str. 5.

Svako poglavlje sadrži tekstualni deo i matricu kratkoročnih mera. Tekstualni deo rezimira trenutnu situaciju³ (Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir) i srednjoročne prioritetne ciljeve. Trenutna situacija odražava glavna dešavanja u relevantnim oblastima u vreme finalizacije dokumenta, odnosno u periodu od kraja novembra do kraja decembra 2023. godine. Program takođe sadrži dodatak glavnih relevantnih projekata razvojne pomoći koje finansiraju EU, bilateralni donatori, međunarodne finansijske institucije (MFI) i razvojne banke koji se sprovode tokom perioda njegove implementacije.

Matrica kratkoročnih mera sadrži konkretne sprovedbene mere reformi koje su planirane za 2024. godinu, odnosno zakonodavne mere (okvirno zakonodavstvo kao i podzakonska i druga regulatorna akta) i sprovedbene mere (okvira politika, institucionalne reforme i izgradnju institucionalnih kapaciteta, kao i primena).

Odgovorni za sprovođenje NPEI-a i praćenje njegovog sprovođenja su organi državne uprave, u okviru svog zakonskog ovlašćenja. Kao centralni upravljački mehanizam za ispunjavanje obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih mehanizama za integraciju u EU, odgovorni na najvišem nivou su kabinet Vlade, odnosno ministri i rukovodioci drugih institucija državne uprave nadležni za relevantne oblasti politika. Sprovođenje NPEI se takođe prati kroz zajedničke institucionalne strukture za stabilizaciju i pridruživanje između EU i Republike Kosovo uspostavljene SSP-om, odnosno Saveta za stabilizaciju i pridruživanje (SAP), Odbora i pododbora (PO) i posebnih grupa (PG). Još jedna institucionalna instanca koja prati sprovođenje ovog programa su nacionalne koordinacione strukture za evropske integracije, naime Ministarski savet za evropske integracije (MSEI), Radni odbor za evropske integracije (ROIE) i Sektorske radne grupe za evropske integracije (SRGEI). Odgovoran za opštu koordinaciju na radnom nivou je KPV/OIE, u saradnji sa RI (preko OIEKP/ekvivalentnih jedinica, odgovorni za koordinaciju na nivou RI), uključujući kroz redovnog praćenja i izveštavanja.

Mere koje predviđaju usvajanje predloga zakona ocenjuju se kao sprovedene uz odobrenja odgovarajućih predloga zakona od strane Vlade.

Skupština je jedan od glavnih institucionalnih stubova za sprovođenje ovog programa, posebno kroz usvajanju zakona, uključujući i preko Skupštinskog Odbora za evropske integracije (OEI) i Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje (POSP).

U ime EU, Evropska komisija (EK), uključujući i preko Kancelarije EU (KEU) na Kosovu, igra važnu ulogu u ispunjavanju obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih mehanizama za evropske integracije, a samim tim i u sprovođenju ovog programa.

Svoju ulogu u sprovođenju ovog programa imaju i građansko društvo i druge zainteresovane strane. KPV, kao glavna institucija odgovorna za evropske integracije, saradivaće u sprovođenju ovog programa saradivati sa akterima van javnih institucija, u vidu savetodavnog mehanizma sa OCD i drugim akterima u okviru zajedničkih struktura za stabilizaciju i pridruživanje.

³ Za detaljan uvid u obaveze iz SSP-a po svim poglavljima, pogledati prethodne verzije Nacionalnog programa za sprovođenje SSP-a, <https://integrimievropian.rks-gov.net/sr/nacionalni-program-o-sprovođenju-sporazuma-o-stabilizaciji-i-pridruživanju-npsssp/>.

Odnosi između Republike Kosovo i Evropske unije

Proces stabilizacije i pridruživanja (PSP), kao okvir za članstvo zemalja Zapadnog Balkana u EU, pokrenula je EU 1999. godine, a pokrenut je u novembru 2000. godine na Samitu u Zagrebu. Na osnovu Kopenhaških kriterijuma i Madridskih kriterijuma za članstvo u EU, PSP utvrđuje da evropska perspektiva ovih zemalja zavisi od napretka u uspostavljanju stabilne demokratije, vladavine prava, tržišne ekonomije i regionalne saradnje. Ova perspektiva je ponovo potvrđena na Evropskom savetu u Solunu, juna 2003. godine, kao i na Samitu EU - Zapadni Balkan, održanom u Tirani 6. decembra 2022. godine, prvom održanom u regionu od članstva Hrvatske u EU. Perspektiva članstva regiona Zapadnog Balkana u EU nedavno je reafirmisana na četvrtom godišnjem samitu EU - Zapadni Balkan održanom 13. decembra 2023. godine u Briselu.

Kad je reč o Kosovu, EK je aprila 2005. godine izdala saopštenje *Evropska budućnost za Kosovo*, dok je Savet 2006. godine odobrio prvo Evropsko partnerstvo za Kosovo, s tim da je drugo usledilo 2008. godine. U svom odgovoru na Evropsko partnerstvo, Kosovo je u periodu od 2008-2012. godine sprovelo Akcioni plan Evropskog partnerstva (APEP), a zatim, periodu od 2013-2015. Akcioni plan za SSP (APSSP) i Akcioni plan za sprovođenje preporuka iz Izveštaja o napretku (APIP). Nakon stupanja na snagu SSP-a, tokom 2016.-2022. sprovodilo se Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (NPSSSP), a od 2023. godine Nacionalni program za evropske integracije (NPEI).

17. februara 2008. godine, Skupština Kosova proglasila je Kosovo nezavisnom i suverenom državom. Do sada, Republiku Kosovo priznalo je sto sedamnaest (117) država⁴, uključujući 22 države članice EU.

Do kraja 2009. godine, dijalog o reformama između Kosova i EU odvijao se preko Pratećeg mehanizma procesa stabilizacije i pridruživanja (MPSP). Zatim, na osnovu saopštenja EK *Kosovo - ispunjenje njegove evropske perspektive*, iz oktobra 2009. godine, dijalog o reformama unapređen je u okvir Dijaloga procesa stabilizacije i pridruživanja (DPSP), dok je ujedno bio iniciran proces učešća Kosova u programima EU.

Proces ka SSP započeo je oktobra 2011. godine, na preporuku EK da se krene sa izradom *Studije izvodljivosti za SSP*. U toj studiji, objavljenoj oktobra 2012. godine, konstatovano je da je Kosovo spremno da pregovara o SSP. Pregovori su trajali od oktobra 2013. do jula 2014. godine. Dalje, SSP su usvojile Vlade država članica EU, potpisano 27. oktobra 2015. godine u Strazburgu. SSP je usvojen od strane Vlade Republike Kosovo (30. oktobra 2015.) i ratifikovan je od strane Skupštine Republike Kosovo 2. novembra 2015. godine. Konačno, SSP je stupio na snagu 1. aprila 2016. godine. U toku 2016. godine počele su da deluju zajedničke institucionalne strukture EU- Kosovo, koje su osnovane na osnovu SSP u cilju nadgledanja njegovog sprovođenja: Savet za stabilizaciju i pridruživanje, Odbor, pododbori (PO) i posebne grupe (PG), kao i Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje (POSA). Ove strukture se redovno sastaju.

Još jedan važan događaj je završetak implementacije druge faze političkih prioriteta dogovorenih između EU i Republike Kosovo za sprovođenju SSP-a. - Programa evropskih reforma (ERA II), odnosno 15 prioriteta dogovorenih sa EU i sprovedeni kroz Akcioni plan za sprovođenje prioriteta (AP ERA II). U okviru ERA II, od sredine 2021. do kraja 2023. godine, Kosovo je sprovelo ključne ekonomske reforme, za jačanje vladavine prava, konsolidaciju dobrog upravljanja, kao i usklađivanje sa standardima EU u oblasti zapošljavanja, obrazovanja i zdravstva. Ovo je približilo Kosovo EU i ono je spremno - politički, ekonomski, pravno i institucionalno - za sledeću fazu ka članstvu u EU.

15. decembra 2022. godine je Republika Kosovo zvanično podnela zahtev za članstvo u EU. Zahtev je premijer Aljbin Kurti predao Vladi Češke u njenom svojstvu naredne predsedavajuće članice Evropskog saveta, tačnije Mikulašu Beku, Ministru za evropska pitanja. Predsedništvo Češke je 20. decembra 2022. obavestilo Savet EU (COREPER II) o prijavi. Republika Kosovo čeka da dobije status zemlje kandidata za članstvo, da bi potom, zajedno sa EU, počela pripreme za početak pregovora o članstvu.

Nakon ukidanja Ministarstva za evropske integracije (juna 2020. godine), nadležnosti glavne nacionalne koordinacione institucije za evropske integracije, zajedno sa njenim odeljenjima za kreiranje politika,

⁴ <https://mfa-ks.net/lista-e-njohjeve/>

prenete su na KPV, dok je najviši politički vlast Vlade odgovoran za evropske integracije je prvi Potpredsednik Vlade za evropske integracije, razvoj i dijalog.

Što se tiče *liberalizacije viznog režima*, odluka je doneta tokom 2023. godine, i objavljena je u Službenom listu EU, 25. aprila 2023. godine, *Uredba EU br. 2023/850*⁵ i stupila na snagu 15. maja 2023. Od 1. januara 2024. godine građani Republike Kosovo putuju bez viza u šengensku zonu, za kratkoročno putovanje. Vlada i Kancelarija EU su organizovali komunikacijsku kampanju sa javnošću o pravima i obavezama koje proizilaze iz odluka i pravila o putovanju bez viza.

U još jednom važnom događaju za evropsku perspektivu Zapadnog Balkana, 8. novembra 2023. godine – povodom objavljivanja godišnjeg paketa proširenja (*Saopštenje o proširenju EU i Izoještaji zemalja*)⁶ – Evropska komisija je odobrila predlog za *Instrument za ekonomske reforme i rast za Zapadni Balkan (IERR/RGF)*. Unapređivanjem podrške evropskim reformama u regionu iz Ekonomskog i investicionog plana za Zapadni Balkan (EIP) 2021.-2027., ovaj mehanizam će se realizovati kroz *Novi plan za ekonomski rast za Zapadni Balkan (NPER/NGP)*⁷ i *Uredbu Evropskog parlamenta i Saveta o uspostavljanju mehanizma za ekonomski rast za Zapadni Balkan*.⁸ Kao odgovor na ovaj plan, Vlada Republike Kosovo je 22. januara 2024. godine dostavila EK ažuriranu listu reformi. Dijalog sa Generalnim direktoratom EK za pregovore o proširenju je u toku kako bi se lista reformi finalizirala u konkretan i provediv plan u naredne četiri godine.

Što se tiče učešća u *Programima EU*, Kosovo trenutno koristi od *Kreativne Evrope*, *ERASMUS+*, *Carina*, *Fiskalis* i *Horizon*, dok je u procesu pridruživanja i drugim programima.

⁵ *Uredba (EU) br. 2023/850 Evropskog parlamenta i Saveta*, 19. aprila 2023. godine, o dopuni i izmeni Uredbe (EU) br. 2018/1806 sa spiskom zemalja čiji državljani moraju da poseduju vize za prelazak spoljnih granica i čiji su državljani izuzeti od takvog uslova (Kosovo), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023.R0850>.

⁶ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/strategy-and-reports_en.

⁷ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/COM_2023_691_New%20Growth%20Plan%20Western%20Balkans.pdf.

⁸ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/COM_2023_692_Proposal%20Regulation%20Reform%20Growth%20Facility%20Western%20Balkans%20%2B%20annex.pdf.

1. BLOK 1: POLITIČKI KRITERIJUMI
1.1. Demokratija i vladavina zakona
1.1.1. Ustav, parlament i izborni sistem

Ustav

Ustav Republike Kosovo, na snazi od 15. juna 2008. godine, u skladu je sa evropskim vrednostima i načelima. U skladu sa Kopenhaškim kriterijumima, ustavni poredak Republike Kosovo zasniva se na načelima slobode, mira, demokratije, jednakosti, poštovanja ljudskih prava i sloboda, vladavine zakona, nediskriminacije, imovinskih prava, zaštite ambijenta, socijalne pravde, pluralizma, podele državne vlasti i tržišne ekonomije. Ustav Republike Kosovo sadrži u sebi i međunarodne instrumente zaštite ljudskih prava, uključujući one o ljudskim i osnovnim pravima, zaštiti pripadnika nevećinskih zajednica i nediskriminaciji. To obuhvata usaglašenost sa načelima Univerzalne deklaracije UN o ljudskim pravima, kao i sa Konvencijom za zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda i Završnim Helsinškom aktom.

Parlament

Ova oblast obuhvata delokrug rada Skupštine Republike Kosovo, kao zakonodavnog tela koje usvaja zakone, rezolucije i međunarodne sporazume, te obuhvata nadzornu funkciju Skupštine, odnosno njen nadzor nad radom Vlade i drugih javnih institucija koje, saglasno Ustavu i zakonima njoj odgovaraju za svoj rad, kao i ulogu Skupštine u procesu evropske integracije. Kao što zahteva SSP, u 2016. osnovano je Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje između EU i Republike Kosovo (POSP), koju čine poslanici EP-a i Skupštine Republike Kosovo, u kojoj se u sklopu SSP odvija politički parlamentarni dijalog.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da nedostatak kvoruma za donošenje odluka i nastojanja da se izgradi međupartijski konsenzus i dalje negativno utiče na rad Skupštine. Skupština je povećala broj ubrzanih procedura za usvajanje ključnih zakona. Izostanci, kašnjenja i rano napuštanje plenarnih sednica i sastanaka odbora postali su uobičajena praksa. Iako je usvojen novi Poslovnik o radu Skupštine, nema mera za izricanje novčanih (ili drugih) kazni za neopravdani izostanak sa skupštinskih sednica. Izveštaj preporučuje da Skupština ojača svoju nadzornu ulogu, unapredi unutrašnje upravljanje, odobri godišnji plan rada i stvori elektronski sistem glasanja i elektronski sistem evidentiranja prisustva.

U sklopu struktura za stabilizaciju i pridruživanje, od Skupštine se traži da se postara za imenovanje članova u upravnim odborima nezavisnih institucija pod svojom nadležnošću. Taj proces mora da se uradi na osnovama zasluga i profesionalnosti, tako da se izbegne politizacija tih imenovanja. Na osnovu Memoranduma o saradnji sa Ujedinjenim Kraljevstvom, Skupština mora da se potruži da obezbedi imenovanje članova u upravnim odborima nezavisnih institucija, koje spadaju pod njenu nadležnost na način koji je transparentan i zasnovan na zaslugama. Taj prioritet ostaje kao jedan od najvažnijih i za Vladu Kosova, jer je uključen u sve njene glavne planske dokumente.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: Sastav i struktura Skupštine utvrđeni su u Poglavlju IV. Ustava Republike Kosovo. Organizacija i rad Skupštine i njenih radnih tela, kao i prava i obaveze poslanika, utvrđeni su Poslovnikom o radu Skupštine koji je usvojen 28. jula 2022. Za sprovođenje člana 132. SSP, osnovana je za stabilizaciju i pridruživanje (kao zajednički forum Skupštine Republike Kosovo i EP zadužen za razmenu mišljenja o sprovođenju SSP. PKSP je funkcionalna i održava redovne sastanke dva puta godišnje. *Politike:* U skladu sa svojim Poslovnikom o radu, Skupština radi uglavnom polazeći od GPV i planova rada parlamentarnih odbora, dok u pogledu SSP za sada sprovodi reforme predviđene u njegovom PKEI.

Institucionalni okvir: Skupština Republike Kosovo ima 120 poslanika, uključujući zagarantovane mandate za pripadnike nevećinskih zajednica. Njene dužnosti, propisane u članu 65 Ustava Republike Kosovo, obuhvataju zakonodavnu funkciju, izbor Vlade i predsednika Republike, kao i imenovanje rukovodilaca nadzornih tela u nezavisnim institucijama i nadzor nad radom tih institucija. Skupština, uglavnom preko parlamentarnih komisija, takođe vrši nadzor nad sprovođenjem zakona i preporučuje preduzimanje mera

u slučaju njihovog nesprovođenja ili neadekvatne primene. Dalje, unutrašnje funkcionisanje Skupštine uređuje Poslovnik o radu godine. U cilji svog funkcionisanja, Skupština iz svojih redova bira Predsedništvo (predsednika i potpredsednike) i imenuje stalne, funkcionalne i *ad hoc* odbore. Upravu Skupštine čine generalni sekretar, kojeg bira Predsedništvo Skupštine i tri generalna direktora (GD). GD za pravna i proceduralna pitanja, GD za medije i odnose sa javnošću i GD za urpavu. Ključne funkcije, u kontekstu sprovođenja SSP, uključujući rad na nacrtu zakona usaglašavanju zakonodavstva, obavlja GD za pravna i proceduralna pitanja.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Podizanje zakonodavnih kapaciteta Skupštine, posebno GD za zakonodavne službe, kroz popunjavanje upražnjenih pozicija tokom 2024.;
- Poboljšanje nadzora izvršne vlasti, uključujući sektor bezbednosti, kroz praćenje sprovođenja politika i zakona;
- Nadzor nad budžetskim rashodima Skupštine u toku fiskalne godine, uključujući njihovu analizu i sprovođenje i praćenje rodno-odgovornog budžetiranja;
- Podizanje stručnih kapaciteta uprave Skupštine, u skladu sa novim Poslovnikom Skupštine, kroz Plana obuke, obuka po dogovorima između Skupštine i donatora, razmenu sa drugim parlamentima, Strategiju za međunarodnu saradnju i međuparlamentarne odnose.

Izborni sistem

Republika Kosovo je demokratska parlamentarna republika sa višepartijskim predstavničkim sistemom. Ustav i Zakon o opštim izborima u Republici Kosovo, koji je na snazi od jula 2023.e, regulišu izborni sistem na Kosovu. Prema Ustavu i ovom zakonu, Kosovo je izborna zona sa mnogo kandidata. Ostvarivanjem biračkog prava, birač glasa za jednog (1) sertifikovanog političkog subjekta i može glasati za najviše deset (10) kandidata sa liste kandidata tog političkog subjekta, a ako glasa za više od deset (10) kandidati, računaju se samo glasovi za politički subjekt. Skupština Republike Kosovo ima sto dvadeset (120) poslanika koji se biraju tajnim glasanjem na osnovu otvorenih lista, od kojih su dvadeset (20) zagwarantovana mesta za predstavljanje zajednica koje nisu većina u zemlji. Izorno zakonodavstvo, takođe garantuje rodnu ravnopravnost u izbornom sistemu.

Sadašnje stanje

Prema *Izveštaju EK o Kosovu – 2023.*, Kosovo je napravilo bitan napredak u izornoj reformi usvajanjem Zakona o finansiranju političkih partija i Zakona o opštim izborima. Novi pravni okvir adresira preporuke misija za posmatranje izbora EU i OEBS-a. Vanredni lokalni izbori u četiri opštine u severnom delu zemlje koji su održani 23. aprila 2023. godine bili su u skladu sa zakonskim okvirom Kosova i uloženi su napor da oni održe na miran i redovan način. Međutim, zbog veoma niske izlaznosti (3.47% birača), posebno građana kosovskih Srba, ovi izbori ne nude dugoročno političko rešenje za ove opštine. Izveštaj je pohvalio osnivanje skupštinske *Ad-hoc* komisije za postupanje po preporukama EU vezano za izborni proces.

Međutim, *preporučuje* se usvajanje Zakona o NNO. CIK mora da sprvede novi pravni okvir pre narednih opštih izbora i potrebno je više finansijskih i ljudskih resursa da izvrši dodatne zadatke prema izmenjenom zakonodavstvu. Preвременi lokalni izbori trebalo bi da budu održani što pre u četiri opštine u severnom delu zemlje, organizovani na potpuno inkluzivan način i uz bezuslovno učešće kosovskih Srba.

Zakonodavni okvir, okvir politika i institucionalni okvir

Zakonodavstvo i politike: izbori u Republici Kosovo regulisani su novim Zakonom o opštim izborima, Zakonom o lokalnim izborima i Zakonom o finansiranju političkih subjekata (na snazi od avgusta 2022., u skladu sa preporukama Venecijanske komisije), podzakonski akti CIK-a koji regulišu izborni proces i Strateški plan Centralne izborne komisije 2023.-2026.

Institucije: Institucionalni okvir u ovoj oblasti čine Centralna izborna komisija, Izorno veće za predstavkei žalbe i izborni organi kao što su Opštinske izborne komisije (OIK) i veća biračkih mesta (VBM). Još jedna relevantna institucija u okviru tekuće reforme za povezivanje adresnog sistema sa matičnim knjigama je

Agencija za civilnu registraciju (ACR) pri Ministarstvu unutrašnjih poslova, odgovorna za komponentu matičnih knjiga u okviru ove reforme.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Sprovođenje preporuka posmatračkih misija EU koje prate izbore;
- Povezivanje adresnog sistema sa sistemom centralnog matičnog spiska, radi tačnosti biračkog spiska;
- Unapređenje objekta (radnih prostorija) CIK-a i obezbjeđivanje resursa za edukaciju, obuku i izgradnju kapaciteta za učesnike u izbornim procesima (politički subjekti, organi upravljanja izborima, glasači i civilno društvo);
- Primena tehnologije u izbornim procesima, kako bi se obezbedila tačnost, transparentnost i efikasnost.

1.1.2. Javna uprava

Ovo poglavlje obuhvata funkcionisanje svih javnih institucija za sprovođenje javnih politika za koje je zadužena Vlada, a koje sačinjavaju vladine institucionalne jedinice koje uređuju funkcionisanje društva. Delotvorna javna uprava je presudna za razvoj zemlje, kroz transparentne, jasne i jednostavne upravne procedure, pružanje javnih usluga orijentisanih na građane i kroz pomoć preduzećima u vršenju njihovih delatnosti, tako što će olakšati procedure i ukloniti prepreke. Reforma javne uprave (RJU) jedan je od tri osnovna stuba za integraciju u EU. Obaveze Kosova na ovom planu, shodno članu 120. SSP, usmerene su na konsolidaciju i sprovođenje zakonskih propisa i politika, te na unapređenje delotvornosti, efikasnosti, odgovornosti za rad i transparentnosti.

Sadašnje stanje

Prema Izveštaju EK o Kosovu – 2023, Kosovo ima određeni nivo pripreme i postiglo je ograničen napredak u oblasti reforme javne uprave. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Poboljšanje funkcionisanja i odgovornosti javne uprave, uključujući kroz racionalizaciju agencija i sprovođenja pravljanja učinkom među agencijama; jačanje administrativnih kapaciteta; redovno popunjavanje upražnjena radna mesta i u skladu sa principom zapošljavanja na osnovu zasluga;
- Izmenu i dopunu novog Zakona o državnim službenicima, u skladu sa principima savremene javne uprave;
- Obezbeđivanje efikasnog funkcionisanja novog sistema plata kroz primenu Zakona o uređenju i radu državne uprave i nezavisnih organa i okončanje procesa (i) regulisanja unutrašnjeg uređenja javnih organa; (ii) klasifikacija poslova; i (iii) sistematizacija pozicija na centralnom nivou prema opisima poslova;
- Unapređenje pravne sigurnosti, smanjenje administrativnog opterećenja i povećanje broja onlajn usluga u javnoj upravi za preduzeća i javnost.

S druge strane, prema oceni MUP-a, prvi put od 2012. politički uticaj se ne pominje u izveštaju EK o Kosovu. Tačnije, u 2022. usvojene su i počele da se sprovode Sveobuhvatna strategija za reformu javne uprave 2022.-2027. i Strategija za reformu upravljanja javnim finansijama 2022.-2026. Problemi sa kojima se susreću ljudski resursi u sprovođenju Zakona 06/L-114 o javnim službenicima i odluke Ustavnog suda doveli su do suštinske revizije ovog Zakona i kompletne izrade zakona o platama u javnom sektoru. Shodno tome, 23. decembra 2023., Skupština je usvojila Zakon br. 08/L-196 o platama u javnom sektoru, koji se sprovede od 5. februara 2023., i Zakon br. 08/L-197 o javnim službenicima. Vredi napomenuti da se po prvi put u Republici Kosovo sprovedi jedinstveni zakon o platama u javnom sektoru. Dok zakon za javne službenike donosi agilnost u upravljanju ljudskim resursima i novu dinamiku u privlačenju ljudskih kapaciteta izvan javne uprave. Dalje, nakon tri pokušaja da se završi klasifikacija radnih mesta i sistematizacija radnih mesta, Vlada je dala saglasnost 16. februara 2023. i trenutno se sprovodi, uz rok od nekoliko meseci za ispravku eventualnih grešaka. Vlada se fokusira na profesionalizaciju javne uprave, kroz jačanje ljudskih kapaciteta ministarstva nadležnog za državnu upravu i svih javnih institucija.

Dalje, i dalje postoje izazovi u implementaciji Zakona o uređenju i funkcionisanju državne uprave i samostalnih organa, tako da njegova primjena nije zadovoljavajuća zbog problema koji proističu iz neusklađenosti zakona sa realnim kontekstom u državnoj upravi. Ovim pitanjem se bave nadležne institucije. Rešavanje problema u državnoj upravi i nezavisnim agencijama je prioritet i u tu svrhu Skupština je 2022. usvojila zakon za prvi i drugi talas racionalizacije agencija, proces koji je bio u zastoju od 2015. U vezi sa ovom reformom, usvojena je i metodologija za stvaranje, ukidanja ili spajanje agencija i na osnovu nje se izrađuje novi AP za druge talase racionalizacije agencija. Što se tiče smanjenja administrativnog opterećenja u pružanju javnih usluga i digitalizacije ovih usluga, Skupština je u septembru 2022. usvojila Zakon o dopuni i izmenama zakona koji sadrže posebne upravne postupke i usklađivali ih sa Zakonom o opštem upravnom postupku, tj. koji će sprovesti prvi talas usaglašavanja zakona sa ZOUP. U nastavku ove reforme, Vlada je usvojila AP za naredna dva talasa usaglašavanja preostalih zakona sa ZOUP. Drugi talas je već u drugom čitanju u Skupštini Republike Kosovo, dok je treći talas u analizi i uskoro će početi izrada nacrti zakona. Što se tiče ostalih ključnih dešavanja u okviru ovog stuba, Vlada je u septembru 2022. usvojila Program za prevenciju i smanjenje administrativnog tereta 2022.-2027., Strategiju za e-Upravu, a do sada je preko 150 javnih usluga koje se nude digitalizovano putem platformu e-Kosova, dok se neki drugi javni servisi digitalizuju.

Dakle, u kontekstu *PG za reformu javne uprave*, Kosovo prioritetno tretira ove glavne reforme u ovoj oblasti:

- Osigurati da se nova Strategija RJU-a sprovodi blagovremeno i na odgovarajući način;
- Uskladiti novu Strategiju reforme upravljanja javnim finansijama sa Zakonom o upravljanju javnim finansijama;
- Poboljšati funkcionisanje državne službe i završiti proces klasifikacije radnih mesta;
- Unaprijediti kapacitete Kancelarije za strateško planiranje za koordinaciju Programa smanjenja administrativnih tereta;
- Obezbediti da nacrti zakona, pre usvajanja od strane Vlade, budu u skladu sa Zakonom o opštem upravnom postupku i sa principima za smanjenje administrativnog tereta.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: Glavni zakoni u ovom poglavlju su: Zakon br. 06/L-113 o organizaciji i funkcionisanju državne uprave i nezavisnih agencija, novi Zakon o javnim službenicima i Zakon o platama u javnom sektoru. Zakoni o dopuni-izmeni zakona za racionalizaciju i uspostavljanje linija odgovornosti nezavisnih agencija, prvi talas (odobren u avgustu 2022.) i drugi talas (odobren u aprilu 2023.) koji racionalizuju postojeće agencije; Zakon o dopunama i izmenama zakona koji sadrže posebne upravne postupke i njihovom usklađivanju sa ZOUP, u cilju dopune i izmene posebnih zakona kojima se uređuju posebni upravni postupci, obezbeđivanja poštovanja opštih načela i zaštite prava i pravnih interesa stranaka.

Politike: Okvir politika u ovom poglavlju ima dve komponente: politike i planiranje budžeta. Komponentu politika čine Strategija za reformu javne uprave 2022.-2027. i Akcioni plan 2022.-2024., u koju su integrisane tri prethodne strategije, Strategija reforme upravljanja javnim finansijama 2022.-2026. i AP za sprovođenje iste (uključujući stub javne nabavke i stub unutrašnje kontrole javnih finansija), kao i Nacionalna strategija razvoja (NSR) 2030. i Nacionalni plan razvoja (NPR) 2023.-2025. (uključujući Zakonodavni program Vlade). Komponentu planiranja budžeta čine Srednjoročni okvir rashoda 2023.-2025. i godišnji budžet. Naredni važan dokument politike u ovoj oblasti je Program prevencije i smanjenja administrativnog tereta 2022.-2027., koji je Vlada usvojila septembra 2022.

Institucije: glavna institucija u ovom poglavlju je Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP), uključujući Agenciju informacione društve (AID) i Kosovskog instituta za javnu upravu (IKAP). Dalje, KPV je odgovorna za komponentu politike u okviru sistema 'Centra Vlade' (preko Kancelarije za strateško planiranje, Koordinacionog sekretarijata Vlade i Kancelarije za pravna pitanje), za proces evropskih integracija i razvojnu saradnju (preko četiri kancelarije za evropske integracije i Kancelarije za razvojnu saradnju), kao i za koordinaciju javnih konsultacija preko *Online platforme za javne konsultacije* (preko Kancelarije za dobro upravljanje). Za komponentu planiranja budžeta u okviru sistema 'Centra Vlade' odgovorno je Ministarstvo finansija, rada i transfera (MFRT).

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Stvaranje profesionalne, apolitične, zaslužne i dobro vođene državne službe kroz reorganizaciju ministarstava i njihovih podređenih organa, finalizaciju procesa klasifikacije poslova i sprovođenje novog sistema plata;
- Povećanje efikasnosti, transparentnosti i odgovornosti kao i unapređenje usluga za građane i preduzeća kroz unapređenje elektronske uprave, sprovođenje strategije za e-upravu;
- Smanjenje administrativnog tereta putem usaglašavanja sa ZOUP onih zakona i podzakonskih akata koji sadrže posebne upravne procedure;
- Nastavak sprovođenja procesa racionalizacije agencija;
- Unapređenje sistema upravljanja ljudskim resursima putem njihovog povezivanja sa sistemom zarada;
- Dalje jačanje javne uprave putem razvoja kapaciteta za planiranje, analiziranje, izradu i realizaciju politika, za kreiranje sadržajnih, ekonomski efikasnih i finansijski dostupnih politika;
- Unapređenje obuke koja se nudi državnim službenicima na osnovu adekvatne procene njihovog nivoa i potreba za obukom;
- Dovođavanje pravnog i operativnog okvira za RJU i finalizovanje reformi troškova, stvarajući osnovu za utvrđivanje opšteg i finansijskog delokruga za sektorsku budžetsku podršku;
- Dalje unapređenje kvaliteta javnih konsultacija, u skladu sa uredbom o minimalnim standardima za proces javnih konsultacija;
- Obezbeđivanje dovoljnih sredstava za sprovođenje zakonskog paketa za RJU;
- Povećanje transparentnosti prema javnosti putem unapređenja Portala za otvaranje podataka, na kojem će se objavljivati podaci od institucija sa centralnog i sa lokalnog nivoa.

Lokalna samouprava

Pravo na lokalnu samoupravu zagantovano je Ustavom a uređeno zakonom. Lokalnu samoupravu vrše predstavnička tela izabrana na opštim, ravnopravnim, slobodnim i neposrednim lokalnim izborima, tajnim glasanjem. Republika Kosovo sprovodi Evropsku povelju o lokalnoj samoupravi, u meri u kojoj se to zahteva od zemlje potpisnice. Lokalna samouprava zasniva se na načelima dobrog upravljanja, rodne jednakosti, transparentnosti, efikasnosti i delotvornosti u pružanju javnih usluga, uz posebnu pažnju prema specifičnim potrebama i brigama, uključujući osobe sa invaliditetom i zajednica koje nisu većinske i njihovih pripadnika.

Sadašnje stanje

Prema *Izveštaju EK za Kosovo – 2023.* još uvek postoji nejednakost između opština u učinku i pružanju usluga, a efikasan nadzor izvršnih opštinskih organa od strane zakonodavnih ostaje izazov. Komunikaciju i saradnju između Vlade i opština treba unaprediti. U pogledu revizorskih praksi, postignut je napredak ka efikasnijem nadzoru i transparentnom upravljanju. Opštine nedovoljno koriste postojeće mehanizme međuopštinske saradnje.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: Zakonodavni okvir za lokalnu samoupravu čine Zakon o lokalnoj samoupravi, Zakon o lokalnim izborima, Zakon o finansijama lokalne samouprave, Zakon o sistemu upravljanja performanse opština i šema grantova zasnovana na učinku, kao i AU i uredbе MALS za organizaciju i rad opština. *Politike:* Strategija lokalne samouprave 2016.-2026. utvrđuje prioritetne politike Vlade za unapređenje lokalne samouprave, povezujući kratkoročne i dugoročne politike MALS i drugih vladinih i lokalnih sektora sa glavnim oblastima razvoja na ovom planu. Nacionalni program za lokalni ekonomski razvoj, koji ima za cilj unapređenje ekonomsko-socijalnog blagostanja i decentralizaciju lokalne uprave, kao i Nacionalni plan 2023.-2025. za Partnerstvo za otvorenu upravu. *Institucije:* Glavne institucije u oblasti lokalne samouprave su opštine i Ministarstvo za lokalnu samoupravu.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Razvoj društveno-ekonomske infrastrukture i povećanje međuopštinske saradnje;

- Proširenje infrastrukture orijentisane na zajednice;
- Unapređenje politika i zakona lokalne samouprave;
- Pojednostavlјivanje administrativnih usluga na lokalnom nivou;
- Povećanje učešća građana u izradi lokalnih politika;
- Sprovođenje Programa prekogranične saradnje finansiranih iz IPA.

1.1.3. Ombudsman⁹

Ovo poglavlje pokriva delokrug rada Institucije Ombudsmana (IO) kao nezavisne ustavne institucije koja štiti, nadgleda i promoviše ljudska prava i slobode. Ono obuhvata proces integracije Republike Kosovo u EU, sadašnje stanje u pogledu ispunjenja mandata, izazove sa kojima se suočava IO i prioritete planove za budućnost.

Sadašnje stanje

IO nastavlja svoj rad na ispunjavanju svoje ustavne misije da štiti prava građana Kosova od postupaka javne vlasti. To je uticalo na porast poverenja građana u IO i povećanje odgovornosti organa javne vlasti u pogledu izvršenja njihovih ustavnih i zakonskih obaveza, u službi građana.

Prema zaključcima 6. *PO za pravdu, slobodu i bezbednost*, državne institucije moraju da se postaraju za adekvatno praćenje sprovođenja preporuka Ombudsmana, kako bi se još više povećao stepen njihovog sprovođenja. Takođe, priveden je kraju proces izbora zamenika Ombudsmana za potpuno funkcionisanje ove institucije.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: mandat Ombudsmana utvrđen je Ustavom i zakonskim paketom o ljudskim pravima, tačnije (Zakonom o Ombudsmanu, Zakonom o zaštiti od diskriminacije, Zakonom o rodnoj jednakosti i Zakonom o zaštiti deteta.) Takođe, ima posebna ovlašćenja definisana drugim zakonima, kao što su Zakon o zaštiti deteta, Zakon o pristupu javnim dokumentima, Zakon o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca, Zakon o Kosovskoj obaveštajnoj agenciji, Zakon o poreskoj upravi i procedure, Zakon o opštem upravnom postupku, Zakon o upravnim spoorvima, Zakon o zaštiti i unapređenju prava zajednica i njihovih pripadnika, Građanski zakon protiv klevete i uvrede, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, Zakonik o krivičnom postupku Kosova, Zakon o upotrebi jezika, Zakon o parničnom postupku i dr. Što se tiče usklađivanja sa *acquis*-em u ovoj oblasti, do sada su relevantni akti u značajnoj meri (delimično) transponovani u Zakon o zaštiti od diskriminacije i Zakon o rodnoj ravnopravnosti. Dokument *politika* u ovom poglavlju je Strategija i plan razvoja IO 2021.-2025.

Institucije: INA je nezavisna ustavna institucija koja štiti, nadgleda i promoviše ljudska prava i slobode. U sklopu iste funkcioniše Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture, koji prati mesta na kojima se drže lica lišena slobode kad postoji sumnja da je došlo do kršenja ljudskih prava i sloboda. U svojoj misiji, rukovodi se *Pariskim načelima*¹⁰ i *Venecijanskim načelima*¹¹, kao minimalnim međunarodnim kriterijumima za svaku nacionalnu instituciju, koja se bavi ljudskim pravima a koja se može smatrati vrednom poverenja i dostojnom da obavlja svoj mandat.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Zaštita i nadgledanje osnovnih ljudskih prava i sloboda kroz povećani uticaj INA u izvršenju svog mandata;
- Promovisanje osnovnih ljudskih prava i sloboda;
- Promovisanje Ciljeva održivog razvoja (COR);
- Dalji razvoj institucionalnih kapaciteta i ljudskih resursa IO;

⁹ Ovo poglavlje povezano je sa *Poglavljem 23: Pravosuđe i osnovna prava*.

¹⁰ Pariska načela su minimalni kriterijumi koja su utvrdile UN da bi se neka nacionalna institucija za ljudska prava mogla smatrati kredibilnom, nezavisnom i efikasnom na međunarodnom planu.

¹¹ Načela za zaštitu i promovisanje institucija Narodnog advokata (Venecijanska načela), Venecijanska komisija, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019.\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019.)005-e)

- Nastavak napora i saradnje institucionalne koordinacije u praćenju i povećanju sprovođenja preporuka Ombudsmana.

1.1.4. Civilni nadzor bezbednosnih snaga

Ovo poglavlje obuhvata civilni demokratski nadzor nad institucijama bezbednosti, tačnije kontrolu koju vrše Skupština Republike Kosovo, preko parlamentarnih odbora (Odbor za pitanja bezbednosti i zaštite i Odbor za nadzor nad OAK), predsednik, premijer i ministar odbrane. SSP nema ni jednu odredbu koja se specifično odnosi na ovu oblast, ali Kosovo sprovodi srodne zahteve koji proističu iz drugih mehanizama za pristupanje EU.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: Pravni okvir za ovu oblast čine Zakon o Ministarstvu odbrane, Zakon o Kosovskim bezbednosnim snagama i izmenjen i dopunjen Zakon o služenju u Kosovskim bezbednosnim snagama na snazi od novembra 2022. Pravni okvir u ovoj oblasti unapređen je 2022. donošenjem Zakona o vojnoj policiji u Kosovskim bezbednosnim snagama i Zakona o parlamentarnom povereniku za Kosovske bezbednosne snage. Ovu oblast uređuju još i Zakon o klasifikaciji informacija i bezbednosnoj proveru i Zakon o Kosovskoj obaveštajnoj agenciji. Politike: Glavni dokument politika u ovom poglavlju je Strategija bezbednosti Kosova 2022.-2027. *Institucije*: Prema relevantnim zakonima, lanac demokratske civilne kontrole počinje od Skupštine (preko nadležnih odbora), predsednika Kosova kao vrhovnog komandanta KBS, premijera i ministra odbrane, koji funkcije vrše kroz poziv na izveštavanje, imenovanje, unapređenje i nadzor nad finansijama. Dakle, odgovorne institucije u ovoj oblasti su: Predsednik Republike, Skupština, Nadzorni odbor i Vlada, odnosno premijer i ministar odbrane.

1.2. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze¹²

U sklopu Kopenhaških političkih kriterijuma, dobrosusedski odnosi i regionalna saradnja su suštinski za integraciju u EU, jer stvaraju povoljnu klimu za političku i ekonomsku stabilnost i integraciju regiona. U ovom domenu Kosovo ostaje konstruktivno i pragmatično posvećeno povećanju regionalne saradnje u cilju jačanja odnosa sa susednim državama, rasta nivoa razmene između svih strana i unapređenja saradnje u oblastima od zajedničkog interesa. Pored toga, Kosovo održava dobrosusedske odnose i posvećeno je proširenju saradnje na svim poljima i nivoima zasnovane na načelima uzajamnog poštovanja, jednakosti i inkluzivnosti, u sklopu agende integracije u EU i uz njeno neposredno učešće.

Sadašnje stanje

Prema *Izveštaju EK o Kosovu – 2023.*, Kosovo ima uglavnom dobre bilateralne odnose sa drugim državama regiona u procesu pristupanja i sa susednim državama članicama EU.

Kad je reč o *bilateralnim odnosima u regionu*, Kosovo održava bliske odnose sa Albanijom, sa kojom razvija strateško partnerstvo. Dve države takođe redovno održavaju zajedničke sastanke vlada, a u novembru 2022. održan je prvi zajednički sastanak parlamenata dveju država.

Odnosi sa Bosnom i Hercegovinom nisu se promenili. Ona ne priznaje državnost Kosova i ostaje na snazi strogi vizni režim između dve zemlje, dok je inicijativa za olakšavanje viznog postupka za građane Kosova još u toku. Kosovo je ratifikovalo Sporazum o slobodnom kretanju sa ličnim kartama, koji je potpisan u okviru Berlinskog procesa u novembru 2022. Međutim, građani Kosova i Bosne i Hercegovine još ne mogu imati koristi od ovog sporazuma, jer ga BiH nije ratifikovala. Kosovo poziva da se sporazum ratifikuje i da građani počnu da imaju koristi od potpisanog sporazuma.

Kosovo ima dobre odnose sa Crnom Gorom, koji su poboljšani zvaničnom posetom predsednika Kosova Crnoj Gori u februaru 2023. i posetom premijera Crne Gore Prištini u aprilu 2023. Kosovo ima dobre odnose i sa Severnom Makedonijom. Kosovo takođe ima dobre odnose sa Turskom, uključujući politički, ekonomski i kulturni sektor. Kosovo je poslalo 36 pripadnika KBS u Tursku tokom humanitarne intervencije nakon zemljotresa 6. februara 2023.

¹² Ovo poglavlje povezano je sa *Poglavljem 31: Spoljna politika, odbrana i bezbednost.*

U pogledu normalizacije odnosa sa Srbijom, Republika Kosovo je posvećena da konstruktivno doprinese stvaranju neophodnih uslova za sprovođenje sporazuma od 27. februara, zajedno sa aneksom odobrenim 18. marta 2023., u cilju izgradnje susedskih odnosa i završetak procesa članstva Kosova u međunarodnim organizacijama. Kosovo je zainteresovano da što pre završi sprovođenje najnovijeg sporazuma o normalizaciji odnosa sa Srbijom i da radi na jasnoj budućnosti članstva u EU.

Kosovo se pokazalo kao kredibilan, konstruktivan i doprinoseći partner u okviru regionalnih organizacija i inicijativa. Izazov za Kosovo ostaje jednaka zastupljenost i nakon različitih nivoa diskriminacije u ovim organizacijama i inicijativama. Kosovo ima za cilj da predvodi sa najmanje jednom regionalnom organizacijom/inicijativom. Trenutna raspodela liderskih pozicija među državama članicama nije uravnotežena i Kosovo namerava da pokrene ovo pitanje sa drugim državama u regionu.

Pravni okvir politika i insitucionalnih: Glavni zakon u ovoj oblasti je Zakon br. 04/L-052 o međunarodnim sporazumima, dok je u pogledu nestalih lica na snazi Zakon br. 04/L-023 o nestalim licima. Državne politike u ovoj oblasti predviđene su Programom Vlade Republike Kosovo 2021.-2025., tačnije u poglavlju o spoljnoj politici i dijaspori. Nadležne institucije u ovoj oblasti su Ministarstvo inostranih poslova i dijaspore i KPV, koja je takođe zadužena za dijalog o normalizaciji odnosa sa Srbijom, za regionalno zajedničko tržište (RZT) i Berlinski Proces.

2. BLOK 2: EKONOMSKI KRITERIJUMI

2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

Ispunjenje ekonomskih kriterijuma za članstvo u EU zasniva se na zahtevima koji proističu iz zaključaka Evropskog saveta iz 1993., to jest, Kopenhaških kriterijuma. Funkcionalna tržišna ekonomija prvi je Kopenhaški ekonomski kriterijum koji uključuje:

- Postojanje šireg konsenzusa o suštinskim ekonomskim politikama;
- Ostvarenje makroekonomske stabilnosti uključujući adekvatnu stabilnost i održivost cena sa aspekta javnih finansija i spoljnog platnog bilansa;
- Slobodnu interakciju tržišnih sila zasnovanu na mehanizmima ponude i potražnje, uključujući utvrđivanje cena i liberalizaciju tržišta;
- Uklanjanje suštinskih prepreka za ulaz i izlaz sa tržišta (za osnivanje novih preduzeća ili odlazak u stečaj postojećih);
- Postojanje pravnog sistema imovinskih prava i izvršenje zakona i ugovora;
- Dovoljno razvijen finansijski sektor za usmeravanje štednje u u investicije.

Mastriški kriterijumi, ili kriterijumi ekonomske konvergencije, tiču se monetarne integracije u Evrozonu, te zemlje koje teže da usvoje evro kao zajedničku valutu moraju da ispune brojne ekonomske pokazatelje koji se mere: stabilnost cena (IPC); održivost i adekvatnost javnih finansija, kroz ograničenje budžetskog deficita (na 3% BDP) i državnog duga u odnosu na BDP; stabilnost dugoročnih kamatnih stopa; i stabilnost deviznog kursa.

Na osnovu zaključaka Saveta, EK je zadnjih godina uvela novi pristup, sličan mehanizmima koji se koriste u državama članicama, za promovisanje ekonomskog i političkog razvoja na Kosovu. U tom kontekstu, Strategija proširenja za Kosovo (i zapadni Balkan u celini) zasniva se na tri stuba, jedan od kojih je ekonomsko upravljanje. Jedan od glavnih instrumenata za jačanje ekonomskog upravljanja je dijalog sa EU, uključujući pripremu Programa za reforme u ekonomiji (PRE). Slično, nova metodologija proširenja uvodi šest blokova pregovaračkih poglavlja za otvaranje i zatvaranje pregovora o pristupanju. Ekonomski kriterijumi su deo prvog bloka, za fundamentalne reforme (pristup 'prvo osnove'), zajedno sa vladavinom prava i RJU. EK prati napredak u ekonomskom upravljanju na osnovu evaluacije ispunjenosti ekonomskih kriterijuma i PRE mehanizma. Za sve zemlje zapadnog Balkana, njihovi PER predstavljaju osnovu za smernice politika EK koje su usvojene na ministarskom nivou za zemlje ZB i Tursku.

Sadašnje stanje

Prema oceni *Izveštaja EK za Kosovo – 2023.*, Kosovo je u ranoj fazi i postiglo je delimičan napredak u razvoju funkcionalne tržišne ekonomije. Prema nalazima EK, uprkos održivosti koju je pokazala ekonomija u toku pandemije, dugoročni strukturni izazovi kao što su visoka stopa sive ekonomije, korupcija i generalno slaba vladavina prava još uvek ometaju privatni sektor. Finansijski sektor ostao je stabilan a kreditiranje je nastavilo da proširuje obim. Prema njegovim rečima, iako je ekonomski oporavak otvorio nova radna mesta, to što nema podataka onemogućava tačnu procenu stanja na tržištu rada. Za poboljšanje funkcionisanja tržišne ekonomije. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Ublažavanje uticaja energetske krize kroz privremene mere podrške sa jasnim ciljevima, ako je potrebno, zadržavajući se u okviru fiskalnih pravila kako bi se održala gornja granica deficita u granicama od 2% BDP-a;
- Pripremu za preispitivanje sistema socijalnog osiguranja uključujući penzije ratnih veterana, u cilju unapređenja ekonomičnosti i pravičnosti programa socijalnog osiguranja, kao i za preispitivanje poreskih rashoda, utvrđujući očekivani obim prihoda po osnovu svih oslobađanja od obaveza i od umanjenih tarifa;
- Poboljšanje kvaliteta javne potrošnje kroz reformu sistema socijalnog osiguranja i adresiranje slabosti u upravljanju javnim investicijama;
- Sprovođenje relevantnih mera za unapređenje poslovnog ambijenta, sa fokusom na suzbijanje sive ekonomije i pojednostavljenje i digitalizaciju dozvola i licenci.

Dalje, u zaključcima PO za ekonomska i finansijska pitanja i statistiku identifikovana su pitanja koja zahtijevaju pažnju, kao što su makro-fiskalna stabilnost, priprema budžeta za 2023. na osnovu realnih pretpostavki, sprovođenje PER, transparentnost javnih rashoda, unapređenje izvršenja rashodnog kapitala i sadržaja od odobravanja novih penzijskih i socijalnih inicijativa, u skladu sa preporukama iz PER smernica. U finansijskom sektoru preporučuje se usvajanje i sprovođenje Zakona o mikrofinansijama i nebankarskim mikrofinansijskim institucijama i Zakona o bankama, kao i sprovođenje preporuka iz temeljne analize kadrova i stručnosti za ključne politike, posebno one koje su povezane sa funkcijama finansijske stabilnosti. Što se tiče poslovnog okruženja, strukturnih reformi i razvoja privatnog sektora, zaključci iz 6. PO za ekonomska i finansijska pitanja i statistiku ističu važnost restrukturiranja KAIPP, usvajanja zakonskih propisa o održivim ulaganjima, nastavka reforme u pristupu finansijama i proširenje garancija za kredite, usvajanja i sprovođenja Strategije i AP za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranje terorizma i finansijskog kriminala, kao i nastavka digitalizacije i pojednostavljivanja postupka za dobijanje dozvola i licenci.

Makro-ekonomska stabilnost

2022. godinu karakteriše stabilan privredni rast od 4,3% realno i 12,3% nominalno, dok je inflacija dostigla 11,6%. Prema podacima ASK-a, povećanje privredne aktivnosti je nastavljeno i u prvoj polovini 2023. godine. Na ovo povećanje je najviše uticala potrošnja, koja je realno zabeležila rast od 2,2% i doprinela rastu BDP-a sa 2,35 pp.

Ukupne investicije (privatne i javne) u prvoj polovini 2023. porasle su za 1.6% u odnosu na prvu polovinu 2022., dajući pozitivan doprinos rastu BDP-a od 0,6 p.p., u značajnoj meri i zbog osnovnog efekta.

S druge strane, neto izvoz je u prvoj polovini 2023. zadržao isti nivo kao u istom periodu prošle. Izvoz roba ostvario realni pad od 6.6% i negativan doprinos od 0.8 p.p., izvoz usluga je realno povećan za 18.3% i uz povećanje doprinosa od 4.0 p.p.

Uvoz roba je zabeležio rast od 1.6% i doprinos od 1 p.p., dok je uvoz usluga zabeležio rast od 19.7% i doprinos od 2.3 p.p.

Inflacija - harmonizovani indeks potrošačkih cena porastao je u proseku za 5% u 2023. godini, pokazujući snažan trend pada. Najveći rast imale su kategorije hrana i bezalkoholna pića sa porastom od 10,3%, kategorija „Snabdevanje, kućni aparati i redovno održavanje doma“ sa povećanjem od 8,2%, kategorija „Stanovanje, voda, struja, gas i ostali derivati“ sa povećanjem od 7,3%, dok je kategorija „transport“ zabeležila pad od 2,0%, što odražava pad međunarodnih cena nafte u ovom periodu.

Deficit tekućeg računa u periodu januar-jul 2023. iznosio je €-450,2 miliona, što je značajno smanjenje od oko 23.0% u odnosu na isti period prošle godine.

Trgovina roba tokom 2023. takođe se odrazila na efekte povećanja cena. Deficit robne razmjene u ovom periodu nastavio je da raste za oko 3.8%, dok je suficit usluga zabilježio godišnji rast od 24.9%.

Izvoz roba je u 2023. godini zabeležio pad od 6,2%, dok je izvoz usluga zabeležio godišnji rast od 20,7% u odnosu na isti period prošle godine. Ovo povećanje je proizašlo uglavnom iz rasta turističkih usluga sa doprinosom od 12,6 pp, računarskih, informacionih i telekomunikacionih usluga sa 4,2 pp i ostalih poslovnih usluga sa doprinosom od 1,8 pp.

Uvoz robe je zabeležio rast od 2.0% u odnosu na prethodnu godinu, najviše pod uticajem kategorije „prevozna sredstva“ 3.1 p.p., uvoza tekstila i njihovih artikala sa doprinosom od 1.6 p.p. i uvoza mašina, alata, elektro opreme sa 1.1 p.p. suprostavljena negativnim doprinosom kategorije mineralnih proizvoda sa 4.4 p.p. i kategorije plastike, guma i njihovih artikala sa negativnim doprinosom od 1.3 p.p. Dok Uvoz usluga zabeležio je rast od 16.1%, uglavnom zahvaljujući znatnom rastu uvoza turističkih usluga, sa doprinosom od 14.1 p.p, kategorije transporta, sa doprinosom od 2.9.

Bilans primarnog dohotka u periodu januar-jul 2023. zabeležio je pad od 24.6% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je saldo sekundarnog dohotka u istom periodu imao godišnji porast od 7.4%.

Ovogodišnja i prošlogodišnja kretanja privredne aktivnosti odrazila su se i na tržište rada.

Bankarski kredit je nastavio da bude stabilan izvor finansiranja privrede. Na kraju avgusta 2023. stanje kredita dostiglo je vrednost od oko €4.7 milijardi, što predstavlja povećanje od 13.2% u odnosu na prethodnu godinu. Stanje kredita privredi povećano je za 11.1%, dok je stanje kredita stanovništvu povećano za 16.9%.

Depoziti su nastavili da rastu, uz glavni doprinos stanovništva. Krajem avgusta 2023., stanje ukupnih depozita dostiglo je vrednost od oko €5.8 milijardi, što predstavlja godišnji porast od 12.2%. Stanje depozita pravnih lica povećano je za 17.6%, dok je stanje stanovništva povećano za 9.8%. Što se tiče vrste depozita, prenosivi depoziti su zabeležili godišnji rast od 6.6% i doprineli su povećanju ukupnih depozita za 4.4 p.p. Nivo nekvalitetnih kredita (NNKK) dostigao je 2.0% na kraju avgusta 2023., blago poboljšanje u odnosu na isti period prethodne godine. Prosečna ponderisana kamatna stopa na kredite u periodu januar-avgust 2023. iznosila je 6.7% ili za oko 0.7 p.p. više nego u istom periodu prošle godine. Takođe, prosečna ponderisana kamatna stopa na depozite je u proseku iznosila oko 2.5%, sa 1.8%, koliko je bio prosek u istom periodu prethodne godine.

Što se tiče javnog duga, pravni okvir za upravljanje državnim dugom nalazi se u Zakonu. 08/L-099 o javnom dugu koji je usvojen 20. decembra 2022. Taj Zakon daje pravo Republici Kosovo „da se zadužuje, daje garancije za kredit, plaća troškove za uzimanje dugova i plaća glavnice i kamatu na svoje državne. Štaviše, ukoliko Zakonom o upravljanju javnim finansijama nije drugačije uređeno, prema njemu neplaćeni iznos opšteg duga ni u kom slučaju ne bi trebalo da prelazi 40% BDP-a. Zbog pandemije Covid-19, Vlada je odlučila da promeni fiskalno pravilo, fiskalni deficit kao procenat BDP izmenjen je sa 2% na 6.5%, dok je bankarski saldo kao procenat BDP promenjen sa 4.5% na 3%.

Ukupan portfolio trenutnog duga sastoji se od domaćeg i međunarodnog duga. Prema podacima iz donje tabele, na dan 30. septembra 2023. državni dug iznosi približno €1.691 milijardu, što čini 16.76% BDP (uključujući državne garancije). Od ukupnog iznosa državnog duga, €655.68 miliona je spoljni dug.

Tabela 1. Ukupan državni dug (u milionima evra i kao procenat BDP-a)

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	Januar- septembar 2023.
Spoljni dug	416.43	409.10	525.80	576.75	641.20	655.68
Unutrašnji dug	676.62	791.94	961.90	1,106.14	1,112.00	965.10
Državni dug	1,093.05	1,201.05	1,487.69	1,682.89	1,753.20	1,620.78
Državne garancije	43.70	42.68	31.65	30.63	29.61	28.59
Gug i državne garancije (% PDP)	17.04%	17.63%	22.44%	21.53%	19.95%	16.76%

Od 2021. došlo je do smanjenja ukupnog nivoa duga kao procenta BDP-a.

Podaci za januar-septembar 2023. pokazuju da su budžetski prihodi i rashodi povećani u odnosu na isti period prethodne godine. Tačnije, budžetski prihodi su dostigli vrednost od €2,114.7 miliona, što rasti od 14.3% u odnosu na isti period 2022. S druge strane, rashodi budžeta dostigli su vrednost od €1.826,3 miliona i povećani su za 15.2%. Međutim, prihodi su ostvarili veću stopu realizacije od rashoda u odnosu na projekcije na početku godine. Uzimajući u obzir tokove prihoda i rashoda, ukupan budžetski bilans je za ovaj period ostvario suficit od €288,4 miliona.

Prihodi od direktnih poreza zabeležili su rast od oko 19.8% na godišnjem nivou za period januar-septembar 2023. i dostigli vrednost od €376.1 milion. Ovo povećanje ostvareno je, između ostalog, i kao rezultat povećanja broja zaposlenih u privatnom sektoru. Prema kategorijama direktnih prihoda, prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica povećani su za oko 19.3% u odnosu na prethodni period, dok su porezi na dobit preduzeća povećani za 15.6%. Vredi napomenuti da je porez na imovinu, nakon poslednje revalorizacije, zabeležio najveći rast od kategorija direktnih poreza sa stopom od 46.8%.

Prihodi od indirektnih poreza zabeležili su značajan rast, jer su direktno povezani sa povećanjem vrednosti uvoza robe. Prema podacima CK, za period januar-septembar 2023. redovni uvoz je zabeležio rast od 2.5%. Prihodi od indirektnih poreza u ovom periodu zabeležili su rast od 9.4% u odnosu na period januar-septembar 2022. i dostigli vrednost od 1.506,7 miliona eura. Dok su prihodi od carina rasli po godišnjoj

stopi od 15.7%, godišnji rast graničnih prihoda od PDV-a iznosio je 6.5% za period januar-septembar 2023. Trend rasta je takođe označio akcize kao jedan od najvećih doprinosa indirektnim prihodima, koji su u posmatranom periodu rasli po stopi od 5.5%.

Neporeski prihodi u ovom periodu dostigli su vrednost od €197.4 miliona ili povećanje od 4.2% na godišnjem nivou. Najveći rast iz kategorija neporeskih prihoda obeležila je koncesiona taksa sa oko 39.3%, što je posledica trenda povećanja broja putnika na Međunarodnom aerodromu Priština. Iz analize neporeskih prihoda po nivoima, primećujemo da dok je lokalni nivo zabeležio rast od 19,1%, centralni nivo karakteriše smanjenje neporeskih prihoda od 3,0%.

Što se tiče rashoda budžeta, sve kategorije su imale pozitivan doprinos njihovom rastu za period januar-septembar 2023. Kategorija plata i naknada beleži godišnji rast od 18,5 odsto u odnosu na prošlu godinu zbog sprovođenju novog zakona o platama u javnom sektoru od februara 2023. Dvocifren rast (17.7%) zabeležen je i kod rashoda za robe i usluge, koji su dostigli vrednost od €257.2 miliona, ili 38,8 više nego u istom periodu 2022.

S druge strane, subvencije i transferi nisu karakterisali značajnije kretanje u odnosu na isti period 2022. To je zbog visokog rasta u prošloj godini i sprovođenja mera Paketa za privredni oporavak, koje su nastavljene da se sprovode u periodu januar-septembar 2023. U strukturi rashoda paketa za oživljavanje i za izveštajni period i dalje dominira kategorija subvencija i transfera.

Kapitalni izdaci u periodu januar-septembar 2023. zabeležili su značajan rast od 66.9% u odnosu na isti period 2022. Vredi napomenuti da se deo ovog povećanja može pripisati baznom efektu, jer su u istom periodu 2022. kapitalni rashodi smanjeni za oko 28.7%. U strukturi finansiranja kapitalnih rashoda za januar-septembar 2023. dominira redovni budžet sa oko 82.6%, zatim sopstveni prihodi (13.6%), spoljno zaduživanje finansirano investicionom klauzulom (3.2%) i redovno spoljno zaduživanje (0.7%).

Rashodi po osnovu kamata u periodu januar-septembar dostigli su vrednost od €32.9 miliona, što predstavlja godišnji porast od 21.0%. Poreski izdaci su alternativni fiskalni alati koji pružaju poreske olakšice ili podsticaje pojedincima i preduzećima za određene svrhe, koje obično imaju značajan uticaj na budžet. Poreski rashodi se trenutno procenjuju metodom „izgubljenih prihoda“, sa posebnim fokusom na carinske olakšice za lokalne proizvođače na Kosovu. Ova izuzeća uključuju:

- Oslobođenje od akcize za uvoz energenata za potrebe proizvodnje;
- Oslobođanja od plaćanja carine za uvoz određenih proizvoda (sirovine, poluproizvodi, informatička oprema itd.).

U 2021. poreski rashodi su iznosili €151.06 miliona, što je prikazano u tabeli 2, što predstavlja povećanje od 56.90% u odnosu na 2020., što odražava ekonomski oporavak nakon globalne pandemije. U 2022. poreski rashodi su bili €151.06 miliona, što je povećanje od 6.51%, što ukazuje na stabilnost i konsolidaciju domaćeg sektora proizvodnje. U periodu od 5 godina, od 2018. do 2022., kumulativni gubici prihoda od ovih poreskih rashoda iznosili su €520.6 miliona, naime oko 20% ukupnih budžetskih prihoda za 2022. ili prosečan godišnji gubitak budžeta od oko 4.17%. Ove brojke naglašavaju značajan uticaj ovih poreskih rashoda na državni budžet.

Tabela 2. Poreski rashodi od carinskih olakšica za domaće proizvođače, u milionima evra

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	Ukupno
Oslobođanje carine	9.3	8.02	6.78	17.54	17.59	59.23
Oslobođanje akcize	11.7	10.24	12.4	11.63	8.11	54.08
Oslobođanje PDV	53.3	55.39	61.17	112.06	125.36	407.28
Ukupno oslobođanje	74.3	73.65	80.35	141.23	151.06	520.59

Izvor: Carina Kosova; Kalkulacija: DPFTF

Funkcionisanje tržišta proizvoda

Podaci o zapošljavanju koje je objavila Agencija za statistiku Kosova pružaju informacije samo do 2022. Na osnovu ovih podataka, stopa nezaposlenosti u 2022. iznosila je u proseku 12.6% (u poređenju sa 20.7% u

prethodnoj godini), dok je stopa učešća radne snage u proseku bila 38.6% (u poređenju sa 39.3% koliko je iznosila u 2021.).

Pošto su zvanični podaci KAS-a za tržište rada do kraja 2022., u ovom delu su predstavljeni i podaci PUK-a, koji su administrativni podaci o tržištu rada. Prema ovim zbirnim podacima za prvu polovinu 2023., u proseku je bilo zaposleno 403.476 lica, što predstavlja godišnji porast od oko 4.3%.

Visok nivo sive ekonomije i dalje ostaje jedan od glavnih izazova Vlade Republike Kosovo. Jedan od glavnih dokumenata u ovoj oblasti je Nacionalna strategija Republike Kosovo za sprečavanje i borbu protiv neformalne ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskih zločina 2024.-2028., koja je u završnoj fazi izrade. Ova Strategija predstavlja viziju i strateške i specifične ciljeve Vlade za borbu protiv neformalne ekonomije uopšte i sprečavanje ekstremnih manifestacija nezakonitih radnji, favorizovane postojanjem sive ekonomije i koje imaju posledice po funkcionisanje sive ekonomije. državnog prava i kohezije socijalne, kao što su korupcija, pranje novca i finansiranje terorizma, itd. U okviru Strategije pripremljen je i AP 2024.-2026., koji obuhvata aktivnosti koje moraju da sprovedu nadležne institucije u cilju suzbijanja ovih pojava.

Preliminarna strategija za 2019.-2023., imala je pozitivan uticaj na prevenciju i borbu protiv sive ekonomije, što je rezultiralo kontinuiranim povećanjem poreskih prihoda i formalizacijom privrede i tržišta rada.

Što se tiče evaluacije neformalne ekonomije na tržištu rada/neformalnog zapošljavanja, KAS je u okviru IPA projekta 2017. Metodologija nacionalnih računa sprovodio međunarodnu Eurostat metodologiju za procenu neformalne ekonomije zasnovanu na Metodi inputa rada, koja je sprovedena tokom perioda 2017.-2019. prema privrednim aktivnostima. Međutim, pokazalo se da postoji neslaganje između podataka PUK-a i Ankete o radnoj snazi, jer nije bilo moguće prikupiti podatke za sve privredne aktivnosti. Stoga, KAS je tražila tehničku podršku Češke kancelarije za statistike za nastavak izrade ovih podataka.

KAS je u poslednje tri godine sproveo međunarodnu metodologiju za sledeće komponente:

- Procena sive ekonomije na osnovu fiskalne revizije 2017.-2019.;
- Procena trgovine drogom 2017.-2019.;
- N1 – proizvođači koji se ne registruju namerno za samozaposlena lica za period 2011.-2023.;
- N6 – proizvođači koji namerno pogrešno prijavljuju samozaposlena lica 2011.-2023.;
- U toku je procena neformalne ekonomije u zdravstvenom sektoru 2019.-2021.

Tabela 3. Odnos zaposlenih i odnos zaposlenosti prema stanovništvu – stopa zaposlenosti, po polu i starosnoj grupi

Kosovë	2020			2021			2022		
	Meshkuj	Femra	Gjithsej	Meshkuj	Femra	Gjithsej	Meshkuj	Femra	Gjithsej
PUNËSIMI (NË MIJËRA)									
15-24	28.113	10.296	38.409	31.183	12.664	43.847	32.054	14.062	46.116
25-34	65.864	23.442	89.306	70.720	29.711	100.431	74.493	32.159	106.652
35-44	58.071	22.832	80.903	64.448	24.723	89.171	69.671	27.893	97.564
45-54	62.996	18.801	81.797	67.689	21.772	89.461	70.275	23.043	93.318
55-64	45.548	11.109	56.656	47.411	12.983	60.394	46.792	13.371	60.163
15-64	260.591	86.480	347.072	281.451	101.853	383.304	293.285	110.528	403.813
Raporti punësim ndaj popullsisë (%)									
15-24	16.1	6.4	11.4	18.4	8.0	13.4	20.8	9.7	15.4
25-34	47.9	19.2	34.4	52.3	24.1	38.8	56.3	26.5	42.1
35-44	58.7	20.3	38.2	61.9	21.2	40.4	67.0	24.5	44.8
45-54	58.2	15.3	35.3	59.6	17.6	37.7	62.1	18.6	39.3
55-64	51.1	11.8	30.9	51.8	13.5	32.1	52.2	13.7	32.1
15-64	42.8	14.1	28.4	45.9	16.5	31.1	49.4	18.4	33.8
Kosovë									
Kosovë	2020			2021			2022		
	Meshkuj	Femra	Gjithsej	Meshkuj	Femra	Gjithsej	Meshkuj	Femra	Gjithsej
PAPUNËSIA (NË MIJËRA)									
15-24	23.232	13.782	37.013	15.868	11.000	26.868	7.338	5.204	12.542
25-34	24.595	16.273	40.868	22.745	12.413	35.158	13.975	7.766	21.741
35-44	13.980	6.331	20.311	12.350	6.285	18.635	7.500	4.624	12.124
45-54	12.878	4.124	17.002	11.104	3.350	14.454	5.433	3.035	8.468
55-64	5.488	0.697	6.185	4.087	0.959	5.046	1.938	1.268	3.206
15-64	80.173	41.206	121.379	66.154	34.007	100.161	36.184	21.897	58.081
SHKALLA E PAPUNËSISË (%)									
15-24	45.2	57.2	49.1	33.7	46.5	38.0	18.6	27.0	21.4
25-34	27.2	41.0	31.4	24.3	29.5	25.9	15.8	19.5	16.9
35-44	19.4	21.7	20.1	16.1	20.3	17.3	9.7	14.2	11.1
45-54	17.0	18.0	17.2	14.1	13.3	13.9	7.2	11.6	8.3
55-64	10.8	5.9	9.8	7.9	6.9	7.7	4.0	8.7	5.1
15-64	23.5	32.3	25.9	19.0	25.0	20.7	11.0	16.5	12.6

Razvoji i trendovi tržišta rada

Prema administrativnim podacima o penzijskim doprinosima, formalna zaposlenost je porasla za 4.9 odsto u za 2021. godinu. Istovremeno, u decembru 2022. je smanjen za 1.5% broj lica koji traže posao registrovanih od decembra 2021. Uočeni su pozitivni pomaci u značajnom padu nezaposlenosti sa 20.7% u 2020., na 11.8% u 2022. godini. Međutim, stopa neaktivnosti – posebno među ženama (78%), ostaje izuzetno visoka i iznosi 61.4% Podaci Ankete o radnoj snazi pokazuju trend rasta stope zaposlenosti u poređenju sa prethodnim godinama. Podaci AFP-a takođe pokazuju da tržište rada i dalje karakteriše značajna rodna neravnoteža u zapošljavanju (stopa zaposlenosti od 49.4% za muškarce i 18.4% za žene u 2022.) i u neaktivnosti (78% za žene i 44.5% za muškarce).

Radna snaga na Kosovu takođe ima problema sa nivoom veština i kompatibilnošću sa tržištem rada. Prema *Izveštaju EK o Kosovu – 2023.*, statistika pokazuje veoma težak prelazak sa školovanja na zaposlenje. Privreda se uglavnom zasniva na hotelskim uslugama, poljoprivredi, trgovini i građevinarstvu. Nezaposlenost mladih je i dalje visoka (21.4%), iako je u opadajućem trendu nezaposlenost je pretrpela pad u odnosu na prethodne godine. Demografski pritisci, obrazac rasta nezaposlenosti, trend emigracije i loše obrazovanje ključni su faktori nesigurnog položaja mladih. Nedavna publikacija prema izveštaju EK pokazuje da su od 2018. приметne promene u kategorijama mladih ljudi koji nisu uključeni u zapošljavanje, obrazovanje ili obuku, u pogledu obrazovnih postignuća. Stope za one sa osnovnim obrazovanjem bile su ispod 30%, stope za mlade sa srednjim obrazovanjem porasle su, umerenom stopom, na nešto više od 40%, dok su stope za mlade sa univerzitetskim obrazovanjem porasle sa oko 30% na preko 50%.

Izazov na tržištu rada je i dalje usklađivanje ponude i potražnje, odnosno neusklađenost profesionalnih veština na tržištu rada. Broj ponude je neproporcionalno veći od broja potražnje na tržištu rada što dovodi do velikog i neaktivnih lica. Situacija je evidentna i kada se uzmu u obzir studije koje predstavljaju situaciju

u kojoj poslodavci navode da imaju poteškoća u pronalaženju radnika. Na strani poslodavaca, oko 50% preduzeća navodi da stručno obrazovanje i obuka ne pripremaju učenike na adekvatan način za radna mesta, bilo u smislu najnovijih znanja ili mekih veština (Svetska banka, 2019.). Prema istraživanju STEP, 75% kompanija naišlo je na poteškoće u zapošljavanju menadžera, profesionalaca i tehničara.

Zapošljavanje mladih biće podržano kroz implementaciju Garantne šeme za zapošljavanje mladih, kao međuresorne strukturne politike koja ima za cilj borbu protiv neaktivnosti i nezaposlenosti ove grupe. Pored toga, Vlada namerava da nastavi zapošljavanje mladih kroz platformu 'Superpuna' i Program 'Kosovo Generation Unlimited', sa do sada blizu 11.000 korisnika. Efikasnost aktivnih mera tržišta rada treba da se poboljša kroz regulatorne promene. Javne službe za zapošljavanje i stručnog obrazovanje i osposobljavanje će se poboljšati kroz reviziju politika, ciljem povećanja efikasnosti aktivnih mera tržišta rada i službi za zapošljavanje. Pored toga, pilotira se podugovaranje programa stručnog obrazovanja i obuke preko privatnih davalaca, dok se postojeći nastavni planovi i programi takođe revidiraju i nacrtaju se novi u skladu sa zahtevima tržišta rada. Vlada preduzima aktivnosti na povećanju kapaciteta i unapređenju saradnje između institucija uključenih u oblast zapošljavanja kroz različite instrumente politike. Slično tome, Vlada je sprovela mere sa posebnim fokusom na zapošljavanje, uključujući podsticanje zapošljavanja među ugroženim grupama.

Što se tiče skorašnjih dešavanja zakonodavnog i strateškog okvira, Vlada je usvojila Koncept dokument za uređenje pravnog okvira u oblasti zapošljavanja. Na osnovu analiza sprovedenih ovim konceptom, opcija koja se bavi relevantnim problemima u oblasti službi zapošljavanja i aktivnih politika tržišta rada je izrada Nacrta zakona za regulisanje oblasti zapošljavanja i pratećih podzakonskih akata u ovoj oblasti, zamenjujući i ažurirajući u celini pravni okvir u ovoj oblasti. Ministarstvo je pristupilo izradi novog Zakona o unapređenju zapošljavanja.

U vreme pripreme ovog dokumenta, završena je Strategija zapošljavanja i tržišta rada 2023-2028. To je međuinstitucionalni i međusektorski dokument sastavljen u skladu sa Konvencijom MOR-a o nacionalnoj politici zapošljavanja koji se bavi suštinskim problemima tržišta rada na Kosovu.

Što se tiče borbe protiv neformalnosti, jedan od glavnih dokumenata u ovoj oblasti je Nacionalna strategija Republike Kosovo za sprečavanje i borbu protiv neformalne ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2024.-2028. god. Strategija je u završnoj fazi usvajanja i predstavlja viziju i strateške i specifične ciljeve Vlade Kosova za borbu protiv neformalne ekonomije uopšte i sprečavanje ekstremnih manifestacija nezakonitih radnji, koje su favorizovane postojanjem neformalne ekonomije i koje imaju posledice po funkcionisanje pravne države i društvenu koheziju, kao što su korupcija, radikalizam i nasilni ekstremizam, pranje novca i finansiranje terorizma. U okviru Strategije, Plan aktivnosti su izradile sve relevantne ključne institucije uključene

Funkcionisanje tržišta proizvoda

Poslovno okruženje, pravosudni sistem i administrativni kapaciteti

Republika Kosovo nastavila je reforme u funkciji povoljnog poslovnog okruženja za osnivanje preduzeća i poslovanje na tržištu.

Zakon br. 06/L-016 o privrednim društvima definiše vrste privrednih društava preko kojih se mogu vršiti privredne delatnosti na Kosovu; subjekte koji moraju biti registrovani u ARPK; organizaciju, ovlašćenja i nadležnosti ARPK; zahteve, uslove i postupak za upis i odjavu svih vrsta privrednih društava; organizaciju privrednih društava; prava i obaveze akcionara, ovlašćenih predstavnika, vlasnika, direktora, upravnika i trećih strana u odnosu na privredna društva. Ovaj zakon unapređuje poslovanje na Kosovu time što olakšava postupak za registraciju preduzeća i jasno definiše sva ovlašćenja i nadležnosti ARPK. Potrebno je dalje usaglašavanje ovog zakona sa pravnim propisima EU, naročito u pogledu zahteva za minimumom kapitala, akvizicijama kompanija, prekograničnim spajanjima i zahteva da se obelodane strane kompanije i predstavništva, kao i sa direktivama EU o upotrebi digitalnih alata i prekograničnom poslovanju.

Kad je reč o *institucionalnom okviru*, vodeća institucija za ovu oblast je ARPK u MIPT. Stupanjem na snagu Zakona o održivim ulaganjima očekuje se da će ova institucionalna struktura pretrpeti promene jer će funkcije stranih ulaganja biti prebačene na novu agenciju u okviru KPV-a. ARPK vrši registraciju svih domaćih i stranih privrednih društava, na osnovu Zakona br. 06/L-016 o privrednim društvima. ARPK daje informacije i saraduje sa KAS, PUK, CK, PK i drugim agencijama. Zatim, vrši upis svih novih preduzeća, izmene podataka o preduzećima, zatvaranja firmi, izdavanje potvrda o registraciji sa fiskalnim brojem i potvrda za PDV, uvozno-izvoznih potvrda, besplatno izdaje obrasce i daje informacije.

Što se tiče politika i reformi, usvojene su Strategija industrijskog razvoja i podrške poslovanju 2030. i AP za industrijsku politiku 2023.-2025. Strategija pruža strateški okvir za kreatore politike, partnerstvo u dijalogu sa poslovnom zajednicom i koordinaciju sa razvojnim partnerima na Kosovu, kako bi se olakšao razvoj proizvodnog sektora u Republici Kosovo. Dok je industrijska politika izrađena korišćenjem metodologije poznate kao poboljšanje kvaliteta industrijske politike, koja je dizajnirana da podrži zemlje u razvoju sveobuhvatne industrijske politike zasnovane na čvrstoj dijagnostici. Glavni ciljevi strategije uključuju proširenje industrijske proizvodnje, smanjenje industrijskog deficita, stvaranje boljeg i inkluzivnijeg zapošljavanja, maksimiziranje domaće dodane vrednosti i omogućavanje zelene industrije.

Procedure za otvaranje preduzeća kroz koncept „sve na jednom mestu“ su jednostavne i brze i to se može uraditi u bilo kom opštinskom centru ARPK, u zavisnosti od lokacije delatnosti subjekta koji podnosi zahtev. Registracija ličnih firmi i ortackih društava završava se u toku istog dana, dok su za akcionarska društva i društva sa ograničenom odgovornošću potrebna dva dana.

Trenutno se institucije bave i digitalizacijom javnih usluga i pojednostavljenjem pravnog osnova za dozvole i licence. U tom pravcu, do septembra 2023., na Platformi eKosova pokrenuto je preko 150 javno-administrativnih usluga, na lokalnom i državnom nivou, koje se nude građanima, preduzećima i nevladinim organizacijama. Ove usluge su uglavnom u sledećim oblastima: Građanski status, imovina, obrazovanje, opština, policija, sudstvo, porezi, zdravstvo, vozila, rad, porodica, penzijski doprinosi, grantovi i subvencije, e-Opština, pravni revizori, konzularne službe itd.

Do kraja septembra 2023. na Platformi je kreirano preko 800.000 naloga građana, koji su do sada dobili milione elektronskih usluga, štedeći vreme i troškove.

Pravosudni sistem je veoma važan činilac ekonomskog razvoja zemlje i igra glavnu ulogu u olakšavanju investicija, adekvatnoj zaštiti ugovornih prava preduzeća i rastu privatnog sektora. Ovaj sistem je regulisan Ustavom, Zakonom o sudovima, Zakonom o SSK i dr. Prema Zakonu o sudovima, Apelacioni sud je drugostepeni sud nadležan u celoj zemlji, dok Vrhovni sud, kao najviša sudska instanca, uključuje i žalbeno veće Imovinsko-pravne agencije i Posebno veće za predmete vezano za Agenciju za privatizaciju.

U cilju reforme pravosudnog sistema u privrednoj oblasti, početkom 2022. usvojen je Zakon o Privrednom sudu, kojim je otvoren put za formiranje Privrednog suda, kao specijalizovanog suda sa primarnim zadatkom obezbeđivanja efikasne pravde za preduzeća u cilju promovisanja stabilnog ambijenta za poslovanje stvaranjem pravne sigurnosti, pozitivnim uticajem na podsticanje stranih investicija i na taj način podsticanjem ekonomskog rasta u zemlji.

S obzirom na to, Privredni sud je nakon svog osnivanja odabrao sudije profilisane u oblasti privrede koje su svojom stručnošću omogućile efikasno pravosuđe u sporovima privrednog karaktera, koji su značajne složenosti za razliku od drugih sporova komercijalne prirode, kao i građanske prirode.

Već godinu dana od svog osnivanja, Sud, u saradnji sa međunarodnim partnerima, nudi obuku u vezi sa specifičnim temama iz oblasti privrednog prava, a sve u cilju dalje specijalizacije sudija i pružanja neophodnih znanja kojima služe tokom obavljanja poslova. sa sporovima komercijalne prirode. S druge strane, Sud je u kontinuitetu održavao kolegijume na nivou oba veća, sa ciljem ujednačavanja sudske prakse u ovom sudu, što bi služilo stvaranju predvidive pravde za privrednike.

Kako bi se smanjio veliki broj predmeta koje je ovaj novi sud nasledio, tokom 2023. usvojen je AP sa primarnim ciljem smanjenja predmeta izvršnog karaktera, koji takođe uživa prioritet sa Zakonom o

Privrednom sudu, dok je u 2024. očekuje se da će prioritet imati predmeti ekonomske prirode, posebno predmeti vraćeni na ponovno suđenje. U ove prve dve godine rada, sud je pokazao dobre rezultate u razmatranju predmeta, što se vidi iz podataka u tabeli ispod.

U administrativnom aspektu, Sud je počeo sa funkcionalizacijom elektronskog sistema za upravljanje predmetima ISUP, a sve to u cilju poboljšanja upravljanja predmetima i brzine administracije sudskog procesa. Takođe, Sud je u procesu funkcionisanja i izdavanja elektronskih sertifikata koji odražavaju informacije o tome da li se predmetni privredni subjekti nalaze u stečajnom postupku pred ovim sudom.

U pogledu organizacije, Privredni sud je nadležan na celoj teritoriji Republike Kosovo i organizovan je u dva (2) veća, prvostepena veća koja obuhvataju Opšte odeljenje, Odeljenje za ekonomske poslove, Odeljenje za upravna pitanja i Fiskalno odeljenje, kao i drugostepena veća koja odlučuju o pravnim lekovima protiv odluka prvostepenihih veća.

Imenovanje sudija Privrednog suda izvršeno je putem konkursa raspisanog nakon stupanja na snagu Zakona o Privrednom sudu, dok je izboru sudija prethodio transparentan i objektivni proces zapošljavanja, koji su pratile domaće i međunarodne organizacije. Sud na dva nivoa rasprave trenutno ima 18 sudija.

Tabela 4. Brojčano stanje predmeta u Prvostepenomveću Privrednog suda (01.01.2023.-30.09.2023.)

Redni broj	VRSTA PREDMETA	Nerešeni predmeti na početku izveštajnog perioda	Predmeti prihvaćeni u izveštajnom periodu	Ukupno na poslu	Rešeni predmeti u izveštajnom periodu	Nerešeni predmeti u izveštajnom periodu	Struktura prihvaćenih predmeta izražena u %	Stopa rešavanja	(+ više ili (-) manje Nerešeni slučajevi: septembra 2023. u odnosu na kraj 2022.	
									Ukupno	%
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Ekonomija	2802	736	3538	195	3343	22.34	26.49	541	19.31
2	Izvršno	2444	1569	4013	1946	2067	47.63	124.03	-377	-15,43
3	Sporovi u vezi stranih investitora	10	4	14	1	13	0.12	25.00	3	30.00
4	Fiskalno	983	508	1491	205	1286	15.42	40.35	303	30.82
5	Administrativni	1393	429	1822	210	1612	13.02	48.95	219	15.72
6	Opšti	91	48	139	68	71	1.46	141.67	-20	-21,98
7	Staćaji	11	0	11	4	7	0.00	#DIV/0!	-4	-36,36
I.	Ukupno	7734	3294	11028	2629	8399	100.0	79.81	665	8.60
II.	Veća drugog stepena	1272	1281	2553	1555	998		121.39	-274	-21,54
	SVEGA (I+II)	9006	4575	13581	4184	9397	100.0	91.45	391	4.34

Kad je reč o pravu svojine, član 119. tačka 1. Ustava obezbeđuje povoljno pravno okruženje za tržišnu privredu, slobodu preduzetništva i sigurnost javne i privatne imovine, prepoznajući javnu svojinu i privatnu svojinu kao ustavne kategorije Ustav garantuje pravo na imovinu i pruža garancije koje isključuju mogućnost arbitrarnog oduzimanja imovine. Pošto su vrste svojine utvrđene Ustavom, uređenje njihove sadržine prepušteno je zakonodavnoj vlasti. Skupština je usvojila Zakon o svojini i drugim stvarnim pravima, kojim se uređuje nastanak, sadržina, prenos, zaštita i gašenje stvarnih prava, kao i svojine i ograničenih stvarnih prava kao što su posed, stvarna prava obezbeđenja i korišćenja. Još uvek ne postoji zakon koji bi generalno uređivao javnu svojinu. U 2022. je usvojen Zakon br. 08/L-014 o imovinskim pravima stranih državljana, koji reguliše imovinska prava građana EU, u skladu sa SSP.

Stvaranje efikasnog i ravnopravnog sistema imovinskih prava uspostavlja pravnu sigurnost za investitore i samim tim povećava šanse za ulaganja. Ujedno stvara i veće mogućnosti da građani koriste imovinu kao jemstvo i na taj način poboljšava pristup finansijama i doprinosi finansijskoj nezavisnosti žena u zemlji. Zaštita i uživanje imovinskih prava imaju uticaj i na poslovanje.

U 2018. usvojen je Zakon o nasleđivanju i Zakon o javnom beležništvu. Zatim je novembra 2019. usvojeno AU br. 10/19 o katastarskom premeru i AU br. 09/19 o podeli katastarskih zona. Da bi se pojednostavio postupak i smanjili troškovi upisa, 2019. usvojeno je AU br. 08/2019 o tarifama za proizvode i usluge Katastarske agencije Kosova.

Posredovanje je uređeno Zakonom br. 06/L-009 o posredovanju. Dosadašnja praksa primene alternativnih vidova rešavanja sporova pokazala se veoma dobrom. Međutim, na osnovu analiza i preporuka zaključeno je da je potrebna bolja koordinacija između centra za posredovanje i sudova i tužilaštva kao i da se razjasni uloga i značaj tog centra, tarife i vođenje predmeta u kojima postupa, kao i pokrivanje finansijskih troškova iz budžeta Republike Kosovo.

Jedna od novina u *izvršnom postupku*, koja utiče na sprovođenje odluka, ostvarena je Zakonom br. 05/L-118 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/1-139 o izvršnom postupku kojim je izvršenje prebačeno sa sudova na privatne izvršitelje, koje imenuje Ministarstvo pravde (MP) za vršenje poverenih javnih ovlašćenja, ali bez ovlašćenja za odlučivanje u izvršnom postupku, za sprovođenje izvršenja u svim stvarima iz porodičnog prava i vraćanja radnika i državnih službenika na rad i drugih naknada.

Katastarska agencija Kosova (KAK) je javna ustanova za registraciju i vođenje i ažuriranje vlasničkih prava na nepokretnoj imovini. To je glavni organ za vođenje baze katastarskih podataka, vlasničkih registara, kartografiju, geo informacioni sistem (GIS) i infrastrukturu geoprostornih podataka. Zadužena je za sertifikovanje lica u opštinskim katastarskim službama (OKS) i izdavanje licenci geodetskim kompanijama za obavljanje katastarskih premera. Upis prava na nepokretnu imovinu vrši se u OKS i svakodnevno prati i objavljuje na veb stranici KAK. Zakonski rok za prijavu kupoprodaje, nasledstva i hipoteke preko OKS je 30 dana, a prema najnovijim podacima iz OKS taj proces traje u proseku 10 dana.

Delovanje države na tržištu proizvoda

Od potpisivanja SSP-a, Republika Kosovo je preduzela značajne korake da uskladi svoj regulatorni sistem državne pomoći sa standardima EU kako se zahteva SSP-om.

Ovi koraci uključuju pravni okvir, uspostavljanje regulatornih tela i mere transparentnosti i usklađenost sa principima EU za kontrolu državne pomoći. Naponi Kosova pokazuju posvećenost ispunjavanju svojih obaveza iz SSP-a u ovoj specifičnoj oblasti.

Novi Zakon o državnoj pomoći usvojen je u decembru 2016. i sproveden u februaru 2017., i to odražava posvećenost zemlje stvaranju pravnog okvira za kontrolu državne pomoći.

Novi Zakon o državnoj pomoći je uglavnom u skladu sa regulatornim sistemom EU o državnoj pomoći. Generalno zabranjuje državnu pomoći, osim kada je prethodno obaveštena i odobrena od strane organa državne pomoći. On obavezuje davaoce državne pomoći, uključujući ministarstva, opštine i druge javne organizacije, da organima za sprovođenje državne pomoći dostave informacije o državnoj pomoći. Ovo usklađivanje pokazuje napore Kosova da uskladi svoje zakonodavstvo o državnoj pomoći sa pravilima i standardima EU, kako to zahteva SSP.

Kosovo je takođe napravilo značajan napredak u razvoju sekundarnog zakonodavstva za podršku sprovođenju regulatornog okvira državne pomoći. Usvajanje različitih propisa koji pokrivaju aspekte kao što su obaveštavanje, de minimis pomoć i kompenzacija za usluge od opšteg ekonomskog interesa (SGEI) pokazuje posvećenost usklađivanju sa standardima EU i promovisanje transparentnosti u kontroli državne pomoći. Fokus na razvoju budućih propisa, uključujući i one koji se odnose na horizontalnu i sektorsku pomoć, pokazuje proaktivan pristup ispunjavanju zahtjeva SSP-a sa EU.

Što se tiče institucionalne strukture, postoju neophodna regulatorna tela za nadzor i sprovođenje kontrole državne pomoći. Konkretno, u Ministarstvu finansija, rada i transfera uspostavljeni su Komisija za državnu pomoć i Odeljenje za državnu pomoć. Komisija je nezavisno telo za odlučivanje koje čini pet članova, nezavisnih stručnjaka u oblasti državne pomoći. Zakon i prateći propis daju jasan regulatorni okvir, detaljno razrađujući funkcije, odgovornosti i radne procedure Komisije, što je neophodno za efikasno sprovođenje kontrole državne pomoći. Komisiji dodeljene su različite funkcije, uključujući utvrđivanje da

li neka mera predstavlja državnu pomoć, donošenje odluka o usklađenosti ili nepoštovanju, izdavanje naloga za obustavu, naređivanje povraćaja nezakonite državne pomoći, pokretanje istraga, odobravanje izveštaja i praćenje postojeće državne pomoći šeme.

Kosovo je takođe postiglo napredak u stvaranju osnovnog inventara državne pomoći (vidi poglavlje 8).

Privatizacija i restrukturiranje

Prema *Izveštaju EK o Kosovu – 2023.*, Kosovo je preduzelo korake za raspuštanje Agencije za privatizaciju (KAP) i formiranje državnog fonda. U junu 2022. Vlada je odobrila idejni dokument o državnom fondu. U decembru 2023., Skupština Kosova je usvojila Zakon o državnom fondu. Očekuje se da državni fond preuzme nekoliko društvenih preduzeća (DP) i imovinu kojom upravlja KAP. Izveštaj EK preporučuje da se u budućnosti promeni pravni okvir za upravljanje i nadzor nad JP-ma, kako bi se rešilo pitanje njihovih loših rezultata rada i lošeg upravljanja tim preduzećima.

Što se tiče institucionalnog okvira, Kosovska agencija za privatizaciju (KAP) je osnovana kao nezavisno javno telo, koje u potpunosti vrši svoju funkciju i odgovornosti u skladu sa Zakonom br. 04/L-034 o KAP, dopunjen-izmenjen zakonima br. 04/L-115, br. 05/L-080 i br. 06/L-023 o KAP. U skladu sa Zakonom br. 04/L-34, privatizacija se vrši kroz tri glavna metoda: metodom izdvajanja, metodom likvidacije i prodaje direktnom prodajom. Tokom 2023. realizovana su tri talasa prodaje sa ukupno 63 tenderisane imovine, od čega je 9 imovine prodato putem likvidacije i 26 imovine putem direktne prodaje u ukupnom iznosu od 1.781.915.96 €. Tokom 2023. dva društvena preduzeća (DP) su stavljena u likvidaciju, dok je za 2024. planirano da se 15 društvenih preduzeća stavi u likvidaciju. Ukupan iznos od 20% koji je raspoređen za 2023. godinu je €3.145.675,71.

Za 2024. godinu planirano je ukupno 7 talasa prodaje sa 210 aseta.

Funkcionisanje finansijskog tržišta

Finansijski sistem čine bankarski sektor, sa 12 komercijalnih banaka, koje čine oko 67,6% ukupne aktive sistema (10 u stranom vlasništvu), sektor osiguranja, sa 12 osiguravajućih društava (7 u stranom vlasništvu), penzijski fondovi (2 fonda), finansijski asistenti (60), mikrofinansijski sektor, sa 32 MFI (14 u stranom vlasništvu) i tržište hartija od vrednosti. Finansijski sistem je nastavio da se širi tokom godina, dostigavši stopu finansijskog posredovanja od 109,9% BDP-a na kraju septembra 2022. u odnosu na nivo od 79,8% pre deset godina Banke su glavni posrednici finansijskog sektora, zatim penzioni fondovi (24,7% finansijskog tržišta), MFI/NFBI (4,5% tržišta), osiguravajuća društva (2,8% tržišta), a ostatak čine finansijski asistenti. (0,4%).

Aktiva finansijskog sistema na kraju septembra 2023. dostigla je vrednost od €10.60 milijardi, što predstavlja godišnji porast od 12,2%, što signalizira sličan trend rasta kao prethodnih godina (u poslednjih 14 godina imamo prosečno godišnje povećanje od 10,5%). Glavni doprinos ovom rastu i dalje ima bankarski sektor, čija je imovina na kraju septembra 2023. dostigla vrednost od €7.16 milijardi (74,3% BDP-a), finansirana uglavnom iz depozita građana. Slede penzioni fondovi, čija je imovina na kraju septembra 2023. dostigla €2.62 milijarde (27,1% BDP-a), uvećani uglavnom naplatom doprinosa i pozitivnim prinosima od investicija. Imovina MFI/NFBI na kraju septembra 2023. dostigla je vrednost od €479 miliona i predstavlja oko 5,0% BDP-a, a uglavnom se finansira iz zaduživanja u inostranstvu. Imovina sektora osiguranja dostigla je vrednost od €300.7 miliona na kraju septembra 2023., što predstavlja 3,1% BDP-a, uvećavajući se uglavnom iz sopstvenog kapitala i prihoda od naplaćenih premija. U međuvremenu, vrednost imovine finansijske asistencije činila je oko 0,4% BDP-a i dostigla vrednost od €39.4 miliona na kraju septembra 2023., koja se sastoji uglavnom od transfera novca i menjačnica.

Finansijski sistem karakteriše stabilnost i bez ikakvog materijalizovanog rizika uprkos fluktuacijama na međunarodnim finansijskim tržištima, kao posledica propasti nekoliko banaka srednje klase u SAD i banke od opšteg globalnog sistemskog značaja u Evropi u prvoj polovini. 2023. Dalje, uprkos izazovima od većih rizika sa kojima se suočava ekonomija, kao što su povećana inflacija i slabiji ekonomski izgledi, finansijski sistem se širio ubrzanim tempom. Dakle, uprkos svim ovim dešavanjima, finansijski sistem nastavlja da

bude stabilan, stabilan i likvidan. Dakle, banke i finansijske institucije uspele su da budu profitabilne, likvidne i dobro kapitalizovane.

U sektoru banaka dominiraju banke u stranom vlasništvu (84.4% aktive), a preostali deo čine tri domaće banke. Stepem koncentracije u sektoru je tokom godina smanjen kao rezultat dodavanja novih banaka na tržište. Tri najveće banke u zemlji predstavljaju oko 52.4% aktive sektora naspram 66.7% pre deset godina. Inače, pad se takođe posmatra kroz Herfindahl-Hirschman indeks (HHI), koji je pao na 1.395 bodovasa 1.862 bodovana pre deset godina. Kreditna aktivnost bankarskog sektora nastavlja da beleži dvocifren rast već treću godinu zaredom, ali sporijim tempom. U septembru 2023., zajmovi su dostigli €4.79 milijardi (49.7% BDP-a), što predstavlja godišnji porast od 13.3% (18.4% u septembru 2022.). Ovo usporavanje rasta je evidentno u segmentu nefinansijskih preduzeća, koja predstavljaju 60.8% kredita i dostigla su vrednost od €2.91 milijardi, što predstavlja godišnji porast od 10.8% (18.4% u septembru 2022.). Krediti sektoru trgovine i dalje imaju najveću težinu u okviru nefinansijskih preduzeća (41,9%), zatim za prerađivačku proizvodnju (19.6%), građevinarstvo (14.1%), finansijske usluge (8.3%), dok kreditiranje poljoprivrede ima nisko učešće (2.1%). Krediti stanovništvu, koji čine oko 38.6% ukupnih kredita, u septembru 2023., slično kao i prošle, zabeležili su godišnji rast od 17.3% i dostigli su vrednost od €1.85 milijardi.

Depoziti čine oko 81.7% pasive i glavni su izvor finansiranja banaka, a istovremeno određuju pravac širenja/sužavanja aktive sektora. U septembru 2023. vrednost depozita u bankarskom sektoru dostigla je €5.85 milijardi (60.7% BDP), nastavljajući dvocifreni godišnji trend rasta treću godinu zaredom, ali sporijim tempom, od 11.3% (12.7% godišnjeg povećanja u septembru 2022.). Depoziti stanovništva čine oko 66.4% ukupnog portfolija depozita, dostižući vrednost od €3.90 milijardi na kraju septembra 2023., dok je stanje depozita nefinansijskih preduzeća dostiglo €1.22 milijarde (20.8% ukupnog portfolija depozita). Povećanje osnovnih kamatnih stopa (depozita i finansiranja) od strane centralnih banaka radi suzbijanja rastuće inflacije od septembra prošle odrazilo se i na sektor banaka u zemlji, odnosno na izraženije povećanje depozitnih stopa, dok je povećanje u kreditima kraće. Povećanje kamatnih stopa na depozite uticalo je i na strukturu ukupnih bankarskih depozita, gde je veći pomak ka oročenim depozitima (25.7% učešća u ukupnim depozitima u odnosu na 21.5% pre godinu dana), naspram pada učešća prenosivih depozita (63.9% u septembru 2023. sa 66.9% u septembru 2022.) i štednje (10,4% u septembru 2023. sa 116% septembra 2022.).

Bankarski sektor još uvek ima visok nivo likvidnosti. Odnos između likvidnih sredstava (opštih) i kratkoročnih obaveza u septembru 2022. smanjen je za 2.6 p.p. u poređenju sa istim periodom iz prethodne, na 32.6%, a to i pored pada ostaje znatno iznad preporučenog minimalnog nivoa (25.0%). Ovo smanjenje u odnosu na prethodnu godinu rezultat je smanjenja likvidnih sredstava, kao rezultat visokog rasta kreditiranja (kanalisanje likvidnih sredstava - gotovina na kredit i nedržavne hartije od vrednosti), dok su kratkoročne obaveze povećane (uticaj toka depozita). Drugi indikator likvidnosti, koji se izveštava od početka 2023., pokazatelj pokrića likvidnosti je na 260.5% sa 228.2% u januaru 2023., što bi trebalo da bude iznad 100%.

Bankarski sektor je zabeležio rekordnu neto dobit od €123.7 miliona do kraja septembra 2023., što predstavlja godišnji porast od 14.8% (€16 miliona više nego pre godinu dana). Prihodi su dostigli €317.1 miliona, što predstavlja godišnji porast od 17.2%: €234.7 miliona prihoda od kamata, uglavnom po osnovu kredita (84.8%), a ostatak prihoda od plasmana bankama (8.4%) i kamata po osnovu ulaganja u hartije od vrednosti (6.8%). Nekamatni prihodi u ovom periodu dostigli su vrednost od €71.6 miliona, koji se uglavnom sastoje od prihoda od naknada i provizija. Sektorska potrošnja dostigla je €193.4 miliona na kraju septembra 2023., što predstavlja godišnji porast od 18.8%. Najveći doprinos povećanju rashoda dali su rashodi za kamate na depozite, u okviru rashoda kamata, čija je vrednost na kraju septembra 2023. iznosila €21.5 miliona, zatim rashodi za osoblje u okviru opštih i administrativnih rashoda, čija je vrednost na kraju septembra 2023. iznosila €21.5 miliona. Vrednost na kraju septembra 2023. dostigla je €49.5 miliona. Veći profit je takođe uticao na poboljšanje pokazatelja finansijskog učinka, kao što su ROA (povrat na sredstva) i ROE (povrat na kapital), koji je iznosio 2.6% (2,5% u septembru 2022.) i ROE od 20.9% (19.8% u septembru 2022.).

Kamatne stope na nove kredite i depozite beleže postepeno povećanje od početka prošle godine, što implicira primenu stroge monetarne politike centralnih banaka u borbi protiv. Povećanje je u proseku bilo veće kod kamatnih stopa na kredite od onih na depozite, povećavajući kamatnu maržu na kredite i depozit U septembru 2023. kamatna stopa na kredite iznosila je 6.4% (pre godinu dana 5.9%), uz povoljniju stopu za nefinansijska preduzeća (6.2%) u odnosu na kamatnu stopu za stanovništvo (6.2%). Slično, za depozite, nefinansijska preduzeća su imala povoljniju kamatnu stopu (1.7%) u odnosu na stanovništvo (1.4%), dok je opšta kamatna stopa na depozite bila 1.5% (1.4% u septembru 2023.). Kamatna marža na kredite i depozite povećana je na 4.9 procentnih poena u septembru 2023. sa 4.5 procentnih poena u septembru 2022., kao rezultat većeg rasta kamata na kredite nego na depozite.

Bankarski sektor još je dobro kapitalizovan, znatno iznad potrebnog regulativom utvrđenog nivoa od 12%, sa 15.3% u septembru 2023. (15.8% u septembru 2022.). Smanjenje nivoa kapitalizacije u odnosu na prethodnu godinu je rezultat sporijeg rasta kapitala (raspodela dividendi) u odnosu na veći rast rizično ponderisane aktive (pozajmice i hartije od vrednosti).

Problematicni krediti (NPL) na kraju septembra 2023. dostigli su vrednost od €94.1 milion, što predstavlja godišnji porast od 8.4%, dok su ukupni krediti porasli po stopi od 13.3%. Dakle, problematicni krediti su rasli sporije od zaliha aktivnih kredita. Kao rezultat toga, nivo NPK-a u septembru 2023. bio je niži, na 2.0% sa 2.1% u septembru 2023. Pokrivenost problematicnih kredita je na visokom nivou i iznosi 143.5% (pre godinu dana 150.6%). Međutim, samo pokrivenost NPK za fazu 3 u septembru 2023. iznosila je 71.2%, dok je za fazu 2 bila 8.1%, a za fazu 1 bila je 0.9%. Prema privrednim sektorima, NPK za poljoprivredu su bili na nivou od 5%, dok je njihova vrednost dostigla €3.4 miliona. NPK za proizvodnju bili su na nivou od 1.9%, dok je njihova vrednost dostigla €11.3 miliona. NPK za trgovinu bili su na nivou od 1.8%, dok je njihova vrednost dostigla €23 miliona. NPK za domaćinstva bila su na nivou od 1.4%, dok je njihova vrednost dostigla €25.3 miliona.

Što se tiče ostalih sektora, imovina penzionog sektora je na kraju septembra 2023. dostigla vrednost od €2.62 milijarde, što predstavlja godišnji porast od 12.8% (4.2% u prethodnu godinu). Oko 99.7% sredstava pripada Kosovskom penzionom fondu (FPŠK), dok 0.3% čine sredstva Slovenačko-kosovskog penzijskog fonda (SFPŠK). Ubrzani rast imovine fonda odražava pozitivan prinos na investicije u ovoj godini, za razliku od prošle godine, gde je u istom periodu zabeležen gubitak, kao i stabilni i rastući doprinosi ulagača. FPŠK je do septembra 2023. zabeležio povraćaj investicija od €47.6 miliona (gubitak od €170.5 miliona u prethodnu godinu, kao rezultat pogoršanja geopolitičke situacije u istočnoj Evropi, gde je uticao i na svetska finansijska tržišta nakon sankcija koje su usledile protiv Rusije). FPŠK je do septembra 2023. prikupio doprinose u iznosu od €212.3 miliona (pre godinu dana €177,1 milion). Najizraženiji rast naplaćenih doprinosa FPŠK (19.9% ove godine sa 13.0% pre godinu dana) je takođe rezultat povećanja plata zaposlenih u javnom sektoru u zemlji. FSKP je do septembra 2023. zabeležio pozitivan povraćaj ulaganja u iznosu od €0.41 miliona, dok su prikupljeni doprinosi dostigli vrednost od €0.49 miliona.

Sektor osiguranja je manje koncentrisan od bankarskog sektora. Oko 53.6% aktive predstavljaju strani osiguravači, a preostali deo domaći. Tri najveće kompanije u oblasti osiguranja čine 36.5% sektora (35.1% u septembru 2022.). Aseti sektora osiguranja dostigla je vrednost od €300.7 miliona na kraju septembra 2023., što predstavlja godišnji porast od 16.1% (9.9% pre godinu dana), što odražava učinak naplaćenih premija tokom jednogodišnjeg perioda. Do septembra 2023. vrednost fakturisane premije dostiže €110.1 milion (pre godinu dana €98.2 miliona). Oko €5.1 miliona su premije iz segmenta 'života' (€4.9 miliona pre godinu dana), dok su €105.0 miliona premije iz segmenta 'ne-života' (pre €93.3 miliona). Do septembra 2023., vrednost šteta koje je platio sektor osiguranja dostigla je €53.1 milion (pre €46.6 miliona gdinu ranije). Oko €48.7 miliona su štete koje su platila osiguravajuća društva (€40 miliona pre godinu dana), dok su €4.4 miliona štete koje je platio KZO (pre €6,6 miliona). Neto profit sektora dostigao je €9.4 miliona (€2.8 miliona pre godinu dana), dok je odnos šteta/premija blago porastao na 48.2% (47.4% pre godinu dana).

Mikrofinansijskim sektorom, slično bankarskom sektoru, dominiraju institucije u stranom vlasništvu Strane mikrofinansijske institucije čine oko 78.8% aktive sektora (78.5% pre godinu dana). Međutim, tri najveće institucije predstavljaju 53.5% ukupne imovine sektora (55.9% pre godinu dana). Mikrofinansijski

sektor ima učešće od 4.5% u ukupnoj aktivi finansijskog sistema, dok je pre samo deset godina imao zastupljenost od 2,8%, što ukazuje na značajno povećanje poslednjih godina. Mikrofinansijski sektor se ove godine vratio na stopu rasta pre pandemije, zabeleživši godišnji rast od 25.1% u septembru 2023., a vrednost imovine na kraju ovog perioda dostigla je €479 miliona. Ovo povećanje je uglavnom rezultat zaduživanja od spoljnog sektora, čija vrednost čini oko 62.6% ukupnih obaveza MFI, dok se ostatak uglavnom finansira sopstvenim kapitalom (oko 26.2% pasive) i ostalim obavezama u iznosu od 8.8%. % obaveza sektora.

Stanje kredita predstavlja oko 70.9% ukupnih asea sektora i dostiglo je vrednost od €339.7 miliona na kraju septembra 2023., što predstavlja godišnji porast od 25.0% (17.5% pre godinu dana). Najveći doprinos povećanju ukupnih kredita imali su krediti porodičnih domaćinstava. Ovaj segment beleži godišnji rast od 20.5% (pre godinu dana 14.8%) i ima zastupljenost od 62.4% u ukupnim kreditima. Stanje kredita za ovaj segment na kraju septembra 2023. dostiglo je €212.0 miliona. Pozajmice nefinansijskim preduzećima porasle su za 33.3% (22.7% pre godinu dana) i predstavljaju 37.6% ukupnih kredita. Krediti nefinansijskim preduzećima na kraju septembra 2023. dostigli su vrednost od €127.7 miliona. Druga kategorija po značaju i težini, lizing (19.4% aktive), na kraju septembra dostigla je vrednost od €92.8 miliona, što predstavlja godišnji porast od 29.6% (12.7% pre godinu dana). Lizing porodičnih domaćinstava imaju zastupljenost od 31.3% u ukupnim zakupima i beleže godišnji rast od 4.1% (4.7%). Ovaj segment je krajem septembra 2023. dostigao vrednost od €29 miliona. Za razliku od kreditiranja, finansiranje nefinansijskih preduzeća od lizinga ima prilično veliku težinu (68.7%) i beleži godišnji porast od 45.9% (pre godinu dana 18.4%), određujući trend rasta. Zakupi za ovaj segment na kraju septembra 2023. dostigli su €63.8 miliona.

Mikrofinansijski sektor je skoro zadržao prošlogodišnji nivo profita, zabeleživši neto profit od €12.8 miliona do septembra 2023. (€13.5 miliona pre godinu dana). Ostvaren pad dobiti u ovom periodu iznosio je 5.1%, rezultat je povećanje prihoda (19.1%) i u slučaju rashoda (30,8%). Prihodi su u septembru 2023. dostigli vrednost od €49.4 miliona, od čega €44.6 miliona, što je godišnji porast od 20.6% u odnosu na prethodnu godinu (sa 16.3%). Rashodi sektora dostigli su vrednost od €36.6 miliona (€28 miliona godinu ranije), što uglavnom odražava rashode za kamate (do €3.5 miliona u prethodnoj godini, dostižući vrednost od €9.6 miliona na kraju septembra 2023.) i troškova osoblja (povećanje od €3.2 miliona u prethodnoj godini, dostižući €19.6 miliona na kraju septembra 2023.).

Mikrofinansijski sektor i dalje ima visoke kamatne stope na kredite u poređenju sa stopama koje nude banke, na šta utiče i način finansiranja (uglavnom kreditne linije) za razliku od banaka koje se uglavnom finansiraju depozitima klijenata. U septembru 2023. kamatna stopa na kredite iznosila je 18.9% sa 19.1%, koliko je iznosila u istom periodu pre godinu dana. Nefinansijska preduzeća (15.7%, 16.1% pre godinu dana) imala su povoljnije stope od domaćinstava (21.8%, 20.9% pre godinu dana).

Nivo problematičnih kredita (NPK) mikrofinansijskih institucija na kraju septembra 2023. iznosio je 1.9% (2.1% pre godinu dana). KPI samo za MFI su bili 1.6% (1.8% pre godinu dana), dok su KPI samo za NBFi bili 3.1% (3.2% pre godinu dana). Pokrivenost KPI rezervama i dalje je optimalna, od 145.1% (144.0% pre godinu dana). Pokrivenost KPI-a rezervama za MFI je bila 165.7%, dok za NBFi je bio oko 110.2%.

Jedino nadzorno i regulatorno telo za finansijske institucije je Centralna Banka, osnovana Zakonom br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo. Njen primarni cilj je podsticanje i očuvanje stabilnog finansijskog sistema, uključujući siguran i efikasan platni sistem. Odgovorne u CBK-u za licenciranje, regulisanje i nadzor finansijskih institucija su sledeće jedinice koje se nalaze u odeljku za finansijsku superviziju: Odeljenje za nadzor nad bankama, Odeljenje za nadzor nad osiguranjem, Odeljenje za licenciranje i standardizaciju, Odeljenje za nadzor nad penzionim fondovima i tržištem hartija od vrednosti i Odeljenje za sprečavanje pranja novca i suzbijanje finansiranja terorizma.

Prioritetni srednjoročni ciljevi

Na srednjoročnom planu, glavni prioritetu u ovom poglavlju su sledeći:

- Sprovođenje Strategije upravljanja javnim finansijama 2022.-2026.;

- Razvoj pravnog okvira za javne finansije, uključujući i kroz novi zakon i podzakonske akte za ovu oblast;
- Nastavak borbe protiv sive ekonomije;
- Efikasno razmatranje predmeta u Privrednom sudu;
- Kontinuirano unapređenje regulatornog okvira za bankarski sistem, u skladu sa međunarodnim standardima i zakonodavstvom EU.

2.2. Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišne snage unutar Unije

Ovo poglavlje obuhvata drugi deo ekonomskih kriterijuma koji se tiču sposobnosti zemlje da se suoči sa tržištem EU i bude konkurentna na njemu. Ključni činioci da se to ostvari i na osnovu kojih EK prati i ocenjuje napredak ka članstvu uključuju sledeće:

- Razvoj ljudskog i fizičkog kapitala do zadovoljavajućeg nivoa, na kojem se vrednuju aspekti razvoja obrazovanja, istraživanja i infrastrukture;
- Adekvatnu strukturu sektora i preduzeća, uključujući sektorski sastav, razvoj MSP i pitanja restrukturiranja preduzeća;
- Dovoljnu tržišnu integraciju privrede sa zemljama EU.

Prema *Izveštaju EK o Kosovu – za 2023. godinu*, Kosovo je u početnoj fazi i ostvarilo je ograničen napredak u smislu kapaciteta da se suoči sa pritiskom konkurencije i tržišnim silama u EU. Nedovoljan kvalitet obrazovanja i neusaglašenost veština otežavaju prelazak sa školovanja na tržište rada. Određen napredak postignut je na poboljšanju drumske infrastrukture. Skorašnja energetska kriza naglasila je hitnost obezbeđenja pouzdanog i čistog snabdevanja energijom i diversifikacije njenih izvora. Što se tiče digitalizacije privrede, Kosovo je postiglo izvestan napredak. Strukturne promene napreduju sporo, jer je privreda još uvek u velikoj meri zavisna od malih i mikro firmi koje ne mogu biti konkurentne na međunarodnom planu. U strukturi izvoza i dalje dominiraju osnovni metali uz mali procenat rasta mineralnih proizvoda, plastike i tekstila. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Unapređenje kvaliteta obrazovanja na svim nivoima, posebno visokoškolskih programa i za stručno osposobljavanje sa potrebama tržišta rada kroz blisku saradnju sa poslovnom zajednicom;
- Jačanje energetske sigurnosti i stimuliranje energetske efikasnosti u stambenom i privatnom sektoru i povećanje doprinosa proizvodnje energije iz isplativih obnovljivih izvora;
- Unapređenje prilagođene finansijske i nefinansijske podrške za MSP, u cilju poboljšanja njihovih konkurentskih kapaciteta i izvoza.

Zatim, zaključci relevantnog *PO* zahtevaju reorganizaciju KIESA i sprovođenje Strategije i AP za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala. Kosovo treba još da unapredi poslovno okruženje povećanjem digitalizacije, pojednostavljenjem i ukidanjem licenci i dozvola.

U kontekstu regionalne saradnje i integracije u EU, Republika Kosovo opredeljena je da sprovede AP za zajedničko regionalno tržište i Zelenu agendu zapadnog Balkana, u sklopu Berlinskog procesa.

Obrazovanje i inovacije

Prema oceni EU, poboljšanje kvaliteta obrazovanja i njegovo usklađivanje sa potrebama tržišta rada ostaje glavni izazov na Kosovu. Javna potrošnja na obrazovanje u 2021. godini iznosila je 4.1% BDP-a, što je u skladu sa prosekom u EU, ali Kosovo ne pokazuje tako dobre rezultate u pogledu obrazovnih rezultata, dok je mali napredak postignut u unapređenju sistema naučnog istraživanja, razvoja i inovacija. U *Izveštaju EK o Kosovu – 2023.* navodi se da učinak Kosova u oblasti istraživanja i inovacija zaostaje za zemljama regiona u pogledu opšteg upravljanja u ovoj oblasti, sistema javnog istraživanja, povezanosti javnog i privatnog sektora, inovacija u kompanije i ukupni inovacioni kapaciteti. Uprkos zakonskoj odredbi o izdvajanju 0.7% BDP-a za nauku i inovacije, izdvojeni budžet ostaje oko 0.1% BDP-a, što je znatno niže od zakonskog zahteva.

Prioriteti Vlade ostaju fokusirani na razvoj fizičkog kapitala, odnosno infrastrukture i ljudskog kapitala kroz reforme u obrazovanju i mere podrške privatnom sektoru. Strateški okvir sa prioritarnim merama i

ciljevima sastoji se i od Nacionalne strategije razvoja 2030. i sektorskih strateških dokumenata, kao što je Strategija obrazovanja na Kosovu 2022.-2026. Razvoj ekonomski važnih sektora kao što su energetika, infrastruktura, telekomunikacije i informaciono društvo i turizam su prioritetni ciljevi.

Kosovo ima koristi od brojnih mogućnosti finansiranja iz inostranstva. U Udruženju COST, tokom 2022. kosovski istraživači su bili uključeni u 48 novih COST akcija, u poređenju sa 2021. gde su bili uključeni u samo 18. Očekujemo da ćemo videti slično povećanje učešća i tokom 2023. godine. Što se tiče programa *Horizon Europe*, postoji značajno povećanje učinka. Do sada je istraživačka i inovaciona zajednica učestvovala sa 81 predlogom projekta, od kojih je 11 finansirano u ukupnoj vrednosti od €1,08 miliona. Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacije (MONTI) aktivno promovise ove programe i podržava istraživače u njihovim primenama. Isto tako, broj publikacija pripisanih kosovskim institucijama u bazi podataka Scopus nastavlja da raste. U 2022. bilo je 1,027 publikacija, što je značajan porast u odnosu na samo 786 ukupnih publikacija u prethodnu godinu (2021.).

Ove godine MONTI je pripremio Nacionalni program nauke 2023.-2028., nacionalnu strategiju koja usmerava pravce naučnog razvoja u zemlji. Takođe, ove godine smo završili spajanje dva zakona za nauku i za inovacije, a završen je i koncept dokument koji će poslužiti za dopunu zakona o naučnoistraživačkoj delatnosti. Za ovu godinu planirana su ulaganja u naučnoistraživački rad od €2,4 miliona.

Obrazovanje u ranom detinjstvu je prioritetna oblast u Strategiji obrazovanja 2022.-2026. Ovaj nivo obrazovanja pružaju javne, privatne predškolske ustanove, institucije javno-privatnog partnerstva i institucije u zajednici. Razvoj obrazovanja u ranom detinjstvu sada je regulisan novim ove godine usvojenim Zakonom o ranom vaspitanju i obrazovanju, koji ima za cilj da obezbedi sveobuhvatno kvalitetno obrazovanje u svim oblicima vaspitanja i obrazovanja dece od rođenja do 6 godina, kao i kojim se utvrđuju normativi za organizaciju, rad, nadzor, institucionalne i profesionalne odgovornosti svih aktera u obrazovanju u ranom detinjstvu.

U stručnom obrazovanju, pored stručnih škola postoje još i 6 Centra za stručna znanja. Nacionalna uprava za kvalifikacije (NAK) je do sada akreditovao 104 institucije i validirao 270 kvalifikacija. Za decu sa posebnim potrebama rade pet (59 Resursnih centara za učenje i savetovanje i dve (2) specijalne škole. Bruto stopa upisa na preduniverzitetsko obrazovanje prikazana je na donjoj tabeli. Trenutno na Kosovu radi sedam (7) javnih univerziteta i dvanaest (12) privatna koledža.

Tabela 5. Bruto upis na preduniverzitetskim nivoima, u procentima

Nivo/Godina	2020./2021	2021./22.
Rano vaspitanje (za uzrast 3, 4, 5 godina)	36.40%	37.8%
Predškolsko (za uzrast - 5 godina)	88.10%	89.1%
Osnovno	101.20%	101.1%
Niža srednja škola	90.90%	91.4%
Viša srednja škola	81.10%	79.6%

Izvor: Godišnji statistički izveštaj sa obrazovnim pokazateljima, 2021./22, (SUIO), MONTI.

Tabela 6. Broj učenika i studenata na svim nivoima obrazovanja u javnom i privatnom sektoru. školska godina 2022./2023 godine

Nivo		Privatni	Javni	Ukupno
Univerzitet	Bachelor	27,851	33,235	61,086
	Master studije	3,101	7,594	10,695
	Doktorat		167	167
	Ukupno	30,952	40,996	71,948
* Specijalno obrazovanje (1+2+3)		111	3792	3903
Više srednje (3)		4,344	63,029	67,373
Osnovno/nije srednje (1 + 2)		7,611	212,967	220,578
Rano vaspitanje i predškolsko (0-5)		6,630	24,366	30,996

Izvor: Statistika u obrazovanju na Kosovu, 2022./2023, SUIO/MONTI i KAS

U 2022. ENQA je vratila status pridružene članice Kosovskoj agenciji za akreditaciju (KAA) kao nezavisnom telu koje garantuje kvalitet obrazovnog i naučno istraživačkog rada u ustanovama visokog obrazovanja (UVO) na Kosovu. MONTI je organ koji utvrđuje politike u oblastima obrazovanja, nauke i naučnog istraživanja, dok naučne i istraživačke delatnosti obavljaju UVO, akademije i instituti, kao ustanove podređene MONTI, uključujući Kosovsku akademiju nauka i umetnosti, Albanološki institut, Istorijski institut, univerzitete i druge ustanove koje se bave naučnim istraživanjem. Štaviše, Nacionalni centar za priznavanje diploma (NARIC), koji funkcioniše u okviru MONTI-a, vrši ekvivalentnost diploma visokog obrazovanja stečenih u inostranstvu. Na zahtev nekoliko zemalja, oni su verifikovali/pečatirali diplome stečene u visokim školama na Kosovu u svrhu njihovog korišćenja za zapošljavanje ili nastavak studija van Kosova. NARIC takođe sprovodi akademsko informisanje u vezi sa obrazovnim sistemom na Kosovu i obrazovnim sistemom u drugim zemljama.

Iako Kosovo još uvek nije zvanično pristupilo Bolonjskom procesu¹³, pravni osnov je u potpunom skladu sa sadašnjom obrazovnom praksom i prioritetima Bolonjske deklaracije, posebno određenim odredbama Zakona o visokom obrazovanju i Nacionalnog okvira kvalifikacija i za olakšavanje priznavanja prethodnog školovanja i kvalifikacije stečene u drugim zemljama.

Fizički kapital

Putna infrastruktura

Vlada Republike Kosovo ostaje posvećena zadatku unapređenja putne i železničke infrastrukture, sa fokusom na dovršavanju glavnih međunarodnih i regionalnih putnih pravaca i međunarodnih železničkih linija, kako bi se omogućilo brže i jeftinije kretanje građana i robe, kao i na smanjenju troškova i udaljenosti kod transporta ljudi i robe. To će preduzećima olakšati distribuciju robe do domaćih i međunarodnih tržišta, dok će modernizacija međunarodne železničke mreže pomoći transportu robe a time i privredi u celini. U kontekstu ukupne dinamike komponenti BDP-a, privatne investicije u 2022. godini iznosile su oko 30% BDP-a i očekuje se da će ostati na istom nivou u 2023. i 2024. godini.¹⁴ Tokom 2023., očekuje se da će javne investicije imati bržu dinamiku izvršenja, ne samo kao rezultat novih planiranih projekata, već i zbog funkcionisanja Odbora Tela za razmatranje nabavki u drugoj polovini 2022. (nakon odsustva oko godinu dana), kao i sprovođenje ugovora na osnovu Zakona o podršci javnih poslova, koji omogućava nadoknadu povećanja cena građevinskog materijala i naknadnih radova. Prema projekcijama KOR 2024.-2026., očekuje se da će javne investicije nastaviti da rastu u srednjem roku.

Nacionalni putevi i autoputevi koji povezuju zemlju sa susednim zemljama i međunarodnim koridorima su važne putne veze. U tom kontekstu, rad je nastavljen na sledećim segmentima:

- Autoput Priština - Gnjilane - Bela Zemlja: Prva faza od Banule do Bresalca u dužini od 22.31 km je u izgradnji i očekuje se da bude završena sledeće godine.
- Što se tiče drugog segmenta od Bresalci do Bela Zemlja (granica sa Srbijom), očekuje se da izgradnja ovog segmenta počne tokom sledeće godine.
- Proširenje nacionalnog puta N25 Priština- Podujevo: Projekat je u toku i očekuje se da će biti završen tokom naredne godine.
- Produžetak nacionalnog puta N9 Priština - Peć, segment Kijeve-Zahać u dužini od 33 km: Tokom ove godine pokrenute su procedure nabavke za deo Kijeve - Dolc u dužini od 13.5 km, a tokom naredne godine očekuje se pokretanje postupka nabavke i za segment Dolc - Zahać.
- Produžetak nacionalnog puta N9.1 Dolc - Đakovica: Ovaj projekat je u toku i očekuje se da će biti završen tokom naredne godine. Završetkom produžetka puta Dolc - Đakovica i Kijevo - Zahać, biće skraćeno vreme putovanja Đakovics-Peć-Klina-Dečani- Istok do veze sa autoputevima R6 i R7.
- Izgradnja puta od priključka na autoput "Ibrahim Rugova" u Prizrenu - do sela Struže L=20 km: Ovaj projekat je u proceduri nabavke i početak radova se očekuje tokom naredne godine, a takođe

¹³ Prijava za formalni prijem podneta je 2014. godine

* Ovaj broj učenika u stručnom obrazovanju je u Resurs centrima i redovnim školama

¹⁴ Prema KOR 2024.-2026.

u saradnji sa Severnom Makedonijom biće izgrađen tunel i time će očigledno biti skraćen put koji povezuje Prizren sa Tetovom.

- U okviru projekta „Signalizacija putne opreme na nacionalnim i regionalnim putevima i priključnim putevima“ u Republici Kosovo tokom 2023.-2026. potpisano je osam (8) lotova, od kojih je sedam (7) horizontalna i vertikalna signalizacija u sedam (7) regiona i jedna partija za postavljanje elastičnih kablova na celoj teritoriji zemlje, dok je jedna (1) partija (javna rasveta i semafori) još uvek u postupku nabavke zbog žalbe. Ugovori su na tri (3) godine, a ukupna vrednost do sada potpisanih ugovora za osam (8) partija je 1.865.502,12€.

Tokom 2024. biće nastavljeni projekti iz oblasti bezbednosti na putevima za horizontalnu i vertikalnu signalizaciju, posebno za signalizaciju autoputeva R6 i R7.

Infracos A.D., kao JP sa 100% deonica u vlasništvu Vlade Republike Kosovo, upravlja železničkom infrastrukturom koja je u vlasništvu države. Železnička mreža Kosova sastoji se od 335.079 km železničke pruge. Četiri železničke linije zahtevaju različite stepene rehabilitacije kako bi se železnica podigla na savremene standarde brzine i bezbednosti. U prošloj godini došlo je do znatnog povećanja u prevozu putnika i robe. Železnička mreža ima svoje održavanje koje garantuje neophodnu bezbednost u saobraćaju vozova. Železničku infrastrukturu čine:

- Železnička linija 10 (granica sa Srbijom - Lešak - Mitrovica - Kosovo Polje - Elez Han - granica sa Severnom Makedonijom, u dužini od 149.110 km, jednokolosečna, nije elektrifikovana, širine 1435 mm, Kategorija D3, osovinske mase od 22,5 tone i uzdužne mase od 7,2 tone/m;
- Istočna železnička linija (granica sa Srbijom - Podujevo - Priština - Kosovo Polje), dužine 45.198 km, samo jedan par šina, nije elektrifikovana, širine koloseka 1435 mm, kategorija D3, osovinske mase od 22,5 tone i 16 tone, i uzdužne mase od 7.2 tone/m i 5 tone/m.
- Zapadna železnička linija (Kosovo Polje - Peć) dužine 81.940 km, samo jedan par šina, nije elektrifikovana, širine 1435 mm, Kategorija C2, osovinske mase od 20 tone i uzdužne mase od 6.4 tone/m;
- Jugozapadna železnička linija (Klina - Zrze - Prizren) dužine 58.831 km, samo jedan par šina, nije elektrifikovana, širine 1.435 mm, Kategorije D3 i B1, osovinske mase od 22.5 tone i 18 tone, i uzdužne mase od 7.2 tone/m i 5 tone/m.

Što se tiče trenutnih ulaganja u železničku infrastrukturu, NP Infracos d.d. razvija projekat modernizacije železničke linije 10, koja je deo ključne balkanske mreže i nastavak transevropskih transportnih mreža. Projekat je podeljen u tri faze: (i) radovi u prvoj fazi su nastavljeni i do sada je završeno 72.3% radova na pruzi. Do sada je izgrađeno ukupno 57.52 km, od čega 49.18 km otvorenih pruga i 8.34 km koloseka u stanicama; (ii) u drugoj fazi radova vođeni su razgovori da se izbegnu potraživanja i obaveštenja o raskidu ugovora od strane obe strane, iz čega je zaključeno da se cena koriguje prema Indeksu izgradnje koji su objavili KAS i dat je novi nalog za početak radova. Od 10. oktobra 2022., ovi su regulisani amandmanom A1 za ugovor o projektu rehabilitacije železničke pruge druge faze (Kosovo Polje - Mitrovica) i očekuje se da će radovi na ovoj fazi biti završeni 8. januara 2024.; (iii) za treću fazu, Mitrovica - Lešak - granica sa Srbijom, počela je izrada projekta.

Započete su pripreme za izradu studije izvodljivosti i idejnog projekta za projekat železničke pruge Kosovo - Albanija. Dve vlade su 20.06.2022. potpisale sporazum o finansiranju studije izvodljivosti i idejnog projekta. Naredni korak je da Ministarstvo infrastrukture i energetike Albanije objavi tender, s tim da se očekuje da će ocenjivanje ponuda i izbor kompanije pobednice tendera da obavi zajednička grupa stručnjaka.

Regulatorna uprava za železnice (RUŽ) osnovana je Zakonom br. 03/L-076 a radi na osnovu Zakona br. 04/L-063 o železnicama Kosova. RUŽ je nezavisna institucija za regulisanje, nadzor i organizaciju železničkog sektora na Kosovu, a deluje još i kao organ za licenciranje, za pitanja interoperabilnosti i za tela za obaveštavanje, za regulisanje železničkog tržišta i za bezbednost železnica. Organ zadužen za istragu železničkih nezgoda i akcidenata funkcioniše u sklopu KPV tako da je nezavisno od RUŽ.

U januaru 2023. Vlada je usvojila Sektorsku strategiju multimodalnog transporta 2023.-2030., koja obuhvata železnički sektor, a ujedno odražava interoperabilnost železničkog sistema, bezbednost i standarde evropskog železničkog sistema, kao i strategije razvijene u skladu sa Ugovorom o osnivanju Transportne zajednice za zemlje Zapadnog Balkana.

Vazdušni saobraćaj

Kosovo ima međunarodni aerodrom „Adem Jašari(ANP)“ kod Prištine koji radi kombinovano, u civilnoj i vojnoj službi. U aprilu 2010. stupio je na snagu Ugovor o javno-privatnom partnerstvu između Vlade Republike Kosovo i tursko-francuskog konzorcijuma Limak-Aeroport de Lion za davanje koncesije za ANP, i ovo je jedan od uspešnih koncesionih projekata u VIDU.

Terminal koji je pušten u rad 23. oktobra 2013. predstavlja investiciju od oko €100 miliona i nudi više udobnosti za putnike, prvoklasne usluge, kao i dovoljno prostora i društveno i opuštajuće okruženje za putnike i putnike. Terminal ima 44.000 m² i kapacitet koji omogućava prihvat oko 4 miliona putnika godišnje. Kao sastavni deo osnovne regionalne i međunarodne mreže, kao jedan od ciljeva ostaje proširenje i trajno podizanje kapaciteta ovog aerodroma.

Početakom 2022. završen je projekat koji finansira MŽSPP, u vrednosti od preko €33 miliona, *Produženje piste, podizanje sistema instrumentalnog sletanja i radio komunikacionog sistema u NMA „Adem Jašari“*. Staza je produžena sa 2.500 metara na 3.040 metara, a povećani su i tehnički kapaciteti AUNA.

Aerodrom „Adem Jašari“ sada posluje u kategoriji IIIb aerodroma i nudi najviši nivo bezbednosnih uslova rada za sve kategorije aviona.

Ove investicije su omogućile povećanje broja putnika i ove godine se očekuje da će broj putnika dostići rekordan broj od oko 3.3 miliona putnika.

Energetika

Sistem električne energije na Kosovu sastoji se od proizvodnje, prenosa, distribucije, nereguliranih potrošača, kao i potrošača koji imaju pravo na univerzalnu uslugu. Učesnici na tržištu električne energije još su i snabdevači i veletrgovci.

Rade ukupno dva sistema centralnog grejanja. Zagrevanje prostorija na Kosovu pretežno se vrši na biomasu (uglavnom drvo za ogrev), na električnu energiju, u manjoj meri na ugalj i druge stvari kao i toplane u Prištini i Đakovici. Sektor grejanja na Kosovu čine 4 toplane (Priština, Đakovica, Mitrovica i Zvečan). Toplana u Prištini, Termokos, priključena je na sistem ko-generisanja TE *Kosovo B*. To je znatno uticalo na povećanje kvaliteta snabdevanja toplotom i smanjenje zagađenja ambijenta. Nova toplana u Đakovici, na biomasu, počela je da radi i snabdeva 40% građana veoma kvalitetnim grejanjem.

U nedostatku sistema prirodnog gasa i imajući u vidu veoma ograničen sistem centralnog grejanja, za sada glavni teret u obezbeđenju snabdevanja potrošača energetskim izvorima pada na sistem električne energije.

Kosovo je obezbedilo energetske nezavisnost novim Sporazumom o povezivanju između Operatora sistema, prenosa i tržišta zemalja KOSTT-a i i ENTSO-E. Od decembra 2020., KOSTT deluje kao nezavisna regulatorna oblast u okviru bloka AK (Kosovo) sklopu sinhronog područja kontinentalne Evrope. Dodela kapaciteta interkonekcije i upravljanje zagušenjima interkonektivne mreže ostvaruje se u okviru strukture ovog bloka. To je omogućilo da se KOSTT integriše u regionalno energetske tržište, učestvuje u albanskoj energetskoj berzi (ALPEX) i da pusti u rad dalekovod Kosovo - Albanija, snage 400 KV.

Proizvodnja se uglavnom zasniva na termoelektranama na lignit (TE Kosovo A i TE Kosovo B) i na OIE (energija vode, vetra i sunca). Prenos električne energije: KOSTT, 100% u vlasništvu Republike Kosovo, u kojem prava deoničara vrši Skupština, jedini je operator prenosa i tržišta. Posluje sa dve odvojene licence: za operatora sistema prenosa i za poslovanje na tržištu. Operator tržišta odgovoran je za organizaciju i razvoj tržišta električne energije, dok je operator prenosa odgovoran za prenos električne energije, rad i održavanje sistema prenosa kao i za balansiranje sistema. Distribucija električne energije: KEDS, u privatnom vlasništvu, jedini je operator sistema distribucije. Odgovoran je za rad i održavanje sistema distribucije i

upravljanje generatorima priključenim na sistem. KESCO je snabdevač koji ima licencu za snabdevanje električnom energijom, uključujući *obavezu pružanja javne usluge* koju propisuje Regulatorno telo za snabdevanje potrošača pravom na univerzalnu uslugu.

Prema podacima za 2021. godinu, teret proizvodnje električne energije pada na termoelektrane na ugalj / lignit. One pokrivaju oko 93% ukupne proizvodnje električne energije, dok ostatak obezbeđuju elektrane na energiju OIE (u najvećoj meri hidrocentrale, uglavnom male) i uvoz. Proizvodnju električne energije vrši uglavnom Kosovska energetska korporacija (KEK a.d.), čiji delovi su dve TE (*Kosovo A* i *Kosovo B*) i rudnici uglja. Ove TE počele su sa radom 1970-ih odnosno 1980-ih godina, te su kao takve zastarele i njihov nastavak rada zahteva investicije koje su usklađene sa ekološkim uslovima i zasnovane na parametrima EU. Zbog toga se u naredne dve godine planira razvoj investicija u TE *Kosovo B*.

Kosovo, kao strana potpisnica UEZ, u julu 2022. prihvatilo je ciljeve dekarbonizacije, koji su odraženi u Strategiju energije 2022.-2031., a koju je usvojila Skupština Kosova marta 2022. Ovaj osnovni dokument politika ima 5 strateški ciljevi: Veća pouzdanost energetske sistema; Dekarbonizacija i promovisanje obnovljive energije; Povećanje energetske efikasnosti; (iv) Jačanje regionalne saradnje i funkcionisanja tržišta; i Zaštita i osnaživanje potrošača.

Ministarstvo ekonomije je 12.05.2023. objavilo objavljivanje konkursa za dodelu garantovane otkupne cene za energiju, koju proizvodi solarna fotonaponska (FV) elektrana od 100 MW, koja će se graditi na javnoj svojini. Fotonaponska solarna elektrana biće izgrađena u katastarskom području Kramovik i Petković u opštini Orahovac, koja će biti data u zakup izabranom ponuđaču na period ne kraći od 30 godina.

Pored toga, uz podršku donatora, Kosovo će razviti jedan projekat kapaciteta 100 MW, u sastavu KEK-a, i drugi kapaciteta 50 MW skladištenja toplotne energije dobijene iz OIE, koji će snabdevati Termokos toplotnom energijom.

U cilju veće fleksibilnosti sistema i ostvarenja strateških ciljeva, Kosovo je potpisalo Sporazum sa MCC o razvoju projekta skladištenja električne energije, kapaciteta 170 MW (340 MWH), koji će olakšati integrisanje OIE u elektroenergetski sistem.

Glavne institucije odgovorne u oblasti energetike su: Ministarstvo ekonomije (ME); Kosovski fond za energetske efikasnost (KFEE); Regulatorna kancelarija za energiju (RKE) kao nezavisna regulatorna agencija odgovorna za regulisanje tržišta energije (električna energija, prirodni gas i energija za grejanje); Nezavisna komisija za rudnike i minerale (NKRM), nezavisna regulatorna agencija odgovorna za regulisanje rudarskih aktivnosti, što uključuje ugalj; i KOSTT d.d., javno preduzeće koje upravlja prenosnom mrežom i operater je prenosnog sistema i tržišta. Ostale vladine institucije, Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI), Ministarstvo finansija, rada i transfera (MFRT) i Komisija za konkurenciju, imaju važnu ulogu u nadgledanju društvene, ekonomske i ekološke odgovornosti u energetske sektoru. Skupština takođe ima ulogu u kreiranju politika, jer je zadužena za usvajanje Strategije energije i zakona za ovu oblast.

Tržište elektronskih komunikacija

Na Kosovu, sektor elektronskih komunikacija i IT ima veliki ekonomski značaj. Poslednjih godina njegovo učešće u BDP dostiže oko 2.2%. Kad je reč o dešavanjima na tržištu, fiksna telefonija je istorijski gledano bila malo razvijana. Na tržištu su sada aktivni ovi operatori za pružanje fiksnih telekomunikacionih usluga: (bivši PTK), licenciran 30.07.2004.; (2) IPKO Telekomunikacije d.o.o., licenciran 08.09.2006.; (3) Kujtesa.net, licenciran 07.01.2014.; (4) Fiberlink (Odlukom br. 607, br. prot. 013/B/15, određen je numerički blok iz serije geografske numeracije za korišćenje 'FiberLinku' d.o.o.); (5) Mts d.o.o., po generalnom ovlašćenju iz Sporazuma o telekomunikacijama između Republike Kosovo i Srbije, uz posredovanje EU.

Trend pada *fiksne telefonije* iz prethodnih godina nastavljen je i. godini. Stopa penetracije fiksne telefonije na Kosovu i dalje je veoma niska u poređenju sa zemljama iz regiona kao i sa državama EU. Najveće učešće na tržištu ima javno preduzeće Telekom Kosova, a slede Kompanija IPKO, MTS D.O.O i Kujtesa. Ipak svi

pokazatelji fiksne telefonije ukazuju na veoma spor i opadajući trend. U trećem kvartalu 2023. broj korisnika fiksne telefonije iznosio je 67.287 i smanjen je za 5.5% u odnosu na isti period prethodne godine.

U pogledu *poštanskih usluga*, Zakon br. 06/L-038 o poštanskim uslugama propisuje pravila kojima obezbeđuje pružanje poštanskih usluga i univerzalnih poštanskih usluga na teritoriji cele zemlje, definiše standarde za univerzalne poštanske usluge i utvrđuje sistem koji obezbeđuje poštovanje tih standarda. Zakon je delimično usklađen sa Direktivom 97/67/EK Evropskog parlamenta i Saveta. Prema podacima RTEPK, znatno je smanjen ukupan broj poštanskih pošiljki. JP Pošta fakturisane Kosova A.D. pokriva opšte tržište poštanskih usluga sa 86.9% dok su privatni operatori zastupljeni sa 13.10% ukupnog tržišta.

Tržište mobilne telefonije ima najveći obim u svim elektronskim komunikacijama. Usluge mobilne telefonije na Kosovu pružaju tri operatora u frekventijskom opsegu 900/1800 MHz uključujući operatora sa privremenim i ograničenim ovlašćenjem na infrastrukturu mts D.O.O.: 1) Telekom i Kosova d.d./Vala licenciran 30.07.2004.godine, na 15 godina, dok je Rešenjem br. 1419, u 30.07.2019., RUEPK je obnovio pravo korišćenja frekventijskih resursa na 20 godina; (2) IPKO Telekomunikacije doo sa licencom 06.03.2007, na 15 godina, dok je Odlukom br. 1420, u 30.07.2019., obnovljeno pravo korišćenja frekventijskih resursa na 20 godina; i (3) Mts D.O.O., sa privremenim ovlašćenjem na osnovu sporazuma o telekomunikacijama između Republike Kosovo i Srbije, uz posredovanje EU (ova kompanija pruža usluge preko ograničene infrastrukture samo na određenim lokacijama i nema pravo na produženje). Pored ova tri ovlašćena operatora mreže mobilne telefonije, na Kosovu posluje i jedan virtuelni mobilni operator: Dukagjini Telecommunications d.d.(D3 mobile), licenciran 24.06.2008, koji uglavnom nudi M2M usluge. Ukupan broj korisnika mobilnih telefona na kraju trećeg kvartala 2023. iznosio je 1.949.961, što je povećanje od 0,3% u odnosu na isti period prethodne godine.

Broj internet linija sa fiksnim širokopoljnim pristupom do drugog tromesečja 2022., koji su prijavili operatora, dostigao je brojku od 399.132 pretplatnika. Ovo pokazuje povećanje od 0.4% u odnosu na isti period 2022. Obuhvatanje interneta po stanovništvu (na 100 stanovnika) bila je 21.98%. Stopa distribucije Interneta putem fiksnog širokopoljnog pristupa Internetu za domaćinstva je 134.3%. Broj korisnika usluga mobilnog interneta (Mobile Broadband), ili pristupa internetu preko 3G i 4G mreže TM3 2023. dostigao je 1.734.558 korisnika, što je povećanje od 14,0% u poređenju sa TM3 2023., i rast od 5.2% u poređenju sa Č3 2022. Što se tiče podele tržišta internet usluga na korisnike prema operatorima, na kraju drugog tromesečja 2023., Telekom Kosova imao je 6.11%, IPKO 27.75, Kujtesa 15.18%, Artmotion 28.43% dok su ostatak drugi operatora.

Regulatorni okvir i okvir politika: Zakon o elektronskim komunikacijama i podzakonski akti za primenu istog suspostavljaju sveobuhvatan pravni okvir u skladu sa direktivama EU (direktiva iz 2009., paket o elektronskim komunika, izmenjen i dopunjen paketom direktiva iz 2002.). Ovaj zakon je, između ostalog, stvorio pravni osnov za prelazak sa režima licenci na režim generalnih ovlašćenja za pružanje usluga i mreža elektronskih komunikacija. To znači povećanje mogućnosti i kvalitetno unapređenje okruženja za nove investicije i fer konkurenciju, što je jedan od glavnih (prioritetnih) ciljeva Vlade. Evropski kodeks elektronskih komunikacija (Direktiva (EU) 2018./1972) je u procesu transponovanja. Vlada je 10.05.2023. usvojila Konceptni dokument Kodeksa elektronskih komunikacija i nastaviće sa izradom Kodeksa elektronskih komunikacija, čija je saglasnost predviđena do sredine 2024. U 29.06.2023. Vlada je usvojila Digitalnu agendu Kosova, koja odražava strateške ciljeve Digitalne agende za Evropu, kao i uzima u obzir i prilagođava se realnosti i stanju IT sektora u zemlji.

Sektorska struktura i struktura preduzeća

Prema ekonomskoj delatnosti, u strukturi preduzeća dominiraju sektor trgovine usluga. Prema podacima ARPK (oktobar 2023.), njihova distribucija po sektorima je sledeća: trgovina 2.309 (23.8%); naučne i tehničke stručne delatnosti 1.026 (10.6%); prerađivačka industrija/proizvodnja 998 (10.3%); građevinarstvo, 994 (10č2%) hotel i smeštaj, 935 (9.6%); ostale uslužne delatnosti, 656 (6.7%) i dr.

Ukupan broj novih preduzeća registrovanih u ARPK do oktobra 2023. je 9704. U poređenju sa istim periodom 2022. (9243), registrovano je približno 2.4% više preduzeća. Broj zatvorenih preduzeća je 1.325,

oko 4,2% manje u poređenju sa istim periodom iz 2022. (1.441). Broj registrovanih preduzeća u stranom vlasništvu je 688, u poređenju sa 742 iz istog perioda 2022. Broj registrovanih preduzeća u vlasništvu žena je 2.578, što je oko 3.26% više nego u istom periodu 2022. (2.415).

Tabela 7. Broj registrovanih preduzeća, 2015. - novembar 2023. godine

Opis	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	Januar - oktobar 2023.
Registrovanih	9,833	10,553	9,335	9,966	10,054	9,805	9,854	11044	9704
Zatvorenih	2,205	2,378	1,589	1,892	1,766	1,356	1,412	1768	1325
U vlasništvu žena	2,020	2,332	2,096	2,443	3,016	1,764	2,534	2844	2578

Izvor: Kosovska agencija za registraciju preduzeća (KARP)

Industrijskim sektorom na Kosovu dominiraju mikro preduzeća sa oko 86%. Kosovo ima malu industrijsku bazu fokusiranu na aktivnosti niske dodate vrednosti sa ograničenom izvoznom konkurencijom i koncentrisanu na malo izvoznih proizvoda i tržišta. Kosovo nije pokazalo nikakve strukturne promene u sastavu svoje privrede. Proizvodni sektor ostaje stabilan na oko 13-14% učešća dodate vrednosti u u i zauzima treće mesto posle usluga i građevinarstva/rudstva.

Sektor proizvodne industrije (Sektor C) na Kosovu je u 2022. učestvovao u zapošljavanju sa oko 12%, u prometu sa 13.74%, sa brojem preduzeća sa 12.9%, i učešće u BDP-u je povećano za 2.32%, u poređenju sa 2021. Sektor C, u ukupnom izvozu je oko 83% u 2022., dok je u ukupnom uvozu 93%, u istoj godini.

Tabela 8. Godišnja trgovinska statistika prerađivačke industrije (2020. - 2022.¹⁵ godine (u €))

	2020.	2021.	2022.
Izvoz proizvoda prerađivačke industrije	398,461,079	626,341,608	763,936,150
Uvoz proizvoda prerađivačke industrije	3,061,352,367	4,338,794,494	5,244,635,490

Izvor: Kosovska Agencija za statistiku

Što se tiče podrške malim i srednjim preduzećima, MIPT je tokom 2023. subvencionisao MSP za kupovinu proizvodnih mašina. U cilju povećanja proizvodnih kapaciteta, kao i povećanja konkurentnosti naših preduzeća na domaćem i inostranom tržištu, tokom 2023. potpisano je 36 ugovora sa privrednicima u vrednosti od €700.000 po javnim pozivima, koji su korisnici 2022., ali su potpisani 2023. Do poslednjeg kvartala smo podržali još 35 profitabilnih preduzeća, po pozivu vrednih milion i trenutno su u fazi sprovođenja.

Kako bi podstakla lokalna preduzeća da povećaju proizvodne kapacitete, posebno da poboljšaju kvalitet proizvoda u cilju povećanja izvoza, KIESA finansijski podržava 8 kompanija za sertifikaciju proizvoda, koje će kroz ovu šemu povećati standard kvaliteta proizvoda.

Kosovski fond za kreditne garancije je izgradio portfolio koji je do septembra 2023. dostigao kumulativnu vrednost garantovanih kredita od €586.1 miliona, €309.2 miliona odobrenih garancija i 13.613 do sada podeljenih kredita.

Garantujući kredite, Fond je uticao na poboljšanje poslovanja MSP investicijama iz garantovanih kredita. Kroz poslovni razvoj, kreativnost i inovacije, FKGGK je olakšao pristup finansijama, čime je pomogao razvoj privrede.

Ekonomska integracija sa EU i cenovna konkurentnost

Trgovinski deficit Kosova tokom devet meseci 2023. dostigao je €3.6 milijardi. Pokrivenost izvoza uvozom rezultira smanjenjem u periodu januar-septembar 2023. 15%, 17% u istom periodu 2022. i 16% u 2021. godini. Do septembra 2023. robne razmene su bile približne vrednosti od €4.9 milijardi, što je povećanje od €48 miliona u odnosu na isti period prethodne godine. Izvezeno je robe u vrednosti od €640.8 miliona, što je smanjenje od €47.1 milion ili 7 odsto u odnosu na devet meseci 2022. Učešće izvoza u BDP-u tokom prve polovine 2023. je 10%, 11% u 2022. i 9,4% u 2021. godini. Uvoz je u vrednosti više od €4.2 milijarde, što

¹⁵ Podaci o izvozu i uvozu za prerađivačku industriju za 2022. godinu su preliminarni, pri obračunu je za osnovu uzet procenat prerađivačke industrije u 2021. godini i obračunat je sa ukupnom vrednošću izvoza i uvoza 2022. godine

predstavlja povećanje od €95.3 miliona, što predstavlja rast od 2%. Roba izvezena u EU-27 u vrednosti od €203.6 miliona, ili 32 odsto ukupnog izvoza, što je smanjenje od 11 odsto u odnosu na devet meseci 2022.

Uvoz iz EU vredi više od €1.8 milijardi, ili povećanje od 3.5 odsto, kao i učešće u ukupnom uvozu od 43 odsto. Izvoz CEFTA-e je vredan €256.8 miliona, što pokriva 40% ukupnog izvoza, što predstavlja povećanje od 3%. Uvezena roba u CEFTA je dostigla vrednost od €700 miliona ili 16% ukupnog uvoza, što je smanjenje od 5% u odnosu na devet meseci 2022. Pritisci inflacije u zemljama evrozone, sa kojima Kosovo ostvaruje većinu svoje trgovinske razmene, odrazili su se na privredu zemlje. Dakle, kretanja cena u zemlji i dalje podležu kretanjima cena na međunarodnim tržištima, usled velike zavisnosti domaće privrede od uvoza, što potvrđuje i slično kretanje indeksa potrošačkih cena prema indeksu cena uvoza.¹⁶

Direktne strane investicije (SDI) na Kosovu u 2022. bile su €778,2 miliona, što predstavlja povećanje od 85% u odnosu na prethodnu godinu, dok su u prvih devet meseci 2023. SDI na Kosovu dostigle €612,7 miliona, prema podacima Centralne banke (oko €200.000). više nego u istom periodu prethodne godine)

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Usaglašavanje obrazovanja i stručnog usavršavanja sa zahtevima tržišta rada i primenom Okvira nastavnog plana i programa;
- Delotvorno upravljanje obrazovnim sistemom na svim nivoima.
- Poboljšanje kvaliteta i integriteta visokog obrazovanja, u skladu sa međunarodnim standardima;
- Sprovođenje Šeme za garantovanje zapošljavanja mladih, a u vezi sa tim i jačanje kapaciteta centara za zapošljavanje i reforma stručnog obrazovanja i obuke (OSO);
- Sprovođenje Strategije razvoja industrije i podrške poslovanju 2030.;
- Podrška preduzećima za sertifikovanje proizvoda po evropskim i međunarodnim standardima, putem malih grantova za MMSP i subvencija za MMSP da kupe mašine za proizvodnju ili preradu, nastojeći, gde je to moguće, da obezbedi jednaku rodnu zastupljenost;
- Promovisanje izvoza kroz pripremanje MSP za izvoz i pronalaženje / stvaranje potencijalnih tržišta;
- Izrada politika za mala i srednja preduzeća kroz razvoj novih instrumenata za podršku malim i srednjim preduzećima i početnim preduzećima (šema za nova preduzeća, šema za zanate).

¹⁶ Indeks uvoznih cena u drugom kvartalu 2023. godine imao je godišnji rast od 5%, što je usporavanje u odnosu na rast od 8,6% u prvom kvartalu

3. BLOK 3: EVROPSKI STANDARDI – USKLAĐIVANJE KOSOVSKOG ZAKONODAVSTVA SA ACQUIS EU

3.0. Pravni okvir za usklađivanje kosovskog zakonodavstva sa *acquis* EU

Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa *acquis* EU i njegovo sprovođenje je preduslov članstva Republike Kosovo u EU. Ovo preduslov je definisan članom 74. SSP-a. Usklađivanje znači usaglašenost nacionalnog zakonodavstva sa *acquis* i sadrži dve komponente: preuzimanje obaveza koje proističu iz *acquis* i njegovu primenu. Usklađivanje zakonodavstva treba da se vrši prema programu dogovorenom između Republike Kosovo i EK, poznatom kao NPEI, koji predviđa prioritete i modalitete za praćenje usklađenosti zakonodavstva i primena.

Zakonodavni i institucionalni okvir

Prioriteti i reforme za usklađivanje zakonodavstva definisani su u NPEI. Sprovođenje *acquis* zahteva administrativne kapacitete, pravne mehanizme i smernice za usklađivanje zakonodavstva. Usklađivanje zakonodavstva uređuju sledeći podzakonski akti i pomoćne smernice / priručnici:

- Poslovnik o radu Vlade Republike Kosovo;
- Uredba o pravnoj službi Vlade;
- AU o standardima za izradu normativnih akata;
- Praktični vodič za usklađivanje zakonodavstva Republike Kosovo sa pravnim propisima EU;
- Praktični priručnik za popunjavanje tabela i izjava o usaglašenosti sa *acquis*-om EU.

Ocenjivanje usklađivanja zakonodavstva prolazi kroz nekoliko procesnih koraka. Početni koraci su tako što nadležna institucija izrađuje nacrt pravnog akta kojim se, kroz sastavljanje deklaracije o usaglašenosti (DoU) i tabela usaglašenosti (ToU) sa *acquis*, unapred ocenjuje stepen usklađenosti. Sledeći korak je Pravno mišljenje o usklađenosti (PMO) sa *acquis*-em EU, koje sumira dve vrste nalaza: suštinski i materijalni deo *acquis*-a EU u okviru nacrt normativnog akta. Nakon prihvatanja PMO, odgovorna institucija koja je izradila nacrt pravnog akta ga prosleđuje KPV na usvajanje. Nakon usvajanja od strane Vlade, nacrti zakona u paketima se dostavljaju Skupštini na usvajanje, odnosno relevantnim komisijama, koje analiziraju i razmatraju relevantne nacrt zakone. Nakon usvajanja PK dostavlja se na konačno usvajanje na Plenarnoj sednici Skupštine.

Celokupan proces usklađivanja zakonodavstva povezan je sa prevođenjem *acquis*, na službene jezike Kosova (na albanski i srpski), što je sastavni deo procesa usklađivanja. Ovaj postupak uređen je Uredbom o postupku prevođenja pravnih propisa EU na službene jezike Republike nacionalnih utvrđuje postupak prevođenja, koordinaciju postupka i objedinjava terminologiju sa *acquis* na službenim jezicima Kosova. U okviru regionalne saradnje, između Kosova i Albanije potpisan je Sporazum o saradnji na formiranju Tehničke komisije za prevođenje pravnih propisa EU na albanski i saradnji u sferi usklađivanja zakonodavstva (2015.), za koordinaciju zajedničke agende na prevođenju akata EU na osnovu SSP, kao i o razmeni prevedenih *acquis* EU. Ista komisija kreirala je elektronsku platformu „albterm.net“ na ažuriraju akata *acquis* prevedeni na albanski jezik prema godišnjem kalendaru prevođenja koji usvaja Vlada. Takođe, poostoji i Sporazum o saradnji sa Univerzitetom „Hasan Priština“ u Prištini za prevođenje *acquis*-a.

Pravna služba pri KPV je koordinaciono telo odgovorno za usklađivanje zakonodavstva, dok na nivou resornih institucija odgovorna tela jesu odeljenja za pravne poslove pri ministarstvima i njima slične jedinice pri nezavisnim institucijama. U Skupštini, Pravno odeljenje za pravna i proceduralna pitanja i skupštinski odbori su uključeni u proces usklađivanja.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

Usklađivanje zakonodavstva:

- Revidiranje AU o standardima za izradu normativnih akata;
- Funkcionalizacija onlajn Sistema za usklađivanje zakonodavstva;
- Stručne obuke za usklađivanje zakonodavstva u prioritetnim oblastima usklađivanja: Slobodno kretanje roba; Pravo na osnivanje kompanija i slobodno pružanje usluga; Javne nabavke; Pravo kompanija; Pravo intelektualne svojine; Pravo konkurencije; Pravosuđe i osnovna prava; i Pravda, sloboda i bezbednost.

Prevođenje zakonodavstva:

- Povećanje broja akata *acquis*-a EU prevedenih na zvanične jezike Kosova;
- Povećanje saradnje između zainteresovanih strana (resornih ministarstava) na Kosovu i sa zemljama regiona za prevođenje akata EU *acquis*-a;
- Izrada smernica za potvrđivanje *acquis*-a na službenim jezicima Republike Kosovo;
- Trajno ažuriranje elektronske platforme „albterm.net“ u cilju objavljivanja akata EU prevedenih na službene jezike Republike Kosovo.

3.1. Poglavlje 1: Slobodno kretanje roba

Ovo poglavlje obezbeđuje razvoj infrastrukture kvaliteta kako bi se omogućila trgovina proizvodima na unutrašnjem tržištu EU u skladu sa zajedničkim pravilima i procedurama. Taj opšti princip dopunjen je usaglašenim regulatornim okvirom, prema „starom pristupu“ (sa specifikacijama za proizvode) ili prema „novom pristupu“ (sa generalnim zahtevima za proizvode). Kad su proizvodi uređeni nacionalnim pravilima, načelo slobodnog kretanja robe sprečava da ta pravila stvore neopravdane barijere za trgovinu. Veliki deo *acquis* koji treba da se transponuje u ovom poglavlju sastoji se od propisa koji se odnose na proizvode, dok su adekvatni administrativni kapaciteti ključni za saopštavanje ograničenja za trgovinu i primenu horizontalnih i proceduralnih mera u oblastima kao što su standardizacija, ocena usaglašenosti, akreditacija, metrologija i nadzor nad tržištem.

Sadašnje stanje

U *Izveštaju EK o Kosovu – 2023.* navodi se da se Kosovo nalazi na sredini umerenog nivoa pripremljenosti u oblasti slobodnog kretanja roba. Postignut je delimičan napredak usvajanjem Zakona o opštoj bezbednosti proizvoda i daljim usklađivanjem kosovskog zakonodavstva sa *acquis*-em EU o nadzoru tržišta i međusobnom priznavanju. Potrebno je dalje usklađivanje sa *acquis* EU u ovoj oblasti i Kosovo bi trebalo da poveća broj osoblja i unapredi veštine osoblja u oblasti infrastrukture kvaliteta (naročito procene usaglašenosti i nadzora tržišta EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Podizanje kapaciteta za sprovođenje organa za ocenjivanje usaglašenosti i tržišnog nadzora;
- Da započne sa primenom novog Zakona o opštoj bezbednosti proizvoda i Zakona o inspekciji i usvojiti odgovarajuće podzakonske akte;
- Da započne da primenjuje zahteve Evropske uredbe o registraciji, vrednovanju, ovlašćenju i ograničenju hemikalija (REACH).

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Horizontalno zakonodavstvo

Glavni zakonski akt za standardizaciju je Zakon br. 06/L-019 o standardizaciji, na snazi od februara 2018. U skladu sa zahtevima *acquis* EU, ovaj zakon definiše pravila i načela za aktivnosti standardizacije u Republici Kosovo i za organizaciju i rad Kosovske agencije za standardizaciju. Na snazi je i 6 podzakonskih akata kojima su delimično transponovani relevantni pravni propisi EU.

Glavni zakonski akt za akreditaciju je Zakon br. 05/L-117 o akreditaciji. U skladu sa zahtevima *acquis* EU, ovaj zakon definiše načela za akreditaciju i pravila za akreditaciju tela za ocenjivanje usaglašenosti koja obavljaju radnje na oceni usaglašenosti na Kosovu. Na snazi je i 4 podzakonskih akata kojima su delimično transponovani relevantni pravni propisi EU.

Glavni zakonski akt za ocenu usaglašenosti je Zakon br. 06/ L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenu usaglašenosti. U skladu sa zahtevima *acquis*-a, reguliše način utvrđivanja tehničkih zahteva za proizvode i donošenje tehničkih propisa, ocenjivanje usaglašenosti proizvoda sa definisanim tehničkim zahtevima, obaveze privrednih subjekata proizvoda i vlasnicima proizvoda u upotrebi, validnosti stranih dokumenata o usaglašenosti i oznakama usaglašenosti, obaveštavanju o tehničkim propisima i postupcima za ocenjivanje usaglašenosti, kao i inspekcijom nadzoru u primeni svih zakona i tehničkih propisa koji se odnose na usaglašenost i bezbednost neprehrambenih proizvoda. Na snazi su i 11 podzakonskih akata kojima su delimično transponovani relevantni pravni propisi EU.

Glavni zakonski akt za metrologiju je Zakon br. 06/ L-037 metrologiji. U skladu sa zahtevima *acquis*-a, zakon uređuje sistem mernih jedinica, etalone za merenje, postupke za ocenjivanje usaglašenosti mernih alata, metrološke zahteve u pogledu prethodno upakovanih proizvoda, ovlašćenja za metrologiju, zaštitu potrošača i opštu bezbednost od netačnih rezultata merenja. Na snazi je i 17 podzakonskih akata kojima su delimično transponovani relevantni pravni propisi EU.

Glavni zakonski akti za tržišni nadzor su: Zakon br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenu usaglašenosti (za pojedini videti deo o ocenjivanju usaglašenosti), Zakon br. 08/L-172 o opštoj bezbednosti proizvoda i Zakon br. 03/L-181 o tržišnom inspektorijatu i inspekcijском nadzoru. Zakon 08/L-172 o opštoj bezbednosti proizvoda je usvojen od strane Skupštine i objavljen u Službenom listu 03.04.2023., u potpunosti je u skladu sa Direktivom 2001/95/EZ EP i Saveta od 3. decembra 2001. za opšta bezbednost proizvoda i Direktiva 357/87/EZ od 25. juna 1987. EP i Saveta o imitaciji prehrambenih proizvoda i definiše zahteve za opštu bezbednost proizvoda, obaveze proizvođača i distributera, obaveštavanje javnosti, promovisanje dobrovoljnih mera kao i nadzor nad ispunjavanjem uslova definisanih ovim zakonom. Zakon o tržišnom inspektorijatu i inspekcijском nadzoru, u skladu sa zahtevima *acquis*, utvrđuje načela, organizaciju, ovlašćenja i postupke nadzora tržišnog inspektorijata na teritoriji Republike Kosovo. Na snazi su i četiri (4) podzakonska akta kojima su delimično transponovani relevantnim *acquis* EU.

Novi pristup i globalni pristup

Sledeće oblasti su deo novog pristupa i globalnog pristupa: Niskonaponska oprema (LVD), Elektromagnetna kompatibilnost (EMC), Bezbednost igračkaka i mašina, Emisija buke iz opreme koja se koristi napolju, Liftovi, Lična zaštitna oprema (PPE), Zaštitna oprema i sistemi namenjeni za upotrebu u potencijalno eksplozivnoj atmosferi (ATEX), Gasni uređaji i toplovodni kotlovi, Jednostavne posude pod pritiskom (SPVD), Aerosolni dispenzeri, Žičare, Građevinski proizvodi, Čamci za rekreaciju, Zahtevi ekodizajna za proizvode povezane sa energijom (ErP) i energetska obeležavanje proizvoda, Radio i telekomunikaciona terminalna oprema (R&TTE), Tehnički propisi za radio opremu, Eksplozivi za civilnu upotrebu i pirotehnička sredstva, Medicinski proizvodi i oprema.

Stari pristup

Što se tiče starog pristupa, pored proizvođača relevantnih proizvoda za bezbednost proizvoda odgovorna je i država, te zbog toga treba ustanoviti i ovlastiti nadležne državne organe da obavljaju poslove ocene usaglašenosti (npr. registraciju, ocenjivanje i usvajanje). U sklopu starog pristupa su sledeće oblasti: motorna vozila, emisije zagađujućih materija iz motora vandrumskih mobilnih mašina, hemikalije (Registracija, Evaluacija, Ovlašćenje i Restrikcija hemikalija, REAR), klasifikacija, obeležavanje i pakovanje (KOP) hemikalija, motorna vozila, dobra laboratorijska praksa (GLP), deterdženti i đubriva i prekursori i lekovi.

Proceduralne mere

U okviru proceduralnih mera su sledeće oblasti: Procedure obaveštavanja, Kontrole na spoljnim granicama, Kulturna dobra, Kristalno staklo i Obeležavanje tekstila i Zaštitni proizvodi. *Politike*: Okvir za planiranje politike, uključujući Program ekonomskih reformi 2023.-2025., definiše mere koje imaju za cilj poboljšanje poslovnog okruženja kroz olakšavanje trgovine i razvoj infrastrukture kvaliteta.

Odgovorne institucije u ovom poglavlju su:

Horizontalna pitanja:

- Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine, tačnije Odsek za infrastrukturu kvaliteta u Odeljenju za industriju;
- Kosovski direktorat za akreditaciju (KDA) pri MIPT, jedino nacionalno telo za akreditaciju priznato zakonom, sa zadatkom da oceni, u skladu sa međunarodnim standardima, tehničku kompetentnost tela za ocenjivanje usaglašenosti koja obavljaju aktivnosti kao što su testiranje, baždarenje, sertifikovanje i dobrovoljna ili obavezna inspekcija u javnom i privatnom sektoru;

- Tržišni inspektorijat pri MIPT, odgovorno za nadzor nad sprovođenjem zakonskih propisa o zaštiti potrošača, bezbednosti proizvoda i usluga, trgovini naftom i njenim derivatima, suzbijanju nepoštenih tržišnih prakse, borbi protiv sive ekonomije, uslugama hotelijerstva i turističkim uslugama, itd.
- Agencija Kosova za standardizaciju (AKS), nacionalno telo koje odobrava standarde, usaglašava ih i time promoviše ekonomski razvoj, stvarajući osnovu za konkurenciju u regionu i šire;
- Kosovska agencija za metrologiju (KAM), zadužena da čuva, razvija i koristi nacionalne etalone mernih jedinica, obezbedi njihove ekvivalente i njihovo međunarodno priznanje, da štiti potrošače putem kontrole mernih instrumenata za službene i komercijalne transakcije, da štiti zdravlje, ambijent i tehničku bezbednost i da vrši kvantitativnu kontrolu prethodno upakovanih proizvoda;

Novi pristup i globalni pristup:

- MIPT, odgovorno za niskonaponsku opremu, elektromagnetnu kompatibilnost i bezbednost igračaka, mašina, liftova, žičara, građevinskih proizvoda, itd.;
- ME, odgovorno za jednostavne opreme pod pritiskom i rekreativne čamce,
- MUP, odgovorno za eksplozive za civilnu upotrebu i pirotehnička sredstva
- MZ, uključujući Kosovsku agenciju za medicinske proizvode i opremu (KAMPO), odgovorno za medicinske proizvode i opremu;
- Regulatorna uprava za elektronske i poštanske komunikacije (RUEPK), odgovorno za pravno usklađivanje i nadzor tržišta radio opreme i telekomunikacione terminalne opreme (R&TTE);

Stari pristup:

- MAPPI, odnosno Odeljenje za vozila (sa ovlašćenjima organa koji odobrava), dok „tehničke usluge“ vrše privatna tela koja je ovlastilo ovo ministarstvo. To odeljenje je telo nadležno za nadzor tržišta motornim vozilima, dok su odeljenja u MAPPI u segmentu zaštite ambijenta odgovorna za hemikalije i deterdžente, uključujući i transponovanje Uredbe (EK) 1907/2006.
- MIPT, odgovorno za transponovanje *acquis*-a za označavanje zagađujućih materija iz motora vandrumskih mobilnih mašina;
- MPŠSR, odgovorno za zakonske propise o đubrivima;
- Fitosanitarni inspektorijat, odgovoran za nadzor tržišta đubriva;
- MZ, odgovorno za zakonske propise o prekursorima lekova, uključujući Kosovsku agenciju za medicinske proizvode i opremu (KAMPO), odgovornu za sprovođenje, i Zdravstveni inspektorijat, odgovoran na tržišni nadzor;

Proceduralne mere

- Kosovska agencija za medicinske proizvode i opremu (KAMPO), odgovorna za transparentnost u pogledu cena i naknadu medicinskih proizvoda;
- MIPT, odgovorno za transponovanje i sprovođenje za kristalnog stakla, tekstil i obuću.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

Horizontalne mere:

- Usvajanje propisa za grupe proizvoda i tehničke propise koji su predmet nadzora inspekcije u skladu sa zakonom o kompatibilnosti proizvoda;
- Uspostavljanje relevantnih jedinica (Kancelarija za vezu i Kontakt tačka za proizvode) na osnovu KD-a za kompatibilnost proizvoda;
- Izrada Strategije za nadzor inspekcije usaglašenosti proizvoda;
- Punopravno članstvo DAK-a u EA, potpisivanje MLA sa EA;
- Dalji razvoj politika u oblasti metrologije;
- Punopravno/pridruženo članstvo Agencije za metrologiju u BIPM-u, OIML-u i Euramet-u;
- Izgradnja novih laboratorijskih prostora - izgradnja aneksa metrološkog objekta
- Puštanje u rad laboratorije za merenje vremena i frekvencije i jačanje postojećih metroloških laboratorija;
- Organizovanje aktivnosti za podizanje svesti privrednika o ulozi infrastrukture kvaliteta;
- Proširenje aktivnosti akreditacije - priprema kalibracionih laboratorija za akreditaciju prema standardu ISO/IEC 17025:2017. (snaga, termometrija i dužina)

- Izvođenje studije za procenu stepena informisanosti privrednika o infrastrukturi kvaliteta, uključujući o SSP;
- Jačanje kapaciteta osoblja odgovornog za infrastrukturu kvaliteta;
- Transponovanje Uredbe EU 2019./1020 o nadzoru tržišta i usaglašenosti proizvoda i Uredbe EU 2019./515 o uzajamnom priznavanju robe u primarnom zakonodavstvu (izrada novog zakona o nadzoru nad proizvodima na tržištu);
- Sprovođenje Programa za uklanjanje barijera na tržištu 2021.-2025. (shodno članovima 34-36 UFEU).

Novi pristup i globalni pristup:

- Usvajanje sekundarnog zakonodavstva za sprovođenje zakona o građevinskim proizvodima;
- Jačanje kapaciteta osoblja odgovornog za infrastrukturu kvaliteta i tehničke propise.

3.2. Poglavlje 2: Slobodno kretanje radnika

Acquis u ovom poglavlju predviđa da građani jedne države članice EU imaju pravo da rade u nekoj drugoj državi članici. Prema radnicima migrantima treba postupati na isti način kao i prema domaćim radnicima u pogledu uslova rada, socijalnih uslova i poreskih olakšica. *Acquis*, takođe obuhvata jedan mehanizam za koordinaciju nacionalnih odredbi socijalnog osiguranja za osiguranike i članove njihovih porodica koji se presele u drugu državu članicu.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. naglašava da Kosovo ima nivo pripremljenosti u oblasti slobodnog kretanja radnika i da je ostvarilo ograničen napredak tokom perioda izveštavanja, posebno u koordinaciji socijalnog osiguranja. Kosovo je u tekućim pregovorima za bilateralne sporazume o socijalnoj sigurnosti sa raznim zemljama EU i ne samo. U novembru 2023. odobren je nacrt zakona za ratifikaciju socijalnog sporazuma sa Holandijom. Kosovo je u pregovorima sa Austrijom i Hrvatskom i očekuje se da će dogovori biti postignuti u drugoj polovini ove godine. Na početku smo pregovora i sa Slovenijom i Turskom.

Zakonodavni i institucionalni okvir i okvir politika

Zakonodavstvo u ovoj oblasti sačinjavaju sledeći glavni akti: Zakon br. 04/L219 o strancima, Zakon br. 03/L-212 o radu, Zakon br. 04/L-131 o penzionim šemama koje finansira država i Zakon br. 04/L-220 o stranim investicijama. Navedeni normativni akti transponovali su sledeće akte *acquis*:

- Direktivu 96/71/EK o upućivanju radnika u sklopu pružanja usluga i izmenu Uredbe (EU) br. 1024/2012 o administrativnoj saradnji, preko Informacionog sistema unutrašnjeg tržišta („Uredba IMI“);
- Direktivu 96/71 iz 2014. kojom se bliže uređuju pitanja inspeksijskog nadzora stranih radnika i proces međunarodne saradnje nadležnih organa u oblasti socijalnog osiguranja u zemljama iz kojih su upućeni strani radnici, odnosno je strani poslodavac koji se nalazi na Kosovu na određeno vreme;
- Direktivu koja uređuje inspeksijski nadzor stranih radnika, a to je Direktiva 2014/67/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 15. maja 2014. za sprovođenje Direktive 96/71/EZ o preraspoređivanju zaposlenih u sklopu pružanja usluga i izmeni Uredbe (EU) br. 1024/2012 o upravnoj saradnji kroz Informacioni sistem unutrašnjeg tržišta („Uredba IMI“) (Tekst čije je značenje povezano sa EEZ);
- Uredbu 883/2004 EP i Saveta od 29. aprila 2004. o koordinaciji sistema socijalnog osiguranja;
- Uredbu 987/2009 Evropskog parlamenta i Saveta od 16. septembra 2009. koja utvrđuje postupak za sprovođenje Uredbe 883/2004 o koordinaciji sistema socijalnog osiguranja.

Institucije: Institucionalni okvir u ovoj oblasti sačinjavaju sledeće glavne institucije: Ministarstvo ekonomije; Ministarstvo finansija, rada i transfera; Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine; Ministarstvo inostranih poslova i dijaspore; i Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Pregovaranje i postizanje sporazuma o socijalnom osiguranju za svoje građane koji žive i rade van Kosova, kao i za radnike iz država članica EU zaposlene na Kosovu, u sprovođenju preporuka Evropske SE)
- Revidiranje pravnog okvira za regulisanje i upravljanje penzijama i beneficijama, uključujući bolje vođenje penzija koje finansira država preko jednog organa u MFRT;
- Usklađivanje zakonodavstva sa *acquis*-em, transponovanjem:
 - Direktiva 79/7/EEZ za jednak tretman u pogledu socijalnih aspekata u skladu sa mogućnostima i kapacitetima zemlje;
 - Direktiva 2014/67/EU EP i Saveta, od 15. maja 2014., za sprovođenje Direktive 96/71/EZ u vezi sa preraspoređivanjem zaposlenih u okviru pružanja usluga i izmene i dopune Uredbe (EU) ne. 1024/2012 o administrativnoj saradnji kroz Informacioni sistem unutrašnjeg tržišta („IMI Regulativa“) (Tekst čije se značenje odnosi na BEE);
- Revizija zakonodavnog okvira za socijalne i porodične usluge i formule finansiranja socijalnih i porodičnih usluga, kao i potpuna reforma šeme socijalne pomoći.

3.3. Poglavlje 3: Pravo osnivanja kompanija i sloboda pružanje usluga

Pravni propisi EU u ovom poglavlju zahtevaju od država članica da državljanima EU i pravnim licima u svakoj državi članici obezbede pravo osnivanja i slobodu da pružaju prekogranične usluge, kao što je propisano u članovima 49. i 56 UFEU i da ih u tome ne ometa nacionalno zakonodavstvo, osim izuzetaka propisanih istim ugovorom. *Acquis* takođe usaglašava pravila o regulisanim profesijama u cilju uzajamnog priznanja kvalifikacija i diploma između država članica; kod nekih regulisanih profesija, mora se slediti minimalni zajednički plan i program obuke kako bi kvalifikacije bile automatski priznate u državi članici EU. Što se tiče poštanskih usluga, *Acquis* takođe teži da sektor poštanskih usluga otvori za konkurenciju, na postepen i kontrolisani način, u okvirima regulatornog tela koje obezbeđuje univerzalnu uslugu.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. navodi da je Kosovo dostiglo umereni status pripreme u ovoj oblasti i da je postiglo određeni napredak. Kosovo je počelo da sprovodi svoj petogodišnji akcioni plan da svoje sektorske zakone uskladi sa Direktivom o uslugama EU. Jedinstvena tačka kontakta nije u potpunosti funkcionalna. Kosovsko poštansko tržište je već otvoreno za konkurenciju 2022., a pravni okvir se usklađuje sa poštanskom *acquis* EU. Međutim, potrebno je više napora da se Kosovo uskladi sa *acquis*-em EU za priznavanje profesionalnih kvalifikacija. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Uklanjanje identifikovanih barijera za pravo osnivanja i slobodu pružanja usluga i sprovođenje AP, koji usklađuje sektorske zakone sa Direktivom o uslugama;
- Kompletiranje usaglašenosti sa poštanskim *acquis*-em EU u vezi sa Uredbom za prekogranične poštanske usluge i jačanje institucionalnih kapaciteta za praćenje i osiguranje usklađenosti sa novim pravilima na poštanskom tržištu;
- Povećanje kompatibilnosti sa *acquis*-em u oblasti međusobnog priznavanja kvalifikacija, uključujući i Direktivu o priznavanju profesionalnih kvalifikacija i Direktivu o testu srazmernosti pre donošenja nove uredbe za regulisane profesije.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: Glavni zakonski akt u oblast usluga je Zakon br. 05/L-130 o uslugama, na snazi od aprila 2017. U skladu sa zahtevima *acquis*-a, zakon utvrđuje osnovna načela i kriterijume koji omogućavaju pravo osnivanja i vršenja delatnosti pružaocima usluga na Kosovu, ujedno garantujući sigurnost i visok kvalitet usluga njihovim korisnicima. Takođe, na snazi su i dva (2) podzakonska akata kojima su delimično transponovani relevantni u *acquis* EU. *Politike:* za ispunjavanje obaveza SSP-a u oblasti usluga, PRE 2022.-2024., u okviru reforme 18, ima za cilj povećanje konkurentnosti u sektoru trgovine uslugama.

Glavna institucija odgovorna u ovoj pod-oblasti je Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine, tačnije njegovo Odeljenje za industriju. Ono predlaže, sastavlja, analizira i sprovodi trgovinske politike u skladu sa zakonima i pratećim strateškim dokumentima Republike Kosovo.

Poštanske usluge

Glavni zakonski akt za u ovoj oblasti je Zakon br. 06/L-038 o poštanskim uslugama, na snazi od januara 2019. U skladu sa zahtevima *acquis*-a, utvrđuje pravila za obezbeđivanje pružanja poštanskih usluga i univerzalne poštanske usluge na celoj teritoriji Republike Kosovo, utvrđuje uslove za pristup poštanskoj mreži, promoviše slobodnu konkurenciju, utvrđuje principe za tarife, obezbeđuje transparentnost obračuna pružanja univerzalne poštanske usluge, definiše standarde za univerzalnu poštansku uslugu i uspostavlja sistem za obezbeđenje poštovanja ovih standarda. Takođe, na snazi su i 2 podzakonska akata

Glavne institucije u ovoj oblasti su: Ministarstvo ekonomije, koje je odgovorno za razvoj politika i primarnog zakonodavstva u ovoj oblasti i Regulatorna uprava za elektronske i poštanske komunikacije (RUEPK) kao regulator koji sprovodi i nadgleda regulatorni okvir i razvojne politike u ovoj oblasti.

Uzajamno priznanje profesionalnih kvalifikacija

Glavni zakonski akt u ovoj oblasti je Zakon br. 05/L-066 o regulisanim profesijama, na snazi od novembra 2016. U skladu sa zahtevima *acquis*, zakon utvrđuje uslove i kriterijume za obavljanje regulisane profesije koji se tiču zaštite javnog interesa. Na snazi su i 4 podzakonska akta kojima su delimično transponovani relevantni pravni propisi EU.

Glavna institucija odgovorna za ovu oblast je Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija, tačnije njegov Odsek za ispitivanje regulisanih profesija u sastavu Odeljenja za visoko obrazovanje, nauku i tehnologiju. Odeljenje za regulisane profesije je izradilo podzakonske akte koji proizilaze iz Zakona o regulisanim profesijama koji su usvojeni i potpisani i predstavljamo ih u nastavku:

- AU (MONT) br. 21/2018 Sastav, dužnosti i odgovornosti Državnog saveta za regulisane profesije
- AU (MONT) br. 103/ 2020. Uredba o radu Državne ispitne komisije, naknadama njenih članova, kao i postupku i načinu sprovođenja državnog ispita
- AU (MONT) br. 18/ 2020. Kriterijumi i procedure za sticanje prava na obavljanje regulisane profesije
- AU (MONTI) br. 10/ 2021. Za organizaciju i funkcionisanje stručnog tela
- AU (MONTI) br. 07/2022 za profesionalca koji je stekao pravo na obavljanje profesije u stranoj državi i oslobođen je obaveze polaganja državnog ispita u Republici Kosovo.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

Pravo osnivanja i sloboda pružanja usluga:

- Sprovođenje AP za transponovanje Direktive o uslugama na unutrašnjem tržištu (2006/123/EZ).;
- Sprovođenje AU br. 04/2018 o načinu rada Jedinstvene kontaktne tačke;
- Sprovođenje AP o osnivanju Jedinstvene kontaktne tačke (JKT)
- Sprovođenje AU br. 05/2018 o postupku obaveštavanja i ocenjivanja usaglašenosti nacrtu normativnih akata sa Zakonom o uslugama preko koordinacionog mehanizma za usluge;
- Izrada analize sa dijagnostikom važnih sektora trgovine kao osnove za formulisanje odgovarajućih politika;
- Nastavak rada Jedinstvene kontaktne tačke za usluge putem postepene digitalizacije usluga;
- Nastavak usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa Direktivom o uslugama;
- Veće stručno usavršavanje osoblja u službi za pravna pitanja i službi za trgovinu za rad na ocenjivanju usaglašavanja nacrtu normativnih akata sa Zakonom o uslugama;
- Podizanje svesti privrednika, profesionalnih udruženja i opštine da su pojednostavljene upravne procedure za sprovođenje Petogodišnjeg akcionog plana;
- Sprovođenje Zakona o elektronskoj identifikaciji i pouzdanim uslugama u elektronskim transakcijama;

Poštanske usluge:

- Nastaviti usaglašavanje sa pravnim propisima EU o poštanskim uslugama;
- Nastaviti rad na razvoju kapaciteta institucija koje vrše poštanske usluge kako bi se osigurao uspešan proces pregledanja i usklađivanja;

Uzajamno priznanje profesionalnih kvalifikacija:

- Izrada i objavljivanje spiska regulisanih profesija;
- Kompletiranje sekundarnog zakonodavstva za sprovođenje Zakona o regulisanim profesijama;
- Podizanje kapaciteta kadrova u domenu regulisanih profesija.

3.4. Poglavlje 4: Slobodno kretanje kapitala

Ovo poglavlje zahteva od država članica da uklone sva ograničenja za kretanje kapitala i plaćanja unutar EU, između država članica i sa trećim zemljama, uz nekoliko izuzetaka. *Acquis* obuhvata i pravila o prekograničnim plaćanjima i realizaciji naloga za prenos kod hartija od vrednosti. Direktiva o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma zahteva od pravnih lica koji su njeni subjekti da utvrde identitet klijenata i prijave sumnjive transakcije, naročito kad je reč o velikim vrednostima i gotovinskim transakcijama velikih iznosa. Takođe, zahteva da ta pravna lica preduzmu dodatne korake, kao što su vođenje evidencije, obuke i uvođenje unutrašnjih procedura. Ključni zahtev u borbi protiv finansijskog kriminala je stvaranje efikasnih administrativnih i izvršnih kapaciteta, uključujući saradnju među organima za nadzor, izvršenje i krivično gonjenje.

Sadašnje stanje

Prema oceni EU o Izveštaju SE o Kosovu – 2023. EU, Kosovo je u ovom poglavlju ostvarilo određen nivo pripremljenosti. U *Izveštaju EK o Kosovu – 2023.* navodi se da je napredak postignut usvajanjem Zakona o sprovođenju ciljanih međunarodnih finansijskih sankcija i Zakona o Državnom birou za verifikaciju i oduzimanje neopravdane imovine. Iako su početni koraci preduzeti, preporuke iz preliminarnog izveštaja ostaju na snazi. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na

- Dalje usklađivanje pravnog okvira sa Direktivom 2 EU o platnim uslugama;
- Veći naponi u borbi protiv privrednog i finansijskog kriminala i usaglašavanje Zakona o sprečavanju pranja novca i borbi protiv finansiranja terorizma sa *acquis*;
- Jačanje međuinstitucionalne saradnje u borbi protiv privrednog i finansijskog kriminala i jačanje efikasnosti oduzimanja imovine i procesuiranja krivičnih dela.

Zatim, u zaključcima 6. *PO za ekonomska i finansijska pitanja i statistiku* navedeni su sledeći aspekti koje treba rešavati:

- Usvajanje novog zakona o platnim uslugama uz transponovanje Direktive II o platnim uslugama;
- Posle usvajanja Zakona o imovinskim pravima stranaca, usvajanje svih potrebnih podzakonskih akata, uključujući ona o recipročnim pravima;
- Usvajanje idejnog dokumenta o pranju novca.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Liberalizacija kretanja kapitala

Glavni zakonodavni akt u ovoj oblasti je Zakon br. 03/L-154 o imovini i drugim stvarnim pravima, na snazi od avgusta 2009. U skladu sa zahtevima *acquis-a*, zakon uređuje stvaranje, sadržinu, prenos, zaštitu i prestanak stvarnih prava. Na snazi su i 2 podzakonska akta kojima su delimično transponovani relevantni pravni propisi EU. *Glavna institucija* u ovoj oblasti je Ministarstvo pravde, odgovorno za zakonodavni okvir i politiku imovinskih prava na Kosovu.

Platni sistem

Glavni zakonski akt u ovoj oblasti je Zakon br. 04/L-155 o platnom sistemu, na snazi od maja 2013. U skladu sa zahtevima *acquis-a* EU, zakon propisuje pravila za ovlašćivanje platnih institucija koje pružaju platne usluge i za licenciranje operatora platnih sistema, kliring i otkup hartija od vrednosti od strane CBK, uslove i standarde za pružanje takvih usluga i funkcionisanje platnih sistema, kliringa i poravnanja, kao i sredstva i procedure prema kojima CBK vrši svoja nadzorna ovlašćenja. Na snazi su i 3 podzakonskih akata kojima su delimično transponovani relevantni pravni propisi EU. *Glavni* dokument politička u ovoj oblasti je Strateški plan CBK 2022.-2024. CBK je nezavisna javna institucija, čiji je primarni cilj podsticanje i očuvanje stabilnog finansijskog sistema i efikasnog platnog sistema.

Sprečavanje i borba protiv pranja novca

Glavni zakonodavni akt u ovoj oblasti je Zakon br. 05/L-96 o sprečavanju pranja novca i borbi protiv finansiranja terorizma, na snazi od 2016. Zakon propisuje mere, nadležne organe i procedure za otkrivanje, sprečavanje pranja novca i borbu protiv finansiranja terorizma. U skladu sa zahtevima *acquis*-a. Ovim zakonom su definisane i mere, nadležni organi i postupci za otkrivanje i sprečavanje pranja novca i suzbijanje finansiranja terorizma.

Na snazi su i 12 podzakonskih akata kojima su delimično transponovani relevantni pravni propisi EU. Ključni dokument politika u ovoj oblasti su Strategija i AP za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2021.-2024.

Finansijsko obaveštajna jedinica u sastavu MFRT. FOJ je glavna institucija u ovoj oblasti. FOJ je nezavisna centralna institucija u vršenju svojih funkcija, a odgovorna je za istragu, prijem, analizu i slanje nadležnim organima i za objavljivanje informacija u vezi sa mogućim pranjem novca i finansiranjem terorizma.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

Liberalizacija kretanja kapitala:

- Jačanje sistema imovinskih prava;
- Usvajanje i primena zakonskih akata o imovinskim pravima stranih državljana, naročito državljana EU u skladu sa SSP;

Platni sistem:

- Usvajanje novog zakona o platnim uslugama (za transponovanje direktiva EU, kao što su PSD2, EMD, PAD), kao i priprema podzakonskih akata na osnovu uslova koji proizilaze iz ovog Zakona o platnim uslugama;
- Usvajanje podzakonskih akata za primenu na SEPA;
- Podizanje ljudskih kapaciteta u CBK za usvajanje podzakonskih akata i izmenu postojećeg;
- Sprovođenje sistema brzog plaćanja u zemlji sa standardima i tehničkom infrastrukturom spremnom za povezivanje sa TIPS-om (Fast-Instant Payment Sistem u EU);
- Razvoj kapaciteta za procenu rizika za sistemski važne platne sisteme i nadzor platnih sistema, na osnovu direktiva EU i CPSS-IOSCO principa;
- Izrada standarda za interakciju provajdera platnih usluga putem „QR Codet“

Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma:

- Transponovanje Direktive 2015./849 i Direktive 2018./843 o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma, kroz izmene i dopune Zakona 05/L-O96 o sprečavanju pranja novca i borbi protiv finansiranja terorizma;
- Poboljšanje kvaliteta informacija koje FOJ dobija od subjekata izveštavanja.
- Evaluacija III nacionalnog rizika od pranja novca i finansiranja terorizma;
- Članstvo Kosova u Moneyval;;
- Veći broj službenika u FOJ;
- Pružanje posebnih uputstava subjektima izveštavanja za pripremu i izvršenje procene rizika;
- Jačanje opšte strukture nadzornog okvira i razvoj nadzora zasnovanog na riziku i najugroženijim sektorima;
- Unapređenje veština potrebnih da se utvrdi stvarno vlasništvo i da se ograniče zloupotrebe pravnih lica i pravnih ugovora za izvršenje PN i FT;
- Revidiranje metodologije za procenu rizika od PN i FT i unapređenje procene rizika, upravljanja rizikom i strateškog okvira;
- Istraga i krivično gonjenje dela finansiranja terorizma;
- Unapređenje veština za mere suzbijanja finansiranja terorizma i finansijske sankcije.

3.5. Poglavlje 5: Javne nabavke

Ovo poglavlje zasniva se na opštim načelima transparentnosti, jednakog tretmana, slobodne konkurencije i nediskriminacije, koji potiču iz UFEU, Deo III, Naslov IV i Naslov VII i iz sudske prakse Suda pravde EU. Ta opšta načela važe za sve postupke nabavke, uključujući postupke koji ne potpadaju pod delokrug

važnja direktiva EU o nabavkama, kao što su na primer postupci nabavke ispod donjeg praga vrednosti u EU. Zakoodastvo EU sadrže i direktive za postupanje po žalbama i dostupnost pravnih lekova (Direktiva BDP-a 2007/66/EK o pravnim lekovima, od 11. decembra 2007.). Ona sadrži odredbe za ustanovljavanje nezavisnih i efikasnih postupaka preispitivanja utvrđenih vrednosti u odnosu na odluke koje su doneli naručioci. Institucije za reviziju moraju biti nezavisne i imati dovoljno kapaciteta da garantuju delotvornost i efikasnost sistema nabavki. U skladu sa načelom pravne zaštite koji proističe iz pranog poretka EU, od mehanizma za reviziju pritužbi zahteva se da deluju van delokruga važenja relevantne direktive.

Sadašnje stanje

Prema oceni *EU u Izveštaju EK o Kosovu - 2023.*, Kosovo je dostiglo određen i umeren nivo pripremljenosti u ovoj oblasti. Ograničen napredak je postignut u ovoj oblasti. Održane su obuke za unapređenje kapaciteta naručilaca da koriste odnos između najbolje cene i kvaliteta kao kriterijuma za dodelu ugovora, kao i o korišćenju modula za upravljanje ugovorima i za ocenu rada izvođača. Javne nabavke su i dalje sklone nepravilnostima i podložne korupciji kako tokom samog procesa nabavke, tako i tokom naknadne sprovođenja ugovora. Nije postignut napredak u donošenju novog zakona o javnim nabavkama. Pošto prošlogodišnje preporuke nisu sprovedene, one su uglavnom i dalje važeće. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Usvajanje novog zakona o javnim nabavkama i novog zakona o koncesijama u skladu sa *acquis* EU; da pripremi relevantne zakonske propise za sprovođenje i osigura njihovu pravilnu primenu;
- Podizanje kapaciteta i jačanje saradnje između svih institucija za javne nabavke i naručilaca;
- Obezbeđivanje da je Telo za razmatranje nabavki potpuno funkcionalan i da ostane funkcionalno nezavisan; takođe treba da ojača kapacitet tela i da obezbedi da njegov proces revizije bude blagovremen, efikasan i transparentan

Zatim, u zaključcima 6. *PO za unutrašnje tržište i konkurenciju* navedeni su sledeći aspekti koje treba rešavati:

- Usvajanje zakona o javnim nabavkama i zakona o koncesijama u skladu sa relevantnim pravnim propisima EU i njihova pravilna primena, kao i izrada potrebnih podzakonskih akata za njihovo sprovođenje;
- Podizanje kapaciteta svih institucija za javne nabavke i jačanje njihove uzajamne saradnje kako bi se osiguralo održivo sprovođenje regulatornog okvira za javne nabavke;
- Obezbediti da Telo za razmatranje nabavki bude potpuno funkcionalan i nezavisan, rešava ograničenje svojih kapaciteta i postara se da proces razmatranja bude blagovremen, efikasan i transparentan.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo je delimično usaglašeno sa standardima EU i zasnovano na osnovnim načelima u ovoj oblasti. Izmenama i dopunama ZJN ukinut je preferencijalni tretman domaćih ponuđača. Glavni zakon je Zakon br. 04/L-042 o javnim nabavkama, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-237, Zakonom br. 05/L-068 i Zakonom br. 05/L-092. Nekoliko podzakonskih i proceduralnih akata je takođe na snazi za sprovođenje zakona, uključujući Uredbu br. 001/2022 za javne nabavke, Operativni vodič za javne nabavke br-002/2023, standardni obrasci za svaku vrstu obaveštenja, tenderski dosije, etički kodeks, obrasci za prijavu potpisanih ugovora, obrazac za podnošenje prigovora Agenciji za javne nabavke i smernice za postupke minimalne vrednosti. Takođe su pripremljeni i objavljeni Manuali i Priručnici u vezi sa određenim pitanjima javnih nabavki, u cilju podrške pravilnom sprovođenju javnih nabavki i e-nabavki, kao što su: Priručnik za korišćenje kriterijuma za dodelu - Ekonomski najpovoljnija ponuda (ENPP), u javnim nabavkama, Priručnik za korišćenje e-nabavki kao i Priručnik za vođenje ugovora i ocenjivanje učinka izvođača putem e-nabavke za naručioce i ekonomski operateri.

Još uvek je potrebno usklađivanje zakonodavnog okvira javnih nabavki na Kosovu sa *acquis* EU, posebno sa sledećim aktima:

- Direktiva 2014/24/EZ EP i Saveta od 26. februara 2014. o javnim nabavkama o koordinaciji postupaka za određivanje pobednika u ugovorima o javnom radu, uslugama i snabdevanju, kojom

se stavlja van snage Direktiva 2004/18/EZ, od kojih države članice moraju da ga ispoštuju u roku od 24 meseca od dana stupanja na snagu;

- Direktiva EP i Saveta 2014/25/EZ od 26. februara 2014. o nabavkama subjekata koji posluju u sektoru voda, energije, transporta i poštanskih usluga i stavljanju van snage Direktive 2004/17/EZ;
- Direktivu BDP-a parlamenta i Saveta 2007/66/EK o pravnim lekovima od 11. decembra 2007.

Glavni dokument politika za javne nabavke je Strategija reforme upravljanja javnim finansijama 2022.-2026. i AP za njeno sprovođenje. Njen glavni cilj u smislu javnih nabavki teži unapređenju efikasnosti i delotvornosti procesa nabavki putem promena zakonodavnog okvira, putem obuka, razvoja sredstava za njeno sprovođenje i unapređenja sistema e-nabavki. *Glavne institucije* odgovorne u ovom poglavlju su: Ministarstvo finansija, rada i transfera, Regulatorna komisija za javne nabavke (RKJN); Telo za razmatranje nabavki (TRN), i Centralna agencija za nabavke (CAN) u sastavu MFRT.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Dalje usklađivanje zakonodavnog okvira zemlje sa pravnim okvirom EU, zasnovano na zahtevima SSP-a, uz primenu iskustava i najbolje prakse država članica EU u oblasti javnih nabavki;
- Priprema sekundarnog zakonodavstva u oblasti javnih nabavki u skladu sa izmenama Zakona o javnim nabavkama uključujući priručnike o nabavkama, uputstva, obrasce i standardne modele tenderskih i ugovornih dokumenata;
- Obuka i povećanje kvaliteta obuke o javnim nabavkama, u cilju izgradnje stručnih kadrova u oblasti javnih nabavki, kako bi mogli da odgovore na tržište u usponu i njegovu očekivanu ulogu u nacionalnom ekonomskom razvoju;
- Usvajanje sekundarnog zakonodavstva / podzakonskih akata, u roku od godinu dana posle usvajanja nacrta zakona o JPP, kao što je predviđeno u zakonskom nacrtu.

3.6. Poglavlje 6: Pravo kompanija

Ovo poglavlje utvrđuje pravila o osnivanju, registraciji, spajanju i podeli privrednih društava i zahteve u pogledu finansijskog izveštavanja na kojima se zasniva pravo osnivanja privrednih društava. Dakle, ova oblast obuhvata pravila koja omogućavaju da se preduzeća osnuju i posluju bilo gde u EU. Norme EU, takođe pružaju zaštitu deoničarima i trećim zainteresovanim stranama, s posebnim naglaskom na privrednim društvima, radnicima i poveriocima. Ovo poglavlje nastoji da poveća efikasnost, konkurentnost i dugoročnu održivost poslovanja, kako bi se podstakla preduzeća koja se nalaze u različitim državama EU da povećaju međusobnu saradnju.

Sadašnje stanje

U *Izveštaju EK o Kosovu – 2023.* navodi se da se Kosovo nalazi na sredini umerenog nivoa ima određene oblasti slobodnog kretanja roba. Kosovo je ostvarilo ograničen napredak u daljem usklađivanju sa *acquis* EU o pravu kompanija i priprema novi zakon o privrednim društvima, kako bi se u većoj meri uskladio sa *acquis* EU. Pošto su preporuke iz 2022. samo delimično adresirane, one su uglavnom i dalje važeće EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Usvajanje Nacrta zakona o privrednim društvima radi daljeg usklađivanja sa *acquis* EU o kompanijskom pravu, uključujući i poslednji *acquis* EU (podsticanje dugoročnog angažovanja akcionara, Direktivu o korišćenju alata i digitalnih procesa u kompaniji i Direktivu o međugraničnom poslovanju kompanija);
- Dalje usklađivanje sa *acquis* EU o izveštavanju kompanija i jačanje institucionalnih struktura nadzora revizije i profesionalne nezavisnosti/objektivnosti revizora i revizorskih firmi, kao i njihovo dovoljno i održivo finansiranje.

Štaviše, u zaključcima NK za unutrašnje tržište i konkurenciju, identifikovani su sledeći aspekti koje treba adresirati:

- Usaglašavanje sa odredbama Direktive EU/2017/1132 i dalje usklađivanje zakonskih propisa sa pravnim propisima EU u oblastima u kojima postoje neki nedostaci ili delimično usklađivanje Zakona o privrednim društvima, uključujući minimalne zahteve o kapitalu, aspekte

obelodanjivanja informacija o kompaniji i njenim podružnicama, prekogranična spajanja, zaštitu deoničara i ponude za kupovinu;

- Usvajanje nacrtu zakona o privrednim društvima uključujući njegovo usklađivanje sa najnovijim *acquis* EU (Direktiva 2017./828, Direktiva 2019./1151 i Direktiva 2019./2121);
- Da obezbedi da su ispunjeni uslovi za međusobno povezivanje Kosovskog poslovnog registra sa tehničkom infrastrukturom Sistema međusobnog povezivanja poslovnog registra (BRIS);
- Kosovska agencija za registraciju preduzeća obezbeđuje objavljivanje ažuriranih informacija o kompaniji uključujući finansijske izveštaje i revizorske izveštaje koji će dovesti do povećane transparentnosti i povećane pouzdanosti registra podataka;
- Obezbediti adekvatne resurse za obavljanje nadzornih ovlašćenja, nadzorne za obavljanje inspekcije i kontrole kvaliteta profesionalnih udruženja, revizorskih kuća i pravnih revizora i za funkcionalizaciju softvera za prijem i obradu finansijskih izveštaja;
- Dalje uskladite zakonodavstvo sa *acquis* EU o korporativnom računovodstvu i reviziji i podelite konačni nacrt kako biste procenili postignuti napredak

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Pravo kompanija

Zakonodavstvo: glavni pravni akt za ovu oblast je Zakon br. 06/L-016 o komercijalnim kompanijama, na snazi od 2018. Delimično je usklađen sa zahtevima *acquis*-a i utvrđuje pravila za vrste preduzeća, njihovu organizaciju, registraciju i rad. U svrhu sprovođenja primarnog zakonodavstva, na snazi su i 8 podzakonskih akata kojima su delimično transponovani relevantni pravni propisi EU. *Politike:* Glavni dokument politika u ovoj oblasti su Program Vlade i Nacionalni plan razvoja 2023.-2025., koji utvrđuju prioritetne politike razvoja privatnog sektora i preduzeća.

Glavna institucija odgovorna u ovoj oblasti je ARPK u sastavu MIPT. To je jedina institucija zadužena za registraciju preduzeća na Kosovu u Registar preduzeća. Ovaj elektronski sistem podataka po konceptu *jedinstvenog šaltera* omogućava jednostavan, brz i besplatan proces kroz povezivanje 29 opštinskih centara za registraciju (sa mogućnošću dodavanja novih) sa Centralnom kancelarijom KARP. Ovaj sistem uticao je na povećanje transparentnosti i standarda i truda da se postupci registracije usaglasile sa direktivama EU.

Finansijsko izveštavanje i revizija

Zakonodavni okvir za ovu oblast čini Zakon br. 06/L-032 o računovodstvu, finansijskom izveštavanju i reviziji, na snazi od januara 2019., koji je delimično usaglašen sa aktima *acquis*. Uređuje sistem računovodstva i finansijskog izveštavanja privrednih društava, ovlašćenja i odgovornosti Kosovskog saveta za finansijsko izveštavanje (KSFI), zahteve u pogledu revizije, kvalifikacija za profesionalne računovođe, licenciranje domaćih i stranih revizora i revizorskih kuća i profesionalnih računovodstvenih organizacija.

Glavne odgovorne *institucije* u ovoj oblasti su MFPT i KKRF, poslednje stručno telo i nadležni organ za razvoj i usvajanje računovodstvenih standarda i licenciranje revizora i revizorskih firmi/udruženja i za razvoj standarda profesionalne etike definisanih odredbama zakona. Ovaj Savet sastoji se od sedam (7) članova: 1 iz CBK, 1 sa univerziteta koji pružaju visoko obrazovanje iz oblasti računovodstva i revizije, 1 iz MFRT, 1 iz profesionalnih računovodstvenih udruženja koje je licencirao KSFI i 3 člana iz poslovne zajednice koji poseduju znanja i iskustvo u domenu finansija i poslovne administracije. Administrativne funkcije KSFI obavlja Upravni odsek KSFI u sklopu MFRT.

Prioritetni srednjoročni ciljevi

Pravo kompanija:

- Izrada podzakonskih akata novog zakona o privrednim društvima;
- Priprema poslovnog registra da bude kompatibilan sa sistemom interkonekcije BRIS registra;
- Sprovođenje kodeksa korporativnog upravljanja;

- Unapređenje kadrovskih i tehničkih kapaciteta *One Stop Shop* centara i poslovnih usluga i preduzimanje afirmativnih mera za podsticanje rodne zastupljenosti, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova;
- Obuka osoblja za korišćenje softvera i nove elektronske platforme;

Finansijsko izveštavanje i revizija:

- Donošenje podzakonskih akata usklađenih sa izmenjenim i dopunjenim Zakonom o računovodstvu, finansijskom izveštavanju i reviziji;
- Izrada i primena standarda revizije i finansijskog izveštavanja i pravila o kontinuiranom obrazovanju i stručnom usavršavanju u oblasti računovodstva i revizije;
Izrada i primena metodologije kontrole kvaliteta revizije, u skladu sa Uredbom o reviziji.

3.7. Poglavlje 7: Pravo intelektualne svojine

Ovo poglavlje obuhvata oblast koja je dobro razvijena u EU, sa usaglašenim pravilima za sve zemlje članice, gde *acquis* utvrđuje pravila za pravnu zaštitu industrijskog dizajna, zaštitnih znakova, patenata, geografskih oznaka i oznaka porekla, poslovnih tajni i topografije integriranih okruga. Za sistem patenata u EU važno je članstvo u Evropskoj patentnoj konvenciji i Evropskoj patentnoj organizaciji. Autorska i srodna prava obuhvataju književne i muzičke kreacije ili radove, filmove, računarske programe i televizijske i radio emisije. Ta pravila obuhvataju postupke za registraciju privatnih stranaka ili privrednih subjekata kako bi zaštitili „stvaralaštvo“ i postali nosioci prava ili patenata.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – za 2023. godinu ocenjuje da je Kosovo prosečno pripremljeno o pravu na. Postignut je određeni napredak u usklađivanju lokalnog zakonodavstva sa *acquis* EU. Vlada je donela nove zakone o: patentima, trgovačkim markama, industrijskom dizajnu, topografijama, poluprovodničkih proizvoda i poslovnim tajnama. Vlada je usvojila novi Zakon o autorskom i srodnim pravima (i srodnim propisima koji se odnose na sistem kolektivnog ostvarivanja prava u oblasti autorskih prava na književna i vizuelna dela). Novi zakon takođe ima za cilj usaglašavanje sa Direktivom o određenim onlajn emitovanjem radiodifuznih organizacija i reemitovanjem televizijskih i radio programa za pokrivanje onlajn emitovanja, kao i Direktivom o autorskim i srodnim pravima na jedinstvenom tržištu. Kosovo je takođe preduzelo korake za bolje sprovođenje prava intelektualne i industrijske svojine osnivanjem Privrednog suda, sa mandatom da rešava predmete i sporove u ovoj oblasti. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Stvaranje funkcionalnog sistema kolektivnog upravljanja, jačanjem postojećeg, u oblastima muzike i audiovizuelnog rada i osnivanjem posebne organizacije za kolektivno upravljanje u oblasti književnih i likovnih vizuelnih
- Usvajanje podzakonskih akata kao rezultat usvajanja zakona o industrijskoj svojini (patenti, žigovi, industrijski dizajn, topografije poluprovodničkih proizvoda i poslovne tajne).

Štaviše, u zaključcima NK za unutrašnje tržište i konkurenciju, identifikovani su sledeći aspekti koje treba adresirati:

- Nastaviti sa podizanjem svesti o zaštiti prava industrijske svojine, doprinoseći povećanju broja prijava za intelektualnu svojinu. Podizanje svesti nosilaca prava da traže pravnu zaštitu kroz povećanje broja zahteva upućenih institucijama za sprovođenje zakona da postupe;
- Nastaviti sa povećanjem administrativnih i stručnih kapaciteta Agencije za industrijsku svojinu;
- Da odobri novu Strategiju industrijske svojine sa jasnim vremenskim okvirom i AP;
- Preduzeti konkretne korake, uključujući sprovođenje elektronske platforme, kako bi se povećao kapacitet i koordinacija institucija za kreiranje politike i agencija za sprovođenje zakona – posebno efikasnost Radne grupe i Državnog saveta za industrijsku svojinu – kako bi se osnažili intelektualni, industrijski i komercijalni imovinska prava i borbu protiv falsifikovane robe i piraterije. Pripremati izveštaje o zajedničkim aktivnostima.

U horizontalnom aspektu, *Izveštaj EK za Kosovo – za 2022. godinu* ističe da u cilju efikasnog sprovođenja prava industrijske svojine, Kosovo mora da poveća saradnju između institucija odgovornih za kreiranje politika i institucija odgovornih za njihovo sprovođenje. Naime, izveštaj naglašava da duge procedure za

postupanje po prijavama i nesprovođenje donetih odlika predstavljaju glavne prepreke za efikasno sprovođenje zakona u domenu intelektualne svojine.

Zakonodavni i institucionalni okvir i okvir politika

Autorska i srodna prava

Ovu oblast uređuje Zakon br. 08/L-065 o autorskim i srodnim pravima, Potpuno sa *acquis* EU. Ovaj zakon definiše, reguliše i štiti autorska prava, odnosno prava autora u odnosu na njihova književna, naučna i umetnička dela. Takođe, štiti i reguliše prava u vezi sa autorskim pravima, odnosno prava izvođača, proizvođača fonograma, proizvođača filmova, radiodifuznih organizacija, prava nad ranije neobjavljenim delima, prava izdavača, prava izdavača štampe u vezi sa korišćenjem onlajn (u daljem tekstu: srodna prava) i *sui generis* prava kreatora baze podataka. Zakon je u potpunosti usklađen sa direktivama EU.

Glavna institucija u ovoj oblasti je Ministarstvo kulture, omladine i sporta, odnosno Kancelarija za autorska i srodna prava. Kancelarija za autorska prava ima zadatak da razvije i u okviru svoje nadležnosti sprovodi adekvatnu strategiju i politiku zaštite i sprovođenja autorskih, srodnih i drugih prava zaštićenih ovim zakonom, u skladu sa međunarodnim obavezama, nacionalnim zakonodavstvom i relevantnim nacionalnim interesi Republike Kosovo; predstavljanje Republike Kosovo u međunarodnim i regionalnim organizacijama koje se bave autorskim pravom, srodnim pravima i drugim pravima zaštićenim ovim zakonom; uspostavljanje i održavanje saradnje iz razloga obostrane koristi sa vladinim kancelarijama, istraživačkim agencijama i institucijama i drugim organizacijama drugih zemalja koje se bave autorskim, srodnim pravima i drugim pravima zaštićenim ovim zakonom, u skladu sa međuvladinom politikom Republike Kosovo; u saradnji sa nadležnim pravosudnim i upravnim organima i kada je potrebno pokrenuti zahtjeve za pokretanje postupka za primenu mjera izvršenja, aktivno učestvuje u borbi protiv kršenja prava, a posebno piraterije; vodi i koordinira radnu grupu za borbu protiv piraterije; predlaže resornom ministru za kulturu licenciranje organizacija za kolektivno upravljanje, Kancelarija vrši nadzor nad radom organizacija za kolektivno upravljanje.

Pravo industrijske svojine

Zakoni koji uređuju ovu oblast su: Zakon br. 08/L-059 o patentima; Zakon br. 08/L-075 o trgovinskim markama; Zakon br. 08/L-055 o industrijskom dizajnu; Zakon br. 05/L-051 o geografskim oznakama i oznakama porekla; Zakon br. 06/L-015 o carinskim merama i zaštiti intelektualne svojine; Zakon o tržišnom inspektorijatu; i Zakon br. 08/L-053 o topografiji poluprovodnika, Zakon br. 08/L-076 o zaštiti trgovačke tajne. Svaki od njih uređuje neku komponentu iz ove oblasti. Tim zakonima Kosovo je dostiglo zadovoljavajući nivo usaglašenosti sa *acquis*-om, s tim da mora obezbediti adekvatne kapacitete za primenu tih zakona. Takođe postoje 9 podzakonskih akata koji se odnose na primarne akte u sektoru industrijske svojine.

Glavna administrativna *institucija* za ovu oblast je Agencija za industrijsku svojinu (AIS) u sastavu MIPT, zadužena za pravnu zaštitu pronalazaka, trgovačkih oznaka, industrijskog dizajna, oznaka porekla, geografskih oznaka i topografije integrisanih okruga i za druga pitanja koja proističu iz međunarodnih sporazuma u kojima je Republika Kosovo jedna od strana. Takođe, igra aktivnu ulogu arhive u kojoj se čuvaju svi zaštićeni elementi. Druge institucije u ovoj oblasti koje su odgovorne za sprovođenje zakona su: Carina Kosova, Tržišni inspektorijat, Policija Kosova (Jedinica za privredni kriminal i Jedinica za sajber kriminal). U istom cilju deluje i Operativna grupa protiv fizičke i digitalne piraterije, na čelu sa ZDAPD i članovima iz svih gore pobrajanih institucija i Agencije za upravljanje zaplenjenom ili oduzetom imovinom.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

Autorska i srodna prava:

- Usvajanje podzakonskih akata u skladu sa novim zakonom o autorskom i srodnim pravima;
- Izrada i usvajanje Nacionalne strategije za jačanje zaštite autorskih prava;
- Izgradnja kapaciteta, stvaranje odeljenja za unapređenje i odeljenja za nadzor kolektivnih organizacija za upravljanje;

- Angažovanost u garantovanju pravilnog sprovođenja kolektivnih ugovora o licenciranju kako bi se garantovala naknada nosiocima prava, upoznatost nosilaca prava sa značajem osnivanja novih udruženja za kolektivno upravljanje autorskim pravima i promovisanje važnosti kolektivnog upravljanja pravima;
- Delotvorna saradnja između Operativne grupe protiv piraterije i kontaktnih tačaka formiranih u borbi protiv piraterije u sedam (7) regiona, kao i podizanje svesti o borbi protiv različitih vidova piraterije, posebno digitalne;
- Promovisanje poštovanja autorskih prava u obrazovnim institucijama i različitim interesnim grupama;
- Izgradnja kapaciteta, stvaranje odeljenja za unapređenje i odeljenja za nadzor kolektivnih organizacija za upravljanje;

Pravo industrijske svojine:

- Jačanje ljudskih resursa Agencije za industrijsku svojinu i uspostavljanje odeljenja za unapređenje i pravna pitanja;
- Intenziviranje međuresorne saradnje sa institucijama koje sprovode i onima koje kreiraju politike u oblasti industrijske svojine;
- Podizanje svesti MSP o značaju zaštite industrijske svojine;
- Članstvo u međunarodnim i evropskim organizacijama (WIPO i EPO);

3.8. Poglavlje 8: Politika konkurencije

Zaštita slobodne konkurencije na tržištu jedna je od glavnih nadležnosti EU i zato je ovo poglavlje prioritarno u okviru SSP-a. Ono obuhvata protiv monopola, protiv restriktivnih sporazuma među kompanijama kao i protiv zloupotrebe dominantnog položaja i koncentrisanja kompanija koje ometaju ili bi mogle da ometaju konkurenciju. Takođe, ovo poglavlje zahteva uspostavljanje sistema kontrole državne pomoći koji omogućava Vladi da dodeljuje državnu pomoć u skladu sa restriktivnim uslovima kako bi se sprečio uticaj na konkurenciju među privrednim subjektima na tržištu.

Sadašnje stanje

Prema oceni EU, Kosovo je u ovom poglavlju generalno ostvarilo određen nivo pripremljenosti. Prema *Izveštaju EK o Kosovu – za 2023. godinu*, zakonski propisi o konkurenciji donekle su usklađeni sa *acquis* EU, ali su potrebni dalji naponi da se usvoje podzakonski propisi za primenu i poboljša sprovođenje u ovoj oblasti. Slično, ocenjeno je da Kosovo treba da nastavi usaglašavanje antimonopolskog okvira i obezbedi njegovo sprovođenje EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Ispunjavanje obaveza iz SSP-a, uključujući funkcionisanje Komisije za državnu pomoć;
- Dalje usklađivanje zakonodavnog okvira za kartele, koncentracije i državnu pomoć i obezbeđivanje njihove primene;
- Da obezbedi kapacitete za funkcionisanje institucija za konkurenciju i državnu pomoć i njihovu funkcionalnu nezavisnost, kao i povećanje saradnje i koordinacije između svih zainteresovanih strana, uključujući ministarstva, regulatorna tela i pravosuđe;

Zatim, u zaključcima *PO i MSA za unutrašnje tržište i konkurenciju* navedeni su sledeći aspekti koje treba rešavati u obe oblasti ovog poglavlja:

Konkurencija:

- Povećanje administrativnih kapaciteta i povećanje broja zaposlenih u Konkurencijskoj komisiji za sprovođenje istrage i postizanje potrebnog kvoruma od 5 članova, u skladu sa zakonom;
- Povećane istrage o kartelima, češće objavljivanje 'sredstva za pomoć' i podsticanje njegove upotrebe;
- Nastavak usklađivanja zakonodavstva, uzimajući u obzir preporuke EK;
- Preduzeti korake kako bi se osiguralo da se javna i privatna preduzeća tretiraju na jednakoj osnovi, u skladu sa principima utvrđenim u ugovorima EU, kako bi se omogućila jednaka igra i izbjegla nelojalna konkurencija;

- Primena zakonodavstva o homologaciji vozila (AU br. 02/2018, Zakon o vozilima, novembar 2018. godine), u skladu sa najboljom praksom EU za eliminisanje nekarinskih barijera;

Državna pomoć:

- Imenovanje članova Komisije za državnu pomoć i funkcionalizacija Komisije;
- Usvajanje podzakonskih akata kojima se transponuje sadržina Uredne o regionalnoj pomoći i Uredbe o horizontalnoj pomoći;
- Nastaviti dobar napredak postignut u primeni pravila o državnoj pomoći, sa fokusom na pritužbama i istragama po službenoj dužnosti (*ex officio*);
- Podizanje kapaciteta Odeljenja za državnu pomoć;
- Povećati saradnju sa regulatornim telima i upoznatost o državnoj pomoći;
- Uspostavljanje jedinstvenog i nezavisnog organa za državnu pomoć sa operativnim kapacitetom, resursima i kompetencijama neophodnim za obavljanje njegovih funkcija i koji može da objedini znanje i stručnost;
- Preduzeti korake da se osigura da se javna i privatna preduzeća tretiraju na ravnopravnoj osnovi, u skladu sa principima utvrđenim u ugovorima EU, u oblasti državne pomoći, kako bi se omogućili jednaki uslovi.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Konkurencija

Što se tiče zakonskih propisa, glavni zakon u ovoj oblasti je Zakon br. 08/L-056 o zaštiti konkurencije, na snazi od juna 2022. U skladu sa zahtevima *acquis*, zakon utvrđuje pravila i mere za zaštitu slobodne i delotvorne konkurencije na tržištu; ovlašćenja i organizaciju Kosovske uprave za zaštitu konkurenciju (KUZK) i procedure za njegovo sprovođenje. Na snazi su i 13 podzakonskih akata kojima su delimično transponovani relevantni pravni propisi EU. Glavni dokument politike u ovoj oblasti je Strategija autoriteta za konkurenciju 2020.-2023.

Glavna institucija u ovoj oblasti je KUK, odgovorna za sprečavanje i zabranu antikonkurentne prakse, uključujući zabranjene dogovore, zloupotrebu dominantnog položaja, koncentrisanje ili prodaju i kupovinu deonica u preduzeću, zatim za pokretanje istražnog postupka, tržišni nadzor i predlaganje mera kojima se obezbeđuje konkurencija na tržištu i aktivnosti promovisanja. Upravni organ koji donosi odluke je Kosovska komisija za konkurenciju. Sastavljena je od pet (5) članova koje bira Skupština na predlog Vlade. Pored njih, sudovi su nadležni za sudske odluke za zaštitu konkurencije.

Državna pomoć

Što se tiče zakonskih propisa, glavni zakon u ovoj oblasti je Zakon br. 05/L-056 o državnoj pomoći, na snazi od januara 2017. Zakon utvrđuje načela i postupke za dodelu državne pomoći, mehanizam i okvir za kontrolu iste i stvara osnovu za uvođenje sveobuhvatne liste državne pomoći i sistem izveštavanja. Na snazi su i četiri (4) podzakonska akta kojima su delimično transponovani *acquis* EU.

Odgovorne *institucije* u ovoj oblasti su: Komisija za državnu pomoć (KDP) kao organ odlučivanja i Odeljenje za državnu pomoć (ODP). KDP je sastavljen od pet (5) članova koje bira Skupština na predlog Vlade. ODP je zaduženo za izradu podzakonskih propisa za sprovedene, kontrolu državne pomoći na nivou zemlje i formiranje i održavanje sveobuhvatnog registra / inventara i regionalne mape državne pomoći.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

Konkurencija:

- Dalje usklađivanje sa pravnim propisima EU;
- Zaključenje memoranduma o saradnji sa relevantnim institucijama;
- Izrada strategije za jačanje svesti o politikama za konkurenciju;
- Organizovanje seminara sa sudovima, poslovnim asocijacijama, advokatima i građanskim društvom;

- Razvoj institucionalnih i ljudskih kapaciteta, uključujući kapacitete za analizu *ex ante* i evaluaciju *ex post*, i programe stručne obuke za kadrove KUK.

Državna pomoć:

- Dalje usklađivanje zakonskih propisa sa pravnim propisima EU, odnosno sa Uredbom Komisije (EK) br. 794/2004 od 21. aprila 2004., kojim se transponuje Uredba Saveta (EK) br. 659/1999 koja definiše detaljna pravila za primenu člana 93. Ugovora o Evropskoj zajednici;
- Izrada i usvajanje Uredba o sektorskoj pomoći;
- Izrada drugih podzakonskih propisa;
- Dovršetak popisa šeme državne pomoći i njegovo usaglašavanje sa zahtevima iz SSP-a.
- Održavanje aktivnosti podizanja svesti o institucijama koje daju državnu pomoć i obuka za osoblje ODP;
- Razvoj informacionog sistema za praćenje državne pomoći.

3.9. Poglavlje 9: Finansijske usluge

Ovo poglavlje sadrži pravila EU za bankarstvo, osiguranje, dopunske penzije, investicione usluge i tržišta hartijama od vrednosti, sa ciljem da se obezbedi poštena konkurencija među finansijskim institucijama i njihova stabilnost. Ovde su obuhvaćena pravila o njihovom ovlašćivanju, funkcionisanju i nadzoru nad njihovim radom. Na kraju, Komunitarno pravo je uspostavilo sveobuhvatan regulatorni i nadzorni okvir za alternativne investicije, kapitalne fondove i socijalne fondove, sa ciljem da se poveća transparentnost prema investitorima i državnim organima.

Sadašnje stanje

Prema *Izveštaju EK o Kosovu – 2023.*, Kosovo je umereno pripremljeno u oblasti finansijskih usluga, ostvaren je ograničen napredak u primeni prošlogodišnjih preporuka zbog nedostatka kapaciteta. Takođe, treba uložiti dalje napore da se uskladi sa *acquis*-em za finansijske usluge, fokusirajući se na identifikovane prioritete. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Nastavak sprovođenja mape puta za sprovođenje mera likvidnosti (Solventnost II) i jačanje nadzorne uloge u sektoru osiguranja;
- Dalje unaprediti sprovođenje okvira Bazel III i usvojiti izmene pravnog okvira za mikrofinansijske institucije i nebankarske finansijske institucije, u skladu sa najboljom praksom;

Zatim, u zaključcima *PO za ekonomska i finansijska pitanja i statistiku* navedeni su sledeća ključna pitanja koja treba rešavati:

- Puna primena mera Solventnosti I i usvajanje mape puta za buduće transponovanje Solventnosti II;
- Usvajanje zakonskog nacrtu o bankama i uvođenje nezavisne funkcije unutar CBK za rešavanje/ odlučivanje u slučajevima komercijalnih banaka;
- Nastavak usklađivanje sa Bazelskim okvirom.

Pravni i institucionalni okvir i okvir politika

Zakon br. 05/ L-150 o izmeni i dopuni Zakona br. 03/1-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo (CBK); Zakon br. 04/L-093 o bankama, mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama i Zakon br. 04/L-155 o platnom sistemu. CBK sada razmatra Zakon o bankama, mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama u nameri da izradi poseban zakon samo o bankama. U tom procesu naročito se radilo na usaglašavanju sa Direktivom EP i Saveta 2014/59/EU (direktiva BIRD). U 2022. godini usvojeni su Uredba o koeficijentu pokrića likvidnosti (LCR) i Uredba o koeficijentu neto održivog finansiranja (NSFR), u skladu sa Uredbom EU br. 2015./61 o zahtevima za pokriće likvidnosti od 10. oktobra 2014., Uredbom EU br. 2018./1620 o dopuni Uredbe br. 2015./61 o zahtevima za pokriće likvidnosti od 13. jula 2018. i Uredbom EU br. 2019./876 o koeficijentu neto održivog finansiranja. Na snazi je i Uredba o upravljanju rizikom likvidnosti, koja je dopunjena-izmenjena radi usaglašavanja sa principima Bazelskog komiteta za upravljanje rizikom likvidnosti i nadzor, a Uredba o korporativnom upravljanju bankama je finalizovana, ali još uvek nije usvojena.

Osiguranje depozita uređeno je Zakonom br. 03/L-216 o uspostavljanju sistema osiguranja depozita za finansijske institucije na Kosovu, izmenjenim i dopunjenim Zakonom br. 04/L-133 o izmeni i dopuni Zakona br. 03/L-216 o uspostavljanju sistema osiguranja depozita za finansijske institucije na Kosovu. Zakon uređuje osiguranje depozita fizičkih i pravnih lica kao i osnivanje, upravljanje i ovlašćenja Fonda za osiguranje depozita na Kosovu. Zakon o CBK, Zakon br. 04/L-018 o obaveznom osiguranju od odgovornosti u saobraćaju i Zakon br. 05/ L-045 o osiguranju.

U oblasti penzija, Zakon o CBK-u definiše penzijske fondove kao finansijske institucije, stoga definiše isključivu nadležnost CBK-a da licencira, reguliše i nadgleda penzione fondove Kosova. Na snazi je i zakon br. 04/L-101 o penzijskim fondovima i propisima CBK-a o penzijskim fondovima, delimično usklađenim sa Direktivom EU 2003/41/EZ EP i Saveta, od 3. juna 2003., o aktivnostima i nadzoru penzionih institucija za zapošljavanje, preko kojima je utvrđena osnova za punu harmonizaciju zahteva ove direktive. U oblasti finansijskog tržišta razvijeno je tržište unutrašnjim dugom, sa izdavanjem hartija od vrednosti Vlade Kosova preko elektronske platforme za trgovinu hartijama od vrednosti. Tržište hartijama od vrednosti Vlade Republike Kosovo uređeno je Zakonom br. 04/L-175 o javnom dugu, na snazi od novembra 2009. i podzakonskim aktima, tačnije Uredbom MF-CBK br. 01/2014 o primarnom i sekundarnom tru hartijama od vrednosti, iz 2012. (izmenjenom i dopunjenom 2014.).

Ključna učesnica i regulatorna institucija u finansijskom sistemu zemlje je CBK. Ima administrativnu, finansijsku i upravljačku autonomiju. Kosovski fond za penzionu štednju (KFPŠ) je nezavisna javna institucija koju je osnovala Skupština, čije delovanje uređuje Skupština dok nadzor obavlja CBK. Osnovan decembra 2001. a počeo sa radom avgusta 2002., Fond je odgovoran za administraciju i upravljanje obaveznim i dobrovoljnim penzijskim doprinosima zaposlenih na Kosovu. Zakon br. 04/L-101 o penzionim fondovima na Kosovu tom Fondu dodeljuje, preko Upravnog odbora, ovlašćenja i pravo poverenika za penzione fondove i utvrđuje njegova prava u pogledu penzionih fondova. KFPŠ ima sedište u Prištini, dok usluge za obveznike doprinosa i korisnike pruža u ostalih šest centara PAK (u Prizrenu, Peći, Mitrovici, Uroševcu, Gnjilanu i Đakovici). Kosovski zavod za osiguranje (KZO) osnovan je 2011. od strane 10 osiguravajućih kompanija sa licencom za poslovanje u Republici Kosovo na osnovu Zakona br. 04/L-018 o obaveznom osiguranju od odgovornosti u saobraćaju. KZO je neprofitna profesionalna organizacija sa statusom pravnog lica. Vlada Republike Kosovo priznaje njegov status sa neograničenim pravima, u svojstvu zavoda za plaćanja i obradu, koji garantuje isplatu svih obaveza iz međunarodnog sistema kartona osiguranja. KZO finansiraju njegove članice, pod nadzorom CBK, a u njegovom sastavu funkcionišu fond za obeštećenje, osiguranje na granici, informacioni centar za osiguranje i zeleni karton.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

Bankarski sektor:

- Usvajanje zahteva za proces unutrašnje evaluacije dovoljne likvidnosti;
- Izrada podzakonskih propisa i regulisanje kreditnog rizika druge ugovorne strane, rizika od sajber kriminala i klimatskih promena;
- Jačanje prudencijalnih nadzornih praksi i supervizijskih procesa zasnovanih na riziku;
- Unapređenje okvira izveštavanja od strane finansijskih institucija;
- Izrada Strategije u vezi sa klimatskim promenama i klimatskim rizicima;
- Podizanje kapaciteta za upravljanje vanrednim situacijama u slučaju krize i rešavanja banaka koje imaju probleme;
- Podizanje kapaciteta osoblja u funkciji usaglašavanja propisa CBK sa novim Bazelskim pravilima, direktivama i standardima i drugim aspektima;

Zavod za osiguranje depozita:

- Unapređenje zajedničkog rada sa partnerima i članicama bezbednosne mreže i jačanje saradnje sa partnerima u finansijskom sektoru;
- Podizanje svesti u javnosti, putem kontinuirane i efektivne komunikacije;
- Unapređenje diferencijalnog sistema premija i izveštavanja od strane banaka članica;

Sektor osiguranja:

- Dalje usklađivanje nacionalnih propisa o osiguranju sa relevantnim direktivama EU;

- Početak primene standarda platne sposobnosti (Solventnost II) i obuka i kvalifikacija osoblja odgovornog za nadzor nad time kako ih osiguranje primenjuje;
- Odobravanje izmena u kompletiranju Priručnika za nadzor zasnovan na riziku, i daljeg dimenzionisanja indikatora ranog upozorenja, u cilju adekvatnije procene profila rizika na nivou osiguravača i tržišta uopšte;
- Jačanje primena regulatornog okvira korporativnog upravljanja;
- Dalje jačanje nadzora tržišnog ponašanja razvojem i kompletiranjem regulatornog okvira za nadzor tržišnog ponašanja, zajedno sa razvojem nadzornih instrumenata;
- Razvijanje okvira za eskalaciju nadzornih mera za sektor osiguranja od preventivnih i korektivnih mera;
- Revizija Zakona o osiguranju u skladu sa Solventnošću II EU kao i početak priprema za primenu Solvency II, posebno kvalitativnih elemenata u cilju unapređenja korporativnog upravljanja i transparentnosti;
- Revizija Zakona o obaveznom osiguranju od autoodgovornosti;
- Revidiranje podzakonskih akata za sprovođenje zakona na snazi;
- Razvoj ili unapređenje regulatornog okvira u pogledu sajber bezbednosti;
- Pregled metodologije naplate autoodgovornosti;
- Nastavak pružanja pomoći Kosovskom birou za osiguranje i drugim relevantnim telima da se pridruže Savetu Biroa zelene karte;
- Svest građana o značaju osiguranja;
- Podržati inovacije i razvoj tehnologije/digitalizaciju kako bi usluge učinile pristupačnijim i lakšim za pristup;
- Razvoj specifičnih metodologija za prevenciju i suočavanje sa izazovima institucija sa nezadovoljavajućim radom u sektoru osiguranja.

Penzioni sektor:

- Preispitivanje i izrada priručnika i smernica za nadzor nad radom penzionih fondova uz pristup zasnovan na riziku, postavljanje parametara / standarda za evaluaciju njihovog učinka i upravljanje rizikom kod fondova dopunskih.

3.10. Poglavlje 10: Informaciono društvo i medije

Ovo poglavlje ima za cilj razvoj elektronskih komunikacija, usluga informacionog društva i audiovizuelnih politika koje promovišu i podstiču konkurenciju, razvoj i širi pristup savremenim uslugama i novim tehnologijama. Zakonski propisi i standardi u ovom poglavlju povezani su sa regulatornim okvirom EU za pružanje širokopoljnih usluga, sigurnost mreža i javnih usluga elektronskih komunikacija, za podsticanje i zaštitu efikasne konkurencije kroz sprovođenje adekvatnih mehanizama i garancije za pogodne i odgovarajuće usluge na celoj teritoriji Republike Kosovo.

Sadašnje stanje

Prema oceni EU, Kosovo je u ovom poglavlju ostvarilo određen nivo pripremljenosti. Prema *Izveštaju EK o Kosovu – 2023.*, Kosovo je napredovalo u ovom poglavlju, dodatno usklađujući svoj zakonodavni okvir sa *acquis* EU, posebno usvajanjem zakona o sajber bezbednosti. Takođe, u oblasti elektronskih komunikacija, Kosovo je usvojilo Digitalnu agendu 2030. Štaviše, Kosovo se konstruktivno angažovalo u regionalnom dijalogu na visokom nivou o digitalnoj transformaciji i primeni Regionalnog sporazuma o romingu, kao i uspešnom organizovanju Digitalnog samita Zapadnog Balkana u Prištini.

Međutim, i dalje je potrebno dalje usklađivanje i primena zakonodavstva u oblasti elektronskih komunikacija, informacionog društva i audiovizuelnih politika. S druge strane, prema ovom izveštaju, Kosovo treba da pronađe održivo rešenje za finansiranje javnog emitera i obezbedi uređivačku nezavisnost.

Takođe, Kosovo treba da usvoji Strategiju e-Uprave, strategiju i potpredsednika za sajber bezbednost i unapredi digitalni prenos sa analognog na digitalni prenos. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Usklađivanje zakonodavstva sa Evropskim kodeksom o elektronskim komunikacijama, Direktivom EU o bezbednosti mreža i informacija (NIS 2) i paketom alata za sajber bezbednost EU 5G;
- Revizija Zakona o Nezavisnoj komisiji za medije, u skladu sa Direktivom o audiovizuelnim medijskim uslugama (AVMS);
- Obezbeđivanje adekvatnih resursa za RUEPK i NKM da samostalno ispunjavaju svoje mandate, kao i da razviju održivo rešenje za finansiranje javnog emitera;
- Sprovođenje prenosivosti brojeva kako biste osigurali efikasno korišćenje digitalnih resursa i promovisali konkurenciju.

Štaviše, u 6. POI Inovacije, informaciono društvo i socijalna politika, Kosovo je preduzelo da sprovede ove glavne reforme:

- Proširiti elektronske usluge koje nudi Platforma e-Kosova za građane i preduzeća;
- Da odobri Nacionalnu strategiju za sajber bezbednost i relevantnu potpredsednicu, obezbeđujući da se opredijele dovoljna sredstva za njeno sprovođenje;
- U potpunosti uskladiti lokalno zakonodavstvo sa NIS Direktivom EU;
- Uskladiti lokalno zakonodavstvo sa Evropskim kodeksom o elektronskim komunikacijama (Direktiva (EU) 2018./1972) (EECC);
- Osigurati osnovne sinergije između zelenih i digitalnih politika;
- Preduzeti korake kako bi se osigurala uspešna sprovođenje Memoranduma o razumijevanju o interoperabilnom Zapadnom Balkanu i slobodnom protoku podataka u regionu Zapadnog Balkana, potpisanog na Digitalnom samitu Zapadnog Balkana u oktobru 2021. u Podgorici;
- Sprovesti mere za smanjenje troškova postavljanja brzih elektronskih komunikacionih mreža;
- Koristiti sredstva EU (€30 miliona) dostupna za tehničku pomoć za projekte širokopojasnog pristupa u okviru Investicionog okvira za Zapadni Balkan (VBIF);
- Sprovesti prenosivost brojeva kako bi se osiguralo efikasno korišćenje digitalnih resursa i promovisala konkurencija;
- Regulatorna uprava za elektronske i poštanske komunikacije da ima dovoljno finansijskih i ljudskih resursa da u potpunosti obavlja svoje dužnosti;
- Usklađivanje zakonodavstva sa Direktivom o audiovizuelnim medijskim uslugama, uključujući poslednju reviziju iz 2018. Naročito:
 - Izmeniti Zakon o RTK kako bi se pronašlo održivo rešenje za finansiranje javnog emitera i obezbedila uređivačka nezavisnost, u skladu sa odredbama Direktive o audiovizuelnim medijskim uslugama i drugim relevantnim evropskim standardima i preporukama;
 - Revidirati Zakon o NKM-u kako bi se ažurirale nadležnosti, osigurala transparentnost i ojačala nezavisnost NKM-a, uključujući audio-vizuelne medije, u skladu sa Direktivom o audiovizuelnim medijskim uslugama. Uključiti sve relevantne aktere, uključujući civilno društvo i stručnjake za medije.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: glavni akt za elektronske komunikacije, Zakon br. 04/L-109 o elektronskim komunikacijama, uređuje delatnost elektronskih komunikacija prema načelu tehnološke neutralnosti i regulatornom okviru EU, promovišući konkurenciju i efikasnu infrastrukturu i garantujući adekvatne usluge na teritoriji Republike Kosovo. Glavni akt za informaciono društvo, Zakon br. 04/L-094 o uslugama informacionog društva, stvara povoljne mogućnosti i okolnosti za razvoj elektronske trgovine, kao i za korišćenje elektronskih transakcija i elektronskog potpisa od strane Vlade, preduzeća i građana, te za smanjenje problema zloupotrebe prilikom elektronskih transakcija i rešavanja pitanja bezbednosti informacionih sistema. Glavni akt *audiovizuelne politike*, Zakon o Nezavisnoj komisiji za medije (NKM), propisuje nadležnosti NKM, u cilju promovisanja razvoja zdravog tržišta audiovizuelnih medijskih usluga u službi svih građana Republike Kosovo. U ovom poglavlju važe i sledeći zakoni koji su na snazi: Zakon br. 08/L-007 o merama za smanjenje troškova proširenja veoma brzih mreža elektronskih komunikacija, Zakon br. 08/L-022 o elektronskoj identifikaciji i pouzdanim uslugama u elektronskim transakcijama; Zakon br.

03/L-166 o sprečavanju i borbi protiv sajber kriminala; Zakon o opštem upravnom postupku; Zakon o vladinim organima informacionog društva, i Okvir interoperabilnosti Republike Kosovo. Oni uređuju specifične oblasti i delimično su usaglašeni sa *acquis*-om.

Glavna *institucija* u oblasti *elektronskih komunikacija* je Ministarstvo ekonomije (ME), odgovorno za politike podsticaja rasta ekonomske stabilnosti, omogućavanja razvoja poslovanja u zemlji, podsticaj ekonomske saradnje u cilju privlačenja stranih investicija i promovisanje konkurencije i stabilnog tržišta. Regulatorna uprava za elektronske i poštanske komunikacije (RUEPK) je regulator koji sprovodi i nadgleda regulatorni okvir utvrđen važećim zakonima u oblasti elektronskih komunikacija i informacionog društva i u oblasti poštanskih usluga. Glavna institucija u oblasti *informacionog društva* je MUP, tačnije Agencija za informaciono društvo, odgovorna za kreiranje i koordinaciju politika informacionih i komunikacionih tehnologija u institucijama Republike Kosovo. Glavna institucija u oblasti *audiovizuelnih politika* NKM, odgovorna za regulisanje, upravljanje i nadgledanje spektra radio-difuznih frekvencija, odnosno prava, obaveza i odgovornosti fizičkih i pravnih lica koja pružaju audio i audiovizuelne medijske usluge.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Izrada i usvajanje zakona i podzakonskih akata u oblasti elektronskih komunikacija, za transponovanje Direktive 2018./1972 koja uspostavlja Kodeks o elektronskim komunikacijama;
- Podsticanje konkurencije na tržištu širokopojasnih elektronskih komunikacija u cilju veće efikasnosti u regulisanju tržišta i kako i se obezbedio brži pristup internetu na Kosovu;
- Sniženje tarifa za roming sa državama EU;
- Revidiranje Kosovske strategije za informacione tehnologije i njeno sprovođenje;
- Unapređenje platforme interoperabilnosti i povezivanje većine postojećih elektronskih sistema preko te platforme;
- Veći broj elektronskih usluga za građanstvo, institucije i druge subjekte na Portalu usluga „e-Kosovo“;
- Osnivanje Centra za oporavak od katastrofa;
- Izrada paketa licenci za multipleks na nivou države i na nivou regiona;
- Izmena i dopuna podzakonskih akata NKM, u skladu sa izmenjenim i dopunjenim Zakonom o NKM, koji će biti usaglašen sa Direktivom 2018./1808 o audiovizuelnim medijskim uslugama;
- Sprovođenje procesa prelaska na zemaljsko digitalno emitovanje.

3.11. Poglavlje 11: Poljoprivreda i ruralni razvoj

Ovo poglavlje obuhvata veći broj obaveznih pravila, od kojih se većina primenjuje u ovoj fazi razvoja. Za funkcionisanje Zajedničke poljoprivredne politike (ZAP), od ključnog je značaja da ih javna uprava pravilno i delotvorno sprovodi i da ih efikasnije kontroliše. Njihovo funkcionisanje zahteva unapređenje upravljanja i kvaliteta sistema kao što su Agencija za plaćanja, Integrisan sistem kontrole poljoprivrede kao i kapaciteti za realizaciju mera seoskog razvoja.

Sadašnje stanje

U *Izveštaju EK o Kosovu – 2023.* navodi se da Kosovo ima nivo pripremljenosti za poljoprivredu i ruralni razvoj. U 2022. godini, budžet za direktna plaćanja i ruralni razvoj povećan je na €58,1 milion, 59% više nego u 2021. U 2022. godini, program poljoprivrede i ruralnog razvoja je dao prioritet investicijama u ruralnu diversifikaciju. EK naglašava da je došlo do ograničenog napretka u usvajanju Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju, dok je ostalo da se usvoji program poljoprivrede i ruralnog razvoja 2022.-2027. Razvija se sistem za sprovođenje politike razvoja poljoprivrede i sela. EK naglašava da Kosovo mora da usvoji program poljoprivrede i ruralnog razvoja 2022.-2027. i Zakon o poljoprivrednom zemljištu, dok administrativni kapaciteti ministarstva i agencija moraju biti značajno ojačani adekvatnim ljudskim i finansijskim resursima. Politički dijalog sa EU o strateškoj orijentaciji kosovske poljoprivrede trebalo bi da počne što je pre moguće. Što se tiče mera za konsolidaciju zemljišta, EK ističe da su one nedovoljne. Što se tiče Integrisanog administrativnog i kontrolnog sistema (ISAK), Kosovo je još uvek u procesu stvaranja ovog poljoprivrednog sistema koji uključuje Integrisani sistem administracije i kontrole (ISAK), Mrežu

računovodstvenih podataka farmi (RPF) i informacioni sistem poljoprivrednog tržišta. Dok, što se tiče politike kvaliteta, Kosovo je napredovalo sa prvom registracijom geografskog indikatora. Što se tiče zaštite poljoprivrednog zemljišta, EK naglašava da AP za zaštitu poljoprivrednog zemljišta, koji uključuje Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja, Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture i lokalne vlasti, još nije odobren za rešavanje gubitaka i kontinuiranu degradaciju poljoprivrednog zemljišta. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Kvalitativo ocenjivanje efikasnosti direktnih plaćanja i programa seoskog razvoja u sklopu finansijskog okvira za period 2014.-2020.;
- Usvaja Zakon o poljoprivrednom zemljištu;
- Program za poljoprivredu i ruralni razvoj 2022.-2027.;
- Preduzeti hitne i efikasne mere za zaustavljanje gubitka poljoprivrednog zemljišta i sprovođenje propisa o uređenju prostora;
- Preduzeti efikasne akcije u pravcu razvoja organske poljoprivrede i sektora politike kvaliteta;
- Da započne politički dijalog sa EU za stratešku orijentaciju poljoprivrede Kosova;
- Mere podrške moraju biti usklađene sa *acquis* EU;
- Preduzeti dovoljne mere za podsticanje konsolidacije zemljišta.

U 6. POI za poljoprivredu i ribarstvo, EK je ocenila napore na harmonizaciji zakonodavstva koje reguliše poljoprivredu i ruralni razvoj, kao i uspostavljanje odgovarajućih postupaka praćenja i kontrole. U ovom NK Kosovo je preduzelo da sprovede ove glavne reforme:

- Nastaviti sa objavljivanjem oznake šarskog sira sa zaštićenim poreklom i završiti proceduru za vino iz Orahovca kao geografsku oznaku;
- Usvajanje Programa poljoprivrede i ruralnog razvoja 2022.-2028.;
- Započnite sprovođenje reformskih mera, posebno komasacije, utvrđenih u aktuelnom ERP-u.
- Finalizacija i usvajanje novog Zakona o vinu;
- Izrada nove AU za kriterijume i procedure za registraciju alkoholnih pića;
- Usvajanje Zakona o dopuni i izmeni Zakono o savetodavnim službama za poljoprivredu i ruralni razvoj;
- Usvajanje zakona o poljoprivrednom zemljištu;
- Usvajanje Zakona o seoskom turizmu;
- Finalizacija i usvajanje Zakona o uređenju (zajedničkog) tržišta poljoprivrednih proizvoda;
- Početak FADN projekta za 2021.-23 za prikupljanje podataka;
- Efikasno korišćenje rezultata postignutih korišćenjem EU, kako obezbediti efikasan i održiv razvoj agro-ruralnog sektora na Kosovu;
- Usvajanje Uredbe o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji poslova u Agenciji za razvoj poljoprivrede.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: Glavni akt u oblasti poljoprivrede i seoskog razvoja je Zakon o poljoprivredi i seoskom razvoju, koji je delimično transponovao Uredbu Saveta (EK) br. 73/2009 i Uredbu Saveta (EZ) br. 1217/2009. Na snazi su još i oko 50 AU u oblastima poljoprivrede, seoskog razvoja, vinogradarstva i savetodavnih usluga, koji su delimično transponovali relevantne *acquis*-a EU.

Što se tiče Politike: Glavni dokumenti u ovom poglavlju su: Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja 2022.-2028.; Program za mere ruralnog razvoja 2022., Zeleni izveštaj 2022., AP za organsku poljoprivredu 2018.-2021., Strateški plan Savetodavnog sistema Kosova za poljoprivredu i ruralni razvoj 2023.-2027.; AP za organsku poljoprivredu Republike Kosovo 2023.-2026. i Strategija za sektor vinogradarstva i vina 2018.-2022. Jednogodišnji program za direktna plaćanja i ruralne grantove 2023.

Glavna institucija odgovorna za ovo poglavlje je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), odnosno sledeća odeljenja: Odeljenje za politike ruralnog razvoja/Upravljačko telo, odgovorno za izradu politika ruralnog razvoja i mera za podršku ruralnom razvoju; Odeljenje za poljoprivrednu politiku i tržišta, nadležno za poljoprivrednu politiku i Program direktnih plaćanja; Odeljenje za

vinogradare i vinare, nadležno za izradu i sprovođenje politika za vino, Odeljenje za ekonomske analize i poljoprivrednu statistiku, nadležno za ekonomske analize i prikupljanje i obradu statističkih podataka za razvoj i sprovođenje politika u svim oblastima ove oblasti. poglavlje; i Agencija za razvoj poljoprivrede/Agencija za plaćanja, odgovorna za sprovođenje programa direktnih plaćanja i mera ruralnog razvoja.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- *Ex-post* procena programa za PRR i programa za PDP 2022.-2027.;
- Stvaranje poljoprivrednog sistema, koji uključuje Integrisani poljoprivredni informacioni sistem (IPIS), Mrežu računovodstvenih podataka farmi (MRPF) i Informacioni sistem poljoprivrednog tržišta; kao i garantiranje njihove funkcionalnosti i interakcije;
- Uspostavljanje poljoprivrednog sistema, koji uključuje Integrisani poljoprivredni informacioni sistem (IPIS), Mrežu računovodstvenih podataka farmi (MRPF) i Informacioni sistem poljoprivrednog tržišta, i obezbeđivanje njihove funkcionalnosti i interoperabilnosti;
- Izrada akcionog plana za zaštitu poljoprivrednog zemljišta, koji uključuje Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja, Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture i lokalne vlasti, radi rešavanja tekućeg gubitka i degradacije poljoprivrednog zemljišta;
- Podizanje kapaciteta za sprovođenje zakonskih propisa o organizovanju zajedničkog tržišta (OZT);
- Preduzimanje efektivnih akcija u pravcu razvoja organske poljoprivrede;
- Preduzimanje efektivnih akcija u pravcu razvoja politike kvaliteta;
- Unapređenje politika za upravljanje i očuvanje poljoprivrednog zemljišta.

3.12. Poglavlje 12: Politike bezbednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike

Integrisani pristup EU bezbednosti hrane nastoji da obezbedi visok nivo bezbednosti hrane, zdravlja i dobrostanja životinja i zdravlja biljaka u celoj EU, putem povezanih mera „od gazdinstva do tanjira“ i propisnog praćenja, čime se obezbeđuje efikasno funkcionisanje unutrašnjeg tržišta. U ovom poglavlju, Komunitarno pravo obuhvata bezbednost hrane, uključujući generalne politike koje obezbeđuju higijenu u proizvodnji hrane; veterinu, u cilju zaštite zdravlja životinja, njihovog dobrostanja i bezbednosti hrane životinjskog porekla na unutrašnjem tržištu; fitosanitarnu zaštitu, uključujući pitanja kao što su kvalitet semena, sredstva za zaštitu bilja, štetni organizmi i ishrana životinja.

Sadašnje stanje

Prema oceni *Izveštaja EK o Kosovu – 2023.*, Kosovo ima između nekog i prosečnog nivoa pripremljenosti u ovom poglavlju. Kosovo je u ovom poglavlju ostvarilo određen nivo pripremljenosti. Tokom izveštajnog perioda, Kosovo je dalje unapredilo sistem upravljanja kontrolom hrane i sledljivosti i sistem upravljanja laboratorijskim informacijama, kojim upravlja Agencija za hranu i veterinu. Takođe, pripremila je i usvojila potrebne podzakonske akte, izradila programe nadzora i iskorenjivanja bolesti životinja i programe kontrole pasa lualica. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Pravovremeno obezbeđenje sredstava i resursa potrebnih za delotvorno funkcionisanje Sistema upravljanja i kontrole sledljivosti hrane i Sistema upravljanja laboratorijskim informacijama, razvijenih uz podršku EU;
- Donošenje odluke o modelu rada fabrike za tretman nusproizvoda životinjskog porekla i sistemu za njihovo sakupljanje, kao i za početak rada ove fabrike;
- Poboľšan nadzor i kontrola bolesti životinja, putem boljeg planiranja i sprovođenja programa kontrole i nadzora bolesti, uključujući prava u preuzimanje odgovornosti za potpuno finansiranje kampanje oralne vakcinacije protiv besnila koja će se sprovesti od jeseni 2023. nadalje;
- Međunarodna akreditacija za prehrambenu i veterinarsku laboratoriju;
- Sprovođenje programa za iskorenjivanje endemskih bolesti na Kosovu, uključujući kontrolu zdravlja životinja na nivou farme, transport životinja i stočne pijace;
- Unapređenje izveštavanja o kretanju životinja i preduzimanje mera za sprovođenje relevantne regulative na nivou životinjskih pijaca, klanica i njihovog transporta.

Zatim, u sklopu 6. POI za poljoprivredu i ribarstvo Kosovo se obavezalo da sprovede reforme u nastavku:

- Obezbediti neophodne finansijske i ljudske resurse, kako bi postojao adekvatan broj inspektora za efektivnu primenu važećeg zakonodavstva;
- Unapređenje zakonskog okvira koji reguliše oblast nusproizvoda životinjskog porekla, kroz donošenje podzakonskih akata kojima se sprovode zdravstvena pravila za nusproizvode životinjskog porekla;
- Da sprovede aspekte Strategije ruralnog razvoja 2022.-2028. koji se odnose na unapređenje poljoprivredno-prehrambenih preduzeća;
- Doneti odluku o načinu rada i pustiti u rad fabriku za preradu nusproizvoda životinjskog porekla.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir: Glavni zakoni u ovom poglavlju su: Zakon o ishrani, Zakon o veterini i Zakon o zaštiti bilja. Glavni dokumenti *politika* su: Godišnji nacionalni plan kontrola i uzorkovanja i Godišnji nacionalni plan službenih kontrola. Glavne *institucije* u ovoj oblasti su: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i seoskog razvoja, odgovorno za izradu zakonskih propisa i politika i Agencija za hranu i veterinu, odgovorna za sprovođenje tih propisa.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Usvajanje i sprovođenje strategije i plana za izradu nedostajuće zakonske regulative i transpoziciju *acquis* EU-a;
- Dalje podizanje ljudskih kapaciteta kroz zapošljavanje novih kadrova i obezbeđivanje obuke i obezbeđivanje neophodnih finansijskih sredstava za punu primenu *acquis*-a u ovim oblastima;
- Usvajanje višegodišnjeg nacionalnog plana kontrole i obezbeđivanje adekvatnih finansijskih i ljudskih resursa za njegovo sprovođenje;
- Funkcionalizacija, održavanje i dalji razvoj Sistema upravljanja kontrolom hrane (SUKH) i Laboratorijskog informacionog sistema za upravljanje (LISU);
- Unapređenje infrastrukture na graničnim veterinarskim punktovima za inspekciju i obezbeđivanje karantinskih objekata za žive životinje;
- Funkcionalizacija pogona za preradu nusproizvoda životinjskog porekla i uspostavljanje sistema za sakupljanje i odlaganje ovih proizvoda;
- Identifikacija i uključivanje ključnih međusektorskih mera (unakrsna usklađenost) u politike bezbednosti hrane i zdravlja i dobrobiti životinja u okviru poljoprivrednog programa;
- Dobijanje međunarodne akreditacije za Laboratoriju za hranu i veterinu;
- Izrada i usvajanje zakona o novoj hrani i genetski modifikovanim organizmima (GMO), u skladu sa *acquis*-om.

3.13. Poglavlje 13: Ribarstvo

Ovo poglavlje utvrđuje pravila za očuvanje resursa žive vode i upravljanje kapacitetima ribljeg fonda, uključujući kontrolu, realizaciju strukturnih radnji za tržišne operatore, primenu marketinških standarda, organizovanje tržišta, uključivanje organizacija proizvođača, procena ribljih rezervi i prikupljanje pouzdanih podataka. Sprovođenje u ovom poglavlju zahteva mere za pripremu administracije i operatora za učešće u zajedničkoj ribarskoj politici EU.

Sadašnje stanje

Prema *Izveštaju EK o Kosovu – 2023.*, Kosovo bi trebalo da uloži više napora da primeni relevantne *acquis* za ribarstvo i akvakulturu. EK takođe naglašava da treba razvijati tržišne politike i prikupljati podatke u skladu sa *acquis* EU, kao i inventar ribljih vrsta. Kosovo takođe treba značajno da ojača svoje administrativne kapacitete za upravljanje politikom, inspekcije i kontrole. EK naglašava da se mora odobriti višegodišnja strategija posvećena akvakulturi i zakonodavstvo o akvakulturi *acquis*-a. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Usvajanje višegodišnje strategije posvećene akvakulturi;
- Usklađivanje tržišne politike sa *acquis*-em;
- Izrada inventara ribljih vrsta;

- Jačanje administrativnih kapaciteta za upravljanje politikom, inspekciju i kontrolu.

U 6. POI za poljoprivredu i ribarstvo, EK je ocenila napore za popis ribe u saradnji sa javnim i naučnim sektorom i ohrabrujem Kosovo da poboljša svoje administrativne kapacitete u ovoj oblasti.

U ovom NK Kosovo je preduzelo da sprovede ove glavne reforme:

- Povećanje napora na jačanju administrativnih kapaciteta kako bi se osiguralo odgovarajuće zakonodavno usklađivanje i iskoristile ekonomske mogućnosti;
- Dalje uskladiti svoju kontrolu ribarstva i akvakulture, tržišnu politiku i prikupljanje podataka sa *acquis*-em;
- Priprema TAIEX aplikacija za metodologiju prikupljanja podataka i unapređenje zakona i politika u oblasti ribarstva;
- Završetak procesa za izradu inventara ribljih vrsta u pilot oblasti;
- Izrada idejnog dokumenta za ribarstvo i akvakulturu.

Pravni i institucionalni okvir: Glavni zakon u ovom poglavlju je Zakon o ribarstvu i akvakulturi, koji nije usklađen sa *acquis*, dok su četiri (4) AU takođe na snazi za ribolov i opremu za sportsko-rekreativni ribolov, licenciranje delatnosti u akvakulturi, definisanje regiona/ ribolovnih područja i zaštite ribe u ribolovnim vodama. Glavni dokumenti *politike* u ovom poglavlju su Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja 2022.-2028. Glavna odgovorna institucija u ovom poglavlju je Ministarstvo prosvete, kulture i sporta, odnosno Odeljenje za poljoprivrednu politiku i tržišta, odgovorno za zakonodavstvo i politike, u saradnji sa Savezom sportskih ribolovaca Kosova (SSRK). Institucija za primenu u oblasti akvakulture je Inspektorijat sektora poljoprivrede.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Usvajanje višegodišnje strategije za akvakulturu;
- Značajno jačanje administrativnih kapaciteta za upravljanje politikom, inspekciju i kontrolu;
- Dalje usklađivanje tržišnih politika sa *acquis*;
- Razvoj inventara ribljih vrsta.

3.14. Poglavlje 14: Politika transporta

Acquis i politike EU u ovom poglavlju teže funkcionisanju unutrašnjeg tržišta preko sigurnih, efikasnih i ekološki održivih usluga sa integrisanim sistemom transporta, ekološki što prihvatljivijim. Odnosi se na tehničke, bezbednosne i socijalne standarde, uključujući kontrolu državne pomoći i liberalizaciju transportnog tržišta.

Sadašnje stanje

Prema Izveštaju EK o Kosovu – 2023. Kosovo je u ranoj fazi priprema u ovoj oblasti i ostvarilo je ograničen napredak usvajanjem Strategije multimodalnog transporta. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Ulaganje u održavanje i inspekciju puteva, organizovanje preventivnih kampanja i stvaranje sistematskog nadzornog mehanizma za prikupljanje podataka o nezgodama i nastavak usklađivanja sa *acquis* EU na tržištu železnica, posebno sa Zakonom o bezbednosti i interoperabilnosti;
- Usvajanje AP strategije multimodalnog transporta za 2023.-2025.;
- Usklađivanje vazduhoplovnog zakonodavstva sa Sporazumom o zajedničkom evropskom vazдушnom prostoru;
- Usvajanje strategije i AP za Inteligentni transportni sistem (ITS);
- Obezbeđivanje dovoljnih kapaciteta i resursa za sprovođenje ove strategije;
- Nastavak usaglašavanja sa *acquis* EU u pogledu prava putnika u svim vidovima prevoza;

Dalje, u 6. POI za transport, ambijent, energiju i regionalni razvoj, Kosovo je preuzelo obavezu da sprovede ove glavne reforme

Povezivanje:

- Da odobri i sprovede AP Strategije multimodalnog transporta za 2023.-2025., u skladu sa Strategijom održivosti i pametne mobilnosti EU i Zapadnog Balkana, Evropskim zlnim sporazumom i Zelenom agendom za Zapadni Balkan;
- Usvojiti novi Zakon o saobraćaju koji uključuje multimodalni transport;
- Usvojiti AU o okviru za primenu inteligentnih transportnih sistema (ITS)
- Da usvoji Zakon o putevima;
- Usvojiti strategiju inteligentnih transportnih sistema.

Putevi:

- Da sprovede *acquis* EU prema AP drumske transportne zajednice;
- Da u potpunosti sprovede aktivnosti definisane u regionalnom AP za bezbednost na putevima odobrenom u oktobru 2020.;
- Razviti sveobuhvatnu nacionalnu potpredsednicu za bezbednost na putevima za 2023.-2030.;
- Odlučivanje o institucionalnoj strukturi za upravljanje bezbednošću puteva, uključujući uspostavljanje vodeće Agencije za bezbednost na putevima;
- Identifikovati putne ose visokog rizika i u potpunosti primeniti preporuke za poboljšanje kvaliteta putne mreže;
- Odobrenje Idejnog dokumenta za kopneni transport opasnih materija;
- Da se usvoji izmenjena verzija Zakona o kopnom transportu opasnog tereta;

Železnice:

- Transponovati *acquis* EU za tržište železnica, a posebno, usaglašavanje Zakona o železnici sa Direktivom 2012/34, izmenjenom Direktivom 2016./2370
- Uskladiti Zakon o bezbednosti i interoperabilnosti sa Direktivama (EU) 2016./797 i (EU) 2016./798;
- Obezbediti potpisivanje finansijskog sporazuma 2024.-2028., koji je INFRAKOS podneo u oktobru 2019., između menadžera infrastrukture i nadležnih organa.

Avijacija:

- Da se završi transpozicija preostalih zahteva iz faze i Sporazuma o zajedničkom evropskom vazдушnom prostoru (Z EVP) (2024.).

Prava putnika:

- Nastaviti sa naporima na transponovanju *acquis*-a EU o pravima putnika u svim vidovima transporta.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: Glavni zakoni u ovom poglavlju su: Zakon br. 04/l-179 o drumskom saobraćaju, Zakon br. 03/ L-051 o civilnom vazduhoplovstvu i Zakon br. 04/l-063 o železnicama Kosova. Zakon o drumskom saobraćaju nastoji da uredi i razvije drumski prevoz putnika i robe, pružanje usluga, otvoren i nediskriminatoran pristup tržištu i da reguliše režim vožnje i odmora. Zakon o civilnom vazduhoplovstvu ima za cilj tehničko i ekonomsko regulisanje i promovisanje civilnog vazduhoplovstva i podsticaj njegovog razvoja u skladu sa međunarodnim normama. Zakon o železnicama teži da razvija železnički transport, poboljša bezbednost, otvoren i nediskriminatoran pristup operatora tržištu i pružanje usluga. Kosovo je ratifikovalo Ugovor o transportnoj zajednici između EU i država EJT, dok su neki drugi zakoni (Zakon o putevima, Zakon o vozačkoj dozvoli; Zakon o vozilima; Zakon o pravilima drumskog saobraćaja; Zakon o prevozu opasne robe) i znatan broj podzakonskih akata delimično usaglašeni sa pravnim propisima EU.

Politike: Glavni dokument politika u ovom poglavlju je Strategija sektoru rada 2022.-2030.

Glavna *institucija* u ovoj oblasti je Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI) koje sačinjava i sprovodi zakone i politike, utvrđuje obavezne standarde za sve vrste transporta, u skladu sa *acquis*-om i međunarodnim pravom. Druge institucije odgovorne u ovom poglavlju su: Ministarstvo unutrašnjih poslova analizirani MUP, Uprava za civilno vazduhoplovstvo (UCV), Komisija za istragu vazduhoplovnih nesreća i akcidenata (KIVNA); Regulatorna uprava za železnicu (RUŽ); i Infracos.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Izrada zakona o multimodalnom/kombinovanom prevozu;
- Početak implementacije IV železničkog paketa, koji uključuje specifične tehničke standarde i procedure autorizacije za vozni park, specifične zahteve za obuku radne snage, kao i dodatne zahteve za nezavisnost za menadžera infrastrukture i potpunu liberalizaciju; lokalnog tržišta usluga prevoza putnika i tereta;
- Generalna rehabilitacija i modernizacija železničke linije X (granica sa Srbijom – Lešak – Kosovo Polje – Elez Han – granica sa Severnom Makedonijom);
- Priprema idejnog projekta za jugozapadnu železničku liniju (Klina – Prizren);
- Priprema idejnog projekta za železničku liniju Priština – Peć;
- Priprema studije izvodljivosti za izgradnju železničke linije Kosovo - Albanija;
- Rehabilitacija železničke linije VII (Kosovo Polje - Podujevo - Merdare);
- Progresivno ispunjenje obaveza koje proističu iz II faze Sporazuma HPEA;
- Sprovođenje Državnog programa i plana bezbednosti vazduhoplovstva, u skladu sa Uredbom (EU) br. 300/2008.

3.15. Poglavlje 15: Energetika

Konkurentnost, sigurnost snabdevanja i održivost su glavni ciljevi politika EU u ovom poglavlju. Oni obuhvataju pravila o konkurenciji i državnoj pomoći, uslove za jednak pristup resursima za istraživanje i proizvodnju ugljovodonika i pristup unutrašnjem tržištu energetike, kao i promovisanje obnovljivih izvora energije (OIE), energetske efikasnosti i zaštiti od zračenja i nuklearnoj bezbednosti.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da je Kosovo postiglo određeni napredak, posebno usvajanjem Strategije energije u martu 2023., pokretanjem aukcije za prvi solarni energetska park od 100 ME u maju 2023. i investicijama u pogledu mera energetske efikasnosti u javnim i stambenim zgradama u skladu sa PV Paketa energetske podrške, dok je izvesnog pomaka u bezbednosti snabdevanja bilo, ali što se tiče unutrašnjeg energetskeg tržišta, nema pomaka u daljem otvaranje tržišta. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Dalje, ekološko unapređenje TE *Kosovo B* i radovi na izbacivanju iz funkcije nefunkcionalnih Kosovo.
- Nastaviti sa raspodelom fonda za energetska efikasnost i realizovati podršku za stambene zgrade i mala i srednja preduzeća;
- Usvojiti Zakon o obnovljivim izvorima energije i potpisati direktan ugovor sa pružaocem usluga za korišćenje nacionalnog elektronskog registra za izdavanje, ukidanje i promet garancija porekla.

Štaviše, u 6. *POI za transport, ambijent, energiju i regionalni razvoj*, Kosovo je preuzelo obavezu da sprovede ove glavne reforme:

Sigurnost snabdevanja:

- Pozabaviti se pitanjem nenamernih odstupanja tako da ona ostanu na prihvatljivom nivou i obezbediti da se finansijski aranžmani između KOSTT-a i drugih OPS-a iz Sinhronone zone kontinentalne Evrope naprave blagovremeno u skladu sa Sporazumom o sinhronoj zoni kontinentalne Evrope;
- U skladu sa održivom zelenom tranzicijom u Evropi, finalizirati treću fazu sveobuhvatne studije o alternativnim održivim izvorima energije;
- Usvojiti Zakon o obavezanim zalihama nafte kao i administrativna uputstva za bio-tečnosti i biogoriva i primeniti kriterijume održivosti za biogoriva i bio-tečnosti;
- Da pripremi razgradnju nefunkcionalnih delova Kosova A, da finalizuje odluku o finansiranju odlaganja opasnog otpada i da pripremi procenu uticaja na ambijent i društvo uz odgovarajuće javne konsultacije kako bi se donela konačna odluka;
- Završiti dodatne radove za podršku projekta koji finansira EU za Termoelektranu Kosovo B, tako da Radovi na smanjenju emisija koje finansira EU mogu početi u aprilu 2024. u oba bloka, B1 i B2.

Unutrašnje tržište energije:

- Da se hitno pozabavi pitanjem nedostatka prekogranične alokacije kapaciteta između KOSTT-a i EMS-a kako bi se olakšala komercijalna razmena u regionu Zapadnog Balkana;
- Utvrditi glavna ograničenja koja se moraju rešiti u maksimiziranju vrednosti Neto prenosnih kapaciteta na svim granicama sa ciljem dostizanja cilja od 70%;
- Da se odobre mere ublažavanja za ugrožene potrošače i sprovođenje otvaranja maloprodajnog tržišta, nakon oslobađanja obima obaveze javne usluge iz ugovora o veleprodajnom snabdevanju između KEK-a i KESCO-a, raskid ugovora za snabdevanje većine između KEK i KESCO su takođe važni za osiguranje likvidnosti nakon što ALPEKS stupi na snagu;
- Da obezbedi sprovođenje sporazuma između KEDS-a i Elektrosevera za usluge severnih opština.

Obnovljiva energija:

- Sprovesti pokretanje prve aukcije OIE i donošenje Zakona o obnovljivim izvorima energije u skladu sa Direktivom (EU) 2018./2001 o promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora;
- Da pravilno proceni predložene hidroenergetske projekte, uključujući sprovođenje neophodnih Procena uticaja na ambijent (u toku);
- Da se bez odlaganja učlani u regionalni registar garancija porekla.

Energetska efikasnost:

- Sprovesti mere energetske efikasnosti kao deo AP Paketa energetske podrške;
- Preduzeti mere za planiranje dopune Fonda za energetske efikasnost na godišnjem nivou i njegovo proširenje na stambene zgrade i mala i srednja preduzeća (MSP);
- Usvojiti podsticaje energetske efikasnosti za privatni sektor i domaćinstva sa fokusom na socijalne aspekte i domaćinstva sa niskim prihodima (državni podsticaji) i koristeći postojeće programe EU na Kosovu.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: Zakon br. 05/1-085 o električnoj energiji i Zakon br. 06/ L-079 o energetske efikasnosti dva su glavna zakona u ovom poglavlju. Zakon o električnoj energiji utvrđuje pravila i mere za funkcionisanje sektora električne energije, garantuje sigurno, redovno, pouzdano i kvalitetno snabdevanje električnom energijom, po realnim cenama, imajući u vidu očuvanje ambijenta i efikasno iskorišćavanje energije. Zakon o energetske efikasnosti teži da promovise i unapredi energetske efikasnost na Kosovu definisanjem i ostvarenjem ciljeva energetske efikasnosti i razvojem tržišta energetske usluge i drugim merama energetske efikasnosti. Na snazi je još nekoliko zakona (Zakon o energetske regulatoru, Zakon o termičkoj energiji, Zakon o prirodnom gasu) i veći broj podzakonskih akata kojima su delimično transponovani relevantni akti *acquis*. *Politike:* glavni dokument u ovom poglavlju je Strategija energije Republike Kosovo 2022.-2031. i Program za sprovođenje Strategije energije 2022.-2025.

Glavna *institucija* u ovom poglavlju je Ministarstvo ekonomije (ME), odgovorno za izradu i sprovođenje politika, uključujući onih o konkurenciji i stabilnom tržištu i održivom razvoju energetske i rudarske resursa. Druge institucije odgovorne u ovom poglavlju su: MAPPI, MIPT, MFRT, KRTE, KOSTT, KESCO (odgovorni za distribuciju i snabdevanje električnom energijom), Kosovski fond za energetske efikasnost (KFEE) i Kosovska agencija za zaštitu od zračenja i nuklearnu bezbednost (KAZZNB).

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Revidiranje sprovedbenih podzakonskih propisa;
- Izrada i usvajanje novih pravila prekograničnog balansa;
- Stavljajanje van funkcije objekata gasifikacije, azotare, toplane i drugih pomoćnih objekata koji ne ometaju normalan rad aktivnih jedinica TE *Kosovo*;
- Članstvo KOSTT u ENTSO-E (Evropska mreža operatora prenosnog sistema);
- Članstvo KRTE u ACER (Agencija za saradnju energetske regulatora);
- Usvajanje politike podsticaja i primene mera energetske efikasnosti u domaćinstvima i preduzećima;
- Realizacija plana kapitalnih investicija za jačanje, proširenje mreže i srednjenaponske projekte za smanjenje tehničkih i komercijalnih gubitaka;

- Dovršetak nacionalnog plana za povećanje broja zgrada sa potrošnjom energije blizu nule (NZEB);
- Razvoj aktivnosti za ugradnju elektro filtera i smanjenje azotnih oksida (NOx) u TE *Kosovo B*;
- Razvoj aktivnosti za izgradnju solarnog parka;
- Preduzimanje aktivnosti na izgradnji baterijskog sistema za skladištenje energije kapaciteta 170 MW;
- Neophodne pripreme za projekat "*Prishtina Solar District Heating*";
- Neophodne pripreme za realizaciju Projekta „*Udvostručavanje kapaciteta kogeneracije za Termokos sa 140 na 280 MW*“;
- Podrška individualnim potrošačima u domaćinstvu, uključujući i ugrožene potrošače, povećanjem energetske efikasnosti stambenih jedinica i zgrada;
- Podrška domaćim potrošačima,, uključujući potrošače da ugrožene grupe, u ulaganju efikasne u kućne aparate i sisteme obnovljive energije;
- Stimulisanje štednje energije od strane MSP.

3.16. Poglavlje 16: Porezi

U ovom poglavlju, *acquis* obuhvata porez na dodatu vrednost (PDV), akcize i porez na dobit, uključujući saradnju između poreskih uprava, razmenu informacija kako bi se sprečila fiskalna utaja, u cilju jednakog poreskog postupanja prema domaćim i stranim transakcijama (iz uvoza). Zakonodavstvo o akcizama je usklađeno za energente uključujući naftne i električne proizvode, duvanske proizvode i alkohol. Zakonodavstvo EU utvrđuje strukturu važećih akciza i sistem minimalnih tarifa za svaku grupu proizvoda. Međutim, akciza se plaća samo u državi članici u kojoj je proizvod pušten u promet prema važećim stopama u toj državi članici EU. Zakonodavstvo EU takođe sadrži odredbe za proizvodnju, držanje, kretanje i praćenje robe koja podleže akcizi i odredbe za putničke dozvole.

U oblasti direktnog oporezivanja, *acquis* obuhvata nekoliko aspekata poreza na dohodak i izbegavanja dvostrukog oporezivanja. U ovoj oblasti fokus je na otklanjanju poremećaja u međudržavnom prometu privrednih aktivnosti u EU. Takođe, postoji *acquis* u oblasti digitalizacije i operativnih kapaciteta, koji obuhvata nekoliko sistema za razmenu informacija (za PDV, akcize, povrate itd.) između država članica, kao što je Sistem za razmenu informacija za PDV, sistem za razmenu akciznih podataka (SEED) itd.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da Kosovo ima nivo pripremljenosti u oblasti poreza. Određeni napredak je postignut u sprovođenju poreskih inspekcija zasnovanih na riziku u nekim sektorima visokog rizika i digitalizaciji usluga. Povećana usklađenost i mere formalizacije dovele su do povećanja poreskih prihoda. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Nastavak usklađivanja poreskog zakonodavstva uključujući porez na lični dohodak (PLD) i porez na dodatu vrednost (PDV) sa *acquis* EU;
- Obezbeđivanje sistematičnije primene poreskih kontrola zasnovanih na riziku i finalizacija nove strategije za borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala (2023.-2026.);
- Povećanje saradnje sa organima za sprovođenje zakona i pravosudnim organima kako bi se garantovalo pravovremeno rešavanje slučajeva fiskalne evazije i prevare, sa akcentom na sektore visokog rizika.

Zatim, u sklopu *PO za tržište, industriju, carinu i poreze* Kosovo se obavezalo da sprovede ove glavne reforme:

- Preduzme korake ka potpunom i sveobuhvatnom revidiranju poreskih politika, naročito u pogledu digitalizacije poreskih usluga;
- Sprovede mere protiv korupcije predviđene Planom integriteta PUK i da objavi svoj izveštaj o sprovođenju;
- Usvojiti Zakon o PUK i procedurama, Zakon o PDV-u, Zakon o porezu na dobit preduzeća i Zakon o porezu na dohodak fizičkih lica, u skladu sa dobrom evropskom praksom;

- Ubrza rad na unapređenju registra poreskih obveznika uporedivši podatke iz drugih registara, u cilju efikasnijeg vođenja i boljeg upravljanja usaglašenosti sa propisima poreskih obveznika;
- Dalje jačanje funkcije upravljanja rizikom usklađenosti i tekuće poreske kontrole u sektorima zasnovanim na riziku i redovno objavljivati izveštaje o primeni ove metodologije i Strategije za unapređenje revizije 2020.-2022.;
- Nastavi i pojača usklađivanje poreskog sistema /nadležnosti sa standardima inkluzivnog okvira za prebacivanje dobiti od osnovne erozije OECD- sticanja a (BEPS), uključujući automatsku razmenu informacija prilikom izrade i preispitivanja relevantnog zakona;
- Sačini i usvoji AU za utvrđivanje parcela poljoprivrednog zemljišta koje se obrađuju i povezivanje registra obrađivanih parcela sa sistemom poreza na imovinu.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Glavni zakoni u ovom poglavlju su sledeći: Zakon o porezu na lične prihode, Zakon o porezu na korporativne prihode, Zakon o PDV, Zakonik o carini i akcizama, Zakon o akcizama na duvanske proizvode, Zakon o posebnim akciznim tarifama za početnu proizvodnju i malu proizvodnju alkoholnih proizvoda proizvedenih na Kosovu, Zakon o oprostima javnih dugova i Zakon o penzionim fondovima Kosova. Navedeni zakoni su delimično transponovali relevantne pravne propise EU. Na snazi su i podzakonski akti koji su delimično transponovali relevantni akti *acquis*-a EU. *Politike*: Glavni dokumenti u ovom poglavlju su: Strateški plan PUK-a 2021.-2025. i Strategija ispunjenja obaveza 2021.-2025. (čiji je cilj kontinuirano unapređenje kvaliteta usluga koje se pružaju poreskim obveznicima koji dobrovoljno ispune svoje zakonske obaveze).

Glavne institucije u ovom poglavlju su dve izvršne agencije MFRT-a: Poreska uprava (PUK) i Carina (CK). PUK je glavna agencija za naplatu poreza u Republici Kosovo i ima pravo da primenjuje fiskalne zakone, upravlja međunarodnim taksama i tarifama, ima poseban zadatak da pomaže poreskim obveznicima da izvrše svoje poreske obaveze u skladu sa zakonima, te da se postara da prihodi od poreza idu na račun državnog budžeta i uspostavi delotvoran sistem plaćanja. Carina Kosova je odgovorna za naplatu PDV-a na granici, za sav uvoz i za prikupljanje prihoda od akciza.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Razvoj i sprovođenje propisa o PDV, porezu na korporativne prihode (PKP) i porezu na lične prihode (PLP), u skladu sa *acquis*-om, uključujući Kodeks ponašanja za oporezivanje preduzeća i relevantne direktive;
- Izrada i usvajanje podzakonskih akata za zakone o PDV, PKP, PLP, u cilju njihovog usklađivanja sa pravnim propisima EU, uključujući Kodeks ponašanja za oporezivanje preduzeća i relevantne direktive;
- Veća naplata poreskih dugovanja;
- Modernizacija informacione tehnologije u PUK;
- Dalje unapređenje ispunjavanja poreskih obaveza na osnovu procene rizika;
- Sprovođenje Strategije PUK-a 2022.-2026.;
- Unapređenje funkcije poreske kontrole shodno dobroj međunarodnoj praksi;
- Modernizacija Odeljenja za velike poreske obveznike;
- Borba protiv utaje poreza, izbegavanja poreza i proširenje poreske osnove;
- Veće blagovremeno popunjavanje izjave;
- Veća naplata poreskih dugovanja.

3.17. Poglavlje 17: Ekonomska i monetarna politika

Ovo poglavlje utvrđuje specifična pravila koja zahtevaju nezavisnost centralne banke, zabranjujući direktno finansiranje javnog sektora od strane centralne banke i privilegovani pristup javnog sektora finansijskim institucijama. Od država članica očekuje se da koordinišu svoje ekonomske politike i poštuju Pakt o stabilnosti i rastu za fiskalni nadzor. Do ispunjenja uslova za usvajanje evra, one učestvuju u ekonomskoj i monetarnoj uniji kao države članice ali ne koriste evro, a svoje devizne kurseve tretiraju kao

pitanja od zajedničkog interesa. *Acquis EU* u ovom poglavlju proističe iz Poglavlja VIII (članovi 119-144) UFEU i relevantnih propisa za njegovu primenu.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK za Kosovo – za 2023. godinu ocenjuje da je Kosovo prosečno pripremljeno u ovoj u oblasti monetarne politike Konstatujući da je postignut napredak u prikupljanju i prenošenju podataka Eurostatu, Izveštaj poziva da se otklone nedoslednosti u nacionalnim računima. Takođe se naglašava da je CBK imala izazove u vršenju svojih osnovnih funkcija i ispunjavanju svojih odgovornosti. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Jačanje upravljanja Centralnom bankom dovršavanjem procedura izbora zamenika guvernera;
- Pобољšanje izveštajnih kapaciteta o finansijskim statističkim podacima Vlade u skladu sa ESA 2010 i staranje o redovnom praćenju standarda;
- Unapređenje kvaliteta makroekonomskih predviđanja u budžetskom procesu.

Čak i u zaključcima najnovijeg PO o ekonomskim i finansijskim poslovima i statistici, Kosovo je preduzelo da sprovodi mere slične gore pomenutim aspektima.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Glavni akt u oblasti *monetarne politike* je Zakon o CBK koji je delimično usklađen sa *acquis*-om. Postoje i drugi zakoni koji su delimično relevantni za ovu oblast i koji su predstavljeni u Poglavlju 9 odnosno Poglavlju 4. Kosovo je 2002. jednostrano usvojilo evro kao svoju legalnu valutu, koji je de facto kosovska valuta, tako da je monetarna politika Kosova prilično ograničena. Jedini tradicionalni instrument monetarne politike kojim raspolaže CBK je zahtev za bankarskom rezervom. Imajući u vidu to ograničenje, Vlada i CBK osnovali su Hitnu pomoć za likvidnost (HPL) kao fond za vanredne slučajeve koji se aktivira u slučaju nelikvidnosti u bankarskom sektoru. CBK, nastala iz Centralne bankarske uprave Kosova, je javno pravno lice, uređeno Ustavom (članovi 11. i 140) i odredbama zakona, koje uživa administrativnu, finansijsku i upravljačku autonomiju. Shodno članu 6. (nezavisnost i autonomija) Zakona o CBK, članovi organa odlučivanja ili osoblje CBK ne prima smernice za rad ni od kog drugog lica ili subjekta, čak ni od vladinih organa. *Ekonomске politike* uređuju sledeći zakoni: Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti za rad, Zakon br. 03/L-175 o javnom dugu, zakoni o godišnjim budžetima Republike Kosovo i Zakon br. 04/L-008 o Socijalno ekonomskom savetu Na snazi je još i Uredba br. 01/2015. o radu Nacionalnog saveta za ekonomski razvoj Kosova.

Politike u ovom poglavlju definišu nacionalne i sektorske strateške dokumente i Program Vlade (jedan od glavnih dokumenat koji određuje pravac razvoja srednjoročnih politika Vlade). Generalno, postoji konsenzus o suštini nacionalnih ekonomskih politika, uz poseban fokus na orijentaciju ka stvaranju uslova za održiv ekonomski rast i stvaranje stabilnog zapošljavanja. Stvoreni su pravni mehanizmi koji doprinose očuvanju opšte makroekonomske stabilnosti, uključujući fiskalna pravila i gornju granicu javnog duga. Sačinjen je i Srednjoročni okvir rashoda (SOR) da podrži planiranje i sprovođenje prioriteta i reformi. SOR je mehanizam kojim Vlada treba da uspostavi svoju fiskalnu politiku i služi kao glavni dokument za planiranje politika u zemlji. Fiskalni okvir obuhvata planiranje prihoda i troškova u naredne tri godine, utvrđuje limite rashoda za sve budžetske organizacije, utvrđene prema prioritetima Vlade, kao i finansiranje deficita i nivoa bankarskog bilansa.

Vlada je organ odlučivanja o politikama na nivou zemlje, uključujući strateški okvir i finansijski okvir. U pogledu sektorskih politika, ministarstva odgovorna za pojedine aspekte ekonomskih politika su: MFRT, za okvir upravljanja javnim finansijama, ME, za politike javnih preduzeća; MIPT, za ekonomske politike za razvoj privatnog sektora, trgovine i industrije, strateških investicija i druge institucije shodno svom zakonskom mandatu.

Za srednjoročne prioritetne ciljeve, pogledati blok 2 i poglavlja 4 i 9 u tom bloku.

3.18. Poglavlje 18: Statistika

Acquis EU u ovom poglavlju zahteva statističku infrastrukturu zasnovanu na principima nepristrasnosti, pouzdanosti, transparentnosti, poverljivosti pojedinačnih podataka i distribucije zvanične statistike. Ovaj akt sadrži pravila o metodologiji, klasifikaciji i procedure za prikupljanje statističkih podataka u oblastima kao što su makroekonomska i statistika cena, demografska i socijalna statistika, regionalna statistika, poslovna statistika, transportna, spoljnotrgovinska, poljoprivredna, ekološka, naučna i tehnološka statistika, i dr. Ovaj deo *acquis*-a sastoji se od velikog broja akata direktno primenjivih za države članice i metodoloških priručnika i smernica.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da je Kosovo dostiglo određeni nivo pripremljenosti u ovom poglavlju. U izveštaju se navodi da je postignut napredak u unapređenju metodologije prikupljanja i prenosa podataka Evrostatu, te sprovođenju preporuka iz kolegijalne revizije iz 2017. Napredak je postignut u međuinstitucionalnoj interakciji i komunikaciji, ali postoje izazovi na tehničkom nivou, odnosno u pristupu i korišćenju dostupnih administrativnih podataka. Kosovo je takođe poboljšalo učestalost statističkih publikacija, npr. energetske statistike, socijalne statistike i kratkoročne statistike u sektoru usluga sada se šalju Evrostatu svakog meseca, dok su se ranije slale svaka tri meseca. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Završetak priprema za popis stanovništva i stanova i njegovo sprovođenje obezbeđivanjem operativnih detalja za popis stanovništva i potpunog pokrivanja teritorije;
- Povećanje broja statističkih proizvoda i njihovo češće slanje Eurostatu;
- Popunjavanje upražnjenih radnih mesta u KAS i povećanje njenih kapaciteta,

Dalje, u zaključcima PO za ekonomska i finansijska pitanja i statistiku, zahteva se nastavak jačanja profesionalne nezavisnosti Kosovske agencije za statistiku (KAS), kako bi se obezbedila primena Zakona o zvaničnoj statistici. Takođe se preporučuje da se nastavi sa razvojem sektorske statistike, da se sprovedi AP za sprovođenje preporuka Eurostata i da se poveća koordinaciona uloga KAS-a u nacionalnom statističkom sistemu obezbeđivanjem da KAS ima aktivnu ulogu u kreiranju i modifikaciji administrativni podaci koji se koriste za zvaničnu statistiku.

Pravni i institucionalni okvir i okvir politika

Osnovni zakon u ovom poglavlju je dopunjen-izmenjeni Zakon br. 04/1-036 o službenim sstatistikama Republike Kosovo, na snazi od 2011, Zakon br. 06/1-058 (januar 2019.) za dopunu i izmenu zakona br. 04/1-036 za zvaničnu statistiku Republike Kosovo. Vlada je 26. aprila 2023. odobrila AU za zaštitu statističkih podataka i pristup mikro podacima, kao i AU za prodaju statističkih podataka. Međuti, sprovode se i sleedeći zakoni i podzakonsa akta: Zakon br. 03/1-209 o CBK, Zakon br. 03/1-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti za rad, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 03/1- 221, Zakonom br. 04/1-116 i Zakonom br. 04/1-194, Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti (koji zahteva prikupljanje, čuvanje i obradu svih zvaničnih podataka razvrstanih po polu); Uredba o statistici platnog bilansa i poziciji međunarodnih investicija, Uredba o monetarno finansijskoj statistici i finansijskim računima, i Uredba MF br. 01/2017 o godišnjim finansijskim izveštajima budžetskih organizacija. Za sprovođenje Zakona o zvaničnoj statistici na snazi je i AU za čuvanje statističke građe i posebnu statističku obradu), Uredba br. 11/2013 za primenu standarda u klasifikaciji ekonomskih delatnosti u verziji NACE-Rev. 2 (u skladu sa Uredbom br. 1893/2006 Evropskog parlamenta) i klasifikaciji statističkih regiona na Kosovu shodno NUTS (što su usvojili nadležne institucije Kosova i Eurostat).

Program zvanične statistike 2023.-2027., srednjoročni planski dokument koji sadrži prioritete oblasti i aspekte za proizvodnju statističkih podataka. Nakon što je EK objavila izveštaj o proceni statističkog sistema Kosova, ASK je izradio plan za sprovođenje svojih preporuka i sprovodi ga.

Što se tiče institucionalnog okvira, na osnovu važećeg zakonodavstva, statistički sistem se sastoji od KAS (u okviru KPv), MFRT, CBK i drugih ovlašćenih institucija. Kao koordinirajuća institucija državnog statističkog sistema i proizvođača statistike, KAS obezbeđuje koherentnost i kompatibilnost statističkog

sistema sa standardima koji su na snazi. U tom svojstvu, odgovorna je za statističku metodologiju; usaglašavanje zvaničnih statističkih podataka i utvrđivanje prioritizacije potreba njihovih korisnika; kao i KAS upravljanje, održavanje i ažuriranje registara stanovništva, porodičnih ekonomija, stambenih objekata, privrednih subjekata, prostornih jedinica, poljoprivrednih gazdinstava i njihovih registara, u skladu sa planovima i odlukama. CBK je odgovorna za monetarno finansijsku statistiku i statistiku spoljnog sektora, koja je u skladu sa standardima koje su uradili MMF, SB, ECB, Eurostat, itd. MFRT je odgovorno za prognoze i analize u prilog odlučivanju o ekonomskim politikama, donošenje i objavljivanje statističkih podataka fiskalnog sektora i javnog duga, kao i za davanje informacija o broju lica koja traže posao, broju usluga koje pruža, naknadama za nezaposlenost, subvencijama za porodice u teškom stanju, i dr. Drugi glavni pružaoci administrativnih podataka, shodno svom zakonskom mandatu, koji se koriste za sastavljanje zvaničnih statističkih podataka, jesu: MONTI, MPŠSR, MAPPI, MIPT i MUP. Postoji i niz drugih institucija koje generišu, obrađuju i objavljuju različite administrativne podatke. KAS koristi administrativne podatke u određenim periodima da obavesti javnost o stanju u datim oblastima, koje nastoji da iznese zajedno sa podacima iz anketa koje sama sprovodi.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Jačanje ljudskih resursa i ekonomičnosti u KAS;
- Bolje upravljanje kvalitetom i metodologijom uključujući, između ostalog:
 - Modernizaciju celokupnog sistema za prikupljanje podataka primenom metoda CAPI, CAWI i CATI;
 - Razvoj i dalje unapređenje sistema metapodataka SIMS i podizanje kvaliteta u opisu metapodataka za sva statistička istraživanja i druga istraživanja predstavljena statistikom proizvodnje;
 - Arhitekturu sistema IT sa osnovom u zajedničkim procesima i dokumentima;
- Rast i unapređenje zvanične statistike, uključujući:
 - Dalje usklađivanje sa Evropskim sistemom za punu primenu Metodologije nacionalnih računa (ESA) 2010.;
 - Objavljivanje regionalnih računa 2025. godine kao redovno, dok će na kraju 2023. godine biti napravljen zbirni izveštaj kao eksperimentalni.
 - Sastavljanje BDP-a prema prihodovnom pristupu – eksperimentalno je na kraju 2023. godine, dok je „Programom zvanične statistike“ objavljivanje planirano za 2025. godinu;
 - Povećanje broja tabela BDP za program prenosa, koji se šalje Eurostatu;
 - Dalje poboljšanje nacionalnih računa i statističkih podataka o državnim finansijama, u skladu sa ESA 2010, priručnikom MMF i GFSM 2014;
 - Sastavljanje i objavljivanje tabela pružalac-korisnik (SUT), koristeći sve izvore podataka, za balansiranje SUT sa tekućim i stalnim cenama (koristeći sve deflatore);
 - Integracija podataka o neformalnoj ekonomiji u BDP se vrši 2025. godine kada će biti urađena revizija BDP-a;
 - Obračun BDP prema paritetu kupovne moći (PJM/PPP);
 - Kontinuirano unapređenje podataka državnih računa prema COFOG;
- Primenu Međunarodne klasifikacije krivičnih dela u statističke svrhe (ICCS);
- Primenu Standardne međunarodne klasifikacije obrazovanja ISCED 2011;
- Primenu ESSPROS u statistici socijalne zaštite, gde;
- Razvoj i unapređenje statistike o transportu, hotelijerstvu i turizmu, građevinarstvu, investicijama i statistike o korišćenju ITK-a u preduzećima;
- Obračuni zagađenja vazduha, ekološke takse;
- Proširenje statistike stočarstva i stočarske proizvodnje novim indikatorima (meso, mleko, jaja, itd., kao posebna istraživanja);
- Izrada data varehouse (data podataka);
- Razvoj VebGIS platforme;
- Sprovođenje sistema praćenja korišćenjem tehnologije Geografskog informacionog sistema (GIS);

- Priprema CAPI infrastrukture za poljoprivrednu registraciju. Prilagođavanje metoda prikupljanja podataka, postavljanje relevantnih parametara i integrisanje poljoprivrednih podataka u širi okvir popisa.

CBK će obogatiti statističke i istraživačke aktivnosti koje se tiču privrede generalno i finansijskog sistema, posebno preko sledećih strateških radnji:

- Izrada i objavljivanje statističkih podataka o finansijskim računima za Kosovo, u sklad sa metodologijom ESA 2010;
- Dalje sveobuhvatno unapređenje monetarne i finansijske statistike;
- Izrada statistike platnog bilansa na mesečnom nivou za podnošenje izveštaja Eurostatu;
- Izrada onlajn platforme za izveštavanje nefinansijskih korporacija.

3.19. Poglavlje 19: Socijalne politike i zapošljavanje

Acquis u ovom poglavlju obuhvata minimalne standarde za rad, jednakost, bezbednost i zdravlje na radu i nediskriminaciju. Države članice učestvuju u socijalnom dijalogu na evropskom planu i u procesima politika EU u domenu politike zapošljavanja i politike obuhvatanja socijalnom zaštitom.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK za Kosovo – 2023. ocenjuje da je Kosovo u ranoj fazi pripreme za ovo poglavlje, dok je napredak postignut u pripremi Plana za garantovano zapošljavanje mladih i obezbeđivanju sredstava za socijalne usluge. Takođe se ocenjuje da je Kosovo uskladilo sa *acquis* zakonodavstvo za bezbednost i zdravlje na radu i potrebno je njegovo sprovođenje i podizanje kapaciteta Inspektorijata rada (IP). Prema EU, kaže se da se Kosovo i dalje suočava sa strukturnim izazovima na tržištu rada, što je rezultat brzog rasta radno sposobnog stanovništva u neskladu sa održivim stvaranjem novih radnih mesta, uz stalno nisko učešće žena na tržištu rada i neizvesne mogućnosti zapošljavanja. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Obezbeđivanje pilot šeme garancije za mlade;
- Usvajanje Zakona o radu, u skladu sa *acquis*;
- Intenziviranje inspekcije rada, posebno u sektorima visokog rizika;
- Sveobuhvatna reforma šema socijalne pomoći, za bolje targetiranje i delovanje na siromaštvo i poboljšano pružanje socijalnih usluga u opštinama.

Dalje, u zaključcima 6. *PO o inovacijama, informacionom društvu i socijalnoj politici* zahteva se:

- Usvajanje i sprovođenje Zakona o radu i propisa o zdravlju i bezbednosti na radu;
- Podizanje kapaciteta IP i Zavoda za zapošljavanje;
- Dopuna-izmena Zakona o lokalnim finansijama i pronalaženje adekvatnije formule finansiranja.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Okvirni zakon u ovom poglavlju sastoji se od dva glavna zakona: Zakon o radu i Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu. Zakonodavstvo o zdravlju i bezbednosti na radu je u velikoj meri usklađeno sa *acquis*: 25 direktiva (pojedinačne direktive prema članu 16 (1) Okvirne direktive 89/391 i druge) transponovano je u 19 nacionalnih propisa. Što se tiče politika, u vreme pripreme ovog dokumenta, Strategija zapošljavanja i tržišta rada 2023.-2028. bila je u fazi finalizacije. *Glavne institucije* odgovorne u ovom poglavlju su: Ministarstvo finansija, rada i transfera (MFRT), Ministarstvo ekonomije (ME), Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine (MIPT) i Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija (MONTI). MFRT izrađuje i primenjuje horizontalno zakonodavstvo i politike zapošljavanja, uključujući aktivne mere za smanjenje nezaposlenosti kroz promociju zapošljavanja i pasivne mere za zadovoljavanje potreba socijalne pomoći ugroženim građanima. Takođe, postavlja standarde za bezbednost zaštite zaposlenih, na radnom mestu i nadzire njihovu primenu, vodi i nadzire javne administrativne ustanove za zapošljavanje i socijalne zaštite, lica u potrebi i saraduje sa opštinama i drugim relevantnime institucijama u sprovođenju zapošljavanja, politike socijalne zaštite, promoviše i podstiče dijalog između socijalnih partnera (organizacija radnika, sindikat, organizacija poslodavaca i Vlade), i pruža i podržava sistem socijalnog osiguranja, uključujući penzioni sistem i beneficije za nezaposlene. U sastavu MFRT su i IR i AZRK.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Sprovođenje Šeme garantovanog zapošljavanja mladih, a u vezi sa tim i jačanje kapaciteta centara za zapošljavanje i reforma stručnog obrazovanja i obuke (OSO);
- Usvajanje novog zakona o tretmanu osoba sa invaliditetom;
- Usvajanje novog zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i podzakonskih akata za njegovu primenu;
- Reforma šema socijalne pomoći, uključujući:
 - Usvajanje novog zakona o socijalnim i porodičnim uslugama;
 - Usvajanje novog zakona o socijalnom osiguranju i penzijama koje finansira država.

3.20. Poglavlje 20: Politika za preduzeća i industriju

Industrijska politika u EU ima za cilj da promoviše strategije koje jačaju konkurentnost ubrzavanjem strukturnog prilagođavanja, podsticanjem povoljnog poslovnog okruženja i povećanjem domaćih i stranih investicija širom EU. Ovo poglavlje uglavnom sadrži principe i instrumente kao što su saopštenja, preporuke i zaključci Saveta, koji se u velikoj meri sprovode kroz Program za konkurentnost i inovacije za celu EU, kao i sektorske politike za industriju i podršku MSP. Ovi principi politike kroz koje EU ima za cilj da promoviše i ojača konkurentnost i industrijsku strategiju, potiču iz člana 173. UFEU-a koji ima za cilj ubrzanje strukturnih promena, podsticanje povoljnog poslovnog okruženja i za mala i srednja preduzeća, za ulaz i izlaz stranih investicija i za podsticanje i podršku inovacijama i preduzetništvu.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – za 2023. godinu ocenjuje da je Kosovo prosečno pripremljeno u ovoj u oblasti politika preduzeća i iz industrije Postigla je dobar napredak jer je Vlada usvojila Strategiju razvoja industrije i podrške poslovanju 2030., prvu takve vrste. U izveštaju se navodi da je Skupština usvojila Zakon o održivim ulaganjima i Zakon o tehnološkim i industrijskim parkovima. Zakoni predviđaju osnivanje dve nove agencije za promociju investicija i izvoza i podršku poslovanju i preduzetništvu. KIESA je značajno poboljšala svoj učinak u 2022. godini, povećavši direktne strane investicije (DSI) za 43.6% u periodu januar-septembar 2022. i povećavši učešće kosovskih firmi na međunarodnim trgovinskim sajamima. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Sprovođenje Strategije industrijskog razvoja i podrške poslovanju i stuba održivog ekonomskog rasta nacionalne strategije razvoja 2021.-2030.;
- Unapređenje kapaciteta Ministarstva industrije, preduzetništva i trgovine;
- Završiti restrukturiranje KIESA-e u odvojene agencije za promociju investicija i podršku MSP i obezbediti da obe imaju adekvatne resurse.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Glavni zakoni u ovom poglavlju su: Zakon br. 04/L-220 o stranim ulaganjima, Zakon br. 06/L-016 o komercijalnim preduzećima, Zakon o industrijskim i tehnološkim parkovima, Zakon br. 08/L-074 o Turizmu, Zakon br. 04/L-034 o Kosovskoj agenciji za privatizaciju, dopunjen-izmenjen Zakonom br. 06/L-023. Glavni dokumenti u ovom poglavlju uključuju Vladin program 2021.-2025., koji sadrži glavne prioritete Vlade u ovim oblastima; Program ekonomskih reformi, koji je srednjoročni dokument koji se razmatra na godišnjem nivou i sadrži prioritete i mere za narednu godinu i naredne dve godine, Strategiju industrijskog razvoja i podrške poslovanju 2030. i Nacionalnu strategiju za inovacije. i preduzetništvo 2019.-2023.

Institucije: Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine (MIPT), kao glavna institucija odgovorna u ovom poglavlju, vrši svoj mandat preko KIESA, Odeljenja za industriju, Odeljenja za preduzetništvo, Odeljenja za inovacije i Odeljenja za strateške investicije. MIPT je zaduženo za izradu i sprovođenje zakona i politika, u skladu sa *acquis*-om, i relevantnih međunarodnih instrumenata, kao i za utvrđivanje obaveznih standarda u oblastima trgovine, industrije, turizma, strateških dobara, ekonomskih zona, privatnog sektora, inovacija, preduzetništva, stranih investicija i strateških ulaganja i podrške za MSP. Zatim, MONTI ima odgovornosti u ovom poglavlju dok Nacionalni savet za privredu i investicije deluje kao međuresorna

koordinaciona struktura. MONTI je zaduženo za istraživanje i inovacije, te za podršku unošenju relevantnih aspekata ovog poglavlja u odnosne nastavne planove i programe obrazovanja i stručnog usavršavanja.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

Politika za preduzeća i industriju:

- Primena Strategije razvoja industrije i podrške poslovanju 2030.;
- Unapređenje poslovnog okruženja i razvoj turizma;
- Promovisanje i podrška investicijama;
- Podrška preduzećima u sertifikaciji proizvoda u skladu sa evropskim i međunarodnim standardima kroz male grantove i subvencije MMSP-a za kupovinu mašina za proizvodnju, obezbeđujući, gde je moguće, jednaku zastupljenost polova;
- Razvoj industrije kroz jačanje okvira politike i podršku ključnim sektorima, u cilju rasta produktivnosti i izvoza;
- Promovisanje izvoza kroz pripremanje MSP za izvoz i pronalaženje / stvaranje potencijalnih tržišta;
- Izrada politika za MMSP kroz razvoj novih instrumenata za podršku MMSP i početnim preduzećima (na primer za start-up, šeme za zanate;

Inovacije:

- Kreiranje politika i stvaranje odgovarajućih mehanizama za razvoj i inovacije;
- Usvajanje zakonske primarne i sekundarne infrastrukture za inovacioni eko-sistem;
- Formiranje Inovacionog fonda;
- Puna funkcionalizacija Centara za inovacije i preduzetništvo i delotvorno korišćenje Parka za inovacije i obuke u Prizrenu.

3.21. Poglavlje 21: Trans-evropske mreže

Ovo poglavlje obuhvata neophodne putne, energetske i telekomunikacione mreže koje povezuju evropske države uz mogućnost da se na njih priključe treće države. Zato su politike EU u ovom poglavlju usmerene na stvaranje moderne infrastrukture koja povezuje regionalne i nacionalne mreže, kako bi se omogućile četiri ekonomske slobode EU. Cilj politika u ovom poglavlju je integracija interoperabilne evropske infrastrukture transporta, energetike i telekomunikacija i utvrđivanje tehničkih standarda i prioriteta projekata od zajedničkog interesa, kao i razvoj instrumenata za finansiranje njihove realizacije.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da je Kosovo dostiglo prosečan nivo pripremljenosti u ovom poglavlju. Kosovo je ostvarilo ograničen napredak u razvoju transportnih i energetskih mreža primenom AP-a Transportne zajednice, uključujući bezbednost na putevima, železnici i transportu, kao i operacionalizaciju zajedničke razmene energije sa Albanijom. S druge strane, treba nastaviti sa usklađivanjem zakonskih propisa sa pravnim propisima EU. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Sprovođenje projekata na čekanju u sklopu agende povezivanja i jačanja institucionalnih i administrativnih kapaciteta za realizaciju strateških infrastrukturnih projekata;
- Unapređenje kapaciteta Regulatorne uprave za elektronske i poštanske komunikacije, za sprovođenje propisa tržišta telekomunikacija.

U okviru 6. *POI za transport, ambijent, energiju i regionalni razvoj*, od Kosova su potrebni dalji naponi i konkretne mere da se sprovedu akcije predviđene u AP transportne zajednice - za železnički, drumski transport, bezbednost na putevima, vodu i multimodalnost, kao i mere i obaveze koje proizilaze iz Sekretarijata Energetske zajednice.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Transportne mreže: Glavni zakoni u ovom poglavlju su: Zakon o ratifikaciji Ugovora o transportnoj zajednici, Zakon o železnicama, Zakon o putevima, Zakon o drumskom saobraćaju, Zakon o kopnenom prevozu opasnih materija. Ovi zakoni su u velikoj meri u skladu sa *acquis*-om i sličnim instrumentima i

odražavaju druge međunarodne standarde i dobru praksu. Glavni dokument *politika* u ovoj oblasti je Sektorska i multimodalna transportna strategija 2023.-2030. (SMMTS). Glavna institucija u ovoj oblasti je Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI), odgovorno za izradu i primenu zakona i politika, definisanje obaveznih standarda, uključujući usklađivanje sa *acquis* EU i drugim instrumentima, standardima i praksama, međunarodnim dobrima. Druge institucije odgovorne su sledeće: UCV, KIVUI, RUŽ i Infracos.

Energetske mreže: Zakon br. 05/1- 085 o električnoj energiji, Zakon br. 05/L-082 o prirodnom gasu dva su glavna zakona u ovoj oblasti. Glavni dokument *politika* je Strategija energije 2022.-2031. Glavna institucija u ovoj oblasti je Ministarstvo ekonomije (ME), odgovorno za izradu i sprovođenje zakona i politika, uključujući onih o stabilnom razvoju energetske i rudarskih resursa. Druge institucije odgovorne u ovoj oblasti su: KFEE, KOSTT, KEDS i RKE.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

Transportne mreže:

- Izgradnja Autoputa R7 Morina-Priština-Merdare, deonice Besinje-Merdare;
- Završetak deonice proširenja nacionalnog puta N9, Kijevo-Zahać;
- Izgradnja Nacionalnog puta N2 Priština – Mitrovica;
- Završetak izgradnje autoputa Priština-Gnjilane-Končul.
- Opšta rehabilitacija i modernizacija železničke linije 10 (granica sa Srbijom – Lešak – Kosovo Polje – Elez Han – granica sa Severnom Makedonijom);
- Opšta rehabilitacija i modernizacija železničke linije 7 (granica sa Srbijom – Podujevo – Priština – Kosovo Polje);

Energetske mreže:

- Članstvo KOSTT u ENTSO-E;
- Usaglašavanje Mrežnog kodeksa sa Mrežim kodeksom ENTSO-E;
- Dalji razvoj i modernizacija prenosne mreže, kako bi se omogućila energetska tranzicija (diverzifikacija proizvodnje), u skladu sa ciljevima Energetske strategije 2022.-2031.;
- Učešće KOSTT-a na evropskim platformama PICASO za pomoćne usluge (sekundarna regulativa FRR) i MARI (tercijarna regulacija-mFRR)

3.22. Poglavlje 22: Regionalne politike i koordinacija strukturnih instrumenata

Ovo poglavlje obuhvata strukturne i kohezione fondove EU u okviru paketa proširenja za usaglašavanje stepena i konvergencije razvoja odnosno zemlje na celoj njenoj teritoriji. To je neophodno da bi država buduća članica mogla da funkcioniše u skladu sa *acquis*-om i standardima EU. Ovo poglavlje obuhvata izradu, usvajanje i realizaciju programa za te fondove. Budući da se o njima pregovara sa EK i da ih sprovede odnosno država nakon pristupanja, tokom ovog procesa zahtevaju se prethodne pripreme. U ovom poglavlju, Komunitarno pravo sastoji se uglavnom od okvirnih i sprovedenih propisa koji ne zahtevaju izmene nacionalnog zakonodavstva, već se sprovedu direktno preko njega, za primenu finansijskih instrumenata EU u skladu sa njenim pravilima.

Sadašnje stanje

Prema oceni EU, Kosovo je u ovom poglavlju u ranoj fazi pripremljenosti. Prema Izveštaju EK o Kosovu - 2023., Kosovo još uvek nije uskladilo statističke regione sa ekonomskim. U ovom izveštaju se naglašava da je potrebno dalje jačanje administrativnih kapaciteta i ljudskih resursa, posebno za planiranje i upravljanje fondovima EU, uključujući IPA fondove. Da bi ispunilo obaveze iz SSP, Kosovo mora da obezbedi da finansijska saradnja nastavi da podržava demokratske, ekonomske i institucionalne reforme u sklopu procesa stabilizacije i pridruživanja. Konkretnije, EU preporučuje da se tokom 2024. Kosovo fokusira na poboljšanje administrativnih i tehničkih kapaciteta u svim operativnim strukturama IPA, usvajanje AP za regionalni razvoj 2023.-2025. i dalji razvoj aktivnosti koje proizilaze iz Zakon o balansiranom regionalnom razvoju, kao korak ka principima regionalne i kohezione politike EU.

Zakonodavni i institucionalni okvir, programiranje i praćenje

Zakonodavstvo: *acquis* u ovom poglavlju se uglavnom sastoji od okvirnih propisa i sprovedbenih propisa, ali pravilna za sprovođenje strukturnih i kohezionih fondova zahtijeva transpoziciju *acquisa* u srodnim oblastima, kao što su državna pomoć, ambijent i javne nabavke, koje su obrađene u pojedinim poglavljima ovog Programa. Od 2007., Kosovo ima koristi od finansijske pomoći EU u okviru Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA), u skladu sa zakonodavstvom EU o IPA fondovima, uključujući nedavno Uredbu (EU) 2021./1529 EP-a i Saveta, od 15. septembra 2021., za stvaranje Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA III) i sprovedbene uredbe EK (EU) 2021./2236 o posebnim pravilima za sprovođenje Uredbe (EU) 2021./1529 od EP i Saveta za stvaranje Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA III).

Institucije: ovo poglavlje pokriva KPV, odnosno Kancelarija za razvojnu saradnju koja služi kao Kancelarija nacionalnog koordinatora za IPA (NIPAC). U međuvremenu, odgovornosti za sprovođenje IPA programa prekogranične saradnje NIPAC je delegirao Ministarstvu lokalne uprave. Ministarstvo regionalnog razvoja (MRR) je ministarstvo nadležno za ravnomerni regionalni razvoj, koje obuhvata i razvojne regione u smislu grupisanja u statističke svrhe postojećih opština, bez stvaranja trećeg administrativnog nivoa.

Programiranje: septembra 2022. stupio je na snagu Sporazum o finansijskom okvirnom partnerstvu između Kosova i EU, koji reguliše sprovođenje IPA III (2021.-2027.) finansijske pomoći za Kosovo. Nadalje, nakon potpisivanja u septembru i ratifikacije od strane Skupštine, u novembru 2022., stupio je na snagu Finansijski sporazum za program IPA 2021., koji omogućava početak sprovođenja preko €83 miliona: €67,7 miliona iz EU i drugi donatori i €16 miliona sufinansiranja sa Kosova.

Operativni odbor je u decembru 2022. odobrio tri aplikacije: grant za izradu projekta socijalnog stanovanja, u iznosu od €2,08 miliona, u okviru 28. kruga tehničke pomoći, dok je u okviru 7. investicioni grantovi, investicioni grant za solarni park u KEK-u, u vrednosti od €33,07 miliona, i investicioni grant za centralno grejanje u prestonici, u vrednosti od €22,47 miliona.

Kosovo je 24. februara 2023. potpisalo finansijski sporazum IPA 2023., koji je stupio na snagu danom potpisivanja, omogućavajući implementaciju budžetske podrške energetske paketa od €75 miliona iz EU i do 16. marta 2023. prva rata (90% ili €67,5 miliona) je isplaćena u budžetu i sprovode se konkretne mere od strane kosovskih institucija. U julu 2023. stupio je na snagu IPA 2022. finansijski sporazum, koji će omogućiti sprovođenje paketa od €91,83 miliona: €62,25 miliona od EU, €24,88 miliona od drugih partnera i 4,7 miliona sufinansiranja sa Kosova.

EK je odobrila Višegodišnje programe (IPA 2021.-2027.) za prekograničnu saradnju sa državama regiona: Program Kosovo – Albanija, Program Kosovo – Crna Gora i Kosovo – Severna Makedonija. U septembru 2023. stupio je na snagu tripartitni sporazum između Kosova, Crne Gore i EU, dok je u decembru 2023. na snagu stupio tripartitni sporazum između Kosova, Albanije i EU. Istog meseca završeno je potpisivanje Trojnog sporazuma između Kosova, Severne Makedonije i EU, za koji se očekuje da stupi na snagu. Sporazumi omogućavaju obezbeđivanje €8,4 miliona za pogranična područja Kosova i tri susedne zemlje, što je omogućilo za period 2021-2027. ponuditi ukupno €25,2 miliona.

Praćenje: zajednički odbor za praćenje IPA-e obezbeđuje praćenje implementacije programa i projekata finansiranih iz sredstava IPA-e, koji se sastaje na godišnjem nivou. Opšte praćenje donatorske pomoći, a posebno pomoći EU, vrši se na dva načina: korišćenjem redovnog izveštavanja donatora i učešćem zvaničnika na sastancima upravnog odbora projekta.

3.23. Poglavlje 23: Pravosuđe i osnovna prava

Ovo poglavlje obuhvata sledeće oblasti: pravosudni sistem, politike protiv korupcije i osnovna prava. Politike EU u ovom poglavlju teže da očuvaju i razvijaju EU kao zonu slobode, bezbednosti i pravde. Nezavisno i efikasno pravosuđe je od najveće važnosti, dok nepristrasnost, integritet i visok standard suđenja u sudovima predstavljaju suštinsku vrednost za očuvanje vladavine prava. To zahteva pravosuđe bez političkih uplitanja, a sa dovoljnim finansijskim i ljudskim resursima, kao i pravne garancije za pravično suđenje. Od država članica zahteva se još da se efikasno bore protiv korupcije, jer ona ugrožava stabilnost demokratskih institucija i vladavinu prava. To ujedno zahteva čvrst zakonski i institucionalni okvir za podršku koherentnoj politici za sprečavanje i odvracanje od korupcije. Države članice dužne su

da se postaraju za poštovanje osnovnih prava, zagarantovanih pravnim propisima EU i Poveljom o osnovnim pravima.

Pravosudni sistem

Sadašnje stanje

Izveštaj EK za Kosovo – za 2023. godinu ocenjuje da je Kosovo u ranoj fazi razvoja funkcionalnog pravosudnog sistema. Uprkos povećanju broja produktivnih sudskih sednica, smatra se da postoji ograničen napredak jer je potreban brži tempo zakazivanja sudskih sednica i unapređenje procesa zapošljavanja sudija i tužilaca. Humani resursi i organizacija administracije u celom pravosuđu i dalje je neefikasna. Uspostavljen je Centralni nacionalni sistem krivičnih dokaza, koji je potpuno digitalizovan, a građani Kosova imaju priliku da mu pristupe onlajn od decembra 2022. godine, što im omogućava da dobiju potvrde o krivičnom statusu na internetu. Odluka Vlade o smanjenju plata sudijama i tužiocima i Zakon o platama, koji je naknadno usvojen; ova odluka je osporena u Osnovnom sudu i Zakonu u Ustavnom sudu. U martu 2023. Ministarka pravde i čelnici glavnih institucija pravosudnog sistema potpisali su zajedničku izjavu o posvećenosti reformama pravosuđa, koja odražava najvažnija pitanja kojima se treba baviti, a takođe jača postojeće mehanizme. Za postizanje opipljivih rezultata potrebno je brzo praćenje. Vlada je u septembru 2022. dostavila Skupštini dosije u vezi sa proverom integriteta sudija i tužilaca, koja je formirala *ad hoc* komisiju za finalizaciju ustavnih promena i relevantnog zakonodavstva za proveru integriteta visokih funkcija u pravosudnom sistemu, u skladu sa Mišljenjem Venecijanske komisije iz juna 2022. godine.

Kosovo mora da obezbedi da preporuke Venecijanske komisije budu inkorporirane prilikom izmene i dopune Zakona o Tužilačkom savetu Kosova. Komisija Skupštine za Zakonodavstvo, mandate, imunitete, Poslovnik Skupštine i nadzor Agencije sa sprečavanje korupcije, 20. jula 2023., razmotrila je načelno i preporučila Skupštini načelno usvajanje nacrta zakona o dopuni i izmeni Zakona br. 06/L-056 o TSK, a u julu 2023. uputio Venecijanskoj komisiji da se uveri da je isti u saglasnosti sa njenim preporukama. Ova komisija je 18. decembra 2023. godine, na svojoj 137. plenarnoj sednici, usvojila Mišljenje o Zakonu o TSK i njegovim izmenama i dopunama.

Trebalo bi nastaviti sa naporima da se u potpunosti iskoristi elektronski sistem za upravljanje predmetima (ISUP), kako bi se dalje promovisali alternativni načini rešavanja sporova, kao i da bi se obezbedili pouzdani statistički podaci. Preporuke Komisije iz prethodne godine su samo delimično ispunjene i stoga ostaju važeće. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Preduzimanje hitnih mera za sprovođenje obaveza koje proizilaze iz zajedničke izjave o angažovanju, koju su potpisali rukovodioci institucija pravosudnog sistema, sa posebnim fokusom na unapređenje integriteta, odgovornosti i efikasnosti pravosuđa;
- Povećanje napora da se smanji broj zaostalih predmeta, na osnovu jasnog AK sa revizijama i internom kontrolom podržanom strategijom digitalizacije. U tu svrhu, Kosovo treba da reformiše administraciju suda i tužilaštva i ojača funkcije upravljanja u pravosuđu i tužilaštvu, kako bi se obezbedilo efikasno korišćenje resursa;
- Unapređenje kapaciteta sudija i tužilaca za postupanje u slučajevima rodno zasnovanog nasilja u skladu sa zakonima, strategijom za 2022.-2026. protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama i novim Državnim protokolom za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja.

Štaviše, u okviru 6. PO za pravdu, slobodu i bezbednost, Kosovo je preuzelo obavezu da sprovede sledeće glavne preostale reforme:

- Da nastavi sa sprovođenjem, efikasno i bez odlaganja, Strategije i AP za vladavinu prava, putem urednog i strukturisanog procesa koji obuhvata odgovarajuću međuresornu koordinaciju;
- Da bi se osiguralo da buduća imenovanja u SSK i TKK budu izvršena na vreme

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: Glavni zakoni u oblasti pravosudnog sistema su: Krivični zakonik Republike Kosovo i Zakonik o krivičnom postupku Republike Kosovo (revidiran i usvojen u oktobru 2023.), Zakon o sudovima, Zakon o SSK, Zakon o TSK, Zakon o državnom tužiocu (revidiran u aprilu 2023.), Zakon o specijalnom

tužilaštvu (revidiran u oktobru 2023.), Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, Zakon o sudskoj medicini, Zakon o sudskim veštacima. U cilju daljeg unapređenja usluga slobodnih profesija, usvojeni su Zakon o dopuni i izmenama Zakona o javnom beležniku (revidiran u novembru 2022.) i Zakon o izvršnom postupku (revidiran u julu 2023.). *Politike*: Glavni strateški dokument u ovoj oblasti je Strategija i AP za vladavinu prava 2021.-2026., čiji je cilj jačanje pravosuđa i tužilaštva, krivičnog pravosuđa, pristupa pravosuđu i borbe protiv korupcije. Nezavisne institucije usvojile su sledeće dokumente politike u ovoj oblasti: Strateški plan tužilačkog sistema 2022.-2024., Strategiju i AP za smanjenje broja starih predmeta, AP za upravljanje krizama u pravosuđu i Strateški plan za poboljšanje pristupa pravosuđu 2022.-2025. Najvažnije *institucije* u ovoj oblasti su: Ministarstvo pravde (MP), odgovorno za izradu politika; SSK i TSK, glavni odgovorni za upravljanje radom sudova i tužilaštava, uključujući procedure za imenovanje, disciplinski postupak i vrednovanje rada sudija i tužilaca; i Pravosudna akademija, odgovorna za podizanje kapaciteta sudija i tužilaca.

Politike protiv korupcije

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da je u ovoj oblasti postignut određeni napredak usvajanjem novog Zakonika o krivičnom postupku, Zakona o Agenciji za sprečavanje korupcije (ASK), novog Zakona o prijavljivanju imovine. i Zakona o finansiranju političkih subjekata. Međutim, potrebni su stalni naponi za proaktivnije istrage, konačne sudske odluke i konačno oduzimanje imovine. Dodatne kazne koje zabranjuju vršenje javnih funkcija ili drugih profesija, posebno za one koji su osuđeni za krivična dela u vezi sa korupcijom, se ne primenjuju u dovoljnoj meri. Uprkos poboljšanju rada ASK-a, instrumenti za prevenciju antikorupcije definisani u zakonodavstvu još uvek nisu u potpunosti primenjeni, posebno donošenje planova integriteta u javnim institucijama. Sve u svemu, korupcija i dalje predstavlja ozbiljnu zabrinutost. Postoji potreba za snažnim odgovorom krivičnog pravosuđa na slučajeve korupcije na visokom nivou. S tim u vezi, smena šefa Jedinice za specijalne istrage Kosovske policije je razlog za zabrinutost, što šalje negativan signal o posvećenosti Kosova borbi protiv korupcije. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Jačanje kapaciteta ASK-a u pogledu osoblja i stručnosti, kako bi se osiguralo da može efikasno da ispuni svoj mandat; relevantne institucije moraju usvojiti i sprovesti planove integriteta i interne procedure uzbunjivača (uključujući privatni sektor);
- Dalje jačanje efikasnosti sistema konfiskacije kroz promovisanje upotrebe sistematskog i „redovnog“ konfiskovanja od strane tužilaštva i policije; podizanje stepena specijalizacije i stručnosti za zaplenu i oduzimanje imovine; formiranje fonda za konfiskovanu imovinu;
- Dalje jačanje saradnje između institucija za sprovođenje zakona i tužilaštva, i podsticanje multidisciplinarnе saradnje i pristupa zasnovanog na ciljevima kako bi se obezbedile proaktivne istrage i borba protiv slučajeva korupcije na visokom nivou; sistematsko vođenje finansijskih istraga u sklopu istraga u krivičnim postupcima; garantovanje bezbednosti sudijama i tužiocima;

Štaviše, u okviru 6. *PO za pravdu, slobodu i bezbednost*, Kosovo je preuzelo obavezu da pokaže posvećenost kontinuiranom napretku u ciljanim slučajevima korupcije na visokom nivou i organizovanog kriminala, posebno u kontekstu liberalizacije viza.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo protiv korupcije revidirano je u 2022. u skladu sa preporukama Venecijanske komisije i evropskim standardima. Glavni zakoni u ovom poglavlju su: Krivični zakonik, novi Zakonik o krivičnom postupku, Zakon o ASK, izmenjeni Zakon o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine i službenih poklona i Zakon o finansiranju političkih subjekata, Zakon o zaštiti uzbunjivača i Zakon o sprečavanju sukoba interesa u vršenju javne funkcije. Dokumenti *politika* u ovom poglavlju su: Strategija i AP protiv korupcije 2018.-2022., Strategija pravosudnog sistema za rešavanje slučajeva korupcije i organizovanog kriminala 2022.-2024. i Strategija za vladavinu prava, koja uključuje deo o antikorupcijskim politikama. Vlada je 22. februara 2023. formirala radnu grupu za izradu Strategije protiv korupcije. Glavne *institucije* u ovoj oblasti su: MP i KPV, odgovorni za izradu politika; ASK, nadležna za pokretanje i razvoj postupka za otkrivanje

preliminarne istrage o korupciji i prosljeđivanje krivičnih prijava za slučajeve sumnje na korupciju i sprovođenje propisa o prijavljivanju imovine, sprečavanju sukoba interesa u vršenje javnih funkcija i zaštita uzbunjivača; Nacionalni koordinator za borbu protiv korupcije u Državnom tužilaštvu.

Osnovna prava, zaštita manjina i kulturno nasleđe

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – za 2023. godinu ocenjuje da pravni okvir garantuje zaštitu osnovnih prava u skladu sa evropskim standardima. Ovaj okvir je unapređen donošenjem Zakona o AKKVP, Zakona o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja i Protokola za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja. Kapacitet organa vlasti za praćenje sprovođenja politika i zakona o osnovnim pravima je poboljšán, a stopa primenu preporuka Ombudsmana povećána. Uprkos ovim pozitivnim pomacima, potrebni su dodatni naponi da se delotvorno primeni zakonodavstvo za zaštitu osnovnih prava, uključujući prava manjina, u skladu sa pravnim okvirom. Pitanja osnovnih prava bi trebalo da budu prioriternija na političkom planu, a više ljudskih i finansijskih resursa trebalo bi da se dodeli relevantnim institucijama. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Jačanje zaštite građanskih i osnovnih prava žena donošenjem Građanskog zakonika, sprovođenjem Zakona o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici i jačanjem sprovođenja zakona o rodnoj ravnopravnosti i strategije protiv rodno zasnovanom nasilju;
- Pojačanje zaštitu prava deteta hitnim usvajanjem svih podzakonskih akata Zakona o zaštiti dece i jačanjem kapaciteta za sprovođenje zakona;
- Unapređenje sprovođenja zakona o pravima nevećinskih zajednica (npr. kvote za zastupljenost u državnoj službi; imenovanje direktora Kancelarije za pitanja zajednica) i usvajanje; zakon o kulturnom nasleđu i zakon o verskim slobodama;
- Zaštita i unapređenje duha tolerancije i interkulturalnog dijaloga, u skladu sa preambulom SSP-a, kao i u duhu i prema članu 6. Okvirne konvencije Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina, direktno primenljivog prema Ustavu Republika Kosovo.

Dalje, u okviru 6. *PO za pravdu, slobodu i bezbednost*, Kosovo je preuzelo obavezu da sprovede sledeće glavne preostale reforme:

- Preduzeti konkretne korake za jačanje koordinacije postojećih mehanizama za ljudska prava na centralnom i lokalnom nivou i jačanje uloge službenika za borbu protiv diskriminacije u ministarstvima i opštinama;
- Usvojiti podzakonske akte za Zakon o zaštiti dece, preduzeti konkretnije korake za sprovođenje Zakona o paraplegičarima i tetraplegičarima i Zakona o slepim i potencijalno ujediniti šeme u jedan zakon; prioritarno usvaja Građanski zakonik i sva relevantna specijalizovana zakonodavstva kako bi se obezbedila stabilna i usklađena primena novog građanskog zakonodavstva;
- U oblasti slobode izražavanja, obezbediti, bez daljeg odlaganja, održivo finansiranje RTK, uz očuvanje njene nezavisnosti; da izmeni i usvoji Zakon o MOS, da ažurira svoja ovlašćenja u vezi sa onlajn audiovizuelnim medijskim uslugama regulisanim Direktivom o audiovizuelnim medijskim uslugama iz 2010. godine.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: Glavni zakoni u oblasti osnovnih prava su: Zakon o zaštiti od diskriminacije, Zakon o Ombudsmanu i Zakon o rodnoj jednakosti, na snazi od 2015., kao zakonski paket za ovu oblast, u skladu sa evropskim standardima. Na snazi su i Zakon o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, kao i Zakon o zaštiti deteta, u skladu sa Direktivom EU o borbi protiv seksualnog zlostavljanja, seksualne eksploatacije djece i dječije pornografije. Glavni zakoni u oblasti zaštite manjina i kulturnog nasleđa su: Zakon o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnik u Republici Kosovo, Zakon o upotrebi jezika, Zakon o kulturnom nasleđu i Zakon o posebnim zaštićenim zonama.

Iako Republika Kosovo još uvek nije članica UN, član 22. Ustava izričito predviđa da se ljudska prava i slobode garantovane međunarodnim sporazumima i instrumentima, pored onih zagarantovanih ovim

Ustavom, direktno primenjuju u zemlji i imaju prednost, u slučaju sukoba, na odredbe zakona i drugih akata institucija. Ovaj okvir je u skladu sa standardima Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom. Republika Kosovo još uvek nije potpisnica konvencije, ali je Vlada 13. decembra 2022. godine donela odluku da predloži Skupštini amandman na Ustav za uključivanje Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom u član 22. Ministarstvo zdravlja predložilo je Vladi da da saglasnost na podzakonski akt o vrstama besplatnih pomagala za paraplegičare i tetraplegičare, koja služe za kretanje, prevenciju i pomoć, koji je zasnovan na Zakonu o statusu i pravima paraplegičara i tetraplegičari na Kosovu. Vlada je 09.11.2022. odobrila AU za utvrđivanje Liste, vrsta i pomagala, koja se besplatno daju paraplegičarima i tetraplegičarima, a koja služe za kretanje, prevenciju i pomoć. Što se tiče sprovođenja ovog zakona, KPV/KDU je preduzela pokretanje procesa za izradu koncept dokumenta za Zakon o pružanju usluga na znakovnom jeziku, u cilju unapređenja prava osoba zajednice gluhih na Kosovu.

Politike: Glavni dokumenti politika u ovoj oblasti su: Program za zaštitu i unapređenje ljudskih prava, Nacionalna strategija za prava osoba sa invaliditetom 2013-2023., Kosovski program za rodnu ravnopravnost, Strategija za prava deteta 2019.-2023., Nacionalna strategija protiv nasilja u porodici (usvojena januara 2022.), i Strategija za unapređenje prava zajednice Roma i Aškalija u Republici Kosovo (usvojena u julu 2022.). U okviru izrade politika u oblasti prava osoba sa invaliditetom, s obzirom na to da Strategija za prava osoba sa invaliditetom 2013-2023. ističe 2023., KPV/KDU je pristupilo izradi Strategije 2023. o Prava osoba sa invaliditetom 2024.-2029. i AP o pravima osoba sa invaliditetom 2024.-2026. ovi dokumenti su još uvek u procesu izrade i očekuje se da će biti finalizovani u prvih šest meseci 2024., kao i da budu odobreni od strane vlade.

Institucije: Mehanizmi ljudskih prava osnovani su holističkim pristupom, sa službenicima za ljudska prava u svakoj centralnoj i lokalnoj instituciji, čiji rad koordiniše Kancelarija za dobro upravljanje (pri KPV). Zamenica premijera zadužena za ljudska prava odgovorna je za utvrđivanje prioriteta, kreiranje i koordinaciju Vladinih politika za zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda predviđenih Ustavom i važećim zakonima. Kosovo takođe ima Ministarstvo za zajednice i povratak, Poverenika za jezike, Agenciju za ravnopravnost polova i Instituciju Ombudsmana, kao nezavisni pravni mehanizam za zaštitu, nadzor i unapređenje osnovnih prava i sloboda fizičkih i pravnih lica, kao i da istovremeno deluje kao Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture i drugih surovih, nehumanih i ponižavajućih postupaka i kažnjavanja u svim zemljama u kojima se nalaze lica lišena slobode

Zaštita ličnih podataka

Sadašnje stanje

Izveštaj EK za Kosovo – za 2023. godinu ocenjuje da je Zakon o zaštiti ličnih podataka uglavnom u skladu sa Opštom Uredbom EU o zaštiti ličnih podataka i Direktivom o sprovođenju zakona. Agencija je nastavila da unapređuje svoje kapacitete unapređivanjem zakonskog okvira donošenjem propisa i smernica za organizaciju, sistematizaciju i postupak rada kontrolora i inspekcija. Iako sa ograničenim budžetom i ljudskim resursima, Agencija na nezavisan i efikasan način obrađuje pritužbe za pristup javnim dokumentima i zaštitu podataka.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir: Zakon u ovoj oblasti je Zakon o zaštiti ličnih podataka, koji je uglavnom u skladu sa Opštom uredbom EU o zaštiti ličnih podataka i Direktivom o sprovođenju zakona i podzakonskim aktima koji proističu iz tog zakona. Okvir *politika* sastoji se od Plana redovnih inspekcija i kontrola za zaštitu ličnih podataka, kojeg je usvojila AIP. *Odgovorna institucija* u ovoj oblasti je Agencija za informacije i privatnost, kao samostalna agencija nadležna za nadzor nad sprovođenjem Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, u cilju zaštite prava i osnovnih sloboda fizičkih lica u vezi sa podacima o ličnosti i u vezi sa garantovanje pristupa javnosti javnim dokumentima.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

Pravosudni sistem:

- Reforma pravosudnog sistema kroz finalizaciju zakonskih izmena, obezbeđivanje unapređenja mehanizama odgovornosti, integriteta i efikasnosti za sudije i tužioce, koji su predmet

preliminarnog ispitivanja, u skladu sa preporukama Mišljenja Venecijanske komisije i merama iz Strategije vladavine zakona 2021. -2026.;

- Razvoj pravnog okvira za proveru u pravosudnom sistemu;
- Unapređenje zakonodavstva kako bi se osigurala jedinstvena i kodifikovana primena građanskog prava;
- Dalje unapređenje kapaciteta javnih beležnika kroz veći broj javnih beležnika u skladu sa izmenama iz novog Zakona o javnom beležništvu;
- Dalje unapređenje sistema elektronskog upravljanja predmetima u sudovima i tužilaštvima, uključujući primenu pokazatelja učinka CEPEJ u programu ISUP;
- Dalje unapređenje nacionalnog centralnog registra krivičnih dokaza (NCRKD) obezbeđivanjem tačne provere podataka za krivične predmete;
- Jačanje ljudskih i infrastrukturnih resursa za efikasniji i istinski sistem disciplinskih postupaka i vrednovanje radnog učinka sudija i tužilaca;
- Povećanje efikasnosti i efektivnosti pravosudnog sistema u pitanjima upravnih i radnih sporova kroz uspostavljanje Upravnog i radnog suda;
- Podizanje administrativnih kapaciteta u sudovima putem većeg broja pomoćnog osoblja da bi se osiguralo delotvorno sprovođenje pravde;
- Dalje promovisanje alternativnih mehanizama za rešavanje sporova (posredovanje) u sudovima i tužilaštvima, da bi se smanjila preopterećenost predmetima;
- Dalje unapređenje mehanizama alternativnog rešavanja sporova putem posredovanja, izvršenja i stečaja;
- Unapređenje institucionalnog okvira za jačanje procesa izrade novih politika zasnovanih na podacima (*evidence based policy making*)
- Usvajanje novog strateškog plana tužilačkog sistema 2025.-2027.;

Politike protiv korupcije:

- Unapređenje pravnog okvira i nadzornih organa u cilju povećanja stope rešavanja slučajeva zaplene i konfiskovanja imovine, uključujući upravljanje takvom imovinom;
- Dalje unapređenje međuresornih koordinacionih mehanizama za efikasno i delotvorno postupanje u slučajevima korupcije, privrednog kriminala i organizovanog kriminala;
- Dalje unapređenje institucija za sprovođenje zakona u borbi protiv privrednog i finansijskog kriminala i jačanje efikasnosti oduzimanja imovine i imovinske koristi stečene kriminalom;
- Dalje unapređenje profesionalnih kapaciteta u Specijalnom tužilaštvu (STRK) radi delotvorne primene organizacione strukture u tom tužilaštvu;
- Dalje unapređenje kapaciteta u Agenciji sprečavanje korupcije (ASK), kako bi se obezbedila efektivna i efikasna primena postupka kontrole imovine visokih javnih službenika, sukoba interesa i procene rizika od korupcije u osetljivim sektorima i zakonodavstvu;
- Dalje unapređenje kapaciteta u Agenciji za sprečavanje korupcije (ASK), kako bi se obezbedila efektivna i efikasna primena postupka administrativnog uzbunjivanja.
- Stvaranje mehanizama u ASK za praćenje realizacije planova integriteta;
- Ssprovođenje Strategije i AP protiv korupcije 2024.-2030.;

Osnovna prava, zaštita manjina i kulturno nasleđe:

- Stvaranje adekvatnih mehanizama za kontinuirano praćenje preporuka Ombudsmana, u cilju daljeg rasta stope njihovog sprovođenja;
- Puna funkcionalizacija institucionalnih mehanizama za zaštitu od diskriminacije i osnaživanje službenika za rodnu jednakost u ministarstvima i opštinama;
- Podizanje kapaciteta institucionalnih mehanizama za rodnu jednakost, zaštita od nasilja u porodici i nasilja nad ženama preko osnaživanja uloge žena i devojaka u odlučivanju i ekonomskom osnaživanju, u cilju eliminisanja nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja;
- Usvajanje podzakonskih akata za efikasnu primenu Zakona o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja;

- Kreiranje i razvoj relevantnih politika za procenu rodno uticaja, pored postojećeg regulatornog okvira;
- Dalje unapređenje pravnog okvira za imovinska prava u cilju jasnijeg definisanja i pružanja efikasnijih, dostupnijih i pristupačnijih mehanizama preko kojih će građani moći da ostvare pravno priznavanje svojih prava;
- Unapređenje pravnog okvira i politika za zaštitu prava osoba sa invaliditetom;
- Finansijska podrška skloništim za žrtve rodno zasnovanog nasilja;
- Poboljšanje politika za izvršenje krivičnih sankcija kao i senzibilizacija sudstva o porastu broja izrečenih alternativnih kazni umesto kazni zatvora;
- Poboljšanje međuresorne koordinacije kako bi se osigurale efikasnije istrage i blagovremeno suđenje u slučajevima napada na novinare, seksualnog nasilja i nasilja u porodici, kao i slučajeva zločina iz mržnje i govora mržnje;
- Obezbeđenje održivog finansiranja javnog emitera;
- Unapređenje pravnog okvira i politika za zaštitu nasleđa, uključujući formiranje mehanizama za konzervaciju i integrisani razvoj;
- Formiranje pranih mehanizama za uvoz i izvoz i suzbijanje trgovine kulturnim dobrima, u skladu sa relevantnom Direktivom EU;
- Unapređenje mehanizama za sistemsko praćenje i održavanje spomenika kulturnog nasleđa;
- Podizanje profesionalnih kapaciteta svih koordinacionih tela u zaštiti kulturnog nasleđa i finansijska podrška ustanovama za kulturno nasleđe i reorganizacija njihove organizacione strukture;

Zaštita ličnih podataka:

- Unapređenje politika;
- Poboljšanje inspeksijskih mehanizama za nadzor nad sprovođenjem Zakona o zaštiti ličnih podataka;
- Stvaranje IT infrastrukture za elektronsko upravljanje pritužbama i inspeksijskim predmetima.

3.24. Poglavlje 24: Pravda, sloboda i bezbednost

Ovo poglavlje obuhvata sledeće oblasti; upravljanje granicom, vizna politika i sigurnost dokumenata, migracija, azil, borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma, borba protiv narkotika, borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja, borba protiv terorizma i pravosudna saradnja u krivičnim i građanskim predmetima. Politike EU u ovom dinamičnom poglavlju teže da očuvaju i dalje razviju EU kao zonu slobode, bezbednosti i pravde i da garantuju bezbednost, prava i slobodno kretanje unutar Unije. U ovom poglavlju, *acquis EU* zasniva se na opštim načelima koja proističu iz UFEU i sudske prakse Suda pravde EU. Ovo poglavlje takođe zahteva harmonizaciju međunarodnog privatnog prava, sporazuma o ekstradiciji između država članica i politike u svim drugim oblastima. Kosovo treba postepeno da transponuje *acquis*, da razvije i primeni adekvatan okvir politika i uspostavi institucije sa kapacitetima za sprovođenje transponovanog *acquisa*. Države članice takođe moraju imati neophodne administrativne kapacitete agencija za sprovođenje zakona i drugih relevantnih tela da bi dostigle evropske standarde u ovim oblastima. Politike EU u ovom poglavlju deo su šengenske *acquisa*, uključujući i onu koja predviđa ukidanje kontrole unutrašnjih granica u EU, a za nove države članice suštinski delovi ove *acquisa* se primenjuju nakon posebne odluke Saveta, nakon članstva.

Upravljanje granicom

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da je infrastruktura na graničnim prelazima poboljšana i da sistem upravljanja granicom nastavlja da funkcioniše na zadovoljavajući način. Međutim, nekim objektima je potrebno renoviranje. Nedostatak direktnog onlajn pristupa nekim međunarodnim bazama podataka predstavlja prepreku efikasnom radu na sprečavanju kriminala. Napredak je takođe postignut u sprovođenju revidiranog plana razvoja Nacionalnog centra za upravljanje granicom 2020.-2025. Ipak, i dalje postoji potreba za boljom strateškom procenom i analizom rizika u vezi sa granicom i boljom

saradnjom sa drugim graničnim organima. Na efikasnost takve saradnje utiče nedostatak veze sa važnim međunarodnim mrežama, kao što je Interpolov I-24/7. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Bolju strateška procena i analiza rizika vezanih za granice, uključujući bezbednost;
- Jačanje saradnje sa drugim graničnim organima.

Zatim, u sklopu 6. PO za pravdu, slobodu i bezbednost Kosovo se obavezalo da sprovede ove glavne reforme:

- Obezbediti puni potencijal MCUG putem pune realizacije AP za tu instituciju;
- Ojačati sistem upravljanja granicama osetljivim na odbranu, putem međuregionalne saradnje, uključujući redovnu razmenu informacija, kao i sa agencijama EU koje imaju važnu ulogu u upravljanju osetljivih granica, kao što su Agencija za azil EU (EUAA) i Frontex.

Pravni i institucionalni okvir: ova oblast je regulisana Zakonom o kontroli i nadzoru državne granice i Zakonom o saradnji između organa uključenih u integrisano upravljanje granicom (prema konceptu IUG, koji se primenjuje na Kosovu i drugim zemljama u procesu pridruživanja EU). U toku je izmena Zakona o kontroli državne granice. Na snazi su još i pet (5) podzakonskih akata kojima su delimično transponovani relevantni pravni akti EU i 12 sporazuma o carinskoj saradnji. *Institucije* u ovoj oblasti su: KP, CK i AHV.

Vizna politika

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da Kosovo još uvek nije u potpunosti uskladilo svoje zakonodavstvo sa viznom politikom EU. Kosovo trenutno zahteva vize za građane 110 zemalja, uključujući 22 zemlje koje nemaju bezvizni režim sa šengenskim prostorom Institucije koje izdaju vize imaju kapacitet da digitalno prikupljaju biometrijske identifikatore od podnosilaca zahteva za vizu, mada postoji potreba za poboljšanjem opreme. Kosovo je nastavilo da ispunjava kriterijume vodiča za liberalizaciju viznog režima, dok je 18. aprila 2023. EP odobrio Uredbu (EU) 2023./850, za dopunu i izmenu Uredbe (EU) 2018/1806 za dodavanje Kosova na listu zemalja čiji su državljani oslobođeni posedovanja vize. Na osnovu toga, od 1. januara 2024. građani Republike Kosovo putuju bez viza u zemlje šengenske zone, na kratkoročna putovanja do 90 dana unutar perioda od 180 dana.

Konkretnije, EU preporučuje da tokom 2024. Kosovo treba da se fokusira na razvoj informativne kampanje o pravima i obavezama u vezi sa statusom bezviznog putovanja u šengenskom prostoru, kako bi se sprečila moguća zloupotreba

Zakonodavni i institucionalni okvir: Ovu oblast uređuje Zakon o strancima i šest (6) podzakonskih akata kojima su delimično transponovani relevantni *acquis* EU. *Institucije* u ovoj oblasti su: Ministarstvo inostranih poslova i dijaspora, odnosno Odeljenje za konzularne poslove i misije Spoljne službe; Ministarstvo unutrašnjih poslova, odnosno Odeljenje za državljanstvo, azil i migraciju (ODAM) i Agencija za civilnu registraciju (ACR); kao i Granično odeljenje Kosovske policije.

Migracija

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da je pravni okvir uglavnom usklađen sa *acquis* EU, ali treba preduzeti korake za dalje usklađivanje zakonodavstva, uključujući Zakon o strancima, sa *acquis*-om i međunarodnim standardima. Uprkos naporima Vlade, transnacionalne mreže za krijumčarenje nastavile su da olakšavaju sekundarna kretanja neregularnih migranata sa ulaznih tačaka duž zapadnobalkanske rute. Ostaju praznine u sprovođenju zakona, uglavnom zbog nedostatka koordinacije između vladinih agencija. Policijske kapacitete u oblasti migracija osetljivih na zaštitu treba dalje jačati. Generalno, postoji potreba za boljom međuinstitucionalnom koordinacijom, uključujući i opštine, kao i za poboljšano sistematsko praćenje i vrednovanje. Pružanje adekvatne nege i bezbednosti najugroženijim grupama migranata ostaje izazov. Treba preduzeti mere da se poveća bezbednost tražilaca azila u objektima, posebno da se spreči rodno zasnovano nasilje. Konkretnije, EU preporučuje da tokom 2024. Kosovo treba dalje da poveća i ojača kapacitete vlasti za identifikaciju neregularne migracije i pružanje kvalitetnije usluge zaštite. Takođe se

preporučuje da Kosovo uskladi zakonodavstvo sa Direktivom 2008/115/EZ (Direktiva o povratku), uključi kategoriju humanitarne zaštite i produži period dobrovoljnog povratka.

Zatim, u sklopu 6. *PO za pravdu, slobodu i bezbednost* Kosovo se obavezalo da sprovede ove glavne reforme:

- Ojačati međuresornu saradnju i koordinaciju, naročito između različitih političkih i bezbednosnih institucija, uključujući interoperabilnost sistema IT;
- Poboljšati sisteme za upravljanje podacima, uključujući stavljanje u funkciju jednog usaglašenog i održivog mehanizma za registraciju i prikupljanje biometrijskih podataka, u skladu sa važećim međunarodnim standardima i standardima EU, kao i garantovati interoperabilnost/interakciju sistema upravljanja informacijama i bazama podataka, uključujući na regionalnom nivou, kroz dalji razvoj informacionog sistema za upravljanje migracijama.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir: Zakoni u ovom poglavlju su: Zakon o državljanstvu, Zakon o strancima, Zakon o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima, Zakon o azilu, kao i 23 bilateralna sporazuma o readmisiji. Na snazi su i podzakonski akti koji proističu iz tih zakona. Dokumenti *politika* u ovoj oblasti su: Strategija migracije 2021.-2025., Laki profil migracije (kao sveobuhvatan dokument sa standardnim podacima o migracijama i drugim oblastima koje potencijalno utiču na fenomen migracije, kao što su ekonomska i socijalna situacija, tržište rada, ljudski kapital, obrazovanje, trgovina i dr.) i Vodič o najboljem interesu deteta. *Institucije* odgovorne u ovoj oblasti su: MUP, odnosno Odeljenje za državljanstvo, azil i migraciju; Kosovska policija, odnosno Granična služba i Direkcija za istragu trgovine ljudima, Odeljenje za reintegraciju repatriiranih lica; kao i Vladin organ za migraciju i opštine.

Azil

Sadašnje stanje

Izveštaj EK za Kosovo – 2023. ocenjuje da je pravni i institucionalni okvir u ovoj oblasti uglavnom u skladu sa *acquis*-em. Međutim, neophodno je stvoriti potpuno efikasan sistem ulaska sa jasnom pravnom osnovom, uključujući identifikaciju, skrining i upućivanje lica koja traže međunarodnu zaštitu i onih sa posebnim potrebama. Novi zakon o strancima je prilika da se daju jasne definicije; takođe treba da utvrdi odredbe za olakšanu integraciju. Kosovo je i dalje tranzitni put za većinu ljudi koji dolaze sa mešovitim kretanjem. Ograničeni kapaciteti u pogledu biometrijskih uređaja i nedostatak interoperabilnosti podataka utiču na efikasnost registracije i dalje obrade zahteva za azil. Da bi ispunila svoj mandat, Graničnoj policiji je potrebna adekvatna oprema i više stručnosti. Dosadašnja praksa izdavanja „Potvrde za smeštaj u Prihvatnom centru za privremene emigrante“, kojom se dozvoljavaju prava na smeštaj u trajanju od 15 dana, bez dodele pravnog statusa u ovom periodu, nije u skladu sa *acquis* EU u ovoj oblasti. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Uključivanje izbeglica u šeme socijalne zaštite
- Uspostavljanje potpuno delotvornog sistema ulaska;
- Poboljšanje kapaciteta službenika na prvom kontaktu za utvrđivanje identiteta i upućivanje lica koja traže međunarodnu zaštitu i osoba sa posebnim potrebama;
- Dalje podizanje kapaciteta Granične policije za osetljivu zaštitu migracije.

Zatim, u okviru 6. *PO za pravdu, slobodu i bezbednost* Kosovo se obavezalo da sprovede ove glavne reforme:

- Poboljšati sisteme upravljanja podacima, uključujući stavljanje u funkciju usaglašenog i održivog mehanizma za registraciju i prikupljanje biometrijskih podataka u skladu sa važećim međunarodnim standardima i standardima EU;
- Postepeno povećavati stručno i specijalizovano osoblje nadležnih institucija, u transparentnom postupku zapošljavanja, sa fokusom na stručnosti i traženju tehničkoj ekspertizi;
- Kod procedura, dalje podizanje kapaciteta rukovodilaca za utvrđivanje statusa izbeglice (RSD) kako bi se obezbedili standardi kvaliteta u upravljanju i odlučivanju o azilu, primenom standardizovanih informacija o zemlji porekla (COI) i korišćenjem ubrzane i pojednostavljene

procedure za jasno utemeljene slučajeve i za neosnovane slučajeve u toku postupka pre prijema ili kontrole na granici.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir: Zakon koji uređuje ovu oblast je Zakon o azilu, kojim je delimično transponovano šest (6) pravnih akata EU, kao i AU za postupke i kriterijume za utvrđivanje statusa lica bez državljanstva, način sticanja državljanstva za lica bez državljanstva i lica sa statusom izbeglice. *Institucija* zadužena za ovu oblast je MUP, tačnije Odeljenje za državljanstvo, azil i migraciju (u okviru kojeg funkcioniše i Centar za tražioce azila).

Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma

Sadašnje stanje

Izveštaj EK za Kosovo - 2023. ocenjuje da borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma ne donosi potrebne rezultate. Potrebno je uložiti više napora da bi se postigao značajan nivo proaktivnih istraga, konačnih sudskih odluka i oduzimanja imovine. Kapaciteti policije i tužilaštva moraju biti ojačani. Pranje novca i finansiranje terorizma se ne istražuju kao krivična dela sama po sebi, već samo u odnosu na druga krivična dela, te da se paralelne finansijske istrage ne sprovedu sistematski u slučajevima organizovanog kriminala. Izveštaj preporučuje da se saradnja i koordinacija između agencija značajno poboljšaju. Usvajanje standardnih policijskih operativnih procedura za centralizaciju svih aspekata finansijskih istraga u skladu sa preporukama Radne grupe za finansijsku akciju (FATF) još nije dalo konkretne rezultate. Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma treba izmeniti i dopuniti kako bi se uskladio sa Direktivom IV i V o AML i CFT, a ne da bi se nametala nepotrebna ograničenja na finansijsku održivost OCD niskog rizika.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir: Glavni zakoni u ovom poglavlju su: Krivični zakonik, Zakon o sprečavanju pranja novca i suzbijanju finansiranja terorizma, Zakon o sprovođenju ciljanih međunarodnih finansijskih sankcija, Zakon o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine visokih javnih službenika i službenih poklona. Na snazi je i više podzakonskih akata koji proističu iz zakona koji uređuju ovu oblast. Glavne *institucije* u ovoj oblasti su: Finansijsko obaveštajna jedinica; MFRT, CK i PUK; PK; Državno tužilaštvo; i Specijalno tužilaštvo Republike Kosovo.

Borba protiv narkotika

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da Kosovo još uvek nije usvojilo novu strategiju i AP za borbu protiv narkotika. Nisu preduzeti ni neophodni koraci da se obezbedi operativni kapacitet Opservatorije za droge i da se stvori sistem ranog upozoravanja. Ostaje da se preispita zakonodavstvo u ovoj oblasti, kako bi ono bilo sveobuhvatnije i usaglašeno sa zakonodavstvom EU. Tužilaštvo i dalje nedostaju profesionalni kapaciteti za efikasno rešavanje krivičnih dela u vezi sa drogom. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Razumevanje tržišta droga od strane institucija za sprovođenje zakona i tužilaštva, kroz analitički rad. Dalje unaprediti međuinstitucionalnu saradnju i razmenu informacija u borbi protiv trgovine drogom.
- Unapređenje i određivanje prioriteta uspostavljanja saradnje, koordinacije i razmene informacija između institucija za sprovođenje zakona u regionu Zapadnog Balkana.
- Puna funkcionalizacija Nacionalne opservatorije za narkotike.

Zatim, u sklopu 6. *PO za pravdu, slobodu i bezbednost* Kosovo se obavezalo da sprovede ove glavne reforme:

- Agencije za sprovođenje zakona da nastave sve veću zaplenu nezakonitih droga, naročito kokaina i heroina, i da rade po konceptu od obaveštajnih podataka do zatvora;
- Poboljšati međuresornu saradnju i razmenu informacija, na svim nivoima, u borbi protiv trgovine drogama;
- Staviti u funkciju Nacionalnu opservatoriju za narkotike u okviru MUP-a.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir: Glavni zakoni u ovom poglavlju su: Krivični zakonik; Zakonik o krivičnom postupku; Zakon o opojnim drogama, psihotropnim supstancama i prekursorima, koji se zasniva na Konvencijama UN o: opojnim drogama, o psihotropnim supstancama, i protiv nelegalnog prometa opojnim drogama i psihotropnim supstancama. Na snazi je i AU za izdavanje i upotrebu metadona za programe održavanja. *Institucije odgovorne u ovoj oblasti su:* KP, tačnije Odeljenje za istragu trgovine drogama (uz podršku drugih odeljenja); DKI, OAK; MZ, tačnije Zdravstveni inspektorijat, Kosovska agencija za medicinsku opremu i proizvode; Kosovska agencija za sudsku medicinu; Državni tužilac; MP, tačnije Odeljenje za sudsku medicinu; i SSK. U okviru Ministarstva unutrašnjih poslova rade i nacionalni koordinator i Sekretarijat nadležan za ovu oblast.

Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da Kosovo ima određeni nivo pripremljenosti u ovoj oblasti. Poboljšanja zakonodavnog okvira za borbu protiv organizovanog kriminala još nisu dala opipljive rezultate. Mali broj zaplenjene imovine i dalje predstavlja ključnu zabrinutost. Neophodni su stalni naponi kako bi se osigurale proaktivne istrage, konačne sudske odluke i uključujući konfiskaciju imovine. Mora se garantovati operativna nezavisnost institucija za sprovođenje zakona. Zakon o pranju novca i finansiranju terorizma je potrebno izmeniti i dopuniti kako bi u potpunosti bio u skladu sa Direktivama 4. i 5. EU o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma i novim međunarodnim standardima. Zakonodavstvo o trgovini ljudima je u velikoj meri usklađeno sa relevantnim *acquis* EU, ali je primena i dalje ograničena. Efikasna primena mehanizama za zaštitu svedoka i dalje se suočava sa izazovima, pošto mali broj potencijalnih svedoka ima dovoljno poverenja u sposobnost kosovskih institucija da ih čuvaju. Uprkos napretku, umešanost organizovanih i naoružanih grupa u trgovinu oružjem i dalje predstavlja ozbiljnu zabrinutost. Krijumčarenje cigareta i duvana je sve veća zabrinutost. Kosovo je ključna tranzitna zemlja za šverc falsifikovanih cigareta i legalno proizvedenih duvanskih proizvoda koji se ilegalno transportuju kroz susedne zemlje zapadnog Balkana. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Proaktivne istrage, pravosnažne sudske odluke i konačna konfiskacija imovine;
- Jačanje kapaciteta Specijalnog tužilaštva i istrage i krivičnog gonjenja slučajeva organizovanog kriminala visokog profila;
- Bolje iskoristiti postojeća snažna sredstva predviđena Krivičnim zakonikom i Zakonom o proširenim ovlašćenjima za konfiskaciju. Novi zakon o sprovođenju ciljanih međunarodnih finansijskih sankcija koristi se kao efikasno sredstvo u borbi protiv organizovanog kriminala.
- Efikasno sprovesti novu organizacionu strukturu policije i nastaviti sa sprovođenjem o pristupu vođenom obaveštajnim podacima i radu policije u zajednici, kao ključnim modelima rada policije;
- Proaktivno i zajednički ciljati i procenjivati/eskalirati organizovane kriminalne grupe i sistematski nastaviti sa finansijskim istragama u svim fazama krivičnih istraga u svim slučajevima organizovanog kriminala i korupcije, kao i pokretati nezavisne istrage o pranju novca;
- povećati napore za sprečavanje i borbu protiv kriminalnih mreža uključenih u krijumčarenje migranata i trgovinu ljudima, kao i za identifikaciju i upućivanje žrtava na službe pomoći; obezbediti finansijsku održivost skloništa i pomoć žrtvama trgovine ljudima.

Zatim, u sklopu 6. *PO za pravdu, slobodu i bezbednost* Kosovo se obavezalo da sprovede ove glavne reforme:

- Ojačati multidisciplinarnu saradnju u istražnim postupcima kroz komunikaciju i razmenu informacija između institucija, zajedničkih inspekcija i multidisciplinarnih istražnih timova;
- Primeniti zajednički pristup (policija - tužilac) zasnovan na ciljevima borbe protiv teških krivičnih dela i organizovanog kriminala u sklopu policijskog rada vođenog obaveštajnim podacima;
- Tužilaštvo i organi za sprovođenje zakona treba da utvrde konkretne strateške prioritete za postupanje u zasebnim pojavama, organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou;
- Sistematski obavljati finansijske istrage u svim fazama krivičnih istraga u svim težim slučajevima organizovanog kriminala i korupcije.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir: Glavni zakoni u ovoj oblasti, u koje je transponovan veći broj akata *acquis*-a, su: Krivični zakonik, Zakonik o krivičnom postupku, Zakon o zaštiti svedoka, Zakon o sprečavanju i borbi protiv sajber kriminala, Zakon o sajber bezbednosti (usvojen februara 2023.), Zakon o upravljanju oduzetom i zaplenjenom imovinom, Zakon o zaštiti zakona o uzbunjivačima, Zakon o policiji, Zakon o opojnim drogama, psihotropnim supstancama i prekursorima, Zakon o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima, Zakon o naknadi za žrtve krivičnih dela, Zakon o kontroli i nadzoru državne granice, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, Zakon o Kosovskoj obaveštajnoj agenciji, Zakon o državnom tužiocu, Zakon o klasifikaciji informacija i verifikaciji bezbednosti, Zakon o sudovima, Zakon o zaštiti ličnih podataka i Zakon o prisluškivanju elektronskih komunikacija.

Dokumenti *politika* u ovoj oblasti su: Nacionalna strategija i AP protiv organizovanog kriminala, Nacionalna strategija i AP protiv narkotika, Strategija za kontrolu i prikupljanje malog i lakog oružja, Nacionalna strategija protiv trgovine ljudima usvojena juna 2022. i Nacionalna strategija sajber bezbednosti 2023.-2027. usvojena oktobra 2023.

Institucije odgovorne u ovoj oblasti su: MUP, odnosno PK; MFRT, MP; OAK; SSK; TSK; tužilaštva; i sudovi.

Borba protiv terorizma

Sadašnje stanje

U izveštaju EK o Kosovu - 2023. ocenjuje se da uprkos značajnim naporima, zemlja nastavlja da se suočava sa izazovima u borbi protiv terorizma i sprečavanju nasilnog ekstremizma i radikalizacije. Zabrinjava porast nasilnih incidenata verskog ekstremizma u porodicama i uticaj drugih oblika ekstremizma Kosovske vlasti moraju da baalansiraju napore za sprečavanje i borbu protiv nasilnog ekstremizma u svim oblicima, sa merama rehabilitacije i reintegracije. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Osnivanje Nacionalnog centra za borbu protiv terorizma i nasilnog ekstremizma ili ojačati Kancelariju nacionalnog koordinatora adekvatnim finansijskim i ljudskim resursima i obezbediti redovnu praksu sprovođenja zajedničkih procena pretnji;
- Kosovske vlasti treba da poboljšaju svoje kapacitete da se bave terorističkim sadržajem na mreži, uključujući povećanje napora na otkrivanju terorističkih sadržaja koji se upućuju korisnicima interneta, kao i povećanje napora da osnaže civilno društvo da razvije kontraefikasan narativ.
- Nastavak pregleda strategija, AP i programa za reintegraciju i rehabilitaciju.

Zatim, u okviru 6. *PO za pravdu, slobodu i bezbednost* Kosovo se obavezalo da sprovede ove glavne reforme:

- Da osnuje kancelariju nacionalnog koordinatora sa dovoljnim finansijskim i ljudskim resursima;
- Operacionalizovati strukturu/mehanizam u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova za zaštitu kritične infrastrukture, sa potrebnim budžetom i resursima, počevši od obuke kadrova i izrade podzakonskih akata i drugih potrebnih dokumenata za to.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir: Glavni zakoni u ovom poglavlju su: Krivični zakonik, Zakonik o krivičnom postupku, Zakon o sprečavanju pranja novca i borbi protiv finansiranja terorizma; Zakon o zabrani pridruživanja oružanim sukobima van teritorije zemlje. Dokumenti *politika* u ovoj oblasti su: Strategija za sprečavanje i borbu protiv terorizma usvojena u junu 2023. Program rehabilitacije i reintegracije radikalizovanih pojedinaca je takođe ažuriran i odobren. *Institucije* odgovorne u ovoj oblasti su: MUP, OSK, MFRT, odnosno OK i PUK; FOJ; KP i STRK. U okviru Ministarstva unutrašnjih poslova funkcioniše i Sekretarijat nadležan za ovu oblast.

Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim pitanjima

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu - 2023. ocenjuje da, iako Kosovo nije članica većine multilateralnih ugovora o međusobnoj pravnoj saradnji, ono jednostrano primenjuje standarde priznatih međunarodnih ugovora. Saradnja između Kosova i Eurojust-a je dalje napredovala. Dva nova bilateralna sporazuma o pravosudnoj saradnji u građanskim stvarima su stupila na snagu i Kosovo je preduzelo korake da zaključi dodatne

bilateralne sporazume. Kosovske vlasti još uvek nisu preduzele nikakve radnje da sarađuju sa Evropskim javnim tužilaštvom.

Zatim, u zaključcima 6. *PO za pravdu, slobodu i bezbednost* preporučuje se zaokruživanje pravnog okvira u ovoj oblasti i nastavak napora da se ispregovoraju novi bilateralni sporazumi o uzajamnoj međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim i građanskim stvarima.

Zakonodavni i institucionalni okvir: Ova oblast uređena je Zakonom o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim stvarima i Zakonom o međunarodnoj pravnoj saradnji u građanskim stvarima, kojima je transponovan niz pravnih akata EU. *Institucija* zadužena u ovoj oblasti je MP, tačnije Odeljenje za međunarodnu pravnu saradnju.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

Upravljanje granicom:

- Unapređenje međunarodne saradnje sa organima kao što su Frontex, Selec, itd.;
- Otvaranje novih graničnih prelaza sa susednim zemljama;
- Unapređenje opreme za nadzor i kontrolu granice;

Vizna politika:

- Širenje SIVK u drugim diplomatsko konzularnim misijama Republike Kosovo;

Azil:

- Stvaranje stabilnog sistema centralne i lokalne saradnje za tražioce azila koji traže međunarodnu zaštitu;
- Izgradnja objekta za ugrožene grupe u Centru za azil;

Migracija:

- Unapređenje međunarodne saradnje u borbi protiv neregularnih migracija;
- Promovisanje regularnih i kružnih migracija;
- Podizanje kapaciteta alternativnog smeštaja za migrante, prihvatnog centra za strance.

Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma:

- Dalje unapređenje pravnog okvira i politika u oblasti borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma, uključujući dopunu i izmenu Zakona o borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma, u cilju usklađivanja sa Direktivom IV. i Direktiva V EU u ovoj oblasti i njihova implementacija;
- Jačanje kapaciteta Finansijsko obaveštajne jedinice (FOJ) u borbi protiv finansiranja terorizma i pranja novca;
- Jačanje međuinstitucionalne saradnje, uključujući među-institucionalnu saradnju sa organima za sprovođenje zakona i obveznicima, kroz uspostavljanje zajedničkih multidisciplinarnih mehanizama za istragu obaveštajnih službi o pranju novca;
- Razvijanje napora da se postigne značajan nivo proaktivnih istraga, pravosnažnih sudskih odluka i konačne zaplene imovine;
- Izrada naprednih smernica za agencije za sprovođenje zakona za istragu i krivično gonjenje pranja novca kao pojedinačnog krivičnog dela i paralelne finansijske istrage;
- Jačanje procene rizika, upravljanja rizikom i strateškog okvira;
- Jačanje preventivnih mera za pranje novca i finansiranje terorizma;
- Jačanje opšte strukture nadzornog okvira;
- Jačanje veština da se utvrdi stvarno vlasništvo i da se ograniči zloupotreba pravnih lica i pravnih sporazuma u svrhu PN/FT;
- Jačanje istraga i krivičnog gonjenja PN/FT;
- Ojačati reforme započete sa ciljem decentralizacije slučajeva pranja novca na tužioce koji nisu iz STRK-a, ali da zadrži visokoprofilne i obimne predmete koje će nadgledati i procesuirati STRK;
- Preduzeti sistematske mere za promovisanje autonomne istrage i krivičnog gonjenja pranja novca (bez potrebe za gonjenjem povezanih krivičnih dela) na osnovu nedavne sudske prakse;
- Razvoj mehanizama za adresiranje povratnih informacija u cilju povećanja kvaliteta izveštaja, analiza i istraga slučajeva pranja novca.

Borba protiv narkotika:

- Unapređenje saradnje sa EMCDDA;

Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja:

- Izrada baze podataka za krivične evidencije, uključujući dokaze za osuđena lica;
- Povećanje broja sudija i unapređenje specijalizacije tužilaca i sudija u oblasti organizovanog kriminala;
- Podizanje tehničkih kapaciteta laboratorija Kosovske agencije za sudsku medicinu;
- Povećanje broja naloga za konfiskaciju imovine i generalno bolji rezultati i trajnom oduzimanju nezakonito stečene imovine;
- Jačanje multidisciplinarnih timova da proaktivno ciljaju i identifikuju organizovane kriminalne grupe;

Borba protiv terorizma:

- Podizanje tehničkih, logističkih i tehnoloških kapaciteta na planu borbe protiv terorizma i sprečavanja širenja ekstremizma preko interneta i društvenih medija;
- Podizanje tehničkih, logističkih i tehnoloških kapaciteta na polju terorizma;
- Podizanje kibernetičkih kapaciteta protiv terorizma;
- Jačanje kapaciteta i pristupa za deradikalizaciju i reintegraciju;
- Povećanje učešća opštinskih vlasti u planiranju i sprovođenju rehabilitacije i reintegracije, kao i u preventivnom radu, uključujući stvaranje multidisciplinarnih timova u opštinama;
- Jačanje uloge probacione službe u nadgledanju sankcija i mera u zajednici i u podršci zatvorenicima nasilnim ekstremistima na uslovnoj slobodi;
- Jačanje kapaciteta tužilaca i sudija u identifikaciji različitih oblika nasilnog ekstremizma;
- Jačanje kapaciteta za utvrđivanje i zaštitu kritične infrastrukture;

Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim pitanjima

- Unapređenje međunarodne pravne saradnje u pitanjima izručenja i uzajamne pravne pomoći u krivičnim i građanskim stvarima;
- Članstvo (pristupanje) Haškoj konvenciji za priznavanje i izvršenje sudskih odluka u građanskim i privrednim stvarima;
- Članstvo u Haškoj konferenciji o međunarodnom privatnom pravu.

3.25. Poglavlje 25: Nauka i naučna istraživanja

Ovo poglavlje zahteva kapacitete za sprovođenje pravnih propisa i politika EU o naučnim istraživanjima i tehnološkom razvoju i za praćenje njenih ciljeva u tim oblastima. Takvi kapaciteti su preduslov za učešće u programima EU za naučna istraživanja i inovacije, u cilju lakše integracije u Evropski istraživački prostor.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ističe da je Kosovo u ranoj fazi priprema u oblasti nauke i istraživanja. Određeni napredak je postignut tokom perioda izveštavanja kada je Kosovo značajno poboljšalo svoj učinak u okviru okvirnog programa EU za istraživanje i inovacije. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Puno sprovođenje Nacionalnog naučnog programa, uključujući određivanje prioriteta i promociju naučnih istraživanja i inovacija, obezbeđivanje veće potrošnje na istraživanje i inovacije i nastojanje da se stimulišu investicije iz privatnog sektora razvojem strategije pametne specijalizacije;
- Nastavak napora za povećanje učešća u programu EU *Horizon Europe*.

Štaviše, u *PO za inovacije, informaciono društvo i socijalnu politiku*, Kosovo je preduzelo da sprovede ove glavne reforme:

- Pripremiti statističke podatke (prema Priručniku Frascati OECD-a) o državnim izdacima za naučna istraživanja i inovacije kao procenat BDP-a i učinku u odnosu na prioritete Evropskog prostora za naučna istraživanja;
- Obezbediti neophodne statističke indikatore kako bi Kosovo moglo da učestvuje na *European Innovation Scoreboard*;

- Ojačati i poboljšati učešće u programu *Horizon Europe*, sa ciljem dostizanja barem nivoa iz 2019. i učestvovati u glavnim inicijativama ovog programa (ESS, EOSC, EuroHPC), posebno u zajedničkom poduhvatu EuroHPC, i da se pridruži XI rundi Evropskog socijalnog istraživanja;
- Kompletirati proces analize preduzetništva za Strategiju pametne specijalizacije.

Zakonodavni i institucionalni okvir

Zakon koji uređuje naučno-istraživački rad je Zakon br. 04/L-135 o istraživačko-naučnoj delatnosti, koji predviđa dobre evropske prakse za podršku naučnom istraživanju, sa fokusom na ekonomski i društveni razvoj, kao i odredbe koje regulišu vezu naučnog istraživanja sa privredom i industrijom. Glavna institucija u ovom poglavlju je Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija (MOTI), odgovorno za razvoj politika u oblasti nauke i naučnog istraživanja. MONTI, zajedno sa MIPT-om, je takođe glavna institucija odgovorna za naučna istraživanja i inovacije, pri čemu prva pokriva uglavnom naučni okvir, a druga industrijsku i političku stranu kao koncepte preduzetništva. Pored ovih, Nacionalni naučni savet je struktura odgovorna za upravljanje prioritetima nacionalnog naučnog istraživanja. Kosovo je pridružena država članica sa punim pravima kao međunarodni partner za saradnju u Okvirnom programu EU za naučno istraživanje i inovacije Horizont 2020., gde je dostiglo stopu učešća od 20.01%, sa 21 finansiranim projektom

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Obezbeđivanje finansija za naučno-istraživačku delatnost;
- Integracija Kosova u Evropski istraživački prostor (ERA);
- Unapređenje naučnih i industrijskih inovacija u funkciji ekonomskog razvoja zemlje.

3.26. Poglavlje 26: Obrazovanje i kultura

Oblasti obrazovanja i obuke, omladine, sporta i kulture uglavnom spadaju u nadležnosti država članica. UFEU predviđa da EU podstiče saradnju između država članica i nudi im dopunsku podršku, uz puno poštovanje njihove odgovornosti za sadržinu nastave, organizovanje obrazovnog sistema i stručnog usavršavanja, kao i kulturnu, nacionalnu i regionalnu raznovrsnost. Komunitarno pravo se u ovom poglavlju sastoji uglavnom od okvira saradnje, kroz programe i otvorene metode koordinacije, kako bi se ostvarila konvergencija nacionalnih politika i zajedničkih ciljeva.

Sadašnje stanje

U Izveštaju EK o Kosovu - 2023., EU preporučuje da se tokom 2024. Kosovo fokusira na:

- Izrada smernica puta za sprovođenje ključnih reformi obrazovnog sistema, uključujući preporuke u okviru EF - *Rapid Education Diagnostic*;
- Završiti primenu novog kurikularnog okvira za osnovno obrazovanje, revidirati postojeće tekstove i obezbediti održivu obuku za nastavnike; sistematski primeniti mehanizme osiguranja kvaliteta na svim nivoima obrazovanja;
- Unapređenje upravljanja SOO i povećanje kvaliteta obrazovanja i stručnog osposobljavanja za profesije potrebne u funkciji Garancije za mlade;
- Razvoj nastavnog plana i programa za obrazovanje u ranom detinjstvu;
- Unapređenje stručnog obrazovanja i obuke (SOO);
- Podizanje kapaciteta Prosvetne inspekcije;

Dalje, u zaključcima *PO o inovaciju, informacionoj društvu i socijalnoj politici*, identifikovano je nekoliko aspekata kojima se treba baviti u narednom periodu, uključujući:

- Poboljšanje kvaliteta obrazovanja na svim nivoima, kroz sistematsku primenu postojećih mehanizama obezbeđenja kvaliteta, kao što su koordinatori kvaliteta, inspekcije škola u obrazovanju, uključujući i stručno obrazovanje, i obezbeđivanje striktnog praćenja uslova Kosovske agencije za akreditaciju za akreditaciju programa visokog obrazovanja;
- Usvajanje Zakona o udžbenicima i nastavnim materijalima,
- Obezbeđivanje primene Zakona o prosvetnoj inspekciji;

- Nastaviti sa redovnim objavljivanjem tačnih podataka u svim oblastima obrazovanja i mladih (uključujući rashode BDP-a na obrazovanje), koji bi trebalo da budu merljivi, sledljivi i uporedivi tokom vremena. Osigurati da se informacioni sistem za upravljanje obrazovanjem dalje razvija kako bi zadovoljio sadašnje i buduće potrebe u ovoj oblasti;
- Povećana administracija, povećano učešće i sprovođenje međunarodnih procena;
- Povećanje stope upisa u ranom detinjstvu na nivou 02 ISCED 2011;
- Nastavak napora na povećanju stope upisa učenika sa posebnim potrebama i sprečavanju napuštanja;
- Povećanje učešća u Erasmus programu

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Pravni okvir u oblasti obrazovanja čine Zakon br. 03/L-060 o nacionalnim kvalifikacijama, Zakon br. 04/L-037 o visokom obrazovanju, Zakon br. 05/L-018 o državnom maturalnom ispitu; Zakon br. 03/L-068 o obrazovanju u opštinama Republike Kosovo, Zakon br. 06/L-046 o Inspektorijatu za obrazovanje u Republici Kosovo, Zakon br. 02/L-52 o predškolskom obrazovanju i Zakon br. 04/L-032 o preduniverzitetskom obrazovanju. U oblasti obrazovanja i stručnog osposobljavanja, glavni zakoni su: Zakon br. 04/L-138 o obrazovanju i stručnom usavršavanju, Zakon br. 04/L-143 o obrazovanju i osposobljavanju odraslih i Zakon br. 03/L-060 o nacionalnim kvalifikacijama. Pravni okvir u oblasti kulture obuhvata Zakon br. 02/L-57 o institucijama kulture, Zakon br. 2003/24 o sportu, Zakon br. 04/L-056 o Nacionalnom ansamblu pesama i igara „Šota“, Zakon br. 04/L-59 o Filharmoniji, operi i baleta Kosova, Zakon br. 2004/22 o kinematografiji, Zakon br. 02/L-88 o kulturnom nasleđu i Zakon br. 04/L-106 o pozorišta. Dalje, početkom 2023., Skupština je usvojila Zakon br. 08/L-111 o Državnoj arhivi i Zakonu o anti-dopingu na Kosovu, kao i završena podzakonska akta za sprovođenje Zakona o kulturnom nasleđu. Pored ovih, Vlada je usvojila i Nacrt zakona o kinematografiji i Nacrt zakona o autorskom i srodnim pravima.

Glavni dokumenti politike u ovom poglavlju su: Strategija obrazovanja 2022.-2026., Nacionalna strategija o kulturnom nasleđu 2017.-2027. i Strategija o mladim 2019.-2023.

Glavna institucija u ovom poglavlju je MONTI, odgovorna za izradu i sprovođenje zakona i politika na svim nivoima obrazovanja, upravljanje sistemom sertifikacije nastavnika i promovisanje politike naučnog istraživanja. U njegovom sastavu deluje Centar za priznavanje diploma, zadužen za priznavanje visokih stručnih i univerzitetskih kvalifikacija stečenih u inostranstvu. Postoje i sledeće institucije nadležne za okvir nastavnih planova i programa, licenciranje, akreditaciju i sertifikaciju različitih nivoa obrazovanja, uključujući Nacionalnu upravu za kvalifikacije, Kosovsku agenciju za akreditaciju i Agenciju za obrazovanje i profesionalnu obuku odraslih lica. Opštine su odgovorne za preduniverzitetsko obrazovanje u vezi sa izgradnjom školskih objekata; registracija studenata; zapošljavanje nastavnika i drugog osoblja; registraciju, licenciranje i inspekciju predškolskih ustanova; tarifa učešća u predškolskim ustanovama; mehanizmi komunikacije sa roditeljima; itd.

Glavna institucija u oblasti kulture je Ministarstvo kulture, omladine i sporta, nadležno za izradu i sprovođenje zakona i politika, dok Inspektorijat za kulturna dobra nadzire sprovođenje Zakona o kulturnom nasleđu i drugih relevantnih zakonskih propisa, dok deluju i druge ustanove kulture, umetnosti i kinematografije. Odgovornost za sprovođenje i praćenje zakonskih propisa za posebne zaštićene zone imaju: MAPPI, MALS i opštine.

Prioritetni srednjoročni ciljevi

- Usaglašavanje obrazovanja i stručnog usavršavanja sa zahtevima tržišta rada i primenom Okvira nastavnog plana i programa;
- Delotvorno upravljanje obrazovnim sistemom na svim nivoima.
- Pобољшanje kvaliteta i integriteta visokog obrazovanja, u skladu sa međunarodnim standardima;
- Jačanje kapaciteta Obrazovnog inspektorijata, u skladu sa važećim propisima EU i međunarodnim standardima;

- profesionalno usavršavanje nastavnika;
- Povećanje kapaciteta za inkluziju u predškolsko obrazovanje.

3.27. Poglavlje 27: Ambijent

Promovisanje održivog razvoja i zaštita ambijenta ciljevi su politika EU u ovom poglavlju. Zasnivaju se na preventivnom delovanju shodno načelu „zagađivač plaća“, radi suzbijanja ekološke štete na samom izvoru, podele odgovornosti, ali i integrisanja zaštite ambijenta u drugim politikama. Komunitarno pravo u ovom poglavlju sadrži preko 200 akata, uključujući horizontalne propise i sprovedbene akte. Usklađenost sa pravnim propisima EU zahteva znatna ulaganja, dok su je njihovu primenu i sprovođenje potrebna snažna i dobro premljena administracija, nacionalnom i na lokalnom nivou.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. procenjuje da je Kosovo u ranim fazama pripreme za ovo poglavlje, ali tokom ovog izveštajnog perioda je postignut ograničen napredak, posebno usvajanjem Zakona o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja u martu 2023. takođe je postignut određeni napredak u harmonizaciji zakona o upravljanju otpadom, vodama i industrijskom zagađenju i upravljanju rizicima, dok nije bilo napretka u oblasti zaštite prirode, hemikalija i regulisanja buke. Štaviše, Kosovo treba da poveća političku posvećenost i administrativne kapacitete za rešavanje pitanja u vezi sa degradacijom ambijenta i izazovima klimatskih promena i da značajno unapredi primenu zakonodavstva, u skladu sa ciljevima Zelene agende za zapadni Balkan. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Povećati obuhvat prikupljanja otpada, široko primeniti smanjenje, odvajanje, reciklažu i ponovnu upotrebu otpada;
- Efikasno rešavanje pitanja divljih deponija i uvođenje mera cirkularne ekonomije za smanjenje otpada, izrada i odobravanje međuopštinskih planova za integrisano upravljanje otpadom i stvaranje sistema proširene odgovornosti proizvođača;
- Intenziviranje rada na smanjenju industrijskog zagađenja kroz sprovođenje i preduzimanje mera za nesprovođenje zakona o sprečavanju i integrisanoj kontroli zagađivanja;
- Usklađivanje i pokretanje primene zakonskih odredbi o ekološkoj odgovornosti, šteti i kriminalu;
- Primena načela „zagađivač plaća“ i podizanje svesti javnosti o zaštiti ambijenta.
- Sprovođenje Strategije i AP za klimatske promene;
- Priprema mape puta za usaglašavanje sa Zelenom agendom za Zapadni Balkan i *acquis*-em o klimi, usvajanje Nacionalnog plana za energiju i klimu, u skladu sa zahtevima Energetske zajednice, i finalizacija dugoročne strategije za dekarbonizaciju;
- Priprema za usaglašavanje sa EU sistemom trgovanja emisijama (ETS).

Zaključci 6. *POI za transport, ambijent, energetiku i regionalni razvoj* u izvesnoj meri su u skladu sa preporukama *Izveštaja EK za Kosovo – 2023.*, sa nekoliko aspekata koje treba rešavati, uključujući:

- Usvajanje AP za kvalitet vazduha i plana kvaliteta vazduha za Prištinu;
- Izrada mera kontrole zagađenja vazduha za Prištinu i druge relevantne aglomeracije i osetljiva područja;
- Izrada i početak sprovođenja sveobuhvatnog plana za razvoj institucionalnih kapaciteta za sprovođenje propisa o upravljanju otpadom;
- Promena nacionalne strategije upravljanja otpadom, kako bi se obuhvatili ciljevi reciklaže, mere za upravljanje opasnim otpadom i međuopštinska saradnja;
- Usvajanje plana upravljanja "Beli Drin";
- Završetak izrade planova upravljanja rečnim slivovima za preostala vodna tela;
- Usvajanje Nacrta zakona o vodama Kosova;
- Izrada AP za biodiverzitet u skladu sa Strategijom zaštite ambijenta;
- Finalizacija i usvajanje Zakona o zaštiti prirode;
- Usvajanje Prostornog plana za nacionalni park „Šar“;
- Izdavanje integrisanih dozvola za smanjenje štetnih industrijskih emisija, posebno za preduzeća u državnom vlasništvu;

- Aktivnije učešće u aktivnostima u okviru Mehanizma civilne zaštite Unije;
- Nastaviti sa usklađivanjem zakona i usvajanjem strateških dokumenata o klimatskim promenama, zaštiti od buke, industrijskom zagađenju, te proceni potreba i oporavku, garantujući usklađenost sa principima i prioritetima Zelenog sporazuma i Zelene agende za Zapadni Balkan.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: Glavni zakoni u ambijentu su sledeći: Zakon o zaštiti ambijenta, čiji je cilj usklađivanje ekonomskog razvoja i društvenog blagostanja sa temeljnim načelima zaštite ambijenta shodno konceptu održivog razvoja, promovisanje zdravog ambijenta i postepeno usklađivanje sa ekološkim standardima EU; Zakon o strateškoj proceni uticaja na ambijent, koji uređuje strateško procenjivanje uticaja planova i programa na ambijent, kako bi se obezbedio visok stepen zaštite ambijenta i zdravlja ljudi; Zakon o proceni uticaja na ambijent, čiji je cilj da spreči i smanji negativan uticaj predloženih javnih i privatnih projekata, u cilju očuvanja i unapređenja ambijenta, zaštite zdravlja ljudi i unapređenje kvaliteta njihovih života. Na snazi su i zakoni koji uređuju specifične oblasti u ovom poglavlju: Zakon o otpadu, Zakon o zaštiti od buke, Zakon o zaštiti prirode, Zakon o Nacionalnom parku Prokletije, Zakon o Nacionalnom parku Šar, Zakon o zaštiti vazduha od zagađenja, Zakon o hemikalijama, Zakon o biocidnim proizvodima, Zakon o klimatskim promenama, Zakon o šumama Kosova, Zakon o zaštiti od prirodnih nepogoda i drugih nesreća, Zakon o Agenciji upravljanje vanrednim situacijama, Zakon o zaštiti od požara, Zakon o vatrogasnoj službi i spašavanju, Zakon o lovu i Zakon o poljoprivrednom zemljištu. Ovi zakoni u velikoj meri su usklađeni sa *acquis* EU, a na snazi je i veliki broj podzakonskih akata koji su delimično transponovani sa *acquis* EU.

Glavni dokumenti politika u ovom poglavlju su: Strategija za zaštitu ambijenta, Strategija za klimatske promene 2019.-2028. i AP za klimatske promene, Državna strategija za vode 2023.-2027. i AP 2023.-2025. Postoji više dokumenata koji se primenjuju na konkretne oblasti: Strategija 2021.-2030. i AP 2021.-2023. o integrisanom upravljanju otpadom, Strategija i AP o biodiverzitetu, Nacionalni plan za smanjenje emisija (NPSE) 2018.-2027., Strategija o šumama, Nacionalna strategija o nacionalnom sektoru nedrvnih šumskih proizvoda, Plan nacionalnog reagovanja i Državna strategija i AP za smanjenje rizika od prirodnih katastrofa i drugih katastrofa 2023.-2028. Čak su i ovi dokumenti politika u velikoj meri usklađeni sa ciljevima EU.

Glavna *institucija* u ovom poglavlju je Ministarstvo ambijenta, prostornog planiranja i infrastrukture (MAPPI), odgovorno za izradu i sprovođenje zakona i politika, uključujući usklađivanje sa pravnim propisima i standardima EU i međunarodnim konvencijama, i za utvrđivanje obaveznih standarda.

U ovom poglavlju, druge institucije su takođe uključene u kreiranje i sprovođenje politike: MPŠRR, ME, MZ (uključujući NIJZ), MIPT, MALS, MIPD, ARV.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Usvajanje AU za transpoziciju Nacionalne direktive o granicama emisija;
- Uključivanje direktiva EU u kosovsko zakonodavstvo o protoku otpada;
- Izrada AU za potpunu transpoziciju Direktive o nitratima;
- Usklađivanje sa EU sistemom trgovanja emisijama (ETS);
- Usvajanje i početak sprovođenja Strategije prilagođavanja klimatskim promenama;
- Transpozicija Direktive br. 2004/35/EZ o odgovornosti za ambijent, Direktiva br. 2003/04/EZ za pristup informacijama, Direktiva br. 66/2010/EZ za eko-oznaku;
- Uspostavljanje sistema za vraćanje depozita (SRD) za staklene, plastične i aluminijumske boce;
- Transpozicija EU Direktive o tretmanu urbanih otpadnih voda (UWWTD) i Direktive EU o poplavama;
- Početak sprovođenja Plana upravljanja rekom Drini i Bardhë;
- Usvajanje Prostornog plana Nacionalnog parka Šar;
- Pažljivo praćenje integrisanih dozvola za smanjenje štetnih industrijskih emisija, posebno za preduzeća u državnom vlasništvu;
- Izrada programa praćenja površinskih i podzemnih voda;

- Sanacija sanitarne deponije u Peći, izgradnja nove ćelije i zatvaranje sivlje deponije u Istoku;
- Dalje unapređenje nacionalnog zakonodavstva o biodiverzitetu, u skladu sa Direktivom o pticama EU i Direktivom o staništima i Mrežom NATURA 2000;
- Podizanje institucionalnih kapaciteta za određivanje područja NATURA 2000;
- Usvajanje Uredbe o energiji i klimi;
- Nacionalna inventura šuma III;
- Funkcionalizacija katastra šuma-šumskog fonda Kosova;
- Razvoj veb-aplikacije za meta-podatke o ambijentu na Kosovu;
- Unapređenje kapaciteta za ekološke inspekcije.

3.28. Poglavlje 28: Zaštita potrošača i zdravlja

Zaštita potrošača i javnog zdravlja izuzetno je važna i proteže se na sve sektore i utiče na sve privredne subjekte čije proizvode javnost konzumira ili koristi. Pravni akti EU u ovom poglavlju štite ekonomske interese potrošača u smislu bezbednosti proizvoda, njihovih opasnih falsifikata i odgovornosti za neispravne proizvode. U EU se obezbeđuju visoki zajednički standardi za kontrolu duvana, krvi, tkiva, ćelija organa i lekova za ljudsku i veterinarsku upotrebu, kao i visoki zajednički standardi za zaštitu prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti i tretiranju ozbiljnih prekograničnih zdravstvenih pretnji, uključujući zarazne bolesti.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da je Kosovo u ranoj fazi priprema u ovoj oblasti. Generalno, postignut je ograničen napredak u usvajanju Zakona o opštoj bezbednosti proizvoda, ali Zakon o zaštiti potrošača još uvek nije usvojen. Kosovo je postiglo usklađenost sa digitalnim sertifikatom EU za COVID. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Usvojiti zakon o zaštiti potrošača;
- Povećati ljudske i finansijske kapacitete i sisteme neophodne za sprovođenje reformi u zdravstvenom sektoru, posebno uvođenjem elektronskog informacionog sistema javnog zdravlja i poboljšanjem pristupa i zdravstvenog statusa za one koji su u najugroženijim situacijama;
- Osigurati rigoroznu primenu kontrole duvana, u skladu sa relevantnim *acquis* EU i međunarodnim obavezama.

Dakle, u zaključcima *PO za Unutrašnje tržište i konkurenciju* identifikovano je nekoliko aspekata koje treba adresirati:

- Izmena Zakona o zaštiti potrošača kako bi se uklonili sporni elementi (posebno član 16.8 zastavice i 81. garancije), i tehnički nedostaci;
- Usvajanje podzakonskih akata za sprovođenje zakona o bezbednosti proizvoda;
- Nastavak i unapređenje, sa drugim zainteresovanim stranama, aktivnosti podizanja svesti o pravima potrošača i obavezama trgovaca, posebno u vezi sa onlajn kupovinom;
- Povećanje ljudskih kapaciteta Ministarstva trgovine i industrije, posebno u pogledu inspektora, radi bolje zaštite potrošača.
- Usvajanje osnovnih zakona o javnom zdravlju: zakona o zdravlju, zakona o zdravstvenoj zaštiti i zakona o promovisanju zdravstvene edukacije;
- Usvajanje zakonodavstva i AP o kontroli duvana.
- Uvođenje mera za pružanje adekvatnih usluga primarne zdravstvene zaštite i obaveznog zdravstvenog osiguranja, i primena daljih mera za unapređenje standarda kvaliteta u zdravstvenoj zaštiti, uključujući u aktivnostima promovisanja zdravlja i obukama;
- Rad na pripremi osnovnog paketa i realizaciji konsultacija i svesti pre početka naplate premija za Fond zdravstvenog osiguranja;
- Usvajanje i sprovođenje AP za zarazne bolesti;
- Usklađivanje zakonskih propisa sa Uredbom EU o kozmetičkim proizvodima, kako bi se omogućilo kosovskim preduzećima da izvoze na tržište EU.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Zaštita potrošača: Zakon koji uređuje ovu oblast je Zakon br. 06/L-034 o zaštiti potrošača, delimično usklađen sa *acquis-em*, koji reguliše tržišne odnose i uslove u odnosima između preduzeća i potrošača, uključujući označavanje proizvoda, indikatore cena, javne usluge i nepoštene poslovne prakse, prava potrošača u vezi sa ugovorima, upravna i sudska zaštita interesa potrošača i institucionalni okvir. Na snazi su i šest (6) podzakonskih akata za njegovo sprovođenje. Dokument politike u ovoj oblasti je Program zaštite potrošača 2021.-2025., koji usmerava politike i prioritete. Glavna *institucija* u ovoj oblasti je MIPT, tačnije Odeljenje za zaštitu potrošača u koordinacionoj i administrativnoj ulozi, koje ujedno prima žalbe potrošača zbog povrede njihovih prava i prosleđuje te žalbe nadležnim regulatornim institucijama. Postoji i Savet za zaštitu potrošača koji funkcioniše kao međuresorna koordinaciona i savetodavna struktura za politike u ovoj oblasti. U njemu učestvuju AHV, CBK, KRTE i OGD i poslovna udruženja.

Zaštita zdravlja: pravni okvir u ovoj oblasti čine sledeći zakoni: Zakon o zdravstvu, Zakon o zdravstvenom osiguranju, Zakon o sprečavanju i kontroli zaraznih bolesti, Zakon o transfuziji krvi, Zakon o medicinskim proizvodima i sredstvima, Zakon o komorama zdravstvenih profesionalaca, Zakon o transplantaciji tkiva i ćelija, Zakon o Crvenom krstu Kosova, Zakon o promovisanju i zaštiti dojenja, Zakon o reproduktivnom zdravlju, Zakon o hitnoj zdravstvenoj zaštiti i Zakon o zdravstvenoj inspekciji.

Glavni dokument politike u ovoj oblasti je Sektorska zdravstvena strategija, dok je u cilju daljeg unapređenja zdravlja majke, deteta, tinejdžera i reproduktivnog zdravlja usvojen Strateški plan kao sveobuhvatan okvir ciljeva za smanjenje morbiditeta i mortaliteta majki i dece na Kosovu. Glavna institucija u ovoj oblasti je Ministarstvo zdravlja, odgovorno za izradu i sprovođenje zakona i politika i uspostavljanje obaveznih standarda u ovoj oblasti. Pružanje zdravstvenih usluga organizovano je na tri nivoa javnog sistema: primarna, sekundarna i tercijarna odnosno specijalizovana zdravstvena zaštita. Glavna institucija nadležna za kontrolu pušenja je Zdravstvena inspekcija MZ, dok su centralni inspektorijati i drugi organi resornih ministarstava – kao što su Sanitarna inspekcija (AHV), Tržišna inspekcija (MIPT), Inspektorijat za rad (MFRT), Inspektorijat za obrazovanje (MONTI), Transportni inspektorijat (MAPPI), Kosovska policija (MUP) i opštinski inspektorijati su sekundarne institucije za ovu svrhu.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

Zaštita potrošača:

- Sprovođenje Programa zaštite potrošača 2021.-2025.;
- Jačanje i dalji razvoj administrativnih kapaciteta u Odeljenju za zaštitu potrošača;
- Kontinuirana realizacija aktivnosti podizanja svesti o zaštiti potrošača;
- Kontinuirano povećanje nivoa uključenosti i podrške udruženja potrošača i drugih aktera u oblasti zaštite potrošača;
- Primena novog Zakona o zaštiti potrošača;
- Razvoj politika u oblasti digitalnih usluga;
- Ažuriranje integrisane elektronske platforme 'konsumatori.rks-gov.net';

Zaštita zdravlja:

- Nastavak usaglašavanja zakonodavstva sa *acquis-em* o pravima pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti, mentalnom zdravlju, transplantaciji organa, prevenciji povreda, zaštiti od pušenja, ishrani, fizičkoj i mentalnoj aktivnosti;
- Stavljanje u funkciju državnog organa, odnosno Odseka za biomedicinu, na osnovu Zakona o presađivanju tkiva i ćelija;
- Razvoj nove zdravstvene strategije i sprovođenje postojećih strategija, uključujući strateški okvir za kontrolu kancera; promovisanje zdravlja i zdravstvena edukacija; primarna zdravstvena zaštita; mentalno zdravlje; antimikrobna rezistencija; program imunizacije; zdravlje majke, deteta adolescenta i reproduktivno zdravlje; vakcinacija; i HIV-AIDS;
- Pripreme za funkcionalizaciju fonda zdravstvenog osiguranja kroz kompletiranje zakonskog okvira za početak naplate doprinosa za šemu obaveznog zdravstvenog osiguranja.

3.29. Poglavlje 29: Carinska unija

U ovom poglavlju, *Komunitarno pravo* sastoji se gotovo isključivo od direktno obavezujućih propisa za države članice. Obuhvata Carinski zakonik EU i njegove sprovedbene odredbe, kombinovanu nomenklaturu, zajedničku carinsku tarifu, kao i odredbe o tarifnoj klasifikaciji; oslobađanje od arinskih dažbina, carinske suspenzije i određene tarifne kvote. Deo ovog Zakona su i druge odredbe kao što su one za carinsku kontrolu falsifikovane robe i prekursora droga, izvoz kulturnih dobara i međusobnu administrativnu pomoć u carinskim i tranzitnim pitanjima. Države članice moraju da obezbede potrebne kapacitete za sprovođenje, uključujući povezanost sa relevantnim kompjuterizovanim carinskim sistemima EU, te da primene posebna pravila za oblasti koje se odnose na Komunitarno pravo, kao što je spoljna trgovina.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da je Kosovo umereno pripremljeno u oblasti carina. Što se tiče carinskog zakonodavstva, u Izveštaju se navodi da je Vlada nedavno usvojila novi Nacrt Zakonika o carinama i akcizama, koji je usklađen sa Carinskim zakonikom Unije. Tokom perioda koji pokriva ovaj izveštaj, ističe se da je Kosovo otvorilo carinarnice u luci Drač i Porto Romano (Albanija), povećalo broj ovlašćenih ekonomskih operatera i primenilo carinske mere za zaštitu prava intelektualne svojine (PIS). Carina Kosova (CK) je nastavila borbu protiv narkotika i drugih aktivnosti šverca. Zbog pitanja priznanja, nije postignut napredak u podnošenju zahteva Kosova da postane posmatrač u skladu sa Konvencijom o zajedničkom tranzitu. Što se tiče pravila o poreklu, Kosovo nastavlja da primenjuje Pan-evro-mediteransku konvenciju (PEM). CK nastavlja da sistematski razmenjuje podatke o prekograničnom kretanju robe između privreda Zapadnog Balkana. Kosovo učestvuje u programu EU za saradnju u oblasti carina. CK je i tokom 2023. bila aktivna u borbi protiv ilegalnih prekograničnih aktivnosti i zajedno sa Policijom otkrila i zaplenila značajne količine narkotika u vrednosti od nekoliko miliona evra. CK, drugi organi za sprovođenje zakona i resorne institucije dobro sarađuju u borbi protiv neformalne ekonomije i carinskih prevara. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Nastavak usklađivanja sa Carinskim zakonikom Unije i *acquis*, uključujući usvajanje Zakonika o carinama i akcizama;
- Ojačati administrativne i profesionalne kapacitete Carine i osigurati da se sprovedu procesi transfera i selekcije zasnovani na zaslugama i transparentnosti.
- Ukloniti sve tarife koje se naplaćuju izvozcima/uvozcima na javnim i privatnim unutrašnjim carinskim terminalima.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Glavni zakon u ovom poglavlju je Zakon o carini i akcizama Kosova br. 03/L-109, uglavnom u skladu sa *acquis*-em i carinskim okvirom EU. Na snazi su i 24 podzakonska akta koja upotpunjuju pravni okvir za oblast carine. Politike u ovom poglavlju su delimično određene međunarodnim trgovinskim sporazumima i odnosima Kosova, kao što su SSP i drugi multilateralni i bilateralni trgovinski sporazumi i strateškim okvirom za upravljanje javnim finansijama. Carina posluje na osnovu Operativne strategije, koja definiše ciljeve i zadatke koje je Vlada predvidela u ovom poglavlju, dok je u četvrtom kvartalu 2023. počela revizija Strateškog plana 2024.-2028. i AP. Od 2020. Kosovo učestvuje u Carinskom programu EU koji podržava razvoj i rad carinskih IT sistema i saradnju između carinskih službi.

Glavna institucija u ovom poglavlju je Carina Kosova (CK), izvršna agencija u okviru MFRT odgovorna za sprovođenje politika i odluka, dok je MFRT, u ime Vlade, institucija odgovorna za izradu zakona i politika. Pored naplate carinskih prihoda, Carina je ključna institucija za naplatu PDV-a od uvoza, akciza i za zaštitu društva od fiskalne utaje i krijumčarenja zabranjene robe sa štetnim dejstvom u vidu privrednog kriminala. CK koristi najnoviju verziju carinskog sistema ASYCUDA World 4.3.2, koji omogućava da veći broj modula ima neke funkcije kojih nije bilo u prethodnim verzijama. Druge institucije sa kojima CK sarađuje u ovom poglavlju su: MIPT, MUP (uglavnom KP) i MPŠSR (uglavnom AHV).

Kratkoročni i srednjoročni prioritetni ciljevi

- Izrada podzakonskih akata za primenu Zakonika o carinama i akcizama;
- Zapošljavanje novih carinskih službenika;
- Kontinuirana modernizacija CK prema standardima iz Carinskog uputstva EU;
- Dalje jačanje koordinacije između carine, agencija za sprovođenje zakona i drugih relevantnih institucija u borbi protiv sive ekonomije i carinskih prevara;
- Finalizacija razmene informacija na regionalnom nivou zemalja CEFTA-e kroz SEED+ sistem;
- Zahtev za status neformalnog posmatrača u Konvenciji o zajedničkom tranzitu EU.

3.30. Poglavlje 30: Spoljni poslovi

Acquis EU u ovoj oblasti uglavnom se sastoje od akata koje direktno primenjuju države članice koje proizilaze iz multilateralnih i bilateralnih obaveza EU u oblasti trgovine i iz niza autonomnih trgovinskih mera. Neke direktive o izvoznim kreditima i robi dvostruke namene zahtevaju izmene nacionalnog zakonodavstva. Od zemalja koje pristupaju se zahteva da progresivno usklađuju svoje komercijalne politike prema trećim zemljama i u okviru međunarodnih organizacija (na pr. STO, OECD) sa politikama i stavovima koje su usvojile EU i njene države članice. U oblasti humanitarne i razvojne politike, države članice moraju da se pridržavaju zakonodavstva EU i međunarodnih obaveza EU i da obezbede adekvatne kapacitete za učešće u razvojnim i humanitarnim politikama EU.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. procenjuje da je Kosovo u ranoj fazi pripreme za ovo poglavlje i da je postiglo ograničen napredak tokom perioda izveštavanja. Kosovo je postiglo napredak u primeni Sporazuma o regionalnom zajedničkom tržištu, posebno ratifikacijom tri „sporazuma iz Berlinskog procesa“ o slobodnom kretanju i međusobno priznavanje kvalifikacija. Kosovo treba da se uzdrži od preduzimanja daljih jednostranih trgovinskih mera bez obrazloženja ili prethodnih konsultacija sa Komisijom, u skladu sa svojim obavezama iz SSP. Nesuglasice oko predstavljanja Kosova dovele su do toga da vlada blokira mehanizme odlučivanja u CEFTA-i. Kosovo još nije stvorilo humanitarnu i razvojnu politiku. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Sprovođenje obaveza u okviru AP za Zajedničko regionalno tržište 2021.-2024.;
- Ratifikacija i primena Dodatnog protokola 5 CEFTA za olakšavanje trgovine i Dodatnog protokola 6 za trgovinu uslugama; i vođenje pregovora i donošenje Dodatnog protokola 7 za rešavanje sporova;
- Usvajanje Uredbe o osnivanju istražnog punkta za olakšavanje trgovine;
- Početak procesa kreiranja politike razvoja i humanitarne pomoći.

Bilateralni sporazumi sa trećim zemljama

Kosovo ima niz sporazuma o slobodnoj trgovini sa trećim zemljama. Kosovo je postiglo sporazum o komercijalnom partnerstvu i saradnji sa Ujedinjenim Kraljevstvom i prvi sastanak Partnerskog saveta održan je u decembru 2022.

U junu 2022., države EFTA i Kosovo su zvanično pokrenule pregovore o slobodnoj trgovini. Između avgusta i decembra 2022. održane su dve runde pregovora, uz dobar napredak u svim oblastima.

3.31. Poglavlje 31: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika

Zajednička spoljna i bezbednosna politika (ZSBP) i Evropska bezbednosna i odbrambena politika (EBOP) zasnivaju se na pravnim aktima, uključujući pravno obavezujuće međunarodne sporazume, kao i na dokumentima politika. *Komunitarno pravo* sastoji se od političkih deklaracija, odluka i sporazuma. Države članice treba da budu u stanju da vode politički dijalog u okviru ZSBP, u pogledu deklaracija EU, da učestvuju u akcijama EU i uvode sankcije i restriktivne mere. Zemlje pristupnice treba da progresivno usklađuju svoju spoljnu politiku sa deklaracijama EU te da uvode sankcije i restriktivne mere kad se to od njih zatraži.

Sadašnje stanje

Shodno SSP (članovi 5, 11. i 13), Kosovo će nastaviti da usaglašava svoju spoljnu politiku sa određenim merama koje proističu iz EBOP. Deo obaveza po osnovu SSP je normalizacija odnosa sa Srbijom, poštovanje načela regionalne saradnje i delotvorne saradnje sa misijom EU tokom trajanja njenog mandata. Jednostranom primenom sankcija i drugih restriktivnih mera koje je EU uvela protiv Rusije i Belorusije nakon vojnog napada na Ukrajinu, Republika Kosovo je pokazala svoju posvećenost usklađivanju svoje spoljne politike sa PPJS-om EU.

Dijalog sa Srbijom

Republika Kosovo ostaje posvećena dijalogu pod posredovanjem EU o normalizaciji odnosa sa Srbijom, u cilju postizanja konačnog, sveobuhvatnog, pravno obavezujućeg sporazuma o normalizaciji odnosa u čijem je središtu uzajamno priznavanje. Kosovo ozbiljno ocebjuje da taj dijalog ima ozbiljan značaj za poboljšanje života građana i dobrosusedskih odnosa između dveju država i u korist mira i stabilnosti u regionu. *Izveštaj EK Kosovu – za 2022. godinu* ocenjuje da uprkos redovnih mesečnih sastanaka na nivou glavnih pregovarača i jednog sastanka na visokom nivou (u avgustu 2022.), nije postignut napredak ka konačnom sporazumu. Strane su postigle dogovor o Smernicama za sprovođenje Sporazuma za energiju u junu 2022. i o putovanju građana iz obe zemlje samo sa ličnim kartama u avgustu 2022.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir: Glavni zakonit u ovom poglavlju, u skladu sa načelima i ciljevima EU, jesu: Zakon o Ministarstvu odbrane, Zakon o Kosovskim bezbednosnim snagama i Zakon o služenju u Kosovskim bezbednosnim snagama. Na snazi su još i Zakon o vojnoj policiji u KBS i Zakon o parlamentarnom povereniku za KBS (usvojen u 2022.) kao i Zakon o klasifikaciji informacija i bezbednosnoj proveru, Zakon o OAK Zakon o slanju pripadnika KBS van zemlje, Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma i Zakon o zabrani pridruživanja oružanim sukobima van teritorije zemlje. Dokumenti *politika* u ovom poglavlju su: Strategija bezbednosti, Strategija odbrane i sveobuhvatni plan tranzicije KBS. *Institucije* odgovorne u ovom poglavlju su: Ministarstvo inostranih poslova i dijaspore (uključujući spoljnu službu), KPV, Ministarstvo odbrane i Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Kontinuirano usklađivanje spoljne politike Republike Kosovo sa Zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom (ZSBP) EU;
- Obuka državnih službenika u oblasti spoljne politike i bezbednosti;
- Sprovođenje AP od strane Ministarstva spoljnih poslova za najefikasniji razvoj političkog dijaloga između Republike Kosovo i EU;
- Intenziviranje lobiranja za članstvo u globalnim i regionalnim multilateralnim organizacijama, posebno u EU, NATO, OEBS i UN.

3.32. Poglavlje 32: Finansijska kontrola

Ovo poglavlje obuhvata unutrašnju kontrolu javnih finansija (UKJF) i spoljnu (SR) i zaštitu finansijskih interesa EU i Evra od falsifikovanja. EU nema mnogo specifičnog zakonodavstva o CBFP-u i spoljnoj reviziji, ali je zasnovano na dobrim praksama i međunarodnim standardima. U ovoj oblasti, zemlje pristupnice usvajaju i međunarodne standarde CBFP-a i eksterne revizije koje je uspostavila Međunarodna organizacija za vrhovne revizorske institucije (INTOSAI) i dobre prakse EU.

Sadašnje stanje

Izveštaj EK o Kosovu – 2023. ocenjuje da je Kosovo dostiglo određeni nivo pripremljenosti u ovoj oblasti. Naglašava se da je Kosovo ostvarilo ograničen napredak tokom ovog perioda usvajanjem nove Strategije za reformu upravljanja javnim finansijama 2022.-2026. i AP. Ali primenu oba treba ubrzati. S druge strane, ističe se da Kosovo treba dalje da uskladi zakonodavstvo za unutrašnju kontrolu javnih finansija (KBFP) sa najboljim praksama EU. Zatim, Izveštaj daje prioritet primenu menadžerske odgovornosti, uključujući delegiranje odgovornosti za donošenje odluka; (ii) adresiranje efektivnih mera unutrašnje kontrole; i (iii) sistematsko praćenje preporuka unutrašnjih i spoljnih revizora. Takođe se ističe da parlamentarni nadzor upravljanja javnim sredstvima nije efikasan. EU preporučuje da se Kosovo tokom 2024. fokusira na:

- Efikasno sprovođenje Strategije reforme upravljanja javnim finansijama 2022.-2026. i relevantne aktivnosti sa UKJF-om i spoljnom revizijom;
- Izrada i usvajanje novog Zakona o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti zasnovanog na najboljim praksama EU i usaglašavanje ovog zakona sa Zakonom UKJF-a;
- Unapređenje upravljačke odgovornosti budžetskih korisnika na centralnom i lokalnom nivou;
- Unapređenje saradnje NKR i Skupštine putem: (i) poboljšana parlamentarna kontrola sprovođenja budžeta, i (ii) sprovela i pratila kontinuirano i efikasno preporuke revizora NKR.

Dalje, u zaključcima *PO SSP-a za ekonomske i finansijske poslove i statistiku*, identifikovano je nekoliko aspekata kojima se treba baviti, uključujući unapređenje menadžerske odgovornosti i stepen sprovođenja preporuka, jačanje kapaciteta za rad unutrašnjih jedinica za reviziju, osiguranje kvaliteta, nastavak proširenja odbora za reviziju (uključujući i na lokalnom nivou) i sprovođenje detaljne analize kako bi se identifikovale organizacije koje se bave visokorizičnim MJF (kojima će možda biti potrebno obavezno upravljanje rizikom kao funkcija u budžetskoj organizaciji). U okviru eksterne revizije potrebna je izmena Zakona o glavnom revizoru i Državnoj revizorskoj službi, ukidanjem obaveze sprovođenja revizije regularnosti svake godine u svim budžetskim organizacijama i početak primene revizorskog pristupa zasnovanog na riziku. Izveštaj takođe podvlači potrebu da budžetske organizacije nastave da prate i izveštavaju o sprovođenju preporuka IR i da obezbede neophodna sredstva za to, i podstiče povećanje broja revizija učinka od strane NKR, sa fokusom na teme od javnog interesa. Na planu zaštite finansijskog interesa EU, preporučuje se dalje usklađivanje krivičnih propisa za borbu protiv prevara, kao i preduzimanje koraka za osnivanje službe za koordinaciju borbe protiv prevara.

Zakonodavni okvir i okvir politika, i institucionalni okvir

Kosovo ima na snazi sveobuhvatan zakonodavni okvir u oblasti unutrašnje kontrole javnih finansija, uključujući zakone, smernice i propise. Ovu oblast uređuju Zakon br. 06/L-021o unutrašnjoj kontroli javnih finansija i podzakonski akti za sprovođenje tog zakona. Taj zakon uređuje sistem unutrašnje kontrole javnih finansija koji obuhvata finansijsko upravljanje i kontrolu, internu reviziju, kao i njihovo usklađivanje sa međunarodnim standardima za internu kontrolu i internu reviziju. Važeći propisi o unutrašnjoj kontroli javnih finansija sadrže opšta načela o pozivaju se na standarde INTOSAI, Okvir COSO i standarde Instituta za internu reviziju. U ovom poglavlju važe i sledeći zakoni: Zakon o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti za rad, Zakon o finansijama lokalne samouprave, zakoni o godišnjim budžetima države, Zakon o javnim nabavkama, zakon o javnim preduzećima; Zakon o organizaciji i funkcionisanju državne uprave i nezavisnih agencija, Zakon o generalnom revizoru i DRS, zakon o pristupu javnim dokumentima. Što se tiče zaštite evra od falsifikovanja, primenjuje se AU CBK o izbegavanju falsifikovanih novčanica i kovanica falsifikovanih evra iz opticaja, koje važi za sve finansijske institucije koje je licencirala CBK a koje posluju na Kosovu. Zatim, CBK je izdala dokument „Važeći saveti za operatore gotovine“ sa uputstvima za postupanje sa novcem za koji se posumnja da je falsifikovan.

Osnovni dokument politike u ovom poglavlju je Strategija reforme upravljanja javnim finansijama 2022.-2026. i AP za njeno sprovođenje. NKR je izradila novi Strateški plan 2023.-2026., za čiju sprovođenje izrađuje godišnje operativne planove i godišnje planove revizije, kao i godišnje planove obuke i stručnog usavršavanja.

Institucije odgovorne za ovo poglavlje su: MFRT, odgovorno za internu kontrolu; i Nacionalna kancelarija za reviziju, nadležna za spojnu reviziju. I budžetske organizacije imaju odgovornost u ovoj oblasti, preko jedinica za internu reviziju, odbora za reviziju i struktura za menadžersku odgovornost za rad.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

Unutrašnja kontrola javnih finansija:

- Sprovođenje Strategije za upravljanje javnim finansijama, deo za unutrašnju kontrolu javnih finansija;
- Priprema i dostavljanje službenog dopisa za osnivanje Odbora za reviziju u celinama u kojima ne postoji;
- Dovođenje AU za sertifikaciju internih revizora u javnom sektoru;

Eksterna revizija:

- Revidiranje Zakona o generalnom revizoru i KGR, da se uspostavi pristup revizije zasnovan na riziku umesto periodičnih revizija regularnosti;
- Dalji profesionalni razvoj kako bi se postepeno povećale revizije učinka, sa fokusom na temama od javnog interesa;
- Sistematičnije praćenje blagovremenog postupanja po preporukama eksterne revizije;
- Nastavak blagovremene izrade godišnjeg izveštaja o reviziji, sa kvalitetnijim i efikasnijim preporukama, koje utiču na poboljšanje upravljanja javnim fondovima;
- Dalji razvoj revizije IT;
- Poboljšanje kvaliteta obaveznih revizija regularnosti i neobaveznih revizija učinka kroz povećanu kontrolu kvaliteta u fazama planiranja, realizacije i izveštavanja;
- Ispunjavanje ustavne i zakonske misije putem revizija u skladu sa Okvirom INTOSAI za profesionalne revizorske deklaracije;
- Razvoj i jačanje institucionalnih kapaciteta za podršku reviziji i korporativnom upravljanju;
- Razvoj i održavanje odnosa sa spoljnim stranama, uz promovisanje revizije, veći uticaj i integraciju u globalne i regionalne organizacije za međunarodne standarde revizije.

3.33. Poglavlje 33: Finansijske i budžetske odredbe

Ovo poglavlje pokriva pravila koja se odnose na sopstvena finansijska sredstva budžeta EU, koja se uglavnom sastoje od doprinosa država članica, na osnovu njihovih tradicionalnih sredstava od carina i poljoprivrednih poreza i poreza na šećer, kao i sredstava po osnovu PDV-a i nivoa bruto nacionalnog dohotka. Države članice moraju posedovati administrativne kapacitete da adekvatno koordinišu i obezbede tačan obračun, naplatu, plaćanje i kontrolu svojih prihoda. U ovom poglavlju Komunitarno pravo je direktno obavezujuće i ne zahteva transponovanje u nacionalno zakonodavstvo.

Zakonodavni i institucionalni okvir

Zakonodavstvo: glavni akti u ovom poglavlju su: Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima, Zakon o budžetu 2022., Zakon br. 05/L-037 za PDV i AU MF-br. 03/2015. za njegovu izmenu, Zakon o carinama i akcizama i AU MF-br. 05/2014 za dopunu-izmenu AU br. 11/2009 za primenu Zakonika o carinama i akcizama, dopunjen-izmenjen AU br. 05/2010 i sa AU br. 06/2013. PDV se obračunava po standardnoj stopi od osamnaest procenata (18%), dok se za neka osnovna dobra i usluge, kao i za njihov uvoz, obračunava i plaća snižena stopa od 8%. Procedure prikupljanja i kontrole za carine i uvozne takse sprovodi Carina Kosova. Zakonik o carini i akcizama je delimično usaglašen sa Carinskim zakonikom EU, odnosno Uredbom Saveta (EEZ) 2913/92 o uspostavljanju Carinskog zakonika Zajednice.

Glavna institucija u ovom poglavlju je Ministarstvo finansija, rada i transfera i njegove agencije Carinska i Poreska uprava kao strukture koje doprinose.

Prioritetni srednjoročni ciljevi:

- Priprema Srednjoročnog okvira rashoda kao osnove za izradu godišnjih budžetskih projekcija;
- Konsolidacija pravnog okvira za upravljanje javnim finansijama.

3.34. Poglavlje 34: Institucije

Ovo poglavlje nije obuhvaćeno ovim programom u ovoj fazi pristupanja EU.

3.35. Poglavlje 35: Ostala pitanja

Ovo poglavlje nije obuhvaćeno ovim programom u ovoj fazi pristupanja EU.

Prilog: Aktuelni projekti podrške relevantni za sprovođenje NPEI 2024.-2028.¹⁷

Naslov	Delokrug	Institucije glavne korisnice	Izvor/i finansiranja i iznos/i	Sprovodi se do:
0. Horizontalni projekti				
Program za upravljanje - komponenta za evropske integracije (proces reformi za integraciju u EU)	Sprovođenje SSP	KPV, RI	Izvor: Nemačka Vlada Iznos: 5.000.000€	2024.
I. BLOK I: POLITIČKI KRITERIJUMI				
1.1. DEMOKRATIJA I VLADAVINA ZAKONA				
1.1.2. Javna uprava				
Projekti za decentralizaciju i podršku opština	Lokalna samouprava	MALS	Izvor: Vlada Kosova, EU, Švedska Vlada, Švajcarska Vlada, Norveška Vlada Iznos: 25.950.000€	2025.
III. BLOK III: EVROPSKI STANDARDI – USKLADIJAVANJE KOSOVSKEG ZAKONODAVSTVA SA ACQUIS EU				
3.10. Poglavlje 10: Informaciono društvo i medije				
Povećanje konkurencije sektora ITK (IPA 2017.)	Informaciono društvo	ME	Izvor: EU Iznos: 3.000.000€	2024.
Projekat: Grant CED Operacional Kosova	Mediji	MKOS	Izvor: EU i Vlada Kosova Iznos: €205,280 (BE – €128,300, Vlada Kosova – €76,980)	2024.
3.11. Poglavlje 11: Poljoprivreda i ruralni razvoj				
Podrška unapređenju i rehabilitaciji sistema za navodnjavanje	Poljoprivreda	MPŠSR	Izvor: EU Iznos: 10.000.000€	2025.
Tehnička pomoć za razvoj institucionalnih i operativnih kapaciteta za vinograde i vinarije	Poljoprivreda	MPŠSR	Izvor: EU Iznos: 800,000€	2025.
Podrška poboljšanju aranžmana za sprovođenje i učinka agro-ruralne politike Kosova	Poljoprivreda	MPŠSR	Izvor: EU Iznos: 7.000.000€	2025.
Podrška ostvarenju održivog fitosanitarnog sektora postepeno usklađenog sa organizacionim, institucionalnim i regulatornim standardima EU	Poljoprivreda	MPŠSR	Izvor: EU Iznos: 2.200.000€	2025.
3.14. Poglavlje 14: Politike transporta				
Generalna sanacija železničke linije X (granica sa Srbijom – Lešak – Kosovo Polje – Elez Han – Granica sa Severnom Makedonijom)	Transport	Železnice Kosova /Infrakos A.D.	Izvor: WBIF, EBOR i EU Iznos: 134.086.076€	2024.
3.15. Poglavlje 15: Energetika				
Gašenje TE Kosovo A	Energetika i ambijent	KEK	Izvor: EU/WBIF Iznos: 50.000.000€	Traje
Razvoj energetskeg sektora VII - Unapređenje prenosne mreže	Energetika	KOSTT	Izvor: KfW Iznos: €25,000,000 (kredit)	2027.
Solarno centralno grejanje	Energetika	Termokos	Izvor: KfW, EBOR, EU/WBIF Iznos: 80.500.000€	2030.
Efikasnost u javnim zgradama u Prištini	Energetika	Opština Priština	Izvor: EBOR/Iznos 5.350.000€	2026.
Efikasnost u javnim zgradama u Prizrenu	Energetika	Opština Prizren	Izvor: EBOR/Iznos 5.350.000€	2026.
Sanacija i proširenje mreže centralnog grejanja u gradu Prištini	Energetika	JP Termokos	Izvor: Nemačka Vlada, Vlada Luksemburga, KfW, JP Termokos, d.d. Iznos: 20.600.000€	2024.
Projekat za ugradnju individualnih brojala energije - ušteda energije za grejanje u Prištini	Energija	JP Termokos	Izvor: Vlada SAD (MCC), Opština Priština i JP Termokos d.d. Iznos: 9.900.000€	2024.
Projekat za udvostručenje kapaciteta proizvodnje toplotne energije sa 140 MV na 280 MV	Energetika	JP Termokos	Izvor: EU, Opština Priština i JP Trmokos d.d. Iznos: 50.000.000€	2028.
Međuvladina saradnja sa Danskom agencijom za energetiku	Energetika	ME	Izvor: Vlada Danske Iznos: 2.500.000€	2027.
Ekonomski tim Nemačke na Kosovu	Energetika	ME	Izvor: Nemačka Vlada Iznos: 112,348€	2024.
Kompaktan program	Energetika	ME	Izvor: Vlada SAD/MCC Iznos: 236.000.000\$	2029.
Poboljšanje ambijenta u TE Kosova B (instalacija elektro-filtera i opreme za redukciju deNox) (IPA 2019.)	Energetika	KEK	Izvor: EU Iznos: 77.000.000€	Traje
Solar4 Kosovo – fotovoltaički Impianti KEK	Energija	KEK	Izvor: EU/WBIF Iznos: 100.000.000€	Traje
Projekat Kosova za energiju (KEP 2)	Energetika	MAPPI	Izvor: Nemačka Vlada Iznos: 150,000€	2026.
3.19. Poglavlje 19: Socijalne politike i zapošljavanje				

¹⁷ Ova lista aktuelnih relevantnih projekata koje finansira EU i drugi razvojni partneri je sastavljena na osnovu doprinosa resornih institucija i možda ne uključuje sve aktuelne projekte relevantne za oblasti javne politike u okviru ovog programa.

Projekt: EYE - Povećanje zapošljavanja mladih (Faza 3)	Zapošljavanje: Obrazovanje i stručno osposobljavanje	MONTI, AZRK	Izvor: Vlada Švajcarske i Vlada Kosova Iznos: €4,776,980 (€4,700,000 + €76,980)	2024.
Projekt: ALLED2- Usklađivanje obrazovanja i obuke sa potrebama tržišta rada	Zapošljavanje; Obrazovanje	MONTI, MFRT, APRK, AKK, AKA, javni univerziteti	Izvor: EU i Vlada Austrije €4,500,000 (€3,800,000 + €700,000)	2024.
Aktivnost za razvoj radne snage putem privatnog sektora	Zapošljavanje: Obrazovanje i stručno osposobljavanje	MONTI, MIPT, ME, MPŠSR	Izvor: Vlada SAD Iznos: 10.000.000\$	2027.
Osposobljavanje za zapošljavanje	Zapošljavanje: Obrazovanje i stručno osposobljavanje	MONTI, MFRT, AZRK	Izvor: Nemačka Vlada Iznos: €7,200,000	2024.
Ekonomski razvoj za stabilizaciju tržišta rada	Zapošljavanje, ruralni razvoj i poljoprivreda	MIPT, MŽSPP	Izvor: Nemačka Vlada Iznos: €6,000,000	2024.
Projekat za povećanje saradnje	Zapošljavanje	MFRT/APRK	Izvor: Vlada Švajcarske i Fondacija Medicor Iznos: 2.000.000€	2024.
Projekat za Kosovski fond za izazove - Stručno obrazovanje i obuka	Zapošljavanje: Obrazovanje i stručno osposobljavanje	MONTI	Izvor: KfW Iznos: 7.000.000€	2025.
Aktivnost razvoja radne snage kroz privatni sektor	Zapošljavanje: Obrazovanje i stručno osposobljavanje	MONTI, MIPT, ME, MPŠSR	Izvor: Vlada SAD/USAID Iznos: €10,000	2027.
3.20. Poglavlje 20: Politika za preduzeća i industriju				
Projekat Promovisanje zapošljavanja u javnom sektoru (PZJS)	MSP, turizam	MIPT	Izvor: Vlada Švajcarske Iznos: CHF 5,500,000	2025.
Projekat Fond za inovacije i preduzetništvo C.V.-ENIF	MSP	MIPT	Izvor: EU (ENIF, EIF), BERZh, KfW Iznos: 40.000.000€	2025.
Podrška digitalizaciji preduzeća putem ITK (IPA 2019.)	MSP	ME	Izvor: EU Iznos: 4.000.000€	2024.
3.23. Poglavlje 23: Pravosuđe i osnovna prava				
Jednak pristup pravdi	Pravosudni sistem	ABPP	Izvor: Nemačka Vlada Iznos: €49,014	Traje
Zaštita ugrožene dece na Kosovu 2022.-2024.	Osnovna prava	KPV, MP/KSK	Izvor: UNICEF Iznos: 2.500.000€	2024.
Revitalizacija ulice Marin Barleti i bioskopa Lumbardhi u Prizrenu (IPA II)	Kulturno nasleđe	MKOS	Izvor: EU i Vlada Kosova Iznos: €3,400,000 (€2,000,000 + €1,400,000)	Traje
Kulturno nasleđe kao pokretač dijaloga i kohezije među zajednicama	Kulturno nasleđe	MKOS	Izvor: EU i Vlada Kosova Iznos €2,369,654 (€2,000,000 + €369,654)	Traje
Kulturno nasleđe kao pokretač privrednog preporoda Janjeva (IPA II)	Kulturno nasleđe	MKOS	Izvor EU i Vlada Kosova Iznos: €3,400,000 (€2,000,000 + €1,400,000)	Traje
Program regionalnog razvoja uključujući	Kulturno nasleđe	MKOS	Izvor: UNHABITAT i Vlada Kosova €638,662 (€172,890 + €465,772)	Traje
3.24. Poglavlje 24: Pravda, sloboda i bezbednost				
Podrška za unutrašnje poslove	Unutrašnji poslovi	MUP	Izvor: BE Iznos: €6.500.000	2026.
3.26. Poglavlje 26: Obrazovanje i kultura				
Obrazovanje, zapošljavanje i socijalna politika IPA 2017.-	Obrazovanje	Institucije predškolskog obrazovanja, opštine, MONTI	Izvor: BE Iznos: 7.000.000€	2024.
Obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike - preduniverzitetsko obrazovanje (IPA 2018.)	Obrazovanje	Institucije predškolskog obrazovanja, opštine, MONTI	Izvor: BE Iznos: 5.400.000€	2024.
Podrška obrazovanju na Kosou (IPA II 2018.)	Obrazovanje	MONTI, Opštine	Izvor: BE Iznos: 3.000.000€	2025.
Procena izvodljivosti i potreba za javne institucije visokog obrazovanja na Kosovu	Obrazovanje	MONTI	Izvor: BEI Iznos: 1.500.000€	2024.
Podrška obrazovanju na Kosou (IPA 2016.)	Obrazovanje	MONTI, opštine, obdaništa	Izvor: EU i Vlada Kosova Iznos: €7,000,000 (€5,000,000 + 2,000,000)	2024.
Proširivanje usluga integrisane brige i razvoja u ranom detinjstvu u zajednici na Kosovu	Obrazovanje	MONTI	Izvor: Save the Children Italia Iznos: 418,000€	2024.
Unapređenje inkluzivnog obrazovanja i zapošljavanja dece i omladine sa smetnjama u razvoju u ciljanim opštinama na Kosovu	Obrazovanje	MONTI, Opštine	Izvor: UNICEF Iznos: 519,265€	2024.

<i>Podrška za kontinuirani pristup i pohađanje škole u 15 opština na Kosovu</i>	Obrazovanje	Opštine	Izvor: UNICEF Iznos: 145,826€	2024.
<i>Jačanje autonomije univerziteta i povećanje odgovornosti i transparentnosti univerziteta Zapadnog Balkana (STAND)</i>	Obrazovanje	MONTI	Izvor: BE (Program ERASMUS+) Iznos: 999,371€	2024.
<i>Operacionalni grant za Program kreaciona Evropa</i>	Kulturna diplomatija	MKOS		
3.27. Poglavlje 27: Ambijent				
<i>EU4Green: Podrška sprovođenju Zelene agende za Zapadni Balkan (IPA II)</i>	Ambijent	MAPPI, MPŠRR, ME	Izvor: EU, Vlada Austrije Iznos: €11,000,000 (€10,000,000 + €1.000.000)	2025.
<i>Razvojni projekat postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Mitrovici</i>	Ambijent	Opština Mitrovica	Izvor: EBOR, EU Iznos: 48.800.000€	2025.
<i>Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u TE Kosova B (IPA 2021.)</i>	Ambijent	KEK	Izvor: BE Iznos: 8.000.000€	Traje
<i>Podrška EU za čist vazduh (dizajn za smanjenje sumpor-dioksida (SO2) (IPA 2021.)</i>	Ambijent	KEK	Izvor: BE Iznos: 2.000.000€	Traje
<i>Integrirano upravljanje vodenih resursa na Kosovu</i>	Zaštita vode	MAPPI	Izvor: Vlada Švajcarske Iznos: 24.000.000€	2031.
<i>Integrirano upravljanje vodenih resursa na Kosovu - Faza 1</i>	Zaštita vode	MAPPI	Izvor: Vlada Švajcarske Iznos: CHF 7,700,000	2027.
<i>Razvoj sistema za prečišćavanje otpadnih voda u Prištini</i>	Zaštita vode	RKV Priština	Izvor: KfW, EU Izos: 48.800.000€	2035
<i>Razvoj otpadnih voda u Gnjilane</i>	Zaštita vode	Opština Gnjilane	Izvor: EBOR, BEI, EU/WBIF Iznos: 23.500.000€	2027.
<i>Promovisanje i razvoj mogućnosti za sigurnost vode</i>	Zaštita vode	MAPPI, ME, RKV Hidromorava	Izvor: Svetska banka Iznos: €25, 100,000 (kredit)	2025.
<i>Sistem kanalizacije i kišnice u Prištini (IPA 2021.)</i>	Zaštita vode	RKV Priština	Izvor: BE Iznos: 20.000.000€	Traje
<i>Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Đakovici</i>	Zaštita vode	RKV Đakovica	Izvor: KfW, Vlada Kosova, Vlada Švajcarske, Opština Đakovica Iznos: 16.800.000€	Traje
<i>Unapređenje sistema vodosnabdevanja i kanalizacije i zaštita vodnih resursa RVP Đakovica</i>	Zaštita vode	RKV Đakovica	Izvor EU/WBIF Iznos: 904,500€	Traje
<i>Projekat za tretiranje otpadnih voda u Prištini</i>	Zaštita vode	RKV Priština	Izvor: Vlada €66,000,000 (kredit)	Traje
<i>Postrojenje za preradu otpadnih voda u Gnjilanu</i>	Zaštita vode	RKV Hidro-Morava d.d.	Izvor: EBOR, EU Iznos: €23,558,965 (kredit)	2025.
<i>Brana Firaja</i>	Zaštita vode	MAPPI, ME, RKV Ibar Lepenac, RKV Priština, KRU Hidromorava, RKV Bifurkacija	Izvor: EU/WBIF Iznos: 1.800.000€	2024.
<i>Razvoj kapaciteta za kontrolu zagađenja vazduha u Republici Kosovo - faza II</i>	Zaštita vazduha	MAPPI	Izvor: Vlada Japana Iznos: 2.800.000€	2026.
<i>Program upravljanja čvrstim otpadom II – IV</i>	Upravljanje otpadom	Kompanija za upravljanje deponijom	Izvor: KfW i EU Iznos: 20.000.000€	2035
<i>Održivo korišćenje prirodnih resursa za ambijent i ekonomski razvoj</i>	Šumarstvo	MPŠSR	Izvor: Vlada Švedske 3.359.995€	2026.
<i>ADAPTACIJA – Rešenja zasnovana na prirodi za održive zajednice na Zapadnom Balkanu</i>	Civilna zaštita;	MAPPI, MUP/AME, MPŠRR	Izvor: Vlada Švedske €2.480.202	2026.
3.28. Poglavlje 28: Zaštita potrošača i zdravlja				
<i>Projekt KSV/017: Program zdravstvene podrške na Kosovu (Faza II)"</i>	Zdravstvo	MZ, udruženja zdravstvenih radnika	Izvor: Vlada Luksemburga Izvor: 17.350.000€	2025.

MATRICA KRATKOROČNIH MERA

ZAKONODAVNE MERE

Br.	Odredbe SSP	Nacionalni akti koje treba uskladiti	Akti EU <i>acquis</i> -a koji će biti transponovani	Odgovorna institucija	Podržavajuće institucije	Rokovi	Nivo usklađenosti	Budžet		
								BRK	Donatori	Ukupno
1. BLOK I: POLITIČKI KRITERIJUMI										
1.1. Demokratija i vladavina zakona										
1.1.1. Ustav, parlament i izborni sistem										
1.1.1.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
1.1.1.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
1.1.1.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
1.1.1.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
1.1.2. Javna uprava										
1.1.2.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
1.1.2.1.	Član 120	Nacrt zakona o dopuni i izmeni zakona koji sadrže posebne upravne postupke i njihovo usklađivanje sa Zakonom o opštem upravnom postupku, treća faza, odobren		MUP		Č4 2024.		500	0	500
1.1.2.2.	Član 120	Nacrt zakona o dopuni i izmenama zakona o uređenju i radu državne uprave i nezavisnih, odobren		MUP		Č4 2024.		5,000	0	5,000
1.1.2.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
1.1.2.3.	Član 120	Uredba o prijemu u državnu službu, usvojena		MUP		Č4 2024.		5,000	0	5,000
1.1.2.4.	Član 120	Uredba o sistematizaciji radnih mesta u državnoj službi, usvojena		MUP		Č4 2024.		5,000	0	5,000
1.1.2.5.	Član 120	Uredba o prelasku u državnu službu, usvojena		MUP		Č4 2024.		5,000	0	5,000
1.1.2.6.	Član 120	AU o sprovođenju zakona o prenosu i razmeni nepokretnosti opštine, usvojen		MALS		Č4 2024.		10,440	3,500	13,940
1.1.2.7.	Član 120	AU za sprovođenje zakona o administrativnom razmatranju akata, usvojen		MALS		Č4 2024.		10,440	3,500	13,940
1.1.3. Ombudsman										
1.1.3.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
1.1.3.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
1.1.3.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
1.1.3.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
1.1.4. Civilni nadzor bezbednosnih snaga										
1.1.4.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
1.1.4.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
1.1.4.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
1.1.4.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
1.2. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze										
1.2.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
1.2.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
1.2.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
1.2.	Ovaj deo ne sadrži mere.									

2. BLOK II: EKONOMSKI KRITERIJUMI										
2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije										
2.1.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
2.1.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
2.1.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
2.1.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
2.2. Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišne snage unutar Unije										
2.2.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
2.2.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
2.2.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
2.2.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3. BLOK III: EVROPSKI STANDARDI – USKLADIVANJE KOSOVSKEG ZAKONODAVSTVA SA ACQUIS EU										
3.0. Pravni okvir za usklađivanje kosovskog zakonodavstva sa <i>acquis</i> EU										
3.0.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.0.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.0.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.0.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.1. Poglavlje 1: Slobodno kretanje roba										
3.1.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.1.1.	Član 20, 80 i 74, tačka 3	Nacrt zakona o inspekciji usaglašenosti proizvoda, odobren	Uredba (EU) 2019./1020	MIPT		Č4 2024.	D	4,000	0	4,000
3.1.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.1.2.	Član 20, 80 i 74, tačka 3	AU o obavezama proizvođača i distributera za obaveštavanje, usvojeno		MIPT		Č4 2024.		1,000	0	1,000
3.1.3.	Član 20, 80 i 74, tačka 3	AU za razmenu informacija o opasnim proizvodima u Republici Kosovo, usvojeno		MIPT		Č3 2024.		1,000	0	1,000
3.1.4.	Član 20	AU za utvrđivanje pravila za slobodno kretanje na tržištu deterdženata i tenzioaktivnih supstanci (tenzida), usvojen	Uredba (EZ) br. 1272/2008, CLP, odnosi se na klasifikaciju, obeležavanje i pakovanje hemijskih supstanci i smeša koje se stavljaju na tržište EU. 1. juna 2015. hemijski proizvodi moraju biti označeni u skladu sa zahtevima CLP uredbe Uredba (EZ) br. 1907/2006 Evropskog parlamenta i Saveta od 18. decembra 2006. o registraciji, vrednovanju, ovlašćenju i ograničenju hemikalija (REACH), osnivanju Evropske agencije za hemikalije, menjanju Direktive 1999/45/EZ i stavljanju van snage Uredbe Saveta (EEZ) br. 793/93 i Uredbe Komisije (EZ) i 2000/21/EZ	MAPPI	KPV MIPT AUV MZ	Č4 2024.	D	18,900	0	18,900
3.2. Poglavlje 2: Slobodno kretanje radnika										
3.2.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.2.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.2.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.2.	Ovaj deo ne sadrži mere.									

3.3. Poglavlje 3: Pravo osnivanja i sloboda pružanje usluga										
3.3.	Okvirno zakonodavstvo									
3.3.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.3.	Podzakonski i drugi regulatorni akti									
3.3.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.4. Poglavlje 4: Slobodno kretanje kapitala										
3.4.	Okvirno zakonodavstvo									
3.4.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.4.	Podzakonski i drugi regulatorni akti									
3.4.1.	Član 89	AU o ciljanim sankcijama (Smernice za sprovođenje sankcija od strane subjekata i lica sa direktnom obavezom izveštavanja), usvojen	Uredba Saveta (EZ) br. 2580/2001 od 27. decembra 2001. o posebnim restriktivnim merama usmerenim protiv određenih lica i subjekata u cilju suzbijanja terorizma Direktiva Evropske unije 2015./849 Evropskog parlamenta i Saveta, od 20. maja 2015., za sprečavanje korišćenja finansijskog sistema u svrhe pranja novca ili finansiranja terorizma, kojom se menja Uredba (EU) br. 648/2012 Evropskog parlamenta i Saveta, i stavlja van snage Direktiva 2005/60/EZ Evropskog parlamenta i Saveta i Direktiva Komisije 2006/70/EZ	MFRT	MSP CBK	Č3 2024.	D	13,485	16,000	29,485
3.4.2.	Član 89	AU o ciljanim sankcijama (Uputstvo za sprovođenje sankcija za državne organe), usvojen	Uredba Saveta (EZ) br. 2580/2001 od 27. decembra 2001. o posebnim restriktivnim merama usmerenim protiv određenih lica i subjekata u cilju suzbijanja terorizma Direktiva Evropske unije 2015./849 Evropskog parlamenta i Saveta, od 20. maja 2015., za sprečavanje korišćenja finansijskog sistema u svrhe pranja novca ili finansiranja terorizma, kojom se menja Uredba (EU) br. 648/2012 Evropskog parlamenta i Saveta, i stavlja van snage Direktiva 2005/60/EZ Evropskog parlamenta i Saveta i Direktiva Komisije 2006/70/EZ	MFRT	MUP MIPT KPV	Č3 2024.	D	19,885	16,000	35,885
3.5. Poglavlje 5: Javne nabavke										
3.5.	Okvirno zakonodavstvo									
3.5.1.	Član 79	Nacrt zakona o javnim nabavkama (izmena-dopuna), odobren	Direktiva 2014/24/EU o nabavkama u klasičnom sektoru Direktiva 2014/25/EU za usluge/utiliteta Direktiva 2009/81/EK Direktiva Saveta 89/665/EEZ Direktiva Saveta 92/13/EEZ	MFRT	RKJN TRN AQP	Č2 2024.	D	2,685	0	2,685

3.5.2.	Član 79	Nacrt zakona o javno-privatnom partnerstvu (imena-dopuna), odobren	Direktiva 2014/23/EU	MFRT		Č2 2024.	D	2,300	0	2,300
3.5.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.5.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.6. Poglavlje 6: Pravo kompanija										
3.6.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.6.1.	Član 51	Nacrt zakona o računovodstvu, finansijskom izveštavanju i reviziji (izmena-dopuna), odobren	Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja, Međunarodnog komiteta Tumačenja za finansijsko izveštavanje (MKTFI), kao i tumačenja izdata i usvojena od strane Odbora za međunarodne računovodstvene standarde (OMRS) Međunarodni standardi revizije i srodne smernice Međunarodnog odbora za standarde revizije i sigurnosti (MOSRS)	MFRT	KSFI	Č4 2024.	D	3,500	0	3,500
3.6.2.	Član 51	Nacrt zakona o trgovačkim društvima, usvojen	Direktiva (EU) 2017./1132 Direktiva (EU) 2017./828 Direktiva (EU) 2019./1151 Direktiva 2019./2121 Direktiva (EZ) 2004/109 Direktiva (EU) 2013/50	MIPT		Č4 2024.	D	6,000	0	6,000
3.6.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.6.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.7. Poglavlje 7: Pravo intelektualne svojine										
3.7.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.7.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.7.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.7.1.	Članovi 77 - 78	Uredba o procedurama, kriterijumima za licenciranje udruženja za kolektivno upravljanje i njihovom funkcionisanju, usvojena	Direktiva o kolektivnom upravljanju autorskim i srodnim pravima i multiteritorijalnom licenciranju prava na muzička dela za onlajn upotrebu na unutrašnjem tržištu (Direktiva 2014/26/EU)	MKOS		Č1 2024.	D	2,000	3,000	5,000
3.8. Poglavlje 8: Politika konkurencije										
3.8.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.8.	Konkurencija									
3.8.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.8.	Državna pomoć									
3.8.1.	Član 74	Nacrt zakona o državnoj pomoći (izmena-dopuna), odobren	Uredba Saveta (EU) 2015/1589 od 13. jula 2015. o utvrđivanju detaljnih pravila za sprovođenje člana 108. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije Uredba (EU) 2015./1588 od 13. jula 2015. za primenu članova 107. i 108. UFEU	MFRT	KPV	Č2 2024.	D	18,700	0	18,700
3.8.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									

3.8.	Konkurencija									
3.8.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.8.	Državna pomoć									
3.8.2.	Član 74	Uredba o uslovima za dodelu horizontalne pomoći, usvojena	Uredba EK br. 1588/2015. i Uredba EK br. 651/2014 kao i drugim propisima iz oblasti horizontalne pomoći	MFRT		Č4 2024.	D	33,800	0	33,800
3.8.3.	Član 74	Uredba o postupcima i obrascima obavještanja (dopuna-izmena), usvojena	Uredba Saveta (EU) 2015/1589 od 13. jula 2015. o utvrđivanju detaljnih pravila za sprovođenje člana 108. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije Uredba Komisije (EK) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. za sprovođenje Uredbe Saveta (EZ) br. 659/1999, kojim se definišu detaljna pravila za primenu člana 93. Ugovora o Evropskoj zajednici	MFRT		Č4 2024.	D	33,600	0	33,600
3.8.4.	Član 74	Uredba o uslovima za dodelu sektorske pomoći, usvojena	Uredba EK br. 1588/2015. Uredba EK br. 651/2014 Uredba (EU) 2021./1237 od 23. jula 2021. Uredba (EU) 2023./1315 od 23. jula 2023. Saopštenje iz Smernica Komisije za državnu pomoć za širokopojasne mreže 2023/C 36/01	MFRT		Č4 2024.	D	77,400	0	77,400
3.9. Poglavlje 9: Finansijske usluge										
3.9.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.9.1.	Član 96	Nacrt zakona o bankama, odobren	N/A	MFRT	CBK	Č4 2024.		10,400	0	10,400
3.9.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.9.2.	Član 50, 96, aneks 6	Uredba o unutrašnjem procesu procene adekvatnosti likvidnosti (ILAAP), usvojena	Direktiva EU 2013/36UE	CBK		Č4 2024.	D	3,750	0	3,750
3.9.3.	Član 50, 96, aneks 6	Revidirana uredba o velikim izloženostima banaka, usvojena	Direktiva 2013/36/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 26. juna 2013. o pristupu delatnosti kreditnih institucija i prudencijalnom nadzoru kreditnih institucija i investicionih firmi, kojom se menja Direktiva 2002/87/EZ i stavlja van snage Direktiva iz 2006. 48 /EZ i 2006/49/EZ Uredba (EU) 2019./876 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. maja 2019. o izmenama i dopunama Uredbe (EU) br. 575/2013 u vezi sa koeficijentom leveridža, stabilnim neto koeficijentom finansiranja, zahtevima za sopstvenim sredstvima i prihvatljivim obavezama, kreditnim rizikom druge ugovorne strane,	CBK		Č4 2024.	D	3,750	0	3,750

			tržišnim rizikom, izloženosti centralnim stranama, izloženosti prema kolektivnim investicionim preduzećima, velikim izloženostima, zahtevima za izveštavanje i obelodanjivanje Uredba (EU) 648/2012 Uredba (EU) br. 575/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 26. juna 2013. o prudencijalnim zahtevima za kreditne institucije i investiciona društva i o izmenama i dopunama Uredbe (EU) br. 648/2012							
3.9.4.	Član 50, 96, aneks 6	Uredba o upravljanju rizikom likvidnosti osiguravača, usvojen	Evropska direktiva 2002/92/EZ Ključni principi osiguranja (ICP)	CBK		Č4 2024.	D	2,750	0	2,750
3.9.5.	Član 50, 96, aneks 6	Uredba o upravljanju operativnim rizikom osiguravača, usvojena	Evropska direktiva 2002/92/EZ Ključni principi osiguranja (ICP)	CBK		Č4 2024.	D	3,200	0	3,200
3.9.6.	Član 50, 96, aneks 6	Uredba za lica povezana sa osiguravačima, usvojena	Evropska direktiva 2002/92/EZ Ključni principi osiguranja (ICP)	CBK		Č4 2024.	D	3,230	0	3,230
3.9.7.	Član 50, 96, aneks 6	Uredba o uslovima za zadržavanje rizika i pokriće reosiguranjem, usvojena	Evropska direktiva 2002/92/EZ Ključni principi osiguranja (ICP)	CBK		Č4 2024.	D	3,370	0	3,370
3.9.8.	Član 50, 96, aneks 6	Uredba o korporativnom upravljanju osiguravača (revizija), usvojena	Evropska direktiva 2002/92/EZ Ključni principi osiguranja (ICP)	CBK		Č4 2024.	D	2,750	0	2,750
3.9.9.	Član 50, 96, aneks 7	Uredba o informacionim sistemima za osiguravače, usvojena	Evropska direktiva 2002/92/EZ Ključni principi osiguranja (ICP)	CBK		Č4 2024.	D	3,820	0	3,820
3.10. Poglavlje 10: Informaciono društvo i medije										
3.10.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.10.1.	Član 110 i 111	Nacrt zakona o elektronskim komunikacijama, odobren	Direktiva (EU) 2018./1972 o uspostavljanju Evropskog kodeksa elektronskih komunikacija	ME	Skupština RUEPK NKM KPV	Č4 2024.	P	17,730	8,000	25,730
3.10.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.10.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.11. Poglavlje 11: Poljoprivreda i ruralni razvoj										
3.11.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.11.1.	Član 102	Nacrt zakona o agro-turizmu, odobren	Uredba (EU) br. 1305/2013 Evropskog parlamenta	MPŠSR	MIPT KPV MFRT MAPPI MKOS	Č4 2024.	D	14,067	0	14,067
3.11.2.	Član 102	Nacrt zakona o poljoprivrednom zemljištu, odobren	Evropska povelja o prostornom planiranju, usvojena na 6. Konferenciji evropskih ministara nadležnih za regionalno planiranje održanoj u	MPŠSR	MAPPI	Č2 2024.	D	9,378	0	9,378

			Toremolinosu u maju 1983. i odobrena od strane Saveta Evrope i Evropske perspektive za prostorno planiranje (1999.)							
3.11.	Podzakonski i drugi regulatorni akti									
3.11.3.	Član 102	AU o informacionom sistemu tržišnih cena, odobren	<p>Uredba (EU) br. 1305/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. decembra 2013. za podršku ruralnom razvoju od strane Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD) i stavljanja van snage Uredbe Saveta (EZ) br.1698/2005</p> <p>Uredba (EU) br. 1306/2013 Evropskog parlamenta i Saveta, od 17. decembra 2013., za finansiranje, upravljanje i praćenje zajedničke poljoprivredne politike i stavljanje van snage Uredbe Saveta (EEZ) br. 352/78, (EZ) br.165/94, (EZ) br. 2799/98, (EZ); 814/2000, (EZ) br. 1290/2005 i (EZ) br. 485/2008</p> <p>Uredba (EU) br. 1307/2013 Evropskog parlamenta i Saveta, od 17. decembra 2013., kojim se utvrđuju pravila za direktna plaćanja poljoprivrednicima po šemama podrške u okviru zajedničke poljoprivredne politike i stavlja van snage Uredba Saveta (EZ) br. 637/2008 i Uredbe Saveta (EZ) br. 73/2009</p> <p>Uredba (EU) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta, od 17. decembra 2013., kojim se uspostavlja zajednička organizacija tržišta poljoprivrednih proizvoda i stavlja van snage uredbe Saveta (EEZ) br. 922/72, (EEZ) br. 234/79, (EZ) br. 1037/2001 i (EZ) br. 1234/2007; Uredba Komisije za sprovođenje (EE) br. 447/2014, od 2. maja 2014., o posebnim pravilima za sprovođenje Uredbe (EU) br. 231/2014 Evropskog parlamenta i Saveta za stvaranje Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA II); Uredba Saveta (EZ) br. 21/2004 od 17. decembra 2003. kojim se stvara sistem za identifikaciju i registraciju ovaca i koza i koji menja Uredbu (EZ) br.1782/2003 kao i Direktivu 92/102/EEZ i Direktivu 64/432/EEZ</p>	MPŠSR	KAS	Č1 2024.	D	3,126	0	3,126

			<p>Uredba (EU) br. 1144/2014 Evropskog parlamenta i Saveta, od 22. oktobra 2014., o merama za obezbeđivanje i promovisanje informacija o poljoprivrednim proizvodima koji se primenjuju na unutrašnjem tržištu iu trećim zemljama i stavljanju van snage Uredbe Saveta (EZ) br. 3/2008; Uredba Saveta (EZ) br. 834/2007 od 28. juna 2007. o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda i stavljanju van snage 1 Uredbu (EEZ) br. 2092/91</p> <p>Uredba (EU) br. 1151/2012 Evropskog parlamenta i Saveta, od 21. novembra 2012., o šemama kvaliteta poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda</p> <p>Uredba Saveta (EZ) br. 1217/2009 od 30. novembra 2009. za stvaranje mreže za prikupljanje računovodstvenih podataka o prihodima i poslovanju poljoprivrednih gazdinstava u Evropskoj zajednici</p>							
3.11.4.	Član 102	AU o računovodstvu farme, usvojen	<p>Uredba (EU) br. 1305/2013 Evropskog parlamenta i Saveta, od 17. decembra 2013., za podršku ruralnom razvoju od strane Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRR) i stavljanja van snage Uredbe Saveta (EZ) br. 1698/2005</p> <p>Uredba (EU) br. 1306/2013 Evropskog parlamenta i Saveta, od 17. decembra 2013., za finansiranje, upravljanje i praćenje zajedničke poljoprivredne politike i stavljanje van snage Uredbe Saveta (EEZ) br. 352/78, (KE) br.165/94, (KE) br. 2799/98, (KE); 814/2000, (KE) br. 1290/2005 i (KE) br. 485/2008</p> <p>Uredba (EU) br. 1307/2013 Evropskog parlamenta i Saveta, od 17. decembra 2013., kojim se definišu pravila za direktna plaćanja poljoprivrednicima po šemama podrške u okviru zajedničke poljoprivredne politike i stavlja van snage Uredba Saveta (EZ) br.637/2008. i Uredbe Saveta (EZ) br. 73/2009</p>	MPŠRR	KAS	Č1 2024.	D	3,126	0	3,126

			<p>Uredba (EU) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta, od 17. decembra 2013., kojim se uspostavlja zajednička organizacija tržišta poljoprivrednih proizvoda i stavlja van snage uredbe Saveta (EEZ) br. 922/72, (EEZ) br. 234/79, (EZ) br.1037/2001 i (EZ) br. 1234/2007</p> <p>Uredba Komisije za sprovođenje (EE) br. 447/2014, od 2. maja 2014., o posebnim pravilima za sprovođenje Uredbe (EU) br. 231/2014 Evropskog parlamenta i Saveta za stvaranje Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA II)</p> <p>Uredba Saveta (EZ) br. 21/2004 od 17. decembra 2003., kojim se stvara sistem za identifikaciju i registraciju ovaca i koza i kojim se menja i dopuna Uredbe (EZ) br. 1782/2003 kao i Direktive 92/102/EEZ i Direktive 64/432/EEZ</p> <p>Uredba (EU) br. 1144/2014 Evropskog parlamenta i Saveta, od 22. oktobra 2014., o merama za obezbeđivanje i promovisanje informacija o poljoprivrednim proizvodima koje se primenjuju na unutrašnjem tržištu iu trećim zemljama i stavljanju van snage Uredbe Saveta (EZ) br. 3/2008</p> <p>Uredba Saveta (EZ) br. 834/2007 od 28. juna 2007. o organskoj proizvodnji i obeležavanju organskih proizvoda i stavljanju van snage Uredbe (EEZ) br. 2092/91</p> <p>Uredba (EU) br. 1151/2012 Evropskog parlamenta i Saveta, od 21. novembra 2012., o šemama kvaliteta poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda;</p> <p>Uredba Saveta (EZ) br.1217/2009 od 30. novembra 2009. za stvaranje mreže za prikupljanje računovodstvenih podataka o prihodima i poslovanju poljoprivrednih gazdinstava u Evropskoj zajednici</p>							
3.11.5.	Član 102	AU o kriterijumima i procedurama za sprovođenje mera programa ruralnog razvoja, usvojen	Uredba (EU) br. 1305/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. decembra 2013. o podršci ruralnom razvoju iz Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD) i stavljanju	MPŠSR		Č4 2024.	D	9,378	0	9,378

			van snage Uredbe Saveta (EZ) br. 1698/2005							
3.12. Poglavlje 12: Politika sigurnosti hrane, fitosanitarne i veterinarstva										
3.12.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.12.1.	Član 102	Nacrt zakona o veterinarstvu, odobren	Uredba (EU) br. 2016./429 o prenosivim bolestima životinja (Zakon o zdravlju životinja)	MPŠRR	AHV	Č4 2024.	D	6,252	0	6,252
3.12.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.12.2.	Član 102	AU o borbi protiv zoonotskih zaraznih bolesti - besnila, usvojen	Uredba (EU) br. 2016./429 o prenosivim bolestima životinja (Zakon o zdravlju životinja)	AHV	MPŠRR	Č4 2024.	D	10,000	0	10,000
3.12.3.	Član 102	AU za suzbijanje zoonoza bolesti ptica - ptičijeg gripa (avian influenza), usvojen	Uredba (EU) br. 2016./429 o prenosivim bolestima životinja (Zakon o zdravlju životinja)	AHV	MPŠSR	Č4 2024.	D	10,000	0	10,000
3.12.4.	Član 102	AU za identifikaciju i registraciju životinja, usvojen	Uredba (EU) br. 2016./429 o prenosivim bolestima životinja (Zakon o zdravlju životinja)	AHV	MPŠSR	Č4 2024.	D	10,000	0	10,000
3.12.5.	Član 102	AU o veterinarskoj kontroli uvoza, tranzita prehrambenih i neprehrambenih proizvoda životinjskog porekla, živih životinja i priplodnog materijala, usvojen	Uredba (EU) br. 2016./429 o prenosivim bolestima životinja (Zakon o zdravlju životinja)	AHV	MPŠSR	Č4 2024.	D	10,000	0	10,000
3.13. Poglavlje 13: Ribarstvo										
3.13.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.13.1.	Član 102	Nacrt zakona o ribarstvu i akvakulturi, odobren	Uredba o zajedničkoj politici ribarstva (Uredba Evropskog parlamenta i Saveta (EU) br. 1380/2013). CFP predviđa pravila za biološko očuvanje vodnih resursa, ograničavanje uticaja ribolova na ambijent i uslove pristupa vodama i resursima Uredba 1005/2008, od 29. septembra 2008. za stvaranje sistema zajednice za prevenciju, sprečavanje i eliminisanje nelegalnog, neprijavljenog i neregulisanog ribolova, o izmenama i dopunama propisa (EEZ) br. 2847/93, (EZ) br. 1936/ 2001. i (EZ) br. 601/2004 i stavljanje van snage propisa (EZ) br. 1093/94 i (EZ) br. 1447/1999 [OJ L 286, 29.10.2008] Uredba Saveta (EZ) br. 423/2004, od 26. februara 2004. Uredba Saveta (EZ) br. 1342/2008 od 18. decembra 2008. Uredba Saveta (EU) br. 1243/2012 od 19. decembra 2012. o izmenama i dopunama Uredbe (EZ) br. 1342/2008 za izradu dugoročnog plana za ribolovne fondove	MPŠSR	AHV KPV MFRT	Č4 2024.	D	18,756	0	18,756

			Uredba (EU) 2016./2094 Evropskog parlamenta i Saveta od 23. novembra 2016. o izmenama i dopunama Uredbe Saveta (EZ) br. 1342/2008 za izradu dugoročnog plana za rezervate i ribarstvo koje koriste te rezerve							
3.13.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.13.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.14. Poglavlje 14: Politika transporta										
3.14.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.14.1.	Član 113	Nacrt zakona o vozilima, odobren	Direktiva br.2007/46/EZ o uspostavljanju okvira za odobrenje vozila, prikolica, sistema i specijalnih tehničkih komponenti namenjenih vozilima i dopuni izmenu ove direktive Direktiva br.2014/45/EU o periodičnoj tehničkoj kontroli vozila i vozila Direktiva br. 2014/46/EU o izmenama i dopunama Direktive br. 1999/37/EZ o dokumentaciji za registraciju vozila Direktiva br.1999/37/EU za dokumentaciju o registraciji vozila Direktiva br.2014/47/EU o tehničkoj kontroli komercijalnih vozila na putevima. Direktiva br. 20/18/858 /EU o homologiranju i nadzoru	MAPPI		Č4 2024.	D	18,900	0	18,900
3.14.2.	Član 113	Nacrt zakona o vozačkoj dozvoli, odobren	Direktiva 2006/126/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 20. decembra 2006. o vozačkim dozvolama; Direktiva 2003/59/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 15. jula 2003. o početnoj kvalifikaciji i periodičnoj obuci vozača određenih kategorija vozila za drumski prevoz putnika i dobara, za izmenu Uredbe Saveta (EEZ). br. 3820/85 i Direktiva Saveta 91/439/EEZ i ukidanje Direktive Saveta 76/914 EEZ); Direktiva Komisije 2013/47/EU, od 2. oktobra 2013., kojom se menja Direktiva 2006/126/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o vozačkim dozvolama; Direktiva Komisije 2012/36/EU, od 19. novembra 2012., o izmenama i dopunama Direktive 2006/126/EZ Evropskog parlamenta i Saveta, za vozačke dozvole; Direktiva	MAPPI		Č4 2024.	D	18,900	0	18,900

			2002/24/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 18. marta 2002. u vezi sa odobravanjem tipa motornih vozila sa dva ili tri točka i ukidanjem Direktive 92/61/EEZ							
3.14.3.	Član 113	Nacrt zakona o železnici, odobren	Direktiva 2016./2370 / EU o izmenama i dopunama Direktive 2012/34 / EU, o stvaranju jedinstvene evropske železničke oblasti koja ima za cilj povećanje kvaliteta i efikasnosti usluga železničkog prevoza uklanjanjem raznih prepreka i na taj način promovisanjem učinka i konkurentnosti železničkog sektora Direktiva 2007/59/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 23. oktobra 2007. o sertifikaciji mašinovođa koji upravljaju lokomotivama i vozovima u železničkom sistemu u Zajednici, OJ BE L 315, 3.12.2007. Uredba (EU) 2021./782 Evropskog parlamenta i Saveta od 29. aprila 2021. o pravima i obavezama putnika u železnici	MAPPI	INFRAKOS KPV MFRT	Č4 2024.	D	18,900	0	18,900
3.14.4.	Član 113	Nacrt zakona o drumskom saobraćaju, odobren	Direktiva br. 1071/2009/EZ za pristup profesiji drumskih prevoznika Direktiva br.1072/2009/EZ o zajedničkim pravilima o pristupu međunarodnom drumskom prevozu robe Direktiva br.1073/2009/EZ o zajedničkim pravilima za pristup međunarodnom tržištu usluga prevoza posade vozila i putnika Uredba 2016./68 o procedurama i zajedničkim specifikacijama neophodnim za međusobno povezivanje elektronskih registara vozačkih kartica Uredba EU 165/2014 koja reguliše vreme vožnje i odmora	MAPPI	KPV MUP	Č1 2024.	D	4,725	0	4,725
3.14.5.	Član 113	Nacrt zakona o prevozu opasnih materija, odobren	Direktiva 2008/68/EZ o unutrašnjem transportu opasnih materija; Direktiva 95/50/EZ o jedinstvenim procedurama za kontrolu u drumskom transportu opasnih materija; Direktiva EZ 2022./1999 o izmeni i dopuni Direktive br. 95/50 za jedinstvene procedure za kontrolu u drumskom transportu opasnih	MAPPI	KPV MFRT MIPT	Č4 2024.	D	4,725	0	4,725

			materija Evropski sporazum za međunarodni transport opasnih materija (ADR);								
3.14.6.	Član 113	Nacrt zakona o bezbednosti na železnici, odobren	Direktiva 2016./2370 / EU o izmenama i dopunama Direktive 2012/34 / EU, o stvaranju jedinstvene evropske železničke oblasti koja ima za cilj povećanje kvaliteta i efikasnosti usluga železničkog prevoza uklanjanjem raznih prepreka i na taj način promovisanjem učinka i konkurentnosti železničkog sektora Direktiva (EU) 2016./797 o interoperabilnosti železničkog sistema unutar Evropske unije (Revizija Direktive 2008/57/EZ) Direktiva (EU) 2016./798 o bezbednosti na železnici (Revizija Direktive 2004/49/EZ)	MAPPI	INFRAKOS KPV MFRT	Č4 2024.	D	18,900	0	18,900	
3.14.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>										
3.14.7.	Član 113	Uredba o tehničkim specifikacijama za interoperabilnost u vezi sa „bezbednošću u železničkim tunelima“ - STI SRT, usvojena	Uredba Komisije (EU) br. 1303/2014 od 18.novembra 2014	RUŽ	MAPPI	Č4 2024.	P	8,000	0	8,000	
3.14.8.	Član 113	Uredba o ovlašćenju strukturnih podсистема, usvojena	Direktiva (EU) 2016./797 o interoperabilnosti Direktiva (EU) 2016./798 o bezbednosti	RUŽ	MAPPI	Č4 2024.	P	8,000	0	8,000	
3.14.9.	Član 113	Uredba o registraciji infrastrukture (amandman), usvojena	Sprovedbena uredba Komisije (EU) 2019./777).	RUŽ	MAPPI	Č3 2024.	P	8,000	0	8,000	
3.15. Poglavlje 15: Energetika											
3.15.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>										
3.15.1.	Član 114	Nacrt zakona o energiji, odobren	Direktiva o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije (EU) 2019./944 Uredba o unutrašnjem tržištu električne energije (EU) 2019./943 Uredba o spremnosti na rizik u sektoru električne energije EU 2019./941 Uredba o upravljanju energetsom unijom i klimatskim akcijama (EU) 2018./1999.	ME	MFRT MAPPI MIPT MPŠRR RKE KEK KOSTT	Č1 2024.	D	13,500	0	13,500	

3.15.2.	Član 114	Nacrt zakona o električnoj energiji, odobren	Direktiva 2019./944 o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije Uredba 2019./943 za unutrašnje tržište električne energije Uredba 2019./941 o spremnosti za rizik u sektoru električne energije Uredba Komisije (EU) 2015./1222 o uspostavljanju smernica o raspodeli kapaciteta i upravljanju zagušenjima Uredba Komisije (EU) 543/2013 o prenosu i objavljivanju podataka na tržištima električne energije Uredba Komisije (EU) 838/2010 o postavljanju smernica u vezi sa mehanizmom kompenzacije između operatora prenosnog sistema i zajedničkog regulatornog pristupa naplati prenosa Direktiva 2012/27 o energetskej efikasnosti	ME	MFRT MAPPI MIPT MPŠRR KRE KEK KOSTT	Č1 2024.	D	13,500	0	13,500
3.15.3.	Član 114	Nacrt zakona o energetskej regulatoru, odobren	Direktiva o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije (EU) 2019./944 Uredba o unutrašnjem tržištu električne energije (EU) 2019./943 Uredba EU 1227/2011 o integritetu i transparentnosti tržišta energije na veliko (REMIT) Uredba 2019./941 o spremnosti za rizik u sektoru električne energije Uredba o Agenciji Evropske unije za saradnju energetskej regulatora (EU) 2019./942.	ME	MFRT MAPPI MIPT MPŠRR RKE KEK KOSTT	Č1 2024.	D	13,500	0	13,500
3.15.4.	Član 114	Nacrt zakona o energetskej efikasnosti, odobren	Direktiva 2018./2002/EU o energetskej efikasnosti	ME	MFRT MAPPI MIPT MPŠRR RKE KEK KOSTT	Č1 2024.	D	13,500	0	13,500
3.15.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.15.5.	Član 114	AU o nacionalnim ciljevima i trajektoru za energiju iz obnovljivih izvora, odobreno	Direktiva o obnovljivoj energiji (EU) 2018./2001	ME	MFRT MIPT KOSTT RKE	Č4 2024.	D	10,800	0	10,800
3.15.6.	Član 114	AU za projektovanje i definisanje procedure procesa nadmetanja, odobren	Direktiva o obnovljivoj energiji (EU) 2018./2001	ME	MFRT MIPT KOSTT RKE	Č4 2024.	D	10,800	0	10,800
3.16. Poglavlje 16: Porezi										

3.16.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.16.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.16.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.16.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.17. Poglavlje 17: Ekonomska i monetarna politika										
3.17.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.17.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.17.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.17.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.18. Poglavlje 18: Statistika										
3.18.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.18.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.18.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.18.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.19. Poglavlje 19: Socijalne politike i zapošljavanje										
3.19.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.19.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.19.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.19.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.20. Poglavlje 20: Preduzeća i politike industrije										
3.20.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.20.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.20.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.20.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.21. Poglavlje 21: Trans-evropske mreže										
3.21.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.21.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.21.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.21.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.22. Poglavlje 22: Regionalne politike i koordinacija strukturnih instrumenata										
3.22.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.22.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.22.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.22.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.23. Poglavlje 23: Pravosuđe i osnovna prava										
3.23.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.1.	Član 83 i 91	Nacrt zakona o pravu na suđenje u razumnom roku, odobren		MP	SSK TSK MFRT	Č2 2024.		2,500	2,500	5,000
3.23.2.	Član 83 i 91	Nacrt zakona o Upravnom sudu, odobren		MP	SSK TSK MFRT	Č1 2024.		2,500	2,500	5,000
3.23.3.	Član 83 i 91	Nacrt zakona o dopuni i izmeni Zakona o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca, odobren		MP	SSK TSK MFRT	Č2 2024.		5,000	3,000	8,000
3.23.	Politike protiv korupcije									
3.23.	Ovaj deo ne sadrži mere.									

3.23.	Osnovna prava									
3.23.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.23.	Zaštita manjina i kulturnog nasleđa									
3.23.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.23.	Zaštita ličnih podataka									
3.23.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.23.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.4.	Član 83 i 91	Uredba o izboru glavnog državnog tužioca i glavnih tužilaca tužilaštava Republike Kosovo, usvojena		TSK		Č4 2024.		4,382	0	4,382
3.23.5.	Član 83 i 91	AU o načinu i pristupu MP centralnoj krivičnoj evidenciji, usvojen		MP	SSK MUP TSK	Č4 2024.		3,000	2,000	5,000
3.23.6.	Član 83 i 91	Uredba o postupku zapošljavanja za prijem u tužilački sistem administrativnog osoblja, usvojena		TSK		Č4 2024.		4,382	0	4,382
3.23.7.	Član 83 i 91	Uredba o sistematizaciji radnih mesta, usvojena		TSK		Č4 2024.		4,382	0	4,382
3.23.8.	Član 83 i 91	Uredba o disciplinskom postupku administrativnog osoblja, usvojen		TSK		Č4 2024.		4,382	0	4,382
3.23.9.	Član 83 i 91	Uredba o sadržaju, vođenju i korišćenju kadrovskog dosijea i informacionog sistema upravljanja ljudskim resursima, usvojena		SSK		Č3 2024.		6,300	0	6,300
3.23.10.	Član 83 i 91	Uredba o postupku procenu rezultata rada civilnih službenika i službenika javnih službi, usvojena		SSK		Č3 2024.		7,200	0	7,200
3.23.11.	Član 83 i 91	Uredba o premeštaju državnih službenika, usvojena		SSK		Č3 2024.		6,300	0	6,300
3.23.12.	Član 83 i 91	Uredba o radnom vremenu i praznicima javnih funkcionera, usvojena		SSK		Č3 2024.		2,250	0	2,250
3.23.13.	Član 83 i 91	Uredba o zameni ili privremenom odsustvu sa rada državnog službenika, usvojen		SSK		Č3 2024.		2,250	0	2,250
3.23.14.	Član 83 i 91	Uredba o disciplini i pritužbama javnih funkcionera, usvojena		SSK		Č3 2024.		5,900	0	5,900
3.23.15.	Član 83 i 91	Uredba o otpuštanju i prevremenom penzionisanju iz državne službe, usvojena		SSK		Č3 2024.		2,800	0	2,800
3.23.	Politike protiv korupcije									
3.23.16.	Član 83 i 91	Uredba o postupku administrativnih istraga, usvojena		ASK		Č1 2024.		1,000	1,500	2,500
3.23.	Osnovna prava									
3.23.17.	Član 3 i 4	AU o organizaciji i obimu domova za zaštitu dece, usvojen		MP	MFRT KPV SSK TSK	Č2 2024.		3,000	2,000	5,000

3.23.18.	Član 3 i 4	Uredba za definisanje radnih procedura u multidisciplinarnim tabelama za pomoć u vođenju predmeta, usvojen		MP	MFRT KPV SSK TSK	Č2 2024.		3,000	2,000	5,000
3.23.19.	Član 3 i 4	AU za sprečavanje i zabranu opasnih oblika dečijeg rada na Kosovu, usvojen		MP	MFRT KPV SSK TSK	Č2 2024.		3,000	2,000	5,000
3.23.20.	Član 3 i 4	AU za utvrđivanje efikasnih procedura za identifikaciju, prijavljivanje, upućivanje, iskorišćavanje, zanemarivanje i zlostavljanje deteta, kao i za zaštitu deteta u situacijama na ulici, usvojen		MP	MFRT KPV SSK TSK	Č2 2024.		3,000	2,000	5,000
3.23.21.	Član 3 i 4	AU za utvrđivanje pravila i procedure za pokriće troškova za pružanje usluga obrazovanja, zdravlja ili rehabilitacije za decu sa smetnjama u razvoju u opštini koja nije opština u kojoj žive, usvojen		MP	MFRT KPV SSK TSK	Č2 2024.		3,000	2,000	5,000
3.23.22.	Član 3 i 4	Normativni akt o rodno odgovornom budžetiranju, usvojen		KPV	MFRT	Č4 2024.		5,000	5,000	10,000
3.23.23.	Član 3 i 4	AU (afirmativna mera) za povećanje broja žena na rukovodećim pozicijama - izvršni nivo, odobren		KPV		Č2 2024.		8,000	4,000	12,000
3.23.24.	Član 3 i 4	AU (afirmativna mera) za upis zajedničke nepokretnosti na ime dva supružnika, usvojen		KPV	KOS	Č2 2024.		2,000	0	2,000
3.23.	Zaštita manjina i kulturnog nasleđa									
3.23.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.23	Zaštita ličnih podataka									
3.23.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24. Poglavlje 24: Pravda, sloboda i bezbednost										
3.24.	Okvirno zakonodavstvo									
3.24.	Upravljanje granicom									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Vize									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Sigurnost dokumenata									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Azil									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Migracija									

3.24.1.	Član 85	Nacrt zakona o dopuni i izmeni Zakona o strancima, odobren	<p>Direktiva Saveta br. 2003/86/EZ od 22. septembra 2003. o pravu na spajanje porodice</p> <p>Direktiva Saveta 2003/109/EZ od 25. novembra 2003. u vezi sa statusom državljana trećih zemalja koji imaju dugoročni boravak</p> <p>Direktiva Saveta 2009/50/EZ od 25. maja 2009. o uslovima ulaska i boravka državljana trećih zemalja radi zapošljavanja kao visokokvalifikovani radnici (Direktiva o plavoj karti EU)</p> <p>Direktiva 2011/98/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 13. decembra 2011. o jedinstvenom postupku podnošenja zahteva za jedinstvenu dozvolu za boravak i rad državljana trećih zemalja na teritoriji države članice i za zajedničku grupu prava za radnike iz trećih zemalja koji legalno borave u državi članici</p> <p>Direktiva 2014/36/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 26. februara 2014. o uslovima ulaska i boravka državljana trećih zemalja radi zapošljavanja kao sezonski radnici</p> <p>Direktiva 2014/66/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 15. maja 2014. o uslovima ulaska i boravka državljana trećih zemalja u kontekstu transfera unutar preduzeća</p> <p>Direktiva (EU) 2016./801 Evropskog parlamenta i Saveta od 11. maja 2016. o uslovima ulaska i boravka državljana trećih zemalja u svrhu istraživanja, studija, obuke, dobrovoljnog služenja, programa razmene studenata ili obrazovnih projekata, i smeštaj u porodicu;</p> <p>Nacrt Uredbe Evropskog parlamenta i Saveta o izmenama i dopunama Uredbe (EZ) br. 862/2007 Evropskog parlamenta i Saveta o statistici Zajednice o migracijama i međunarodnoj zaštiti</p> <p>Direktiva 2008/115/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16. decembra 2008. o zajedničkim standardima i procedurama u državama članicama za povratak državljana trećih zemalja koji ilegalno borave</p>	MUP		Č2 2024.	D	500	0	500
---------	---------	--	---	-----	--	----------	---	-----	---	-----

3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv narkotika									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja									
3.24.3.	Član 91	Nacrt zakona o dopuni i izmeni Zakona o oružju, odobren	Direktiva (EU) 2021./555 Evropskog parlamenta i Saveta od 24. marta 2021. o kontroli kupovine i posedovanja oružja	MUP		Č4 2024.	D	500	0	500
3.24.	Borba protiv terorizma									
3.24.2.	Član 92	Nacrt zakona o dopuni i izmenama zakona o zaštiti kritične infrastrukture, odobren	Nova Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta EU (EU) 2022./2557 od 14. decembra 2022. o održivosti kritičnih subjekata/entiteta	MUP		Č4 2024.	D	2,500	0	2,500
3.24.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim pitanjima									
3.24.4.	Član 85	Sporazum o pravnoj saradnji sa Francuskom, potpisan		MP	MIPD	Č3 2024.		5,000	5,000	10,000
3.24.5.	Član 85	Sporazum o pravnoj saradnji sa Švedskom, potpisan		MP	MIPD	Č3 2024.		5,000	5,000	10,000
3.24.6.	Član 85	Sporazum o pravnoj saradnji sa Italijom, potpisan		MP	MIPD	Č4 2024.		5,000	5,000	10,000
3.24.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.24.	Upravljanje granicom									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Vize									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Sigurnost dokumenata									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Azil									
3.24.7.	Član 85	Uredba o dopuni i izmeni Uredbe za integraciju stranaca, usvojena		MUP		Č3 2024.		1,000	0	1,000
3.24.	Migracija									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv narkotika									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv terorizma									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim pitanjima									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.25. Poglavlje 25: Nauka i naučna istraživanja										
3.25.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.25.1.	Član 118	Nacrt zakona o naučno-istraživačkoj delatnosti, inovacijama i transferu znanja i tehnologije, odobren		MONTI		Č4 2024.		16,800	0	16,800
3.25.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									

3.25.2.	Član 118	AU o finansiranju javnih visokoškolskih ustanova na osnovu učinka, usvojen		MONTI		Č4 2024.		10,000	0	10,000
3.26. Poglavlje 26: Obrazovanje i kultura										
3.26.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.26.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.26.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.26.1.	Član 107	AU za formulu finansiranja za preduniverzitetsko obrazovanje i stručno obrazovanje i obuku (dopuna-izmena), usvojen		MONTI		Č4 2024.		48,000	0	48,000
3.26.2.	Član 107	AU o oblicima organizovanja, kriterijumima za osnivanje, licenciranje, prestanak delatnosti i sopstvenim prihodima ranog vaspitanja i obrazovanja u predškolskim ustanovama, usvojen		MONTI		Č4 2024.		0	7,000	7,000
3.26.3.	Član 107	AU o međusektorskoj koordinaciji za razvoj obrazovanja u ranom detinjstvu, usvojen		MONTI		Č4 2024.		0	7,000	7,000
3.27. Poglavlje 27: Ambijent										
3.27.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.27.1.	Članovi 115-117	Nacrt zakona o zaštiti ambijenta, odobren	Direktiva br. 2003/4/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 28.01.2003. o javnom pristupu informacijama o ambijenta i stavlja van snage Direktivu Saveta br. 90/313/EEZ Direktiva br. 2004/35/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 21.04.2004. o odgovornosti za ambijent u vezi sa sprečavanjem i ispravljanjem štete u ambijentu izmenjenom Direktivom 2006/21/EZ, 2009/31./EZ i 2013/30/EU Direktiva br. 2008/99/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 19.11.2008. o zaštiti ambijenta kroz krivično pravo Direktiva br. 2003/35/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 26.05.2003. o učešću javnosti u izradi određenih planova i programa u vezi sa ambijentom i izmenama i dopunama Direktive Saveta br. 85/337/EEZ i 96/61/EZ o učešću javnosti i pristupu pravdi	MAPPI	KPV MFRT ME MPŠRR	Č4 2024.	D	18,900	0	18,900

3.27.2.	Članovi 115-117	Nacrt zakona o upravljanju vodnim resursima, odobren	Okvirna direktiva o vodama 2000/60/EZ Direktiva Saveta br. 91/271/EEZ "tretman zagađene vode" Direktiva br. 2006/7/EZ vezano za upravljanje vodom za pranje Direktiva o podzemnim vodama (2006/118/EZ) Direktiva br. 2007/60/EZ o proceni upravljanja rizikom od poplava Direktiva Saveta br. 91/676/EEZ o zaštiti voda od zagađenja izazvanog nitratima iz poljoprivrednih izvora Direktiva o standardima kvaliteta ambijenta (2008/105/EZ) Direktiva o vodi za piće (DVP) - Direktiva Saveta br. 98/83/EZ Direktiva 86/278/EEZ mulj otpadnih voda	MAPPI	KPV MFRT MPŠRR ME	Č1 2024.	D	4,725	0	4,725
3.27.3.	Članovi 115-117	Nacrt zakona o zaštiti prirode, odobren	Direktiva br. 2009/147/EZ o očuvanju divljih ptica; Direktiva Saveta br. 92/43/EEZ od 21. maja 1992. za očuvanje prirodnih staništa, divlje flore i faune; Direktiva Saveta br. 1999/22/EZ o držanju životinja u zoološkim vrtovima	MAPPI	KPV MFRT MPŽSPP	Č4 2024.	D	18,900	0	18,900
3.27.4.	Članovi 115-117	Nacrt zakona o inspekcijskom nadzoru u oblasti ambijenta, voda, prirode, prostornog planiranja, izgradnje i stanovanja, odobren	Evropski parlament i Savet, preporuka Evropskog parlamenta i saveta, koja predviđa minimalne kriterijume za inspekciju ambijenta u državama članicama EU (2001/331/EZ), od 4. aprila 2001.	MAPPI	KPV MFRT MPŠRR MUP	Č1 2024.	D	4,725	0	4,725
3.27.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.27.5.	Članovi 115-117	AU za dopunu-izmenu AU za mehanizam za prenos emisija gasova staklene bašte, usvojen	Uredba (EU) 2018./1999 Evropskog parlamenta i Saveta od 11. decembra 2018. o upravljanju Energetskom unijom i klimatskim akcijama	MAPPI	KPV ME MFRT MPŠRR	Č3 2024.	D	14,175	0	14,175
3.28. Poglavlje 28: Zaštita potrošača i javnog zdravlja										
3.28.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.28.	Zaštita potrošača									
3.28.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									

3.28.1.	Član 106	Nacrt zakona o medicinskim uređajima i proizvodima, odobren	Direktiva 2001/83/EZ Direktiva 2002/98/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 27. januara 2003. o dopuni Direktive 2001/83 Direktiva Komisije 2003/63/EZ od 25. juna 2003. o dopuni Direktive 2001/83 Direktiva Komisije 2003/94/EZ od 16. oktobra 2003. o principima i smernicama dobre proizvodne prakse za lekove za ljudsku upotrebu i ispitivane lekove za ljudsku upotrebu Direktiva 2004/27/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 31. marta 2004. o izmenama i dopunama Direktive 2001/83/EZ Direktiva 2008/29/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 11. marta 2008. kojom se dopunjava Direktiva 2001/83 Evropskog parlamenta Direktiva 2009/53/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 18. juna 2009., koja dopunjuje Direktivu 2001/83 Direktiva Komisije 2009/120/EZ od 14. oktobra 2009. o izmjeni Direktive 2001/83 Direktiva 2010/84/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 15. decembra 2010., koja dopunjuje Direktivu 2001/83 Direktiva 2011/62/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 8. juna 2011. o dopuni Direktive 2001/83 Direktiva 2012/26/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 25. oktobra 2012., koja dopunjuje Direktivu 2001/83/EZ u vezi sa farmakovigilancijom. Uredba EU 2017./745 o medicinskim uređajima Uredba EU 2017./746 o in vitro dijagnostičkim medicinskim uređajima	MZ	KPV MFRT	Č3 2024.	D	13,845	0	13,845
3.28.2.	Član 106	Nacrt zakona o kontroli duvana, odobren	Direktiva produkti duvana 2014/40/EU	MZ	KPV MFRT	Č3 2024.	D	13,845	0	13,845
3.28.	Podzakonski i drugi regulatorni akti									
3.28.	Zaštita potrošača									
3.28.3.	Član 81.	AU o zahtevima definisanim u vezi sa komercijalnom komunikacijom, uključujući reklamiranje ili marketing, usvojen	Direktiva 2006/114/EZ od 12. decembra 2006. u vezi sa obmanjujućim i uporednim reklamama.	MIPT		Č2 2024.	D	10,000	0	10,000
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									

3.28.4.	Član 106	AU o kriterijumima, procedurama, biobezbednosti i merama biobezbednosti za transport uzoraka u dijagnostičke svrhe zaraznih bolesti, usvojen	Sprovedbena odluka Komisije (EU) 2018./945 od 22. juna 2018. o zaraznim bolestima i specifičnim zdravstvenim pitanjima u vezi sa ovim bolestima koje će biti obuhvaćene epidemiološkim nadzorom, kao i relevantnim definicijama slučajeva. Odluka br. 1082/2013/EU Evropskog parlamenta i Komisije od 22. oktobra 2013. o ozbiljnim prekograničnim pretnjama po zdravlje i ukidanju Odluke br. 2119/98/EZ. Odluka komisije od 30. aprila 2009. kojom se menja Odluka 2002/253/EZ kojom se definišu definicije slučajeva za prijavljivanje zaraznih bolesti u mreži Zajednice prema Odluci br. 2119/98/EZ Evropskog parlamenta i Komisije	MZ	KPV MFRT	Č3 2024.	D	7,440	0	7,440
3.28.5.	Član 106	AU o čuvanju i zaštiti ličnih podataka za moguće, sumnjive i potvrđene slučajeve zaraznih bolesti i posebnih zdravstvenih problema, usvojen	Sprovedbena odluka Komisije (EU) 2018./945 od 22. juna 2018. o zaraznim bolestima i specifičnim zdravstvenim pitanjima u vezi sa ovim bolestima koje će biti obuhvaćene epidemiološkim nadzorom kao i relevantnim definicijama slučajeva. Odluka br. 1082/2013/EU Evropskog parlamenta i Komisije od 22. oktobra 2013. o ozbiljnim prekograničnim pretnjama po zdravlje i ukidanju Odluke br. 2119/98/EZ. Odluka komisije od 30. aprila 2009. kojom se menja Odluka 2002/253/EZ kojom se definišu definicije slučajeva za prijavljivanje zaraznih bolesti u mreži Zajednice prema Odluci br. 2119/98/EZ Evropskog parlamenta i Komisije	MZ	KPV MFRT	Č3 2024.	D	7,440	0	7,440
3.29. Poglavlje 29: Carinska unija										
3.29.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.29.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.29.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.29.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.30. Poglavlje 30: Spoljni poslovi										
3.30.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.30.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.30.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.30.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.31. Poglavlje 31: Spoljne, bezbednosne i odbrambene politike										
3.31.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									

3.31.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.31.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.31.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.32. Poglavlje 32: Finansijska kontrola										
3.32.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.32.1.	Član 97	Nacrt zakona o Generalnom revizoru i Nacionalnoj kancelariji za reviziju Kosova (amandman), odobren	Međunarodnim standardima vrhovnih revizorskih institucija i u skladu sa deklaracijom Lime i Meksika	MFRT	KPV	Č2 2024.		3,500	0	3,500
3.32.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.32.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.33. Poglavlje 33: Finansijske i budžetske odredbe										
3.33.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.33.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.33.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.33.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.34. Poglavlje 34: Institucije										
3.34.	Program ne pokriva ovo poglavlje u ovoj fazi pristupanja EU.									
3.35. Poglavlje 35: Ostala pitanja										
3.35.	Program ne pokriva ovo poglavlje u ovoj fazi pristupanja EU.									

SPROVEDBENE MERE

Br.	Odredbe SSP	Ciljevi	Pokazatelji	Odgovorna institucija	Podržavajuće institucije	Rokovi	Referentni dokumenti	Budžet		
								BRK	Donatori	Ukupno
1. BLOK I: POLITIČKI KRITERIJUMI										
1.1. Demokratija i vladavina zakona										
1.1.1. Ustav, parlament i izborni sistem										
1.1.1.	<u>Okvir politika</u>									
1.1.1.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
1.1.1.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
1.1.1.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
1.1.1.	<u>Primena</u>									
1.1.1.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
1.1.2. Javna uprava										
1.1.2.	<u>Okvir politika</u>									
1.1.2.8.	Član 120	Unapređenje politika u oblasti AP, sa ciljem sprovođenja standarda i principa EU	Revidirani AP za racionalizaciju agencija (druga faza), usvojen	MUP		Č4 2024.	Nacionalni plan za razvoj 2024.-2026. Strategija reforme javne uprave 2024.-2027.	5,000	0	5,000
1.1.2.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
1.1.2.9.	Član 120	Podizanje kapaciteta za izvještavanje za sprovođenje akcionih planova Strateškog okvira za RJU	Održano najmanje 5 obuka o pristupu, korišćenju i izvještavanju putem Digitalne platforme, za najmanje 50 zaposlenih koji koriste platformu i administratora akcionih planova	MUP		Č4 2024.	Strategija reforme javne uprave 2024.-2027.	3,000	0	3,000
1.1.2.10.	Član 122	Povećanje učešća građana u izradi lokalnih politika	Lokalni koordinacioni odbori za sprovođenje Nacionalnog akcionog plana 2023.-2025. Partnerstva za otvorenu upravu, formirani	MALS		Č2 2024.		10,440	0	10,440
1.1.2.	<u>Primena</u>									

1.1.2.11.	Član 120	Unapređenje politika i propisa lokalne samouprave	Ex-post procena Zakona o glavnom gradu Republike Kosovo, Prištinu, izrađen i objavljen	MALS		Č4 2024.		10,500	3,440	13,940
1.1.2.12.	Član 121	Povećanje učešća građana u izradi lokalnih politika	Nadzor nad sprovođenjem rada usluga platforme E-OPŠTINA 2024.-2025.	MALS		Č4 2024.		44,722	0	44,722
1.1.2.13.	Član 120	Dodavanje i pružanje što većeg broja elektronskih usluga za građane, preduzeća i javne službenike preko platforme eKosova, kao jedinstvenog prozora za pružanje elektronskih usluga	Najmanje 50 novih usluga na platformi eKosova, operacionalizovano	MUP		Č4 2024.	Strategija reforme javne uprave 2024.-2027.	0	0	0
1.1.2.14.	Član 120	Unapređenje klasifikacije poslova u državnoj službi	Katalog radnih mesta u Državnoj službi, usvojen	MUP		Č3 2024.		20,000	0	20,000
1.1.2.15.	Član 120	Praćenje sprovođenja akcionih planova Strateškog okvira za RJU	Šestomesečni i godišnji izveštaji o sprovođenju SRJU 2022.-2027. i šestomesečni i godišnji izveštaji o sprovođenju SUJF 2022.-2027.	MUP		Č4 2024.	Strategija reforme javne uprave 2024.-2027. Strategija za reformu upravljanja javnim finansijama 2022.-2027.	10,000	0	10,000

1.1.3. Ombudsman

1.1.3. Okvir politika

1.1.3. Ovaj deo ne sadrži mere.

1.1.3. Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta

1.1.3. Ovaj deo ne sadrži mere.

1.1.3. Primena

1.1.3.1.	Član 3 i 4	Praćenje realizacije preporuka Ombudsmana	Broj sprovedenih preporuka	KPV	Skupština	Č4 2024.		20,000	0	20,000
1.1.3.2.	Član 3 i 4	Praćenje realizacije preporuka Ombudsmana	Broj pristiglih odgovora na preporuke upućene nadležnim institucijama	KPV	Skupština	Č4 2024.		5,000	0	5,000

1.1.4. Civilni nadzor bezbednosnih snaga

1.1.4. Okvir politika

1.1.4. Ovaj deo ne sadrži mere.

1.1.4. Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta

1.1.4. Ovaj deo ne sadrži mere.

1.1.4. Primena

1.1.4. Ovaj deo ne sadrži mere.

1.2. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze

1.2. Okvir politika

1.2. Ovaj deo ne sadrži mere.

1.2. Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta

1.2.1.	Član 11 i 16	Izgradnja kapaciteta zvaničnika koji pokrivaju region JIE	Organizovane tri (3) obuke ili seminara	MIPD		Č4 2024.		3,000	0	3,000
1.2.	Primena									
1.2.2.	Član 11 i 16	Lobiranje za vođenje jedne ili više organizacija, regionalnih inicijativa, kao i za preuzimanje sedišta jedne od organizacija, regionalnih inicijativa	Razvijena jedna (1) komunikacija ili sastanak sa svakom od zemalja jugoistočne Evrope	MIPD		Č4 2024.		12,000	0	12,000

2. BLOK II: EKONOMSKI KRITERIJUMI

2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

2.1.	Okvir politika									
2.1.1.	Član 25, 43, 75, 93, 94, 96, 98, 106, 107, 121, 123	Unapređenje politika za identifikaciju fiskalnih rizika	Dokument o fiskalnim rizicima, izrađen	MFRT		Č2 2024.	Program ekonomskih reformi 2022.-2024. Srednjoročni okvir rashoda 2024.-2026. Zakon br. 08/L-260 o budžetskim izdvajanjima za budžet Republike Kosovo za 2024.	2,200	0	2,200
2.1.	Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta									
2.1.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
2.1.	Primena									
2.1.2.	Član 25, 43, 75, 93, 94, 96, 98, 106, 107, 121, 123	Sprovođenje Strategije UJF 2022.-2026.	Redovno šestomesečno izveštavanje o realizaciji Akcionog plana SUJF 2022.-2024.	MFRT	KPV NKR RKJN MUP KAS	Č3 2024.	Strategija reforme upravljanja javnim finansijama 2022.-2026. i AP 2022.-2024.	6,000	6,000	12,000
2.1.3.	Član 25, 43, 75, 93, 94, 96, 98, 106, 107, 121, 123	Sprovođenje Strategije UJF 2022.-2026.	Redovno godišnje izveštavanje o sprovođenju Akcionog plana SUJF 2022.-2024.	MFRT	KPV NKR RKJN MUP KAS	Č2 2024.	Strategija reforme upravljanja javnim finansijama 2022.-2026. i AP 2022.-2024.	6,000	6,000	12,000
2.1.4.	Član 39, 40, 70, 105	Borba protiv neformalne ekonomije, utaje poreza i izbegavanja poreza	Broj aktivnosti u okviru projekata za unapređenje poreskih obaveza, povećan	MFRT		Č4 2024.	Strateški plan PUK-a 2022.-2026. AP Strategije PUK-a 2022.-2024. Strategija realizacije 2021.-2025.	2,730,000	0	2,730,000
2.1.5.	Član 39, 48, 104 i protokol 4	Borba protiv sive ekonomije i carinskih prevara	Povećan broj aktivnosti protiv krijumčarenja (inspekcije, zaustavljanja i patrole) na osnovu analize rizika u odnosu na prethodni period	MFRT		Č4 2024.		666,000	0	666,000
2.2. Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišne snage unutar Unije										
2.2.	Okvir politika									
2.2.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
2.2.	Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta									
2.2.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
2.2.	Primena									
2.2.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3. BLOK III: EVROPSKI STANDARDI - USKLAĐIVANJE KOSOVSKOG ZAKONODAVSTVA SA ACQUIS EU										
3.0. Pravni okvir za usklađivanje kosovskog zakonodavstva sa <i>acquis</i> EU										
3.0.	Okvir politika									
3.0.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.0.	Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta									
3.0.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.0.	Primena									
3.0.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.1. Poglavlje 1: Slobodno kretanje roba										

3.1.	<u>Okvir politika</u>									
3.1.5.	Član 20, 80 i 74, tačka 3	Unapređenje politika u oblasti akreditacije	Koncept dokument o oblasti akreditacije, usvojen	MIPT		Č3 2024.		9,000	9,650	18,650
3.1.6.	Član 20, 80 i 74, tačka 4	Razvoj politika u oblasti metrologije	Koncept dokument za oblast metrologije, odobren	MIPT		Č4 2024.		5,000	0	5,000
3.1.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.1.7.	Član 20, 80 i 74, tačka 5	Povećanje kapaciteta KAA, odgovorno za povećanje šeme akreditacije za sertifikaciju.	Sema akreditacije sertifikacionih tela (EN ISO/IEC 17065), formirana i funkcionalna	MIPT		Č4 2024.		4,500	4,050	8,550
3.1.8.	Član 20, 80 i 74, tačka 4	Razvoj administrativnih kapaciteta za nadzor tržišta	Najmanje deset (10) službenika za bezbednost proizvoda, obučeno	MIPT		Č4 2024.		1,000	0	1,000
3.1.	Član 20, 80 i 74, tačka 3	Podizanje upravnih kapaciteta pri Kosovskoj agenciji za metrologiju	Najmanje pet (5) novih službenika u KAM, regrutovano	MIPT	MUP	Č3 2024.		50,000	0	50,000
3.1.9.	<u>Primena</u>									
3.1.10.	Član 20, 80. i 74. tačka 3	Digitalizacija prodaje usklađenih standarda	Online sistem za prodaju standarda, funkcionalizovan	MIPT	MUP	Č4 2024.		50,000	0	50,000
3.1.11.	Član 20, 80, i 74, tačka 3	Podizanje kvaliteta metroloških usluga u AMK-u kao i međunarodno priznanje sertifikata kalibracije za kalibracione laboratorije AMK-a	Laboratorija za snagu i termometriju, akreditovana	MIPT		Č4 2024.		20,000	0	20,000
3.2. Poglavlje 2: Slobodno kretanje radnika										
3.2.	<u>Okvir politika</u>									
3.2.1.	Član 79, stav 9	Pokretanje i pregovaranje sporazuma o socijalnom osiguranju sa zemljama regiona i EU	Pokrenut broj bilateralnih sporazuma sa zemljama regiona i EU	MFRT	KPV MIPD	Č4 2024.		20,000	0	20,000
3.2.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.2.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.2.	<u>Primena</u>									
3.2.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.3. Poglavlje 3: Pravo osnivanja i sloboda pružanje usluga										
3.3.	<u>Okvir politika</u>									
3.3.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.3.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.3.1.	Član 51, 56, 57, 58, 59 i 74	Dalja funkcionalnost jedinstvene kontaktne tačke	Najmanje dva (2) nova sektora usluga, digitalizovano	MIPT	KPV MUP MONT MFRT MAPPI MP	Č4 2024.		5,000	0	5,000
3.3.2.	Član 51, 56, 57, 58, 59 i 74	Dalja funkcionalizacija Jedinstvene kontaktne tačke za usluge	Pokrenuta veb lokacija Jedinstvene kontakt osobe	MIPT		Č3 2024.		1,000	0	1,000
3.3.	<u>Primena</u>									

3.3.3.	Član 51, 56, 57, 58, 59 i 74	Podizanje svesti javnosti o korišćenju jedinstvene kontaktne tačke za usluge	Najmanje 3 aktivnosti održane sa zainteresovanim stranama o jedinstvenoj kontakt tački	MIPT		Č4 2024.		1,000	0	1,000
3.4. Poglavlje 4: Slobodno kretanje kapitala										
3.4.	<u>Okvir politika</u>									
3.4.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.4.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.4.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.4.	<u>Primena</u>									
3.4.3.	Član 89	Pokretanje i razvoj nacionalne procene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma	Nacionalna procena rizika, započeta	MFRT	CBK TSK KAP SSK MP	Č4 2024.		2,000	0	2,000
3.4.4.	Član 89	Razvoj tipologija pranja novca od strane politički eksponiranih lica (PEL), u cilju smanjenja rizika od pranja novca korupcijom	Sastavljene i objavljene tipologije pranja novca za PEL	MFRT	ASK	Č2 2024.		13,000	3,700	16,700
3.5. Poglavlje 5: Javne nabavke										
3.5.	<u>Okvir politika</u>									
3.5.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.5.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.5.3.	Član 79	Izgradnja kapaciteta Tela za razmatranje nabavki	Najmanje pet (5) regrutovanih službenika	TRN	Skupština	Č2 2024.		50,000	0	50,000
3.5.4.	Član 79	Izgradnja kapaciteta Tela za razmatranje nabavki	Najmanje tri (3) obuke osoblja ORN-a na temu „Postupci administrativnog pregleda, administracija kancelarijskog rada“, kao i „Pravila za upravljanje javnim finansijama, registar imovine i godišnje izveštavanje budžetskih organizacija“	TRN	KIJA	Č4 2024.		2,000	0	2,000
3.5.	<u>Primena</u>									
3.5.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.6. Poglavlje 6: Pravo kompanija										
3.6.	<u>Okvir politika</u>									
3.6.3.	Član 51	Podizanje kapaciteta Javnog nadzornog odbora (JNO), odnosno inspektora JNO	Izrađena metodologija za inspekciju zakonskih revizora i zakonskih revizorskih firmi	MFRT	KSFI	Č3 2024.		35,280	0	35,280
3.6.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.6.4.	Član 51	Unapređenje baze podataka o registraciji preduzeća ARPK-a ispunjavanjem zahteva BRIS-a	Baza podataka koja omogućava povezivanje sa EU BRIS sistemom, avanzirana	MIPT	ARPK	Č4 2024.		50,000	0	50,000
3.6.	<u>Primena</u>									
3.6.5.	Član 51	Nezavisnost KKRF-a i njegovih nadzornih struktura kao autoriteta za sebe	Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja, Međunarodnog komiteta. Tumačenja za finansijsko izveštavanje (KNIRP), kao i tumačenja izdata i usvojena od strane Odbora za međunarodne računovodstvene standarde (OMRS)	MFRT	KSFI	Č4 2024.		1,000	0	1,000

3.6.6.	Član 51	Nezavisnost KKRF-a i njegovih nadzornih struktura kao autoriteta za sebe	Međunarodni standardi revizije i srodne smernice Odbora za međunarodne standarde revizije i sigurnosti (BSNAS), primenjeni	MFRT	KSFI	Č4 2024.		2,500	0	2,500
3.7. Poglavlje 7: Pravo intelektualne svojine										
3.7.	<u>Okvir politika</u>									
3.7.2.	Član 77 i 78	Razvoj politike u oblasti autorskih prava	Nacionalna strategija za autorska prava 2024. - 2028., usvojena	MKOS		Č4 2024.		7,000	0	7,000
3.7.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.7.3.	Član 77 i 78	Podizanje kapaciteta Agencije za industrijsku svojinu	Najmanje tri (3) obuke za službenike Agencije za industrijsku svojinu, održano	MIPT		Č4 2024.		23,000	0	23,000
3.7.	<u>Primena</u>									
3.7.4.	Član 77 i 78	Podizanje svesti biznisa i građana o industrijskom vlasništvu	Najmanje 15 aktivnosti sa građanima i privredi, za podizanje svesti o značaju industrijskog vlasništva, održano	MIPT		Č4 2024.		12,810	0	12,810
3.8. Poglavlje 8: Politika konkurencije										
3.8.	<u>Okvir politika</u>									
3.8.	Konkurencija									
3.8.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.8.	Državna pomoć									
3.8.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.8.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.8.	Konkurencija									
3.8.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.8.	Državna pomoć									
3.8.5.	Član 74 i 76	Svest o institucijama koje daju državnu pomoć za sprovođenje državne pomoći i de Minimis pravila	Četiri (4) obuke za davaoce pomoći za prijavljivanje i prijavljivanje državne pomoći i za pravila de minimis, koja se odnose na prijavu i obračun pomoći, održano	MFRT		Č4 2024.		58,800	0	58,800
3.8.	<u>Primena</u>									
3.8.	Konkurencija									
3.8.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.8.	Državna pomoć									
3.8.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.9. Poglavlje 9: Finansijske usluge										
3.9.	<u>Okvir politika</u>									
3.9.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.9.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.9.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.9.	<u>Primena</u>									
3.9.10.	Član 50.	Dalje sprovođenje Vodiča za buduću transpoziciju režima Solvency 2	Plan puta za transpoziciju Solvency 2, sproveden	CBK		Č4 2024.		8,900	0	8,900
3.10. Poglavlje 10: Informaciono društvo i medije										
3.10.	<u>Okvir politika</u>									
3.10.2.	Član 110 i 111	Unapređenje strateškog okvira u oblasti informacionog društva i elektronskih komunikacija	Strategija ITK, usvojena	ME	RUEPK KPV MUP	Č4 2024.	Nacionalna strategija razvoja 2030.	168,317	0	168,317

					MONTI MZ					
3.10.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.10.3.	Član 110 i 111	Izgradnja digitalne infrastrukture u školama i njihova gigabajt veza sa KREN i GEANT (2023.-2026.).	Digitalna infrastruktura i veza sa KREN i GEANT najmanje 100 škola (2023.-2026.).	ME	RUEPK	Č4 2024.	Zakon o potvrđivanju sporazuma o finansiranju između Republike Kosovo i Međunarodnog udruženja za razvoj projekta digitalne ekonomije Kosova	0	1,500,000	1,500,000
3.10.4.	Član 110 i 111	Unapređenje elektronskog sistema kako bi se osiguralo da elektronske interakcije budu bezbednije, brže i efikasnije	Sistem eIDAS, formiran	ME	MUP MF	Č4 2024.		0	2,000,000	2,000,000
3.10.	<u>Primena</u>									
3.10.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.11. Poglavlje 11: Poljoprivreda i ruralni razvoj										
3.11.	<u>Okvir politika</u>									
3.11.6.	Član 102	Poboljšanje produktivnosti i održivosti u poljoprivredi	Koncept dokument o organskoj poljoprivredi, usvojen	MPŠSR	AHV	Č4 2024.	Zakon o organskoj poljoprivredi	9,378	0	9,378
3.11.7.	Član 102	Unapređenje politika za očuvanje poljoprivrednog zemljišta	AP za zaštitu poljoprivrednog zemljišta, usvojen	MPŠSR	MAPPI	Č4 2024.	Zakon o poljoprivrednom zemljištu	9,378	0	9,378
3.11.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.11.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.11.	<u>Primena</u>									
3.11.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.12. Poglavlje 12: Politika sigurnosti hrane, fitosanitarne i veterinarstva										
3.12.	<u>Okvir politika</u>									
3.12.6.	Član 102	Unapređenje politike javnog zdravlja i zdravlja životinja	Koncept dokument o semenu, usvojen	MPŠSR	AHV	Č1 2024.	Zakon o semenu	9,378	0	9,378
3.12.7.	Član 102	Unapređenje politike javnog zdravlja i zdravlja bilja	Idejni dokument o zaštiti bilja, usvojen	MPŠSR	AHV	Č4 2024.	Zakon o zaštiti bilja	9,378	0	9,378
3.12.8.	Član 102	Unapređenje politike javnog zdravlja i zdravlja bilja	Idejni dokument o sredstvima za zaštitu bilja, usvojen	MPŠSR	AHV CK	Č1 2024.	Zakon o proizvodima za zaštitu bilja	9,378	0	9,378
3.12.9.	Član 102	Unapređenje politike javnog zdravlja i zdravlja životinja	Koncept dokument o bolestima životinja, usvojen	MPŠSR	AHV	Č4 2024.	Zakon o veterinarstvu	9,378	0	9,378
3.12.10.	Član 102	Unapređenje politike javnog zdravlja i zdravlja životinja	Plan za unapređenje poljoprivredno-prehrambenih preduzeća, usvojen	MPŠSR	AHV	Č4 2024.	Strategija za poljoprivredu i ruralni razvoj 2022.-2028.	7,815	0	7,815
3.12.11.	Član 102	Unapređenje politike javnog zdravlja i zdravlja životinja	Plan delegiranja specifičnih zadataka za kontrolu klanja, usvojen	AHV	MPŠSR	Č4 2024.	Higijenski paket Uredba br. 10/2011 Uredba br. 13/2011	9,378	0	9,378
3.12.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.12.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.12.	<u>Primena</u>									
3.12.12.	Član 102	Unapređenje politike javnog zdravlja i zdravlja životinja	Kampanja oralne vakcinacije protiv besnila, sprovedena	AHV	MPŠSR	Č4 2024.	Zakon o veterinarstvu	600,000	0	600,000
3.13. Poglavlje 13: Ribarstvo										

3.13.	<u>Okvir politika</u>									
3.13.2.	Član 102	Unapređenje politika u oblasti ribarstva	Nacrt dokumenta o ribarstvu i akvakulturi, usvojen	MPŠSR	AHV	Č1 2024.	Zakon o ribarstvu i akvakulturi	3,126	0	3,126
3.13.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.13.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.13.	<u>Primena</u>									
3.13.3.	Član 102	Sprovođenje politika u oblasti ribarstva	Izvršena inventarizacija ribljih resursa u slivovima	MPŠSR	AHV	Č4 2024.	Zakon o ribarstvu i akvakulturi	4,689	0	4,689
3.14. Poglavlje 14: Politika transporta										
3.14.	<u>Okvir politika</u>									
3.14.10.	Član 113	Unapređenje i završetak strateških politika u sektoru transporta	Akcionni plan strategije ITS, usvojen	MAPPI		Č1 2024.		6,750	0	6,750
3.14.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.14.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.14.	<u>Primena</u>									
3.14.11.	Član 113	Merenje gasova ispuštenih iz vozila	Sistem za kontrolu emisije gasova koje ispuštaju vozila, operacionalizovan	MAPPI		Č4 2024.		18,900	0	18,900
3.15. Poglavlje 15: Energetika										
3.15.	<u>Okvir politika</u>									
3.15.7.	Član 114	Dalji razvoj politika u oblasti energetike u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i transponovane <i>acquis</i> EU	Nacionalni plan za energiju i klimu Republike Kosovo 2024.-203, usvojen	ME	KPV MAPPI MFRT RKE KOSTT MONTI KEK	Č2 2024.	Strategija energije Republike Kosovo 2022.-2031.	14,500	0	14,500
3.15.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.15.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.15.	<u>Primena</u>									
3.15.8.	Član 114	Studija „Procena potencijala za obezbeđivanje lokalno dispečebilne obnovljive energije – komponenta III“	LLokacije za izgradnju elektrana na OIE, definisane.	ME	MAPPI MPŠRR KOSTT ASK KAP	Č2 2024.	Energetska strategija Republike Kosovo 2022.-2031. Program za sprovođenje Energetske strategije 2022-2025	4,950	299,680	304,630
3.15.9.	Član 114	Organizacija aukcije OIE	Aukcija je završena	ME	MAPPI RKE KOSTT	Č4 2024.	Energetska strategija Republike Kosovo 2022.-2031. Program za sprovođenje Energetske strategije 2022-2025	3,240	0	3,240
3.15.10.	Član 114	Sprovođenje mera energetske efikasnosti na lokalnom nivou	Mere energetske efikasnosti u javnim zgradama na opštinskom nivou na Kosovu: 8 školskih objekata u 4 opštine (Pristina; Gnjilane, Đakovica; Uroševac), sprovedeno	ME		Č4 2024.	Nacionalni AP za energetske efikasnost	2,500,000	5,000,000	7,500,000
3.15.11.	Član 114	Sprovođenje mera energetske efikasnosti na lokalnom nivou	Sprovedene mere energetske efikasnosti u 12 opštinskih javnih objekata	KFEE	ME MF MAPPI	Č4 2024.	Zakon o efikasnosti energije Uputstvo za rad na projektu javnog sektora	1,847,000	2,752,000	4,599,000

3.15.12.	Član 114	Sprovođenje mera energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije na centralnom nivou	Mere energetske efikasnosti u 12 javnih objekata na centralnom nivou (podeljenih u dva lota: Lot 1 & Lot2), sprovedeno	ME	MUP	Č4 2024.	Nacionalni AP za energetske efikasnost	800,000	300,000	1,100,000
3.15.13.	Član 114	Sprovođenje mera energetske efikasnosti u privatnom i stambenom sektoru	Mere energetske efikasnosti u 2000 individualnih kuća, sprovedeno	KFEE	ME MF MAPPI	Č4 2024.	Zakon o efikasnosti energije Priručnik za rad na projektu u stambenom sektoru	0	9,536,500	9,536,500
3.15.14.	Član 114	Sprovođenje mera energetske efikasnosti u privatnom i stambenom sektoru	Mere energetske efikasnosti u 29 društvenih višestambenih zgrada i individualnih kuća, sprovedene	KFEE	ME MF MAPPI	Č4 2024.	Zakon o efikasnosti energije Priručnik za rad na projektu u stambenom sektoru	0	6,200,000	6,200,000
3.15.15.	Član 114	Sprovođenje mera energetske efikasnosti u privatnom i stambenom sektoru	Finalizacija studije o modelu finansiranja mera energetske efikasnosti za privatni i rezidencijalni sektor.	KFEE	ME MFT MAPPI	Č1 2024.	Zakon o efikasnosti energije	0	200,000	200,000

3.16. Poglavlje 16: Porezi

3.16.	<u>Okvir politika</u>									
3.16.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.16.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.16.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.16.	<u>Primena</u>									
3.16.1.	Član 39, 40, 70, 105	Povećanje naplate poreskih dugovanja	Smanjenje nivoa poreskog duga u procentima ukupnih godišnjih prihoda, u odnosu na prethodnu godinu	MFRT		Č4 2024.	Strateški plan 2022.-2026. Strategija realizacije 2021.-2025. Zaključci PO o trgovini, industriji, carini i oporezivanju	21,000	0	21,000
3.16.2.	Član 39, 40, 70, 105	Unapređenje koordinacije zajedničkih operacija PUK-IP-POL-Carina, i izveštaji o zajedničkom radu	Dve (2) analize o saradnju, koordinaciju i međuinstitucionalnu komunikaciju u vezi sa nadležnostima za sprečavanje i smanjenje neprijavljenog rada, sprovedene	MFRT		Č4 2024.		60,000	0	60,000
3.16.3.	Član 39, 40, 70, 105	Unapređenje procene rizika	Kriterijumi za procenu rizika, definisani	MFRT		Č4 2024.		19,200	0	19,200

3.17. Poglavlje 17: Ekonomska i monetarna politika (pogledajte Blok 2: Ekonomski kriterijumi)

3.17.	<u>Okvir politika</u>									
3.17.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.17.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.17.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.17.	<u>Primena</u>									
3.17.	Ovaj deo ne sadrži mere.									

3.18. Poglavlje 18: Statistika

3.18.	<u>Okvir politika</u>									
3.18.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.18.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.18.	Ovaj deo ne sadrži mere.									

3.18.	<u>Primena</u>									
3.18.1.	Član 95	Ocenjivanje neformalne ekonomije prema međunarodnim standardima za komponente koje su proces za period 2008-2023.	Analize dostupnih podataka o neformalnoj ekonomiji, sprovedene	KAS	MZ MUP MFRT	Č4 2024.	Program zvanične statistike 2023.-2027.	12,240	0	12,240
3.18.2.	Član 95	Sastavljanje nefinansijskih sektorskih računa	Analize i obrada podataka prema raspoloživoj metodologiji Eurostata, sprovedene	KAS	MFRT	Č4 2024.	Program zvanične statistike 2023.-2027.	12,240	7,000	19,240
3.18.3.	Član 95	Razvoj statistike tržišta rada/Istraživanje strukture prihoda (SES)	Podaci sa terenskog istraživanja, prikupljeni	KAS		Č4 2024.	Program zvanične statistike 2023.-2027.	18,360	0	18,360
3.18.4.	Član 95	Proširenje statističkih proizvoda	Do pet (5) novih statističkih proizvoda, formirano	KAS	ITRK	Č4 2024.	Strateški plan Kosovske agencije za statistiku 2023.-2027.	30,000	0	30,000
3.18.5.	Član 95	Nastavak povećanja broja podataka/skupova podataka koji se šalju Eurostatu, uz poštovanje rokova.	Broj tabela/skupova podataka poslanih Eurostatu za poljoprivrednu statistiku za još četiri (4) dostavljene tabele, povećan	KAS	ITRK	Č4 2024.	Strateški plan Kosovske agencije za statistiku 2023.-2027.	14,400	0	14,400
3.19. Poglavlje 19: Socijalne politike i zapošljavanje										
3.19.	<u>Okvir politika</u>									
3.19.1.	Član 82 i 106	Razvoj politika za povećanje zapošljavanja mladih	Plan za sprovođenje pilotirane šeme garancije za mlade	MFRT	MONTI MKOS MIPT KAS ASK	Č4 2024.		1,000,000	500,000	1,500,000
3.19.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.19.2.	Član 82 i 106	Izgradnja kapaciteta u Inspektorijat za rad	Povećan broj inspektora rada za 40 inspektora	MFRT		Č4 2024.	Plan učinka Inspektorata rada	835,000	0	835,000
3.19.	<u>Primena</u>									
3.19.3.	Član 82 i 106	Unapređenje usluga Inspektorijata rada	Broj inspekcija po Inspekcija rada, povećan	MFRT		Č4 2024.	Plan učinka Inspektorata rada	354,250	0	354,250
3.19.4.	Član 82 i 106	Reforma šeme socijalne pomoći kako bi se obezbedilo bolje ciljanje i uticaj na siromaštvo za ugrozene grupe	Šema socijalne pomoći Sprovedena u skladu sa novim Zakonom o šemi socijalne pomoći, pilotirano	MFRT	KPV MALS	Č4 2024.	Nacionalni plan za razvoj 2022.-2024.	20,000	230,500	250,500
3.20. Poglavlje 20: Preduzeća i politike industrije										
3.20.	<u>Okvir politika</u>									
3.20.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.20.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.20.1.	Član 99 i 100	Jačanje kapaciteta i unapređenje usluga za preduzeća	Agencija za inovacije i podršku poslovanju, osnovana	MIPT		Č3 2024.		5,640	0	5,640
3.20.	<u>Primena</u>									
3.20.2.	Član 99. i 101.	Stvaranje Nacionalnog instrumenta za sertifikaciju proizvoda	Najmanje 30 kompanija korisnika (30% grantova za obradu metala)	MIPT		Č2 2024.		990,000	0	990,000
3.21. Poglavlje 21: Trans-evropske mreže										
3.21.	<u>Okvir politika</u>									
3.21.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.21.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.21.	Ovaj deo ne sadrži mere.									

3.21.	<u>Primena</u>									
3.21.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.22. Poglavlje 22: Regionalne politike i koordinacija strukturnih instrumenata										
3.22.	<u>Okvir politika</u>									
3.22.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.22.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.22.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.22.	<u>Primena</u>									
3.22.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.23. Poglavlje 23: Pravosuđe i osnovna prava										
3.23.	<u>Okvir politika</u>									
3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.25.	Član 83 i 91	Unapređenje okvira politike u cilju sprovođenja ključnih reformi institucija vladavine prava	Strategija vladavine prava i Akcioni plan, revidirani	MP	SSK TSK MFRT KPV MUP	Č3 2024.		10,000	10,000	20,000
3.23.26.	Član 83 i 91	Efikasnije upravljanje tužilačkim sistemom i jačanje administracije	Novi strateški plan Tužilačkog saveta, izrađen	TSK		Č4 2024.		43,584	0	43,584
3.23.27.	Član 83 i 91	Efikasnija administracija pravosudnog sistema i jačanje administracije	Strategija komunikacije tužilačkog sistema, usvojena	TSK		Č2 2024.		3,956	0	3,956
3.23.	Politike protiv korupcije									
3.23.28.	Član 83 i 91	Dalje unapređenje okvira politike za korišćenje digitalne tehnologije u borbi protiv korupcije na nacionalnom nivou i stvaranje transparentne i odgovorne uprave	Strategija i AP protiv korupcije, usvojena	KPV		Č1 2024.		5,000	5,000	10,000
3.23.29.	Član 83 i 91	Unapređenje okvira antikorupcijskih politika u cilju poboljšanja javne uprave, uključujući izradu i usvajanje planova integriteta na centralnom i lokalnom nivou kao sredstva za sprečavanje korupcije	Planovi integriteta u centralnoj administraciji, nezavisnim agencijama i opštinskim vlastima, usvojeni	ASK		Č1 2024.		7,200	0	7,200
3.23.30.	Član 83 i 91	Unapređenje okvira antikorupcijske politike kroz procenu rizika u oblastima ili sektorima za koje se smatra da su posebno izloženi rizicima od korupcije	Izrađena procena rizika od korupcije u različitim oblastima ili sektorima	ASK		Č4 2024.		21,600	0	21,600
3.23.	Osnovna prava									
3.23.31.	Član 3 i 4	Unapređenje okvira politike u cilju poboljšanja usluga besplatne pravne pomoći doprinoseći povećanju efikasnosti pravosudnog sistema	Nacrt dokumenta o besplatnoj pravnoj pomoći, usvojen	MP	SSK TSK MFRT KPV MUP	Č2 2024.		5,000	5,000	10,000
3.23.32.	Član 3 i 4	Unapređenje agende za rodnu ravnopravnost kroz dizajniranje i sprovođenja razvojnih programskih okvira	Akcionni plan Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost (NPRR) 2024.-2026., usvojen	KPV		Č3 2024.	Kosovski program za rodnu ravnopravnost 2020.- 2024.	10,000	15,000	25,000

3.23.33.	Član 3 i 4	Unapređenje okvira politike u borbi protiv nasilja u porodici, seksualnog uznemiravanja i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja, kao nezakonitih rodno zasnovanih prestupa, uključujući seksualno, ekonomsko i psihološko nasilje	Paket modula za programe psihosocijalnog tretmana počinioca, razvijen	MP	SSK TSK MFRT KPV MUP	Č4 2024.		10,000	10,000	20,000
3.23.34.	Član 3 i 4	Unapređenje i unapređenje prava osoba sa invaliditetom	Nacrt dokumenta o znakovnom jeziku, usvojen	KPV		Č4 2024.		6,000	0	6,000
3.23.35.	Član 3 i 4	Poboljšanje i unapređenje okvira politike u cilju unapređenja prava osoba sa invaliditetom	Strategija o pravima osoba sa invaliditetom u Republici Kosovo 2024.-2029., usvojena	KPV		Č2 2024.		6,000	0	6,000
3.23.	Zaštita manjina i kulturnog nasleđa									
3.23.36.	Član 3. i 4.	Unapređenje zaštite kulturnog nasleđa kroz razvoj okvira politike.	Idejni dokument za kulturno nasleđe, usvojen	MKOS	MAPPI	Č3 2024.	Zakon o kulturnom nasleđu Nacionalna strategija o kulturnom nasleđu 2017.-2027.	15,000	0	15,000
3.23.37.	Član 3 i 4	Unapređenje politika prava zajednice	Akcionni plan za 2025.-2026. za sprovođenje Strategije za unapređenje prava zajednice Roma i Aškalija u Republici Kosovo 2022.-2026., usvojen	KPV		Č4 2024.	Strategija za unapređenje prava zajednice Roma i Aškalija 2022.-2026.	3,000	0	3,000
3.23.	Zaštita ličnih podataka									
3.23.38.	Član 3 i 4	Unapređenje politika za obradu ličnih podataka u javnom i privatnom sektoru	Vodič prema oblastima, izrađen	AIP		Č4 2024.	Plan učinka Agencije za informisanje i privatnost za 2024.	2,000	2,800	4,800
3.23.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.39.	Član 83 i 91	Efikasnije upravljanje tužilačkim sistemom i jačanje administracije	Dva (2) člana TSK koji nisu tužioci, imenovana	Skupština	TSK	Č2 2024.		4,158	0	4,158
3.23.40.	Član 83 i 91	Efikasnije upravljanje tužilačkim sistemom i jačanje administracije	Jedan (1) član SSK, imenovan	Skupština	SSK	Č2 2024.		2,079	0	2,079
3.23.41.	Član 83 i 91	Dalje unapređenje institucionalnog okvira u cilju unapređenja integriteta, odgovornosti i pouzdanosti pravosudnog sistema	Onlajn platforma za prijavu pravosudnog ispita i ispita drugih besplatnih struka u organizaciji MP, snovana i funkcionalna	MP	SSK TSK MFRT KPV MUP	Č4 2024.		10,000	20,000	30,000
3.23.42.	Član 83 i 91	Efikasnije upravljanje tužilačkim sistemom i jačanje administracije	1/3 tužioca, vrednovano	TSK		Č4 2024.		5,173	0	5,173
3.23.43.	Član 83 i 91	Efikasnija administracija pravosudnog sistema i jačanje administracije	1/3 vrednovanih sudija	SSK		Č4 2024.		23,840	0	23,840
3.23.44.	Član 83 i 91	Efikasnija administracija tužilačkog sistema i jačanje administracije u cilju poboljšanja usluga slobodnih profesija, doprinoseći povećanju efikasnosti pravosudnog sistema	Sedam (7) službenika za posredovanje u osnovnim tužilaštvima, regrutovano	TSK		Č4 2024.		46,746	0	46,746
3.23.45.	Član 83 i 91	Dalje unapređenje infrastrukturnog i tehnološkog okvira u cilju	Četvrta (prelazna) faza ISUP sistema, operacionalizovana i konsolidovana u svim sudovima	SSK		Č4 2024.		204,800	0	204,800

		poboljšanja učinka pravosudnog sistema u upravljanju predmetima								
3.23.46.	Član 83 i 91	Dalje unapređenje tehnološkog infrastrukturnog okvira, u cilju poboljšanja učinka pravosudnog sistema u upravljanju predmetima	Četvrta (prelazna) faza ISUP sistema, operacionalizovana i konsolidovana u svim tužilaštvima	TSK		Č4 2024.		57,960	0	57,960
3.23.47.	Član 83 i 91	Dalje unapređenje infrastrukturnog i tehnološkog okvira u cilju poboljšanja učinka pravosudnog sistema	Elektronski sistem dosijea sudija, uspostavljen i operativan	SSK		Č4 2024.		0	38,135	38,135
3.23.48.	Član 83 i 91	Dalje unapređenje infrastrukturnog i tehnološkog okvira u cilju poboljšanja učinka pravosudnog sistema	Uspostavljen i funkcionalan elektronski sistem sudske uprave	SSK		Č4 2024.		0	39,500	39,500
3.23.49.	Član 83 i 91	Dalje unapređenje infrastrukturnog i tehnološkog okvira u cilju poboljšanja učinka pravosudnog sistema	Elektronski sistem za upravljanje budžetom i finansijama, uspostavljen i funkcionala	SSK		Č4 2024.		0	39,500	39,500
3.23.	Politike protiv korupcije									
3.23.50.	Član 83 i 91	Unapređenje kapaciteta Agencije za sprečavanje korupcije u pogledu osoblja i stručnosti, kako bi se osiguralo da ona može efikasno da izvršava svoje odgovornosti.	Trinaest (13) novih službenika, regrutovano	ASK		Č3 2024.		140,400	0	140,400
3.23.51.	Član 83 i 91	Jačanje IT kapaciteta	Razvijena elektronska platforma za prijavu korupcije - Kosovo bez korupcije	ASK		Č3 2024.		0	0	0
3.23.52.	Član 83 i 91	Jačanje IT kapaciteta	Dva (2) službenika IT, regrutovano	ASK		Č3 2024.		24,000	0	24,000
3.23.53.	Član 83 i 91	Jačanje IT kapaciteta	Server room agencije i razvoj hardvera, regulisan	ASK		Č4 2024.		94,000	0	94,000
3.23.	Osnovna prava									
3.23.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.23.	Zaštita manjina i kulturnog nasleđa									
3.23.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.23.	Zaštita ličnih podataka									
3.23.	<u>Primena</u>									
3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.54.	Član 83 i 91	Unapređenje usluga slobodnih profesija koje doprinose povećanju efikasnosti pravosudnog sistema	10% predmeta tužiocima kroz alternativni postupak, prosleđeno	TSK		Č4 2024.		9,451	0	9,451
3.23.55.	Član 83 i 91	Unapređenje usluga slobodnih profesija koje doprinose povećanju efikasnosti pravosudnog sistema	10% predmeta sudovima kroz alternativni postupak, prosleđeno	SSK		Č4 2024.		96,390	0	96,390
3.23.56.	Član 83 i 91	Intenziviranje rada u slučajevima korupcije na visokom nivou i organizovanog kriminala u sudovima i tužilaštvima	Procenat (%) podignutih optužnica u vezi sa predmetima koji se odnose na korupciju na visokom nivou i organizovani kriminal	TSK		Č4 2024.		95,580	0	95,580

3.23.57.	Član 83 i 91	Dalje unapređenje infrastrukturnog i tehnološkog okvira u cilju poboljšanja učinka pravosudnog sistema	Provera podataka za slučajeve krivičnih kazna u Centralnom sistemu krivične evidencije, avanzirana sistema	SSK		Č4 2024.		28,000	0	28,000
3.23.58.	Član 83 i 91	Intenziviranje rada u slučajevima korupcije na visokom nivou i organizovanog kriminala u sudovima i tužilaštvima.	Procenat (%) slučajeva okončanih pravosnažnom presudom se odnosi na slučajeve organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou	SSK		Č4 2024.		301,056	0	301,056
3.23.	Politike protiv korupcije									
3.23.59.	Član 83 i 91	Sprovođenje kaznenih mera prema subjektima koji deklarišu imovinu i drugim službenim licima	Izrečene novčane i druge mere protiv lica koja se prijavljuju i drugih javnih funkcionera koji ne poštuju zakonske uslove u vezi sa neprijavlivanjem imovine	ASK		Č4 2024.		48,600	0	48,600
3.23.60.	Član 83 i 91	Primena kaznenih mera prema subjektima koji prijavljuju imovinu	Novčane i druge mere protiv prijavljivanja subjekata koji ne ispunjavaju zakonske uslove u pogledu istinitog i pravilnog prijavljivanja imovinskog stanja, izrečene	ASK		Č4 2024.		48,600	0	48,600
3.23.61.	Član 83 i 91	Primena mehanizma spoljne signalizacije u javnom sektoru	Broj evidentiranih slučajeva	ASK		Č4 2024.		2,160	0	2,160
3.23.62.	Član 83 i 91	Primena mehanizma spoljne signalizacije u javnom sektoru	Broj primljenih slučajeva	ASK		Č4 2024.		2,160	0	2,160
3.23.63.	Član 83 i 91	Primena mehanizma spoljne signalizacije u javnom sektoru	Broj odbijenih slučajeva	ASK		Č4 2024.		2,160	0	2,160
3.23.64.	Član 83 i 91	Primena mehanizma spoljne signalizacije u javnom sektoru	Broj prosleđenih slučajeva	ASK		Č4 2024.		2,160	0	2,160
3.23.65.	Član 83 i 91	Primena mehanizma spoljne signalizacije u javnom sektoru	Broj zatvorenih slučajeva	ASK		Č4 2024.		2,160	0	2,160
3.23.66.	Član 83 i 91	Prihvatanje, identifikacija i postupanje u slučajevima sukoba interesa iz utvrđenih zakonskih izvora	Broj primljenih slučajeva	ASK		Č4 2024.		3,600	0	3,600
3.23.67.	Član 83 i 91	Prihvatanje, identifikacija i postupanje u slučajevima sukoba interesa iz utvrđenih zakonskih izvora	Broj tretiranih slučajeva	ASK		Č4 2024.		3,600	0	3,600
3.23.68.	Član 83 i 91	Prihvatanje, identifikacija i postupanje u slučajevima sukoba interesa iz utvrđenih zakonskih izvora	Broj završenih slučajeva	ASK		Č4 2024.		3,600	0	3,600
3.23.69.	Član 83 i 91	Prihvatanje, identifikacija i postupanje u slučajevima sukoba interesa iz utvrđenih zakonskih izvora	Broj pripremljenih mišljenja	ASK		Č4 2024.		3,600	0	3,600
3.23.70.	Član 83 i 91	Prihvatanje, identifikacija i postupanje u slučajevima sukoba interesa iz utvrđenih zakonskih izvora	Broj pripremljenih odluka	ASK		Č4 2024.		3,600	0	3,600

3.23.71.	Član 83 i 91	Prihvatanje, identifikacija i postupanje u slučajevima sukoba interesa iz utvrđenih zakonskih izvora	Broj datih odgovora	ASK		Č4 2024.		3,600	0	3,600
3.23.72.	Član 83 i 91	Jačanje mehanizama za uzbunjivanje kroz izveštavanje o primeni zakona o zaštiti uzbunjivača	Izveštaji o primeni zakona o zaštiti uzbunjivača u javnom i privatnom sektoru, izrađeni	ASK		Č3 2024.		10,800	0	10,800
3.23.73.	Član 83 i 91	Praćenje sprovođenja Strategije protiv korupcije i AP	Sprovođenje aktivnosti iz Strategije i AP protiv korupcije, monitorisano.	ASK		Č4 2024.		7,200	0	7,200
3.23.74.	Član 83 i 91	Unapređenje okvira antikorupcijske politike, kroz procenu rizika i praznina u zakonodavstvu koje bi potencijalno mogle povećati korupciju	Zakonski akti protiv korupcije, ocenjeni	ASK		Č4 2024.		21,600	0	21,600
3.23.	Osnovna prava									
3.23.75.	Član 3 i 4	Unapređenje pristupa pravdi kroz jačanje institucionalnih kapaciteta i svesti za borbu protiv nasilja nad ženama, rodno zasnovanog i nasilja u porodici	Pet (5) video spotova, realizovano	KPV	MONTI MP MUP	Č4 2024.	Strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama 2022.-2026. Kosovski program za rodnu ravnopravnost 2020.-2024.	10,000	0	10,000
3.23.76.	Član 3 i 4	Unapređenje pristupa pravdi kroz jačanje institucionalnih kapaciteta i svesti za borbu protiv nasilja nad ženama, rodno zasnovanog i nasilja u porodici	Četiri (4) kampanje za senzibilizaciju i podizanje svesti, sprovedene	KPV	MONTI MP MUP	Č4 2024.	Strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama 2022.-2026. Kosovski program za rodnu ravnopravnost 2020.-2024.	22,000	0	22,000
3.23.77.	Član 3 i 4	Unapređenje pristupa pravdi kroz jačanje institucionalnih kapaciteta i svesti za borbu protiv nasilja nad ženama, rodno zasnovanog i nasilja u porodici	Deset (10) obuka o standardnim operativnim procedurama protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama i Istanbulske konvencije, realizovano	KPV				15,000	0	15,000
3.23.78.	Član 3 i 4	Podrška ekonomskom osnaživanju žena kroz subvencionisanje projekata nevladinih organizacija koji imaju za cilj jačanje uloge žena u društvu	Najmanje osam (8) nevladinih organizacija, podržano	KPV		Č4 2024.	Kosovski program o rodnoj ravnopravnost 2020.- 2024.	40,000	0	40,000
3.23.	Zaštita manjina i kulturnog nasleđa									
3.23.79.	Član 3 i 4	Unapređenje položaja zajednica Roma i Aškalija kroz sprovođenje Strategije i Akcionog plana za inkluziju romske i aškalijske zajednice	Izrađeni godišnji izveštaji o praćenju Strategije za unapređenje prava zajednice Roma i Aškalija u Republici Kosovo 2022.-2026. i Akcionog plana 2022.-2024.	KPV		Č4 2024.	Strategija za unapređenje prava zajednice Roma i Aškalija 2022.-2026. i AP 2022.-2024.	3,000	0	3,000
3.23.80.	Član 3 i 4	Unapređenje pravnog okvira i strateških dokumenata za zajednice, povratak i integraciju	Pet (5) sastanaka sa opštinskim nivoom, po regionima, za sprovođenje Strategije za zaštitu i unapređenje	MZP		Č2 2024.	Nacionalni plan za razvoj 2024.-2026.	0	5,000	5,000

			prava zajednica i njihovih pripadnika, održano							
3.23.81.	Član 3 i 4	Podrška zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana	Najmanje pet (5) centara za učenje za Rome, Aškalije i Egipćane, podržano	MONTI		Č4 2024.	Strategija obrazovanja 2022.-2026.	200,000	0	200,000
3.23.82.	Član 3 i 4	Podrška zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana	Četiri stotine (400) stipendija za srednjoškolce i studente prve za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, izdvojeno	MONTI		Č4 2024.	Strategija obrazovanja 2022.-2026.	150,000	0	150,000
3.23.83.	Član 3 i 4	Podrška zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana	Udžbenici za predmet albanski jezik za manjinsku, tursku i bošnjačku zajednicu, izrađeni	MONTI		Č4 2024.	Strategija obrazovanja 2022.-2026.	10,000	0	10,000
3.23.84.	Član 3 i 4	Stvaranje mogućnosti za socijalizaciju među učenicima zajednice u multietničkim školama	Klubovi za učenje jezika sredine, osnovani	MONTI		Č4 2024.	Strategija obrazovanja 2022.-2026.	10,000	0	10,000
3.23.85.	Član 3 i 4	Dalje širenje infrastrukture orijentisane na zajednicu	Do deset (10) sufinansiranih infrastrukturnih projekata u saradnji sa opštinama, sprovedeno	MZP	MALS	Č4 2024.		200,000	0	200,000
3.23.86.	Član 3 i 4	Podrška povratku raseljenih lica i zajednica u potrebi u rekonstrukciji i renoviranju kuća	Do osamdeset (80) jedinica socijalnog stanovanja, stvorenih i izgrađenih kuća za povratnike i zajednice u potrebi, kao i korisnike građevinskog materijala	MZP	MALS	Č4 2024.		3,000,000	2,000,000	5,000,000
3.23.87.	Član 3 i 4	Podrška zajednicama u potrebi sa građevinskim materijalom	Do 140 korisnika građevinskog materijala za zajednice u potrebi	MZP		Č4 2024.		350,000	0	350,000
3.23.88.	Član 3 i 4	Podrška zajednicama na Kosovu ka ekonomskom, kulturnom i društvenom razvoju	Do 100 korisnika žirana za privredna društva, fizička lica, pravna lica i nevladine organizacije	MZP	MALS	Č4 2024.		450,000	850,000	1,300,000
3.23.89.	Član 3 i 4	Nastavak pružanja održivih rešenja za povratnike i ugrožene socijalne porodice	Do 56 raseljenih i socijalno ugroženih lica, raspoređenih u stalne stambene jedinice u opštini Gračanica	MZP		Č4 2024.		4,220	280,000	284,220
3.23.	Zaštita ličnih podataka									
3.23.90.	Član 3 i 4	Organizovanje informativnih kampanja za zaštitu ličnih podataka, posebno u privatnom sektoru	Broj informativnih aktivnosti, realizovani	AIP		Č4 2024.	Plan učinka Agencije za informisanje i privatnost za 2024.	2,500	2,800	5,300
3.23.91.	Član 3 i 4	Nadzor nad sprovođenjem Zakona o zaštiti podataka o ličnosti	Broj izvršenih inspekcija prema planu inspekcije	AIP		Č1 2024.	Plan učinka Agencije za informisanje i privatnost za 2024.	33,600	0	33,600
3.23.92.	Član 3 i 4	Nadzor nad sprovođenjem Zakona o zaštiti podataka o ličnosti	Broj primljenih žalbi	AIP		Č4 2024.	Plan učinka Agencije za informisanje i privatnost za 2024.	33,600	0	33,600
3.23.93.	Član 3 i 4	Nadzor nad sprovođenjem Zakona o zaštiti podataka o ličnosti	Broj izvršenih inspekcija prema primljenim žalbama	AIP		Č4 2024.	Plan učinka Agencije za informisanje i privatnost za 2024.	33,600	0	33,600
3.23.94.	Član 3 i 4	Nadzor nad sprovođenjem Zakona o zaštiti podataka o ličnosti	Broj donetih odluka u vezi sa zaštitom ličnih podataka	AIP		Č4 2024.	Plan učinka Agencije za informisanje i privatnost za 2024.	33,600	0	33,600

3.23.95.	Član 3 i 4	Nadzor nad sprovođenjem Zakona o zaštiti podataka o ličnosti	Broj primljenih pritužbi i odluka o pristupu javnim dokumentima	AIP		Č4 2024.	Plan učinka Agencije za informisanje i privatnost za 2024.	33,600	0	33,600
3.24. Poglavlje 24: Pravda, sloboda i bezbednost										
3.24.	<u>Okvir politika</u>									
3.24.	Upravljanje granicom									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Vize									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Sigurnost dokumenata									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Azil									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Migracija									
3.24.8.	Član 85	Unapređenje politika u oblasti migracija	Akcioni plan strategije migracija	MUP		Č2 2024.	Nacionalni plan za razvoj 2024.-2026.	10,000	0	10,000
3.24.9.	Član 85	Unapređenje politika u oblasti migracija	Plan reagovanja u vanrednim situacijama, revidiran	MUP		Č2 2024.	Nacionalni plan za razvoj 2024.-2026.	10,000	0	10,000
3.24.10.	Član 85	Unapređenje migracione politike	Najmanje tri (3) dokumenta politike izrađena kroz CAM	MUP		Č4 2024.		10,000	0	10,000
3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Borba protiv narkotika									
3.24.11.	Član 90.	Unapređenje politike u oblasti narkotika	SPO za uništavanje droge, izrađen	MUP		Č4 2024.		6,000	0	6,000
3.24.12.	Član 90.	Unapređenje politike u oblasti narkotika	Strategija o borbi protiv narkotika, usvojena	MUP		Č2 2024.		3,000	0	3,000
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja									
3.24.13.	Član 91	Unapređenje politika za borbu protiv organizovanog kriminala	Nova strategija za kontrolu malokalibarskog, lakog naoružanja i eksploziva	MUP		Č2 2024.		6,000	0	6,000
3.24.	Borba protiv terorizma									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim pitanjima									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.24.	Upravljanje granicom									
3.24.14.	Član 85	Sprovođenje Razvojnog plana NCUG	IT program, sa opcijom QlikView, koji uključuje sistem upravljanja predmetima (ISUP) i platformu Granične intelegencije (GI), unapređen	MUP		Č4 2024.		3,500	0	3,500
3.24.	Vize									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Sigurnost dokumenata									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.24.	Azil									
3.24.15.	Član 85	Unapređenje kapaciteta u oblasti azila	Najmanje jedna (1) obuka u okviru vodiča za saradnju sa EUAA, uz učešće najmanje tri (3) službenika za	MUP		Č4 2024.		0	1,500	1,500

			azil za intervjuisanje dece, organizovana								
3.24.	Migracija										
3.24.16.	Član 85	Izgradnja kapaciteta u jačanju sistema za reintegraciju i održivu integraciju	Najmanje 100 službenika na centralnom i lokalnom nivou, obučeno	MUP		Č4 2024.		50,000	0	50,000	
3.24.17.	Član 85	Izgradnja kapaciteta u jačanju sistema za integraciju stranaca	Najmanje 100 službenika na centralnom i lokalnom nivou obučeno je za primenu vodiča za praćenje stranaca	MUP		Č4 2024.		50,000	0	50,000	
3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma										
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.										
3.24.	Borba protiv narkotika										
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.										
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja										
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.										
3.24.	Borba protiv terorizma										
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.										
3.24.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim pitanjima										
3.24.	<u>Primena</u>										
3.24.	Upravljanje granicom										
3.24.18.	Član 85	Sprovođenje Razvojnog plana NCUG	Interkonekcija JFI, sa najmanje tri (3) operatera za prijem REU podataka, funkcionalizovana	MUP		Č4 2024.		1,000	0	1,000	
3.24.	Vize										
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.										
3.24.	Sigurnost dokumenata										
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.										
3.24.	Azil										
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.										
3.24.	Migracija										
3.24.19.	Član 85	Promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje repatriranih i stranih žena i devojaka u društveno-ekonomskom životu	Najmanje 50 žena ili devojaka koje imaju koristi od programa reintegracije i održive integracije	MUP		Č4 2024.		0	170,000	170,000	
3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma										
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.										
3.24.	Borba protiv narkotika										
3.24.20.	Član 90.	Podizanje kapaciteta za praćenje situacije sa drogama na nivou zemlje	Izrada standardizovanih izveštaja u tabelama za EMCDDA	MUP		Č4 2024.		2,000	0	2,000	
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja										
3.24.21.	Član 91	Unapređenje politika za borbu protiv organizovanog kriminala	Sprovođenje vodiča za malokalibarsko i lako naoružanje	MUP		Č4 2024.		3,000	0	3,000	
3.24.22.	Član 91	Povećanje međunarodne saradnje u oblasti sprovođenja zakona kroz učešće u aktivnostima EMPACT-a	Učešće u najmanje četiri (6) aktivnosti u okviru EMPACT-a	MUP		Č4 2024.		15,000	0	15,000	
3.24.	Borba protiv terorizma										

3.24.23.	Član 92	Unapređenje politika za borbu protiv nasilnog ekstremizma i terorizma	Godišnji izveštaj o sprovođenju zajedničkog akcionog plana EU i Zapadnog Balkana protiv nasilnog ekstremizma i terorizma, usvojen	MUP		Č4 2024.		500	0	500
3.24.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim pitanjima									
3.24.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.25.	Poglavlje 25: Nauka i naučna istraživanja									
3.25.	<u>Okvir politika</u>									
3.25.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.25.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.25.3.	Član 118	Jačanje kapaciteta o naučnoistraživačkom radu	Kosovski informacioni sistem za naučna istraživanja (ISNI), operacionalizovan	MONTI		Č4 2024.	Strategija obrazovanja 2022.-2026.	38,400	0	38,400
3.25.4.	Član 118	Jačanje učešća u Horizon Europe	Broj održanih informativnih sesija i obuka za zainteresovane strane (podrška istraživačima da učestvuju u događajima posredovanja za drugi stub Programa <i>Horizon Europe</i>)	MONTI		Č4 2024.	Strategija obrazovanja 2022.-2026.	0	10,000	10,000
3.25.	<u>Primena</u>									
3.25.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.26.	Poglavlje 26: Obrazovanje i kultura									
3.26.	<u>Okvir politika</u>									
3.26.4.	Član 118	Unapređenje politika stručnog obrazovanja	Konceptni dokument Zakona o stručnom obrazovanju, usvojen	MONTI		Č4 2024.		5,000	25,000	30,000
3.26.5.	Član 107	Poboljšanje stručnog obrazovanja i obuke (SOO)	Okvir nastavnog plana i programa za SOO, odobren	MONTI		Č3 2024.	Zakon o stručnom obrazovanju i osposobljavanju Strategija obrazovanja 2022.-2026.	0	23,350	23,350
3.26.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.26.6.	Član 107	Podizanje kapaciteta inspektorijata obrazovanja	Najmanje dvadeset (20) novih inspektora, regrutirano	MONTI		Č4 2024.	Strategija obrazovanja 2022.-2026.	174,450	0	174,450
3.26.7.	Član 107	Poboljšanje pristupa obrazovanju za decu sa invaliditetom	Najmanje 100 asistenata, zaposlenih	MONTI		Č4 2024.	Strategija obrazovanja 2022.-2026.	58,150	0	58,150
3.26.	<u>Primena</u>									
3.26.8.	Član 107	Razvoj nastavnog plana i programa za obrazovanje u ranom detinjstvu	Kurikula za rano obrazovanje, pilotiranje	MONTI		Č4 2024.	Program ekonomskih reformi 2022.-2024. Strategija obrazovanja 2022.-2026.	14,600	0	14,600
3.26.9.	Član 107	Sprovođenje dualnog obrazovanja u 12 profila prema zahtevima tržišta rada	Nastavni programi/kvalifikacije za: (1) Instalater grejanja, vodovoda i kanalizacije; (2) Električni instalater; (3) Metalorezac; (4) Krojač; (5) Stolar; (6) Zidar; (7) Kuhar; (8) Asistent recepcije hotela; (9) Esteticient; (10) Frizer; (11) Automehaničar; (12) Trgovina na veliko i malo, završena	MONTI		Č4 2024.	Strategija obrazovanja 2022.-2026.	200,000	0	200,000
3.26.10.	Član 107	Povećanje stope upisa u ranom detinjstvu na nivou 02 ISCED 2011 (uključuje uzrast 3,4,5)	% stope upisa, povećana	MONTI		Č4 2024.		0	14,600	14,600

3.27. Poglavlje 27: Ambijent										
3.27.	<u>Okvir politika</u>									
3.27.6.	Članovi 115-117	Unapređenje politika za smanjenje zagađenja vazduha, vode i biodiverziteta	Strategija za zaštitu i održivi razvoj ambijenta 2025.-2034 i Akcioni plan, usvojena	MAPPI	KPV MFRT MŠŠRR ME	Č3 2024.	Zakon o zaštiti ambijenta	32,400	0	32,400
3.27.7.	Članovi 115-117	Unapređenje politike klimatskih promena	Dugoročna strategija dekarbonizacije, usvojena	MAPPI	KPV MFRT MŠŠRR ME	Č3 2024.	Strategija klimatskih promena 2019.-2028. i AP 2019-2021	32,400	0	32,400
3.27.8.	Članovi 115-117	Unapređenje politika upravljanja otpadom	Strategija za integrisano upravljanje otpadom i Akcioni plan 2024.-2026., usvojen	MAPPI	KPV MFRT ME	Č2 2024.	Zakon o dopuni i izmeni Zakona o otpadu	0	139,291	139,291
3.27.9.	Članovi 115-117	Unapređenje politika upravljanja vodama	Plan za upravljanje slivom reke Beli Drin, usvojen	MAPPI	KPV MPŠRR MFRT ME	Č1 2024.	Zakon o vodama Kosova	4,725	0	4,725
3.27.10.	Članovi 115-117	Unapređenje politika upravljanja otpadom	Koncept dokument za oblast otpada, usvojen	MAPPI	ME MALS	Č4 2024.	Zakon o dopuni i izmeni Zakona o otpadu	0	86,000	86,000
3.27.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.27.11.	Članovi 115-117	Izgradnja kapaciteta za određivanje teških metala u vazdušnoj prašini ambijenta	Četiri (4) obučena službenika	MAPPI		Č3 2024.	Strategija i AP o kvalitetu vode	0	50,000	50,000
3.27.	<u>Primena</u>									
3.27.12.	Članovi 115-117	Procena rizika od poplava na teritoriji Kosova	Karte opasnosti od poplava i karte rizičnosti od poplava, finalizirane	MAPPI	MPŠSR	Č3 2024.	Državna strategija za vode na Kosovu 2017.-2036. i AP 2023.-2031.	0	800,000	800,000
3.27.13.	Članovi 115-117	Identifikacija i obeležavanje zaštićenih područja na teritoriji Nacionalnog parka Šar	Jedanaest (11) km obeleženih pešačkih staza	MAPPI		Č4 2024.	Zakon o zaštiti prirode	20,000	0	20,000
3.27.14.	Članovi 115-117	Poboljšanje i unapređenje informacionog sistema ambijenta	Razvijena aplikacija za online prijavljivanje za registar ispuštanja i prenosa zagađivača	MAPPI		Č4 2024.	Program upravljanja informacionim sistemom ambijenta 2023.-2027.	20,000	20,000	40,000
3.27.15.	Članovi 115-117	Procena izvora emisije gasova staklene bašte po sektorima, na godišnjem nivou	Izveštaj o inventaru gasova staklene bašte pripremljen i podnet Evropskoj agenciji za ambijent	MAPPI	ME	Č3 2024.	Strategija za klimatske promene 2019.-2028. i AP za klimatske promene 2019.-2021.	4,050	0	4,050
3.27.16.	Članovi 115-117	Procena inventara emisija u vazduh za region Prištine (Opštine Priština, Kosovo Polje, Obilić i Gračanica)	Inventar emisija u vazduh za region Prištine, pripremljen prema odgovarajućim godinama	MAPPI	ME	Č4 2024.	Strategija klimatskih promena 2019.-2028. i AP 2019.-2021.	0	100,000	100,000
3.28. Poglavlje 28: Zaštita potrošača i javnog zdravlja										
3.28.	<u>Okvir politika</u>									
3.28.	<u>Zaštita potrošača</u>									
3.28.6.	Član 106	Unapređenje politika u oblasti zaštite javnog zdravlja	Koncept dokument za transplantaciju organa, usvojen	MZ	KPV MFRT	Č3 2024.	Sektorska zdravstvena strategija 2023.-2030.	18,600	0	18,600
3.28.7.	Član 106	Izrada politika u oblasti zaštite javnog zdravlja	Strateški plan za kontrolu kancera, usvojen	MZ	KPV MFRT	Č3 2024.	Sektorska zdravstvena strategija 2023.-2030.	18,600	0	18,600
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									

3.28.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.28.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.28.	Zaštita potrošača									
3.28.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									
3.28.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.28.	<u>Primena</u>									
3.28.	Zaštita potrošača									
3.28.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									
3.28.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.29. Poglavlje 29: Carinska unija										
3.29.	<u>Okvir politika</u>									
3.29.1.	Član 39, 48, 104 i protokol 4	Razvoj carinske politike	Strateški plan carine Kosova 2024.-2027., usvojen	MFRT		Č1 2024.		15,300	0	15,300
3.29.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.29.2.	Član 39, 48, 104 i protokol 4	Zapošljavanje novih carinskih službenika	Novi službenici, regrutovani	MFRT		Č3 2024.		121,500	0	121,500
3.29.	<u>Primena</u>									
3.29.3.	Član 39, 48, 104 i protokol 4	Nastavak prenosa terminala iz privatnog u javno vlasništvo	Premeštanje u javnu imovinu i puna operativnost najmanje 2 carinska terminala	MFRT		Č4 2024.		1,100,000	0	1,100,000
3.30. Poglavlje 30: Spoljni poslovi										
3.30.	<u>Okvir politika</u>									
3.30.1.	Članovi 11 - 16	Unapređenje trgovinske politike	Dokument trgovinske politike, odobren	MIPT		Č4 2024.		3,000	0	3,000
3.30.2.	Članovi 11 - 17	Razvoj politika u oblasti kontrole trgovine strateškom robom	Koncept dokumenta za oblast kontrole trgovine strateškom robom, usvojen	MIPT		Č4 2024.		1,000	0	1,000
3.30.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.30.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.30.	<u>Primena</u>									
3.30.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.31. Poglavlje 31: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika										
3.31.	<u>Okvir politika</u>									
3.31.	Ovaj deo ne sadrži mere.									
3.31.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>									
3.31.1.	Član 11	Izgradnja kapaciteta u okviru usklađivanja spoljne politike sa politikom EU	Obuka državnih službenika u oblasti spoljne politike i bezbednosti	MIPD		Č4 2024.		3,000	0	3,000
3.31.	<u>Primena</u>									
3.31.2.	Član 11	Lobiranje za članstvo u multilateralnim organizacijama, posebno u EU, NATO, SE i dr.	Najmanje jedan sastanak sa svakom od zemalja članica multilateralnih organizacija	MIPD		Č4 2024.		42,000	0	42,000
3.31.3.	Član 11	Sprovođenje Akcionog plana za politički dijalog	Učešće na sastanku u organizaciji EEAS sa političkim direktorima spoljnih poslova 6 zemalja Zapadnog Balkana	MIPD		Č4 2024.		6,300	0	6,300

3.31.4.	Član 11	Sprovođenje Akcionog plana za politički dijalog	Najmanje 2 sastanka sa predstavnicima EEAS i SE	MIPD		Č4 2024.		6,300	0	6,300	
3.32. Poglavlje 32: Finansijska kontrola											
3.32.	<u>Okvir politika</u>										
3.32.	Ovaj deo ne sadrži mere.										
3.32.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>										
3.32.	Ovaj deo ne sadrži mere.										
3.32.	<u>Primena</u>										
3.32.2.	Član 97	Povećanje efikasnosti odbora za reviziju	AU MF-01/2019, o formiranju i funkcionisanju Odbora za reviziju u subjektima javnog sektora (SSP), sproveden.	MFRT		Č4 2024.		6,600	0	6,600	
3.32.3.	Član 97	Sprovođenje Operativnog plana Strateškog plana 2023. – 2026.	Praćeni pregledi revizorskih izveštaja u parlamentarnim komisijama	NKR		Č4 2024.		7,308	0	7,308	
3.32.4.	Član 97	Praćenje sprovođenja preporuka revizije od strane budžetskih organizacija	Godišnji izveštaj revizije, realizovan	NKR		Č4 2024.		17,703	0	17,703	
3.33. Poglavlje 33: Finansijske i budžetske odredbe											
3.33.	<u>Okvir politika</u>										
3.33.	Ovaj deo ne sadrži mere.										
3.33.	<u>Institucionalne reforme i izgradnja institucionalnih kapaciteta</u>										
3.33.	Ovaj deo ne sadrži mere.										
3.33.	<u>Primena</u>										
3.33.	Ovaj deo ne sadrži mere.										
3.34. Poglavlje 34: Institucije											
3.34.	Program ne pokriva ovo poglavlje u ovoj fazi pristupanja EU.										
3.35. Poglavlje 35: Ostala pitanja											
3.35.	Program ne pokriva ovo poglavlje u ovoj fazi pristupanja EU.s										
								Upupno (budžet)	22,608,860	33,434,996	56,043,856